କେତେ ଦିଗନ୍ତ

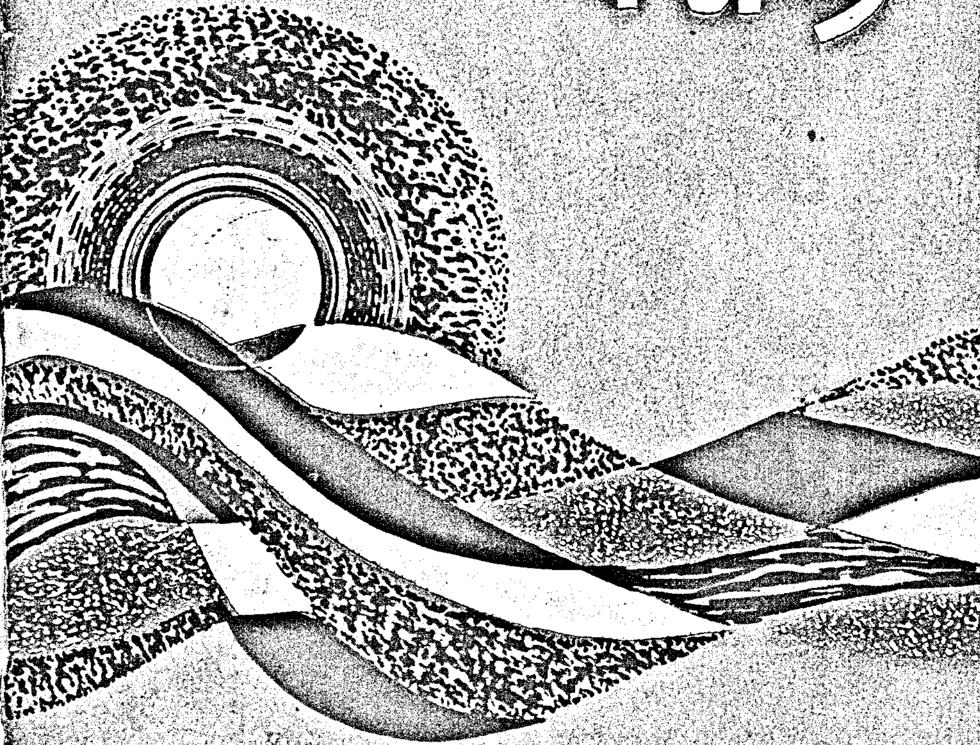

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

କେତେ ଦିଗନ୍ତ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

କେତେ ଦିଗନ୍ତ

ଲେଖକ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ
୧୯୭୨

ପ୍ରକାଶକ
ଲାର୍କବୁକ୍‌ସ
ଷ୍ଟେସନରୋଡ଼, କଟକ-୨

ମୁଦ୍ରଣ
ଶତାବ୍ଦି
ଷ୍ଟେସନରୋଡ଼, କଟକ-୨

—ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ (କେବଳ ଗୋଟିକୁ ଛାଡ଼ି) ରାଉରକେଲା କଲ୍‌ଚରାଲ୍ ଏକାଡ଼େମୀର ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ତ୍ରୈମାସିକ 'ନବପତ୍ର'ରେ ୧୯୭୭ ଜାନୁଆରୀ ଓ ୧୯୭୯ ଜାନୁଆରୀ ଭିତରେ ବାହାରିଥିଲା । 'ଶିଳ୍ପାୟନ, ସାହିତ୍ୟାୟନ, ଜୀବନାୟନ' ପ୍ରବନ୍ଧଟି ୧୯୭୮ ରେ ରାଉରକେଲାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀର 'ସ୍ମରଣିକା'ରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ଏଥିଲାଗି କଲ୍‌ଚରାଲ୍ ଏକାଡ଼େମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

ଉଲ୍ଲିଖିତ ପତ୍ରିକା ଓ 'ସ୍ମରଣିକା'ରୁ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଅବିକଳ ନକଲ କରାଯାଇଛି । କେବଳ ମୁଦ୍ରଣଜନିତ ଦୋଷତ୍ରୁଟିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଶୋଧିତ କରି ଦିଆଯାଇଛି । କେତେ ଧାଡ଼ି ଓ କେତୋଟି ପୃଷ୍ଠା ପରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଛପାବେଳେ ବାଦ୍ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।

—ଲେଖକ

କଟକ

ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୭୯

ସୂଚୀ

୧ ।	ଡାଇଲଗ୍ : ଏକ ଆଧୁନିକ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ	୧
୨ ।	ଗୋଦାବରୀଶ	୧୩
୩ ।	ଭାଷାର ଜୀବନଗତ ସମସ୍ୟା	୨୫
୪ ।	ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ (୧)	୩୯
୫ ।	ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ (୨)	୪୯
୬ ।	ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ	୬୩
୭ ।	କସ୍ମୈ ଦେବାୟ	୭୮
୮ ।	ସାହିତ୍ୟର ବିଡ଼ମ୍ବନା	୯୨
୯ ।	ଅନ୍ୟ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ	୧୦୯
୧୦ ।	ଶିଳ୍ପାୟନ, ସାହିତ୍ୟାୟନ, ଜୀବନାୟନ	୧୨୭
୧୧ ।	ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ : ଦଶବର୍ଷ ପରେ	୧୬୦
୧୨ ।	ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ	୧୭୮
୧୩ ।	ଯୁବଲେଖକ ସମ୍ମିଳନୀ	୧୯୫
୧୪ ।	'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' : ଏକ ତର୍ଥ୍ୟକ ଆଲୋଚନା	୨୧୦

ଡାଇଲଗ୍
ଏକ ଆଧୁନିକ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ

୧୯୬୫ ମସିହା ଜୁନ ୧୩ ତାରିଖ ଦିନ ଜେରୁ-ଜେଲମ୍ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦର୍ଶନ-ଅଧ୍ୟାପକ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍‌ଙ୍କର ତିରୋଧାନ ଘଟିଛି । ମୃତ୍ୟୁବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ସତାଅଶୀ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । "ନବପତ୍ର"ର ପାଠକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସୁଦୂର ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟର ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକଙ୍କୁ ଆଣି ଥୋଇବା ପଛରେ ମୋର ଅନେକ ମତଲବ ରହିଛି । ଯେତେବେଳେ ଲେଖକ ଆପଣାର ମାନସପଟରେ ପାଠକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ମୁହାଁ ମୁହିଁ ହୋଇ ବସିପାରେ, ସେତିକିବେଳେ ସେ ଆପଣାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ବାଣ୍ଟି ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବୁଛି । ସିଏ ପାଠକମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ବସିବା ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେବାର, ଅର୍ଥାତ୍ ଚମତ୍କୃତ କରିଦେବାର ଶୈଳୀ ଖୋଜି ବାହାରେ । ଯିଏ ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଯୋଜନା କରି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖେ, ସିଏ ହୁଏତ ସମ୍ମାନର ଆସନରେ ବସିବା ଲାଗି ଅଙ୍ଗଦ ପରି ଆପଣାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଆସ୍ଥାନ ଜମାଇ ବସିବାରେ ସଫଳ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ସହିତ ତାର ସମ୍ଭାଷଣ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯିଏ ଖାସ କୌଣସି ବାଦର ପ୍ରଚାର ଲାଗି ସାହିତ୍ୟର ତୋଟାରେ ବାଟୁଳି ମାରି ବାହାରେ, ସିଏ ହୁଏତ ପ୍ରମାଣବାଦୀ ହେବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ସମ୍ବାଦୀ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ସଂବାଦ ଓ ସଂଭାଷଣରେ ହିଁ ସାହିତ୍ୟର ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ସଂବାଦ ଓ ସଂଭାଷଣଦ୍ୱାରା ହିଁ ଦୁଆର ଖୋଲେ, ସମାଜରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ, ଆପଣକୁ ତଥା ଜୀବନକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ସମାନଧର୍ମୀ କଳାକୁ ଜୀବନ କହିବାର କଳାରେ ପରିଣତ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ଭାଗବତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁରାଣରେ ଆମେ ସଂବାଦର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପାଇଥାଉ । କୃଷ୍ଣ- ଉଦ୍ଧବ ସଂବାଦ ବା ନାରଦ-ପରୀକ୍ଷିତ ସଂବାଦ ପ୍ରଭୃତି ସହିତ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଳ୍ପ ବହୁତେ ପରିଚିତ ରହିଥିବୁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସବୁ ସଂବାଦରେ କେବଳ ଜଣେ କଥା କହନ୍ତି । ଜଣେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତି ଓ

ଆଉ ଜଣେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି । ମହାନ୍ ଭକ୍ତ ଉଦ୍ଧବ ପଚାରନ୍ତି ଓ ସବୁ ଉତ୍ତର ଏବଂ ସବୁ ସମାଧାନର ଖଣି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଭକ୍ତର ସନ୍ଦେହ ଫେଡ଼ନ୍ତି । ଉଚିତ ଅର୍ଥରେ ଏହାକୁ ସମ୍ବାଦ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଉପଦେଶ-କ୍ଷେପଣ ଓ ଉପଦେଶ-ଶ୍ରବଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଭାଷଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ସଂଭାଷଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହିସବୁ ଭାଷଣର ପରିବେଷଣ ହେଉଥିବାବେଳେ ସତେଅବା ଆମ ଦେଶରେ କୌଣସି ଏକ ଅନୁଶାସନବଦ୍ଧ ସ୍କୁଲଘର ଭିତରେ ବସିଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ । ଏଇପରି ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ମାଷ୍ଟର କହନ୍ତି ଆଉ ପିଲାଏ ଶୁଣନ୍ତି । ଜଣେ କଥା କହେ ଏବଂ ସେଇଥି ଲାଗି ଅନ୍ୟମାନେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ନୀରବତା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ଭାଗବତରେ ଉଦ୍ଧବ ଓ ପରୀକ୍ଷିତ ତ ହେଲେ ମଝିରେ ମଝିରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କଳି-ଭାଗବତର ସଭାଗୃହର ଅନୁଯାୟୀ ଆମ ସ୍କୁଲ-ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସ୍ୱଭାବିକ ଓ ଶିକ୍ଷୋଚିତ ସଂସ୍କାରକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ଜନ କରାଯାଇଛି ।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ସଂବାଦ ଓ ସଂଭାଷଣ ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟିକୁ ମୁଁ ଇଂରାଜୀ "Dialogue" ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିବି । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ନାଟକରେ 'ଡାଇଲଗ୍' ପ୍ରଥା ରହିଥିଲା । ନାଟକ ଓ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଦୁଇ-ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନକୁ ହିଁ ଆମେ 'ଡାଇଲଗ୍' ଭାବେ ବୁଝିଥାଉଁ । ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍‌ଙ୍କର ଦର୍ଶନକୁ Philosophy of the Dialogue ବା 'ସମ୍ଭାଷଣର ଦର୍ଶନ' ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ସମ୍ଭାଷଣର ଦର୍ଶନକୁ ହିଁ ବୁବର୍ ସୁସ୍ଥ ଓ ସାର୍ଥକ ଜୀବନ-ଦର୍ଶନର ଆଧାର ବୋଲି ମାନିଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ଅନେକ ଦର୍ଶନ-ଅଧ୍ୟାପକ ବୁବର୍‌ଙ୍କ ଦାର୍ଶନିକ ବିଚାରକୁ ହୁଏତ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ଏକ ଦର୍ଶନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ସୁଦ୍ଧା କରିବେ ନାହିଁ । ଭାଷା ଓ ବ୍ୟାକରଣ ବିଜ୍ଞାନର ସୂତ୍ରକୁ ଭାଷା ଓ ମଣିଷକୁ ବୁଝିବାର ସାଧନ ରୂପେ ମାନି ନେଇଥିବାର ପଣ୍ଡିତକୁ ସାହିତ୍ୟ ଯେମିତି ଅସୁଆଦ ଲାଗିଥାଏ, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ସୂତ୍ର ଓ ଶିବିରଭେଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ବସିଥିବା ଦର୍ଶନ-ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍‌ଙ୍କ ବିଚାର ହୁଏତ ସେହିପରି ଅସୁଆଦ ଲାଗିପାରେ । ତେଣୁ ଆମ ଦେଶର ଅନେକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ଦର୍ଶନ ବିଭାଗରେ ଯଦି ବୁବର୍‌ଙ୍କର

ନାମୋଲ୍ଲେଖ ବି ହୋଇ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବା ଦୁଃଖିତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।

ମଧ୍ୟ ଇଉରୋପର ଏକ ଇହୁଦୀ ପରିବାରରେ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍‌ଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧରେ ଇଉରୋପ ମହାଦେଶ ଜାତୀୟତାବାଦର ମତ୍ତ ଗୌରବଦର୍ପରେ ଟଳମଳ ହେଉଥାଏ । ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ଜାତୀୟତାବାଦ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇଟି ଉପାୟର ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଡ଼ି ବୁଲିବାର ଅପପ୍ରେରଣା ପାଇଥାଏ । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଆପଣା ଜାତିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା ଏବଂ ଆପଣା ଜାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଲମ୍ବନକୁ ମହାନ୍ ଓ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବୋଲି ଗୌରବ ପ୍ରଚୁର କରି ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରିବା । ଅପରଟି ହେଉଛି, ଅନ୍ୟ ଜାତିର ମଣିଷ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସବୁକିଛି ବିଭବକୁ ନିକୃଷ୍ଟ ଏବଂ ନୀରସ ବୋଲି କହି ଘୃଣା କରିବା । ଏହି ଘୃଣା ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରବଳ ପ୍ରମତ୍ତ ସ୍ୱଜାତିପ୍ରୀତିକୁ ହୁଏତ ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣକାରୀ ସମର୍ଥନ ମଧ୍ୟ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । ଇଉରୋପର ପ୍ରବଳ ଜାତିମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦେଶ ରହିଥିଲା । ଜର୍ମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଲାଗି ଜର୍ମାନୀ ଥିଲା, ଇଟାଲୀୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ଇଟାଲୀ ବା ଫରାସୀଙ୍କ ଲାଗି ଫ୍ରାନ୍‌ସ ଥିଲା । ପୋଲିଶ, ଚେକ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତି ପରାକ୍ରମୀ ବଡ଼ ଜାତିମାନଙ୍କର କବଳରୁ ନିଜ ନିଜର ଦେଶକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମରେ ତତ୍ପର ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଇହୁଦୀ ଜାତିର ଆପଣାର କହିବା ଲାଗି କୌଣସି ଦେଶ ନଥିଲା । ଇହୁଦୀମାନେ ଇଉରୋପର ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ତଥାପି କେଉଁଠି ହେଲେ ସେମାନେ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଉ ନ ଥିଲେ । ନିଜର ଜନ୍ମଭୂଇଁକୁ ନିଜର ଦେଶ ବୋଲି କହିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନଥିଲା । ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଇହୁଦୀମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କଠାରୁ ଈଶ୍ୱରହନ୍ତାର ଅପବାଦ ପାଇ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ସେଇଥି ଲାଗି ଅନେକ ପ୍ରକାର ନିଷ୍ଠୁର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ବି ସହି ଆସୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଉଗ୍ର ଜାତୀୟତାର ପ୍ରବଳ ତୋଫାନ ଭିତରେ ଇଉରୋପରେ ଇହୁଦୀ-ବିଦ୍ୱେଷ ଆଉରି ଭୟଙ୍କର ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଉରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ନିର୍ଯାତନାମାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଇହୁଦୀ ହେଉଛି କେବଳ ଇହୁଦୀ, ସେ ମଣିଷ ନୁହେଁ; ଏଇପରି ଏକ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚାରଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଇଉରୋପୀୟ ମଣିଷ-

ସମାଜରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଯାତନାର ଇତିଶ୍ରୀ ହେବାର କୌଣସି ସୂଚନା ସୁଦ୍ଧା ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା । ତଥାପି କେତେକ ଆଶାବାଦୀ ଇହୁଦୀ ବିପ୍ଳବୀ ଓ ବିଦ୍ରୋହୀ ଆପଣା ଜାତିର ମୂଳଭୂମି ଇସ୍ରାଏଲ୍‌କୁ ଫେରିଯାଇ ସେଠାରେ ନୂତନ ସମାଜ ଆରମ୍ଭ କରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ ।

ଏଇପରି ଏକ ସାମାଜିକ ବାତାବରଣ ଉପରେ ମାର୍ଟିନ୍‌ବୁବର ପିଲା ହୋଇ ବଢ଼ିଥିଲେ, ଯୁବା ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଏହି ବାତାବରଣ ହୁଏତ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଜେଲଖାନା ପରି ଲାଗିଥିବ । ଏଇ ଜେଲଖାନା ଭିତରେ ଇହୁଦୀ ପିଲା କେବଳ ଇହୁଦୀ ହୋଇ ବଢ଼ିବ, ଇହୁଦୀ-ସଂସାର ଭିତରେ ଆପଣା ଜୀବନର ବିଚରଣଭୂମିକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖିବ, ଅଥଚ ମଣିଷର ସମସ୍ତ ସବଳ ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ହୃଦୟରେ ଧରି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେ ମଣିଷ-ସଂସାର ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ମଣିଷ ବୋଲି କହିବାର ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା କରି ପାରିବନାହିଁ ।

ତରୁଣ ବୟସରୁ ମାର୍ଟିନ୍‌ବୁବର୍ ଇହୁଦୀ-ଜାଗରଣ ଏବଂ ଖାସିଦ୍ ଧର୍ମମାର୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଗଭୀର ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ଇତିହାସରେ ଏକାଧିକ ଦୁର୍ବିପାକ ସହି ଇହୁଦୀ ଜାତି ଆପଣାର ପବିତ୍ର ଭୂମିରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହୋଇ ପୃଥିବୀର ନାନା ଦେଶରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅପମାନ ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ସହୁଥିଲେ । ସେମାନେ ପୁଣି ନିଜର ଭୂମିକୁ ଫେରିଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତୁ ଏବଂ ଆପଣାର ଜାତୀୟ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଗଢ଼ି ତୋଳନ୍ତୁ, ବୁବର୍ ମୂଳରୁ ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ପୋଲାଣ୍ଡରେ ବାସ କରୁଥିବା ଇହୁଦୀ ସମାଜରେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖାସିଦ୍ ଧର୍ମମାର୍ଗ (Chasidism)ର ପ୍ରବାହ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଶୁଷ୍କ ପ୍ରାଣହୀନ ଔପଚାରିକତାବାଦକୁ ବର୍ଜନ କରି ଜୀବନ ସହିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଭବାସନା-ପ୍ରଣୋଦିତ ଜୀବନ ସହିତ ଧର୍ମ-ପ୍ରେରଣାକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ଉପରେ ଏହି ଧର୍ମମାର୍ଗ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଥିଲା । ବୁବର୍ ଏହି ଧର୍ମମାର୍ଗର ଏକାଧିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି, ସେହି ଧର୍ମର ଅଧୁନିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଧର୍ମଭକ୍ତିରେ ନୂତନ ପ୍ରେରଣା ଏବଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ମଧ୍ୟ ଆଣି ଦେଇଛନ୍ତି । ଧର୍ମ କହିଲେ ବୁବର୍ ସଂସାର ଭିତରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । କିମ୍ବା ଏକାନ୍ତ ଧ୍ୟାନୋପାସନାର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ

ଆହ୍ୱାନପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣିଷ-ଜୀବନର ଜଟିଳତାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭଗବାନ୍ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ସେ ଏଇ ସଂସାର ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ବସିଲେ, ତାହା ଭଗବଦ୍-ରାଜ୍ୟରୁ ପଳାଇ ଯିବାପରି ହେବ । ଅସଲ ଧର୍ମ ହେଉଛି, ମଣିଷ ଏଇ ସଂସାରରେ ରହିବ, ଏଇଠି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହକାରେ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ଗଢ଼ିବ । ଏଇଠି ସେ ନାନା କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ହେବ, କର୍ମର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଭଗବଦ୍-ଦାୟିତ୍ୱ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ସେ ଶାଶ୍ୱତତାର ପ୍ରେରଣା ପାଇବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅର୍ଥ ଭିତରେ ପରମାର୍ଥର ପ୍ରେରଣା ପାଇବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମରେ ଧର୍ମବଦ୍ଧତାର ଆହ୍ୱାନ ପାଇବ । ତେଣୁ ଧର୍ମ-ଜୀବନ ଓ ସାଂସାରିକ ଜୀବନ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନୁହନ୍ତି । ଏହି ସଂସାରରେ ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା, ଏହା ମଧ୍ୟ ଧର୍ମର କାମ । ଈଶ୍ୱର ଓ ତାଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପୃଥିବୀର ବାହାରେ ନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ମଲା ପରେ ସ୍ୱର୍ଗ ବା ଭଗବଦ୍-ରାଜ୍ୟରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା କେବଳ ଭ୍ରମ ମାତ୍ର । ଏହି ସଂସାରରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଏଇଠି ଧର୍ମର ସତ୍ୟକୁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ସଂସାରର ପବିତ୍ରୀକରଣ, ଏହି ସମାଜ ଓ ଏହି ଜୀବନର ପବିତ୍ରୀକରଣ—ବୁବର ଏହାକୁ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ-ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବୋଲି ମାନନ୍ତି ।

ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍‌ଙ୍କ ଦର୍ଶନକୁ "Philosophy of the Dialogue" ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ତାଙ୍କର ଲିଖିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ହେଉଛି "I and Thou"—ମୁଁ ଓ ତୁମେ । ମଣିଷ ଓ ତାହାର ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି, ବୁବର୍ ତାହାକୁ I and Thou ର ସଂପର୍କ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି । ସଂସାରରେ କେହି କାହାରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନୁହନ୍ତି । କୌଣସି ମଣିଷ କୌଣସି ମଣିଷଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନୁହେଁ । କୌଣସି ଜାତି ବା ଦେଶ ଅନ୍ୟ ଜାତି ବା ଦେଶଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନୁହେଁ । କୌଣସି ଧର୍ମ କୌଣସି ଧର୍ମଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନୁହେଁ । ମଣିଷ ଜଗତଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନୁହେଁ । ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଆଉ ଜଣେ ମଣିଷକୁ ହିଁ 'ତୁମେ' ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରାଯାଇଥାଏ । କେବଳ ଆମର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ମଣିଷ ସହିତ କଥୋପକଥନ ବା Dialogue ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଜୀବନର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେଲେ ଓ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ

ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଆମ ସଂସାର ଓ ଆମ ପରିବେଶ ସହିତ ଏଇ 'ତୁମେ'ର ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ସବୁର ସାହାଚର୍ଯ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ମଣିଷର ସଂପର୍କ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି "ଡାଏଲଗ୍'ର ସଂପର୍କ । ମୋର ପରିବେଶ ଭଗବତ୍ ସତ୍ତାଦ୍ୱାରା ଭରି ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ମୁଁ ପରିବେଶ ସହିତ 'ମୁଁ ଓ ତୁମେ'ର ସଂପର୍କରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ଅର୍ଥାତ ଆଉଜଣେ ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ମୋରିପରି ମଣିଷ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବ । ଆଉଏକ ଜାତି ବା ଦେଶକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ଜାତି ବା ଦେଶପରି ସମ୍ମାନ ଦେଇ ପାରିବ । ଆପଣାର ଧର୍ମପରି ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଧର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ପାରିବ । ବୁବର୍ ଖେଦ କରି କହିଛନ୍ତି ଯେ ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ ଏଇ "ଡାଇଲଗ୍" ବା 'ମୁଁ—ତୁମେ'ର ସଂପର୍କ ଆଜି ବଡ଼ ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ମଣିଷ ମଣିଷ, ଜାତି ଜାତି ଓ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ପରସ୍ପରକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଜଣେ ମଣିଷ ଆଉ ଜଣେ ମଣିଷକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ଫାଇଦା ଉଠାଇବା ସକାଶେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଛି, ଗୋଟାଏ ଜାତି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଜାତିର ଅବୟବକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉଛି । ଏଇ ଦ୍ୱିଷ୍ଟାପୂ ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଧିତ ସଂପର୍କକୁ ବୁବର "I—It"ର ଅର୍ଥାତ୍ "ମୁଁ—ଏଇଟା"ର ସଂପର୍କ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏଇ ସଂପର୍କ ଅଧୋଗତି ଦଶାରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଅନ୍ୟ ମଣିଷ ବୋଲି ନିର୍ଜୀବ ଗୋଡ଼ି ମାଟି ଓ ପଥର ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି, ଗୋଟାଏ ଜାତି ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ପଣ୍ୟପରି ବ୍ୟବହାର କରେ ବା ଗୋଟାଏ ଧର୍ମ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଧର୍ମକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ନିଃସାର ଅନାବଶ୍ୟକତା ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗେ । ସ୍ୱୟଂ ବୁବର୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, "ଯଦି କୌଣସି ମଣିଷ କେବଳ ଆପଣା ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିଥାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଆୟତ୍ତ କରି ରଖିବାର, ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଏବଂ ଏପରିକି ସେବା କରିବା ନିମିତ୍ତ ସାଧନ ପରି ଦେଖୁଥାଏ, ତେବେ ତାହାର ଜୀବନକୁ କଦାପି ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।"

ଏହି ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ଜୀବନ-ବସ୍ତୁରର ଭୂମିକା ଉପରେ ଆପଣାର ଦେଶ ଓ ସମାଜଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକାଇଲେ ଏକଥା ବୁଝିବାକୁ ଆଦୌ ବେଶି

ଚିଡ଼ିଶି ହୁଏନାହିଁ ଯେ ଆମ ଦେଶରେ ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ସୁସ୍ଥ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ "ଡ଼ାଏଲଗ୍" ଏଯାବତ୍ ଆରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ । କାଁ ଭାଁ ଯଦି କେଉଁଠି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେତି ନକହି ତାହାକୁ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ "ମୁଁ ଓ ତୁମେ"ର ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହେଲେ, ଆମର ଜୀବନରେ କିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ଘଟନ୍ତା, ତାହା ହିଁ କଳ୍ପନା କରିବାର କଥା । ଆମ ଦେଶର ରାଜନୀତିରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ସମଷ୍ଟି ବୋଲି ନଦେଖି ଏକ ନୈର୍ବ୍ୟକ୍ତିକ ସମାହାର ରୂପେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଏ ଦେଶର ଆଇନ ସବୁ ମଣିଷକୁ ମଣିଷରେ ଗଣା କରେନାହିଁ । ଏ ଦେଶରେ ନେତା ଏ ଦେଶର ଜନତା ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ବାଦ ସମ୍ଭାଷଣ ବା "ଡାଏଲଗ୍"ରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ଅଫିସ୍‌ମାନଙ୍କରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହାକିମ ଓ କିରାଣୀମାନେ ଯଦି ସାନ ହାକିମ, କିରାଣି ଓ ପରିଚାରକମାନଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ି ପଥର ପରି ନଦେଖି ସେପରି ମଣିଷଯୋଗ୍ୟ "ଡାଏଲଗ୍" ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇ ପାରନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ଅଫିସ୍‌ର ବାତାବରଣରେ କିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଅନ୍ତା, ତାହା କଳ୍ପନା କରି ଦେଖାଯାଇପାରେ । ଏହି "ଡାଏଲଗ"କୁ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର କରି ଗ୍ରହଣ କଲେ ଶିକ୍ଷକ ଏ ଦେଶରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅଶେଷ-ସମ୍ଭାବନାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣିଷ ପରି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ । ପାସ୍ ଫେଲ୍ କରାଇବା ସ୍କୁଲ କଲେଜର ବଡ଼ ଧନ୍ଦା ନହୋଇ ମଣିଷର ଜୀବନ-ବିକାଶରେ ସହଯୋଗ କରିବା ଆମର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରନ୍ତା । ଜୀବନ ସହିତ ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ଓ ପ୍ରକୃତି ଉଭୟ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜୀବନ ସହିତ ପ୍ରାଣମୟ "ଡାଏଲଗ୍"ରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ ଆମ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ ବି ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇପାରନ୍ତା । ଦରବାରରେ ସମ୍ମାନର ଭିକାରି ନହୋଇ, ଆଡ଼ମ୍ବର-ସଭାରେ ଆସନର ଭିକାରି ନହୋଇ ଆମର ସାହିତ୍ୟ ଯଦି ଜୀବନର ଭିକାରି ହୋଇପାରନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ଯାଇ ତାହା ଆମ ଜୀବନକୁ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ରସୋଦ୍ଦୀପ୍ତ କରିପାରନ୍ତା ।

"ମୁଁ ଓ ତୁମେ" ଏ ସମ୍ପର୍କ ହେଉଛି ପ୍ରେମର ସମ୍ପର୍କ, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସମ୍ବନ୍ଧ । ମୁଁ ଯାହା ସହିତ 'ତୁମେ'ର ସମ୍ପର୍କ ରଖିବି, ତାହା ଲାଗି ମୁଁ ଦାୟୀ ହେବି । ଯାହାକୁ ପଣ୍ୟ ବା ମାଟି ଗୋଡ଼ି ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବି,

ସେଠାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଏହି ଭଲ ପାଇବାର ବିସ୍ତୃତତର ଏବଂ ବିସ୍ତୃତତମ ପରିଧି ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ଜୀବ ମାତ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଦାୟୀ ବୋଲି ବୁଝିବା । ଆମ ପୃଥିବୀରେ ସାମଗ୍ରୀର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଲାଗି କ୍ରମେ ଏକ ସାମଗ୍ରୀ ପରି ହୋଇଗଲାଣି । ପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇଯାଇଛି । ଜ୍ଞାନକୁ ସାମଗ୍ରୀରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ କରି ଆମେ ତାହାର ବିକାକିଣା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲୁଣି । ସାମଗ୍ରୀର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରୁଥିବା ମନ ଧର୍ମ ଓ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀରେ ପରିଣତ କରି ସାରିଲାଣି । ପ୍ରେମର ପଥ ଅର୍ଥାତ୍ ହୃଦୟର ପଥ ଛାଡ଼ି ଆସି ଆମ ସଂସାରରେ ଆମେ ଆପଣାର ଜିଦ୍ ରଖିବା ନାମରେ ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟ-ଜାତିକୁ ଶେଷ କରିଦେବାକୁ ଫିକର କରି ବସିଲୁଣି । ଏବେ ଲକ୍ଷ ସୁମାରରେ ମୃତ୍ୟୁର କଳ୍ପନା କରାଯାଉଛି । ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେ ବସି ଜ୍ଞାନ-ମୂର୍ଖ ମଣିଷ ଅତି ନିର୍ମମଭାବରେ ବିଶ୍ୱସଂହାରର ଯନ୍ତ୍ରମାନ ସଜାଡ଼ି କରି ରଖୁଛି । ସଂସାରରେ ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସମ୍ପର୍କ ଅର୍ଥାତ୍ 'ମୁଁ-ତୁମେ' ର ସମ୍ପର୍କ ଥିଲେ ଏପରି ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ବଡ଼ ସଂସାରରେ ଯେମିତି, ଆମ ସାନ ମଣିଷମାନଙ୍କର ଆପଣା ଘରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି । ବାବୁ ଓ ବାବୁଆଣୀ ଯଦି ଘରେ ଯାବତୀୟ କାମ ଓ ଅକାମରେ ତତ୍ପର ହୋଇ ରହିଥିବା ସାନ ଚାକର ପିଲାଟି ବିଷୟରେ 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର ସଂବନ୍ଧ ଦେଇ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, ସେମାନେ ଯଦି ତାକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ବିଚାର କରିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଚାକର ପିଲା ଲାଗି ଆପଣଙ୍କୁ ଦାୟୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବେ । ଏହି ବୟସରେ ପିଲାଟି ପାଠପଢ଼ି ନ ଯାଇ ବାସନ ମାଜିବାକୁ ବା ରାନ୍ଧିବାଢ଼ି ଦେବାକୁ ସଂସାରରେ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି, ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ଆମର ସମାଜ—ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲାଗି ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଦାୟୀ କରିବେ । ବଡ଼ କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥିବା ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ଯୁବକ ହଠାତ୍ ଯଦି କେଉଁ ସୌଭାଗ୍ୟସୂଚକ ଅଭିଶାପର କବଳିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଜୋତା ପାଲିସ୍ କରିଦେଉଥିବା କଳା ପିଲାଟି ସହିତ 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର ସମ୍ପର୍କ ଯୋଡ଼ି ବସିବାର ସାହସ କରି ପାରିବେ, ତେବେ ସେ ସେହି ପିଲାଟିର ମର୍ମ ତଳେ

ଯେଉଁ ଅମାନବିକତାର ସର୍ବଜନ-ସମର୍ଥିତ ଦୁର୍ବିପାକ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ, ସେଥିସକାଶେ ସେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଦାୟୀ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । ମୁଣ୍ଡ କାଟିଲେ ବିପ୍ଳବ ହେବ ନାହିଁ । ଇତିହାସରେ ମୁଣ୍ଡକାଟି ବିପ୍ଳବର ଆଟିକା ଭାଙ୍ଗିଥିବା ଉଗ୍ର ନେତାମାନେ ଏକାଧିକବାର କ୍ଷମତାର ନିଶାରେ ପଡ଼ି ମଣିଷକୁ ମାଟିଗୋଡ଼ି ଓ ପଥର ପରି ଦେଖିଛନ୍ତି, ମଣିଷକୁ ଗୋଟାଏ ଶିବିରରୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଶିବିରକୁ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର ମନୋଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ବିପ୍ଳବ ଲାଗି ହୁଏତ ଏକ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ବାଟର ସୂଚନା ଦେଇ ଯାଉଛି ।

ଆଜକୁ ଠିକ ବାରବର୍ଷ ତଳେ, ଏଇ ପ୍ରବନ୍ଧର ଲେଖକକୁ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ କେତେଟା ମାସ କଟାଇବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ତିନୋଟି ଧର୍ମର ସ୍ମାରକ-ପୀଠ ଜେରୁଜେଲମରେ ମାର୍ଟିନ୍‌ବୁବର୍‌ଙ୍କ ସହିତ କାଳେ ସାକ୍ଷାତ ଘଟିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଯିବ, ଏଇ ଆଶାରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖକ ଜେରୁଜେଲ୍‌ମ ଯାଇଥିଲା । ଡରି ଡରି ଚିଠି ଲେଖିଲି, ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଯୁବକଲାଗି ମହାମତି ବୁବର୍ କିଛି ସମୟ ଦେଇ ପାରିବେ କି ? ବିନା ବିଳମ୍ବରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା—"ଅମୁକ ଦିନ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ଆସ, ସେଦିନ ମୋର ଆଉ କୌଣସି କାମ ନାହିଁ ।" ଶୀତ ରାତିରେ ଉଷ୍ମ ହୃଦୟ ନେଇ ଜଣେ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ପରି ମୁଁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ପଞ୍ଚସ୍ତରୀ ବର୍ଷର ଜ୍ଞାନତରୁଣ ଦାର୍ଶନିକ ମୋତେ ଘର ଭିତରକୁ ଡାକିନେଇ ଗଲେ । ସେଦିନ ରାତି ବାରଟା ଯାଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ଅଧିକାଂଶ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସେଇ କହିଥିଲେ । ମୁଁ କେବଳ ଶୁଣିଥିଲି । ଘରଟାଯାକ ବହିରେ ପୂରିଥାଏ । ଘରର କାନ୍ଥମାନ ବହିଗୁଡ଼ାକରେ ବୁଜି ରହିଥିବା ପରି ଦିଶୁଥାଏ । ତାହାରି ଭିତରେ ଅଳ୍ପ ଖାଲି ଜାଗାରେ ସାନ ଟେବୁଲଟିଏ ପଡ଼ିଛି । ସେଇଠି ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଆପଣାର ସ୍ୱଗତର ମାଧ୍ୟମରେ ପୃଥିବୀ ସହିତ "ଡାଇଲଗ୍" ଚଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ସମାଜ ଚେତନା ଓ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟ—ପରିବାର ସହିତ ସମ୍ଭାଷଣ-ସଖ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଶୁଣୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତାକୁ ମୁଁ ହରାଇ ବସିଥାଏ । ଆପଣାକୁ ଗୋଟିମାଟି ଅନାମଧେୟ ବା ଅକିଞ୍ଚନ ବୋଲି ମନେ କରିବାର ମୋର ସକଳ ପୂର୍ବ-ସଂସ୍କାର ହଜି ଯାଇଥିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ତାଙ୍କ ଓ ମୋ ଭିତରେ ବୟସର

ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀରୁ ଅଧିକ ହେବ—,ତଥାପି ସେଦିନ ତାଙ୍କରି ଆଗରେ ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ବସି ମୁଁ ସତେଯେପରି ମୋରି ଭିତରେ ଥିବା ଦେଶାତୀତ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାୟାତୀତ ଏକ ମଣିଷର ନୂତନ ପରିଚୟରେ ନବ ଘର୍ଷିତ ହେବାର ଲାଗିଥାଏ ।

ସେଦିନ ମାର୍ଟିନ ବୁବର୍‌ଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଏରାସ୍‌ମୁସ୍‌ଙ୍କୁ (Desiderius Erasmus Rotterdamus) ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । କ୍ଷମତାକାଂକ୍ଷା ଓ ମଣିଷ ଘୃଣା ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମକୁ ପ୍ରମତ୍ତ କରିବାର ଉଗ୍ରାଭିଯାନ ନେଇ ବାହାରିଥିବା ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର୍‌ଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଯିଏ ଧର୍ମଗତ ଅଭ୍ୟୁଦୟର ଏକ ମାନବୋଚିତ ମାର୍ଗର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ, ସେହି ଜ୍ଞାନଯୋଗୀ ଏରାସ୍‌ମୁସ୍‌ଙ୍କୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ମନେ ପକାଇ ଦେଉଛି । ଭାରତବର୍ଷର କେତେ ଘଟଣାକୁ ମାର୍ଟିନ ବୁବର୍ କେତେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଅବଲୋକନ କରି ଆସିଥିଲେ । ଆପଣାର ପୁରୁଣା ବହିରୁ ସେ ନିଜେ ଲେଖିଥିବା ଦୁଇଟି ଲେଖା ବାହାର କରି ମୋତେ ଦେଖାଇଲେ । ଯେତେବେଳେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଓ ଦେଶବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଂଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ମାର୍ଗନେଇ ମତଭେଦ ହୋଇଥିଲା, ବୁବର୍ ସେତେବେଳେ ସେହି ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଲେଖିଥିଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ । ଇହୁଦୀମାନେ ଇହୁଦୀ ଜାତିକୁ ପୃଥିବୀରୁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରି ଦେବାଲାଗି ହିଟଲର ଜର୍ମାନୀ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଜାତୀୟ ଅଭିଯାନ ଚଳାଇଥିଲେ, ସେ କଥା ଆମେ ଅବଶ୍ୟ କିଛି କିଛି ଜାଣିଥିବା । ଏକଚ୍ଛତ୍ର ଅମଣିଷ-ଶାସନରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଲାଗି ସେତେବେଳେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଇହୁଦୀଜାତିକୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଓ ଅହିଂସ ପ୍ରତିରୋଧର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥିଲେ । ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀ ବୁବର୍ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ କହିଥିଲେ ଯେ ଯେପରି ନୃଶଂସ ଓ ଅମାନୁଷିକ ଭାବରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମୂଳ କରାଯାଉଛି, ସେଥିରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଫଳ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଅହିଂସ ପ୍ରତିରୋଧ ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଫଳପ୍ରଦ ହେବାଲାଗି ଅପରପକ୍ଷଠାରେ ଯେତେ କ୍ଷୀଣ ମାତ୍ରାରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କିଞ୍ଚିତ୍ ମାନବୋଚିତ ହୃଦୟ ରହିଥିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବୁବର୍ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ । ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରତିବାଦ ଓ ପ୍ରତିରୋଧ ନକରି ଇହୁଦୀମାନେ ହିଟଲର୍‌ର ମାରଣ-ଅନୁଶାସନ ଗୁଡ଼ିକୁ ପାଳନ କରିଚାନ୍ତି । ହିଏ

ମାରଣ ଯୋଜନାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅହିଂସ ଭାବରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ-ବଳିଦାନ ଅଧିକ ସାର୍ଥକ ହୋଇଥାନ୍ତା କି ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମତଭେଦ ରହିଛି ।

ନ୍ୟାୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏକ ଜୀବନମାର୍ଗର ପ୍ରୟାସକୁ ମାର୍ଟିନ ବୁବର୍ ଧର୍ମର ପ୍ରୟାସ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରୟାସକୁ ଅଧିକ ବଳ ଓ ଅଧିକ ପ୍ରେରଣା ଦେବା ହେଉଛି ଧର୍ମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମପରାୟଣ ମଣିଷ ଅଶାନ୍ତିକୁ ଡରି ନିରାପଦ ଉପାସନା-ଦୁର୍ଗ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ବାନ୍ଧିଲି ରଖିବାକୁ ଲୋଭ କରିବ ନାହିଁ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଲାଗି ସେ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ନିଷ୍ଠା ନେଇ ବାହାରିବ । ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ, ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଓ ବିନୋବା ଭାବେଙ୍କର ଜୀବନ-ସନ୍ଦେଶରେ ଆମେ ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଏକ ଧର୍ମ ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ସୂଚନା ପାଇପାରିବା । ମାର୍ଟିନ ବୁବର୍ ପୃଥିବୀ ଲାଗି ଶାନ୍ତି ଚାହୁଁଥିଲେ । ଶାନ୍ତି ଲାଗି ଆପଣାର ଉଦ୍ୟମ ସକାଶେ ସେ ଜର୍ମାନୀରୁ ଏକ ବିଶେଷ ପୁରସ୍କାର ମଧ୍ୟ ପାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତି ସଂସାରର ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅସମତାଗୁଡ଼ାକୁ ବଜାୟ ରଖି ଯୁଦ୍ଧ ଏଡ଼ିବାର ଶାନ୍ତି ନୁହେଁ । ତାଙ୍କର ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ "ଶାନ୍ତି ହେଉଛି ପୃଥିବୀର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ନ୍ୟାୟ ହେଉଛି ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାର ମାର୍ଗ ।" ନ୍ୟାୟ କହିଲେ ଏଠାରେ ବହୁମତର ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ବୁଝାଉ ନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ପରି ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦରକାର, ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ "ଡାଏଲଗ୍" ସମ୍ଭବ କରିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ଅନୁକୂଳତା ଦରକାର, ବୁବର୍ ନ୍ୟାୟ କହିଲେ ତାହାକୁ ହିଁ ବୁଝୁଥିଲେ ।

ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍ ଇହୁଦୀ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସମକାଳୀନ ଇଉରୋପ ତାଙ୍କୁ କେବଳ ଇହୁଦୀ କରି ରଖିବା ଲାଗି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଭିଆଇ ରଖିଥିଲା । ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍ ଆପଣାକୁ ଏହି ପୃଥିବୀର ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିଛନ୍ତି । ଜଣେ ଉଦୀୟମାନ ଇହୁଦୀ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଜଣେ ଉଦୀୟମାନ ମଣିଷର ପରିଚୟ ବି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଜି ପୃଥିବୀରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଓ ବାଣୀର ଅନେକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଜୀବନ ବୋଇଲେ ଯିଏ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ବୋଲି ବୁଝୁଛି, ମଣିଷ ସହିତ

ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଆହ୍ୱାନକୁ ହିଁ ଯିଏ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆହ୍ୱାନ ବୋଲି ବିଚାରୁଛି, ବୁବର୍‌ଙ୍କ "ଡ଼ାଏଲଗ୍" ଦର୍ଶନରୁ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ପାରିବ । ଆମ ସମାଜରେ; ଯେଉଁ କବି, ସାହିତ୍ୟିକ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ରାଜନୈତିକ କର୍ମୀ ମଣିଷକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ମଣିଷ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବାକୁ ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି, ମଣିଷର ସହିତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷାକୁ ଯିଏ ତାରୁଣ୍ୟର ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ଉପ-ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି ବୁଝୁଛନ୍ତି, ସିଏ ଆଜି ଆପଣାର ପରିବେଶ ସହିତ "ଡାଇଲଗ୍" ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତୁ—"I—thou"ର ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପି ସେ "I—It" ର ହୀନ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଆନ୍ତୁ—ଆମ ଦେଶରେ ରହିଥିଲେ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍ ଆମକୁ ଆଜି ଏଇ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାନ୍ତେ !

———

ଗୋଦାବରୀଶ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ଚାଲିଯିବା ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କି କ୍ଷତି ହେଲା, ସେଦିନ ସେକଥା ଓଜନ କରି ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷତିଟାକୁ ମୁଁ ଅଧିକତର ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଯେଉଁ ପାହାଚମାନ ଉଠି ଜୀବନର ଚଢାଉଗରାସ୍ତାରେ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଚି, ସେହି ପାହାଚରୁ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଟଳିପଡ଼ିଲା ପରି ମନେହେଲା ।

ଅନେକ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଆମ ଗାଆଁ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥାଏ । କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା କଟକ ସହର ଦେଖିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଦୁଇ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ନାଲି ରାସ୍ତାଯାଏ ଆସି ମୋଟର ଚଢ଼ିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମଧ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ସେତିକିବେଳେ ଶ୍ରୀ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ଥରେ ଆମ ସ୍କୁଲରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବୋଧହୁଏ ତିନି ଚାରିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଆମ ମେଳରେ ରହିଲେ । ସେତେବେଳେ 'ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା' ବାହାରି ନ ଥାଏ କି ଦେଶ ବି ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ବଡ଼ମାନେ କହୁଥାନ୍ତି, ଗୋଦାବରୀଶବାବୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନେକ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମେ ପିଲାମାନେ ଏକ ଅଭିନବ ଭୂମିକାର ଜରିଆରେ ତାଙ୍କ ପରିଚୟ ପାଇଥିଲୁ । ମେସ୍‌ମେରିଜିମ୍ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ବିଚକ୍ଷଣ ଥିଲେ ଓ ଆମେ ପିଲାଏ ଏକାଧିକବାର ତାଙ୍କର କୌଶଳ-ପ୍ରଦର୍ଶନର ପାତ୍ର ହେବାଲାଗି ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ବାହାରିପଡୁଥିଲୁ । ସେ ମଜା ଆଜିଯାଏ ମନେ ଅଛି । ସେ ଗପସପ ଆଜିଯାଏ ମନେ ଅଛି । ଏକଥା ମଧ ମନେଅଛି ଯେ ସତେଅବା ଭଗବତ୍‌ପ୍ରେରିତ ପରି କେଉଁଆଡ଼ୁ ଆସି ସେ ଯେପରି ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀଲାଗି ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ଗବାକ୍ଷ ଖୋଲି ଦେଇ-ଗଲେ । ତା ପରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କଠାରୁ ଚିଠି ପାଇଚି, କେତେ ଉପଦେଶ ଓ ଉତ୍ସାହ ଶୁଣିଚି । ଆହୁରି ଭଲକରି ମନେ ପଡୁଚି ଯେ ସେହି ଏଗାର ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅମିତ ଉତ୍ସାହରେ ମୁଁ ସ୍କୁଲ ଲାଇବ୍ରେରୀରୁ ତାଙ୍କର ଲେଖା ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ବହି ଆଣି କେତେଟା ଚଞ୍ଚଳ ଶେଷ କରି ଦେଇଥିଲି । ତାଙ୍କର 'ବିଦ୍ରୋହ, 'ରାଜଦ୍ରୋହୀ', 'ଗରିବର

ଭଗବାନ', ଓ 'ବନ୍ଦୀର ମାୟା' ସବୁ ସେତିକ ବେଳର ପଢ଼ା । କଞ୍ଚା ବୟସରେ ସେହି ଉପନ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକୁ ହଜମ କରିବା ହୁଏତ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା, ତଥାପି ତା' ବୋଲି ଉତ୍ସାହରେ କୌଣସି ଅଭାବ ରହିବ କାହିଁକି ?

କେବଳ ପଢ଼ିବାରେ ସେହି ଉତ୍ସାହ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ । ମୋର ମନେହୁଏ ସେହି ଉତ୍ସାହରେ ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ କିଛି କିଛି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ସାଙ୍ଗମେଳରେ ନଈ ବାଲିରେ ବୁଲୁଥିବା-ବେଳେ ମୋର ଆଗାମୀ ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡିକୁ ଲେଖିବାଲାଗି ପ୍ଲଟ ଖୋଜିବାର କେତେ ମଣ୍ଡା ଯେ ଖାଇବାକୁ ମୁଁ ମନ ବଳାଇଛି, ତାହା ଆଜି ମଧ୍ୟ ମନେପଡ଼ୁଛି । ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବା ଆଜଯାଏ ହୋଇପାରିଲାନାହିଁ । ହୁଏତ କେବେ ମଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟଲାଗି ସରାଗ ରହିଗଲା । ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିବାଲାଗି ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଏକ ମାର୍ଗରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାଲାଗି ସରାଗ ରହିଗଲା । ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର ବହି ପଢ଼ି ଓ ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ରାବଳୀ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଆପଣାର ଆଗ୍ରହକୁ ଘରପାଖର ମଣିଷ ତଥା ସମାଜ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ନେବାକୁ ମନ ବଳିଲା, ଖୁସି ବି ଲାଗିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ଅମଳର ସ୍କୁଲ, ପୁଣି ଧୋଇଆ ମଫସଲ ଗାଆଁ— ତଥାପି ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ଯେ ସେହି ଗମ୍ଭୀର ଭିତରେ ବଢ଼ୁଥିବା ଗୋଟାଏ ପିଲାମନ କ୍ରମେ ପାଚେରୀ ଡେଇଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ଏହି ଘଟଣାଟିର ମହତ୍ତ୍ୱ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ବୟସରେ ଯେତିକି ବଡ଼ ହେଲି, ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସକୁ ମୁଁ ସେତିକି ଅଧିକ ଭଲ କରି ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲି । ସେଥିରେ ସମାଜ ଚେତନା ଥିଲା, ମନୁଷ୍ୟାତ୍ମାର ମୁକ୍ତିପିପାସା ଥିଲା, ମାନବିକତାର ଉଦ୍ଧରଣ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା । କିଶୋର ବୟସରେ ଯେକୌଣସି ସାହିତ୍ୟଠାରୁ ଆଉ କଣ ବେଶି ଆଶା କରାଯାଆନ୍ତା ? ତା' ପରେ ଏହି ସମୟରେ 'ନିଆଁ-ଖୁଣ୍ଟା' ବାହାରିଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋଦାବରୀଶ ଅଧିକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଲେ । ସାହିତ୍ୟର ଧାର ଧାରୁ ନ ଥିବା ଲୋକେ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ଆଗ୍ରହରେ ତାଙ୍କର ପତ୍ରିକା ପଢ଼ିଲେ, ତାଙ୍କର ଲେଖା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କେତେ ସାହିତ୍ୟେତର କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେ କେତେ ଅସାହିତ୍ୟିକ ମଣିଷ ତାଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା କଲେ, ତାଙ୍କର ବାହା ବାହା କଲେ । ଅନେକ କହିଲେ ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର 'ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା' ପରି ଓଡ଼ିଶାର ଆଉ କୌଣସି ପତ୍ରିକା ଆଗରୁ ଏଡ଼େ

ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପାରି ନ ଥିଲା । ଆହୁରି ଉତ୍ସାହପରବଶ ହୋଇ କେତେକ କହିଲେ ଯେ ପୁରାତନ ଗ୍ରନ୍ଥ, କୋଇଲି, ଚଉତିଶା, ଗୀତ ଓ ବିଳାପ-ସାହିତ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ 'ନଅାଁ ଖୁଣ୍ଟା' ପରି ଆଉ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟ ବୋଧହୁଏ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କର ଏତେଦୂର ପରିଚିତ ହୋଇପାରି ନ ଥିଲା । ଏଣେ ଯେକୌଣସି କାରଣରୁ ହେଉ ପଛକେ, ନଅାଁ ଖୁଣ୍ଟାରେ ଲେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରୀ ଗୋଦାବରୀଶ ଅନ୍ୟ କିଛି ଲେଖିବା ହିଁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଅନ୍ୟ କିଛି ଲେଖିବାର ସମୟ ନ ଥିଲା ବୋଲି ଯେ ସେ କିଛି ଲେଖି-ପାରିଲେ ନାହିଁ, ସାହିତ୍ୟିକ ଆଗ୍ରହ ଓ ସାହିତ୍ୟସୃଷ୍ଟିର ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ଏହାକୁ ମୁଁ ଏକ ସୁ-ଯୁକ୍ତି ବୋଲି କଦାପି କହିପାରିବି ନାହିଁ । କବି, ଲେଖକ ବା ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣାର ବାସନାରଜ୍ଜୁରେ ଅନେକ କିଛି ଧରି ଆଣିବାକୁ ଚାହେଁ, ସଂସାର ଗୋଟାକର ଜୀବନ-ବୃତ୍ତିକୁ ସେ ଆପଣା ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗାଇ ପ୍ରକାଶରୂପ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ଆଗ୍ରହ-ତରଜ୍ ଅନୁସାରେ ଯାହାକୁ ସେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମନେକରେ, ଯାହା କଥା ବା ଯେଉଁ କଥା ନ କହିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଥୟ ଧରି ରହିପାରେ ନାହିଁ, ସେ ଆଗ ତାହାରି ବିଷୟରେ ଲେଖେ, ସେହି ବାଟରେ ହିଁ ତାର ସାହିତ୍ୟପଥ ଗଢ଼ି ହୋଇଯାଏ । ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିର ଲେଖକ-ଲାଗି ଆଉ କିଛି କହିବାର ଜୁ' ନ ଥାଏ ।

'ବିଦ୍ରୋହ' ଓ 'ଗରିବର ଭଗବାନ'ର ଔପନ୍ୟାସିକ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଅଧିକ ରଚନାଶୀଳ ପ୍ରାୟ ତିନୋଟି ଦଶକକୁ 'ନଅାଁ ଖୁଣ୍ଟା' ଲେଖିବାରେ ଯେ କଟାଇଦେଲେ, ଏହା ପଛରେ ଜୀବନ-ଦୃଷ୍ଟିଗତ ଯେ କୌଣସି କାରଣ ଥାଇପାରେ ପଛକେ, ଏହି ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ବିକାଶ-ପଥରେ ଆମେ "ନଅାଁ ଖୁଣ୍ଟା"କୁ କଦାପି 'ବିଦ୍ରୋହ' ଓ 'ଗରିବର ଭଗବାନ'ର ପରିପକ୍ୱତର ପରିଣତି ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ । ଏଇଠି ଶ୍ରୀ ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ ପୁରୁଣା ବାଟ ଛାଡ଼ି ଏକ ନୂଆ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ଅଧିକ ତୃପ୍ତିକର ବୋଲି ବିଚାରିଲା । ସେହି ବାଟକୁ ହୁଏତ କେହି ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ବାଟ ବୋଲି କହିବେ, କେହି ହୁଏତ ଅବାଟ ବୋଲି କହିବେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ସାହିତ୍ୟ-ଜୀବନରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହାହିଁ ସ୍ୱକୀୟ ବାଟ ହୋଇ ରହିଲା । 'ନଅାଁ ଖୁଣ୍ଟା'ର ନୂଆ ବାଟ ନ ଧରି ଗୋଦାବରୀଶ ଆପଣାର ପ୍ରଥମ ବାଟରେ ରହିଥିଲେ

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ଓ ଅଧିକ ପରିଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତେ କି ନାହିଁ, ଆମ ପାଠକ ଓ ସମୀକ୍ଷକ-ସମାଜରେ ସେ ବିଷୟରେ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ମତ ରହିବା ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ହେବ । ମୋର ଯେତେଦୂର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ୧୯୩୭ ମସିହା ବେଳକୁ 'ନଅଁ ଖୁଣ୍ଟା' ବାହାରିବା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ୧୯୩୭ରେ ବ୍ରିଟିଶ ଭାରତରେ ପ୍ରଥମ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା ଓ ତାହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ସରକାର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଦେଶରେ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଯେ ଆଉ ଅଟକାଇ ହେବ ନାହିଁ, ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର କ୍ରମେ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଗୋଦାବରୀଶ ଆପଣା ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଗୁଡ଼ିଏ ଦୀର୍ଘ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଲମ୍ବ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ପରାଧୀନ ଭାରତରେ ସେ ଆପଣା ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ସମାଜ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ମଣିଷ-ଜୀବନର ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ । ପୋଷାକୀ ଜୀବନର ଔପଚାରିକ ବିଳାସକୁ ପରିହାସ କରି ସେ ମଣିଷର ହୃଦ୍‌ଗତ ଓ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନର ସରଳ ଅଥଚ ମହାନ ପରିଚୟକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାର ସ୍ପଷ୍ଟତର ସୂଚନାମାନ ମିଳିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ 'ନଅଁ ଖୁଣ୍ଟା' ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରିକା ସାହିତ୍ୟରେ ନୂଆ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । କେବେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାହିତ୍ୟ ନ ପଢୁଥିବା ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ନୂଆ କରି ପତ୍ରିକା କିଣି ପଢ଼ିଲେ । ଭାରତ ଲାଗି ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ତାହା ପ୍ରଧାନତଃ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଶର ଲେଖକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଲାଗି ତାହା ଆହୁରି ଅନେକ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସଫଳ କରିବାର ଆହ୍ୱାନ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ପରାଧୀନ ଭାରତର ସାହିତ୍ୟ ଯେ ଆପଣାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଏହିସବୁ ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ ଦେବାକୁ ସଜ ହୋଇ ବାହାରିବ, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ମୁଁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଭାବେ, ଗୋଦାବରୀଶ କଣ 'ନଅଁ ଖୁଣ୍ଟା' ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଆରମ୍ଭ କରି ଏହି ଆହ୍ୱାନକୁ ଜବାବ ଦେବାକୁ ଆପଣାର ପଥ ବୋଲି ବାଛି ନେଲେ ? 'ବିଦ୍ରୋହ' ଓ ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଥିବା ଲେଖକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ବାଛିନେବାକୁ ଆମେ କେତେଦୂର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିଷୟ ବୋଲି କହିପାରିବା ? ସ୍ୱାଧୀନ

ଭାରତରେ ସୁନ୍ଦର ମଣିଷ ଓ ସୁନ୍ଦର ସମାଜ ଗଢ଼ିବାର ଆହ୍ୱାନ ଆସି ଆମ ଦ୍ୱାରରେ କରାଘାତ କରୁଥିବା ସମୟରେ କେବଳ ଏତକ କରି କଣ ଆମେ ସେହି ଆହ୍ୱାନର ଯଥେଷ୍ଟ ଜବାବ ଦେଇ ପାରିବା ?

ଅନେକ ନଅାଁ ଖୁଣ୍ଟାକୁ ହାସ୍ୟରସମୂଳକ ପତ୍ରିକା ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି। ସବୁ ଯୁଗରେ ଓ ସବୁ ଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟରେ ହାସ୍ୟରସ ଲାଗି ଏକ ସ୍ୱୀକୃତ ସ୍ଥାନ ରହି ଆସିଛି । ଜୀବନର ବ୍ୟାପକ ଅବସରମାନଙ୍କରେ ନାନା ସୁନ୍ଦର ଓ ଅସୁନ୍ଦର ସ୍ତରର ହାସ୍ୟରସ ଲାଗି ଅନେକ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଅନ୍ଧକୁ ହସିବା ଦ୍ୱାରା ତଥାକଥିତ ଆଖି ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଲାଗି ଏହା ହୁଏତ କୌତୁକର ଉଦ୍ଦୀପନା ଦେଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହାକୁ ଆମେ କେତେଦୂର ହାସ୍ୟରସର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବୋଲି କହିପାରିବା ? ଗାଳିଦେବାର ବିଦ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ହାସ୍ୟରସ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି-ପାରନ୍ତି । ଛପା ଅକ୍ଷରରେ ଗାଳିଦେଇ କୌଣସି ଲେଖକ କେତେବଡ଼ କରାମତିଟାଏ କରିଦେଲା ବୋଲି ବେଶ୍ ହୃଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିପାରେ, ଏହି ଛାପା ଅକ୍ଷରକୁ ପଢ଼ି ଆହୁରି ଅନେକ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଗଡ଼ ଜିତି ଆସିବା ଭଳି ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତି । ହାସ୍ୟରସର ସୃଷ୍ଟିକରି ଆମେ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଆହ୍ୱାନକୁ ଏଡ଼ି ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଯିବାର ଭୁଲ୍ ମଧ୍ୟ କରିପାରୁ । ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ସମାଜରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ମୋର ମଧ୍ୟ ଅନେକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି । ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଆପଣାର ସଂସ୍କାରଗତ ରୁଚି ଏବଂ ଅନୁରକ୍ତିମାନ ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ନ ହୋଇ ଯଦି ମୁଁ କେବଳ ଅନ୍ୟର ହୀନତା ଓ ଅପାରଗତା ଗୁଡ଼ାକ ଦେଖାଇବାରେ ମୋର ଜୀବନ-ବ୍ୟବସାୟ ସାରିଦିଏ, ତେବେ ମୋର ଯୁଗ ଓ ମୋର କ୍ଷେତ୍ର ମୋତେ କେତେ ଅପାରଗ ଓ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ବୋଲି ନ କହିବ ?

ଗତ ତିରିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ନଅାଁ ଖୁଣ୍ଟା ହୁଏତ ଏହା ହିଁ କରିଛି ବୋଲି ମୋର ଭୟ ହେଉଛି । ଏହା କାହାରିକୁ ବଦଳାଇ ନାହିଁ, କାହାରିକୁ ନୂଆ ହେବାକୁ କହି ନାହିଁ—କ୍ଷଣେ ହସାଇ ଏହା ମଣିଷକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାର ନାନା କ୍ଷଣରୁ ଭୁଲାଇ ରଖିବାରେ ହୁଏତ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଛି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଣା ଗୁଡ଼ାକ ଦେଖାଇ ଏହା ଅନ୍ୟକୁ ହସିବା ଲାଗି କେତେ କେତେ ପ୍ରରୋଚନା ଦେଇଛି । ଯୋଗ୍ୟ ଥାନରେ

ଆସନ ମାଡ଼ି ବସିଥିବା ଜଣେ ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଯାଗାରେ ବସିଚି, ମୁଁ କେବଳ ତାର ଅଯୋଗ୍ୟତା ବିଷୟରେ ପଢ଼ିବି, ଜାଣିବି, ଜଗରୁ ଶିଘ୍ର କାଢ଼ି ଦିଆଯାଉ ଏହି ଯାଗାଗୁଡ଼ାକ ମନେ ରଖିବି, ଏହିପରି କରି ମୁଁ ଆପେ ଯୋଗ୍ୟତର ହେବାର ସକଳ ଆହ୍ୱାନ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଫାଙ୍କି ଦେଇ ଯାଉଥିବି—ଗତ ପ୍ରାୟ ତିରିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ନିଆଁଖିଆ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଲାଗି ଏହିପରି ଏକ ମିଛ-ପ୍ରବୋଧନାର ଜଳବାୟୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଚି । ଆମକୁ ଆମର କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ି ପଳାଇଯିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଚି, ନିଜେ ବଦଳିବାକୁ ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଭୂମିକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ଏହା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇପାରି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ସାଧାରଣ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ଶ୍ଳଥ, ଶ୍ରେୟ-ଚ୍ୟୁତ ଓ ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ରଖିବାରେ ଏହା ହୁଏତ ଅନେକ ମସଲା ଯୋଗାଇ ଦେଇଚି । ଆମ ଆଖିରେ ଅନ୍ୟକୁ ହସାଇ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାର ଓ ଆପଣା ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ଅନେକ ଅବସରରୁ ଏହା ଆମକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଚି ।

ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ରବୀନ୍ଦ୍ର ଶତବାର୍ଷିକୀ ଉପଲକ୍ଷେ ଦିଲ୍ଲୀଠାରେ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଚର୍ଚ୍ଚା-ଚକ୍ର ଆୟୋଜିତ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ମୋତେ ବିଖ୍ୟାତ ଲେଖକ ଓ ସମୀକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ଆଲ୍‌ଡସ୍ ହକ୍‌ସଲେଙ୍କର ଏକ ଭାଷଣ ଶୁଣିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ନାନା ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲାବେଳେ ଜଣେ ଲେଖକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଣ ହେବା ଉଚିତ, ଏହି ବିଷୟରେ ସେ କରିଥିବା ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ଟୀକାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ରହିଚି । ଆପଣା ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍‌ଥାପନ କରି ସେ ଖେଦ ପ୍ରକାଶ କଲାପରି ମନ୍ତବ୍ୟ କରି କଲେ ଯେ ଜୀବନଯାକ ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ଖାଲି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କଥା କହି ଆସିଲେ । ସଂସାରକୁ ଠିକଣା ବାଟରେ ଆଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ କେତେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଲେ । କେତେ ଉପଦେଶ ଦେଲେ, ମଣିଷର ଦୁର୍ବଳତାଗୁଡ଼ାକ ବିଷୟରେ କୁଶଳ ମାର୍ଗରେ କେତେ କେତେ କଥା କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମତରେ ଏହି ସବୁ ଇପ୍‌ସିତ ଫଳ ଫଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବହି ଛପାହେଲା, ବହି ପଢ଼ା ହେଲା, ଲେଖକକୁ ନେଇ କେତେ ଆଦର ଓ ଆଲୋଚନା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସଂସାର ବଦଳିଲା ନାହିଁ କି ମଣିଷ ବଦଳିଲା ନାହିଁ ।

ସଂସାରରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ସାହିତ୍ୟର ପରିମାଣ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହିଂସା ଓ ଅମାନୁଷିକତା ମଧ୍ୟ ଉତ୍କଟତର ହେଲା, ଅନ୍ୟାୟ ଉଗ୍ରତର ହେଲା; ମଣିଷକୁ ତଳେ ଚାପି ଦେଇ ସତ୍ତା ଓ କ୍ଷମତାର ଉଦ୍ଧତ ବିଳାସ ବଢ଼ିବା ହିଁ ସାର ହେଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଉଲ୍‌ସ୍‌ଲେ ସେଦିନ କହିଲେ ଯେ ହୁଏତ ପ୍ରଧାନତଃ ଉପଦେଶମୂଳକ ଔପନ୍ୟାସିକ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିଥିବାରୁ ସେ ଶେଷ ଜୀବନରେ ଏଭଳିପରି ଏକ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାର ତାଡ଼ନା ଅନୁଭବ କଲେ । ଗମ୍ଭୀର ଉପଦେଶ ନ ଶୁଣାଇ ସାହିତ୍ୟିକକୁ ସହଜ ହେବାକୁ ହେବ । ଆପଣାର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଜୀବନଗତ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ସେ ସହଜ ହୋଇ ପାରିବ । ତାହାହେଲେ ତାକୁ ଆଉ ଖଣ୍ଡାଧରି ମହୀମଣ୍ଡଳକୁ ନିଃକ୍ଷତ୍ର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବା ଉପଦେଶ ଦେବାର ଅସହିଷ୍ଣୁ ସନ୍ତାପରେ ସଂସାରଗୋଟାକୁ କ୍ଲିଷ୍ଟ ଓ ସନ୍ତପ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀ ହ୍ୱେଲ୍‌ସ୍‌ଲେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟରେ ହାସ୍ୟରସର ବଡ଼ ଅଭାବ ରହି ଯାଇଛି । ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟକୃତି ମଧ୍ୟଦେଇ ସେ ସଂସାରକୁ ବା ଆପଣାକୁ ଆଦୌ ହସାଇପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେଦିନ ସେ ଆଶା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ ଏଣିକି ସହଜ ସାଟାୟାର ବା ହାସ୍ୟରସ ଜରିଆରେ ସେ ସଂସାର ସମକ୍ଷରେ ଆପଣାର କଥା କହିବାକୁ ଅଧିକ ପ୍ରୟାସୀ ହେବେ । ତାଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଉପଦେଶ-ବକ୍ତୃତାର ଉପଦ୍ରବ ଯେପରି ନ ରହିବ; ରସିକତାବୋଧ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଓ ଅଧିକ ଗଭୀର ଭାବରେ ରହିବ । ଦୁଃଖର କଥା, ଏହି ଅଭିଳାଷଟିକୁ ପୂରଣ କରିବାଲାଗି ହ୍ୱେଲ୍‌ସ୍‌ଲେ ଆମ ସଂସାରରେ ଆଉ ବେଶି ଦିନ ବଞ୍ଚି ରହିପାରିଲେ-ନାହିଁ । ତା' ହେଲେ ଆମେ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟରୁ ବଦଳିବାର ଓ ମଣିଷ ହେବାର ଆହୁରି ଅନେକ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରେରଣା ପାଇଥାନ୍ତୁ ।

ରସିକତାବୋଧ (Humour)କୁ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ନାଡ଼ୀ କରି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ପରଂପରାଟିର ଆଲୋଚନା କରିବାବେଳକୁ ଇଉରୋପର ଏରାସ୍‌ମୁସ୍‌ଙ୍କ (୧୪୬୬-୧୫୩୬) ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆଗ ମନେ ପଡ଼ିଯିବା ଉଚିତ । ସେତେବେଳେ ଜୀବନର ସର୍ବବିଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଗ୍ରତାକୁ ହିଁ ଉତ୍କର୍ଷଲାଭର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଶ୍ରେୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଯାଉଥିଲା । ମଣିଷକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଅଭିଯାନରେ ଧର୍ମ, ରାଜସତ୍ତା, ଧନବ୍ୟସନ ଓ ଆତ୍ମଦମ୍ଭ ବଡ଼

ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଯୁଗର ନାନା ଅଜ୍ଞାନକୁ ଆଶ୍ରୟ ଓ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା ଲାଗି ଜ୍ଞାନମତ୍ତତାର କେତେକ ଅଶୁଭ ଆଡମ୍ବର ମଧ୍ୟ ଚାଲିଥିଲା । ସେ ଯୁଗର ପ୍ରାୟ ସବୁ ନେତା ଧର୍ମ, ସମାଜ ଓ ଶାସନ ସଂସ୍କାର ଆଣିବା-ଲାଗି ଖଣ୍ଡା ଧରି ବାହାରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର କୋଳାହଳରେ ମାନବିକ ବିକାଶର ସହଜ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ମାର୍ଗମାନ ମାଟି ତଳେ ପୋତି ହୋଇ-ପଡ଼ିଥିଲା ପରି ରହିଥିଲା । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ କାଥଲିକ୍ ଧର୍ମଶାସନର ପ୍ରବଳ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ପୋପ୍ ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ ପାପିଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଧର୍ମ ସଂସ୍କାର ଓ ନୂତନ ଧର୍ମଥାପନାର ପ୍ରବଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅଭିଯାନରେ ବାହାରିଥିବା ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର ପୋପ୍‌ଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଦୁଇ ପାଖରୁ ଅପପ୍ରେରଣା ପାଇ ଇଉରୋପର ନାନା ଦେଶରେ ବିଧର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ମାରିବା ହିଁ ଧର୍ମ ପଥରେ ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇ ପାରିବାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉପାୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯାଉଥିଲା । କେତେ ସନ୍ଥ କଟା ହେଉଥିଲେ, କେତେ ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ ଅଭକ୍ତମାନଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ି ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ା ହେଉଥିଲେ । ଏପରି ଏକ ଭୟାବହ ସମୟରେ ହସିବାର ବେଳ କାହିଁ ? ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ଧର୍ମ ଓ ଆଦର୍ଶ ରକ୍ତମୁହାଁ ହୋଇ ବାହାରି ଘୃଣାଘାତ ଓ ରକ୍ତପାତକୁ ଭଗବଦିଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବାର ପ୍ରଶସ୍ତତମ ସମାଧାନରୂପେ ମାନି ନେଇଚନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମନରେ ଏହିସବୁକୁ ହସିପାରିବାର ସାହାସ ପୁଣି କାହାର ହୁଅନ୍ତା ? ସାଧାରଣତଃ ଯାହା ନ ହେବାର କଥା, କ୍ଷୀଣକାୟ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥାନୁଶୀଳନରତ ଅହିଂସ ଏରାସ୍‌ମୁସ୍ ଆପଣା ସାହିତ୍ୟସ୍ଥାନରେ ଅଟଳ ହୋଇ ବସି ଠିକ୍ ଏହି ସାହାସ ହିଁ କରିଥିଲେ ।

ଯୁଗଗ୍ରାସୀ ଅମାନୁଷିକତା ଓ ଉଗ୍ରତାର ଜବାବ ଦେଇ ସେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଖଣ୍ଡେ ବହି ଲେଖିଥିଲେ । ଏଥିରେ କାହାରିକୁ ଗାଳି ଦିଆଯାଇ ନ ଥିଲା । କେଉଁ ବନ୍ଧୁକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବସାଇବାକୁ ଯାଇ ଆଉ କେଉଁ ଶତ୍ରୁକୁ ନିନ୍ଦା କରାଯାଇ ନ ଥିଲା । କେଉଁ ତଥାକଥିତ ସତ୍ୟକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା ମତଲବରେ ଆଉ କେଉଁ ଅସତ୍ୟ ଉପରେ ଖଣ୍ଡା ଚଲାଇବାର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅବତାରଣା କରାଯାଇ ନ ଥିଲା । ବହିଟିର ଜରିଆରେ କୌଣସି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଦେଶମାନ ପ୍ରଚାର କରିବା ଲାଗି କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଇ ନ ଥିଲା । ୧୫୧୧ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବା

ଏହି ବହିଟିର ନାମ ଏରାସମୁସ୍ "Moriae Encomium" ରଖିଥିଲେ । ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଏହି ନାମଟିକୁ "In Praise of Folly" ରୂପେ ଅନୁବାଦ କରାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆରେ ପୁନରନୁବାଦ କରି ଆମେ ଏହାକୁ 'ମୂର୍ଖତାଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତି' ବୋଲି କହିପାରିବା । ଗ୍ରନ୍ଥଟିରେ ଏରାସ୍‌ମୁସ୍ ମୂର୍ଖତା ବା ନିର୍ବୋଧତାକୁ ଏକ ଦେବୀରୂପେ କଳ୍ପନା କରିଚନ୍ତି । ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶେଷ ପୃଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବୀ କେବଳ ଆପଣାର ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଓ ଜ୍ଞାନ ତଥା ବିବେକ ତୁଳନାରେ ଆପଣାର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇଚନ୍ତି । ଅତି କୁଶଳ ବ୍ୟଙ୍ଗମୂଳକ ଭାବରେ ତତ୍‌କାଳୀନ ସମାଜର ନିର୍ବୋଧତା ଓ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତତାର ପ୍ରଶଂସା ଗାଇ ଏରାସ୍‌ମୁସ୍ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ଧର୍ମର ଅନ୍ତ-ନିହିତ ମାନବିକ ଜୀବନମାର୍ଗ ଓ ବିଚାରଗତ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ସାର୍ଥକତର ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚନ୍ତି । ଏରାସ୍‌ମୁସ୍ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ବା ଗୋଟିଏ ବର୍ଗକୁ ମୂର୍ଖ ବା ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ କହି ଗାଳି ଦେଇନାହାନ୍ତି । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦରବାରରେ ଉଗ୍ର ହୋଇ ବସିଥିବା ଅନ୍ୟାୟ-ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କର ସନ୍ଦର୍ଶନରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ବିଶେଷ ଗାହିଦାହି ହୋଇନାହିଁ । ସେ ଦେଖାଇଚନ୍ତି ନିର୍ବୋଧତା ଦେବୀଙ୍କର ଭକ୍ତ ଓ ଅନୁଗାମୀମାନେ ସମାଜର ସକଳ ସ୍ତର ଓ ସକଳ ବେଉସାରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ଓ ଶାସନ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଦେବୀଙ୍କର ଅଭିଷେକ-ପୂଜା ବଡ଼ ଚମତ୍କାର କାରିଗରୀ ସହିତ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରେ । ଯେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଫମ୍ପା ବ୍ୟସନ, ଆତ୍ମଦର୍ପ ଓ ଅଜ୍ଞାନ ପଥର ଅନୁଗାମୀମାନେ ଅତି ନିପଟ ଓ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ନିର୍ବୋଧତା-ଦେବୀଙ୍କର ଉପାସନା-ମାଜଣାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ।

ଏରାସ୍‌ମୁସ୍ ନିର୍ବୋଧତା ଉପରେ ହିଁ ହସିଚନ୍ତି, ନିର୍ବୋଧ ମଣିଷଙ୍କ ଉପରେ ହସି ସେ କୌଣସି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରି ନାହାନ୍ତି । ବରଂ ଏତ ନିର୍ବୋଧତା ସହିତ ବାଦ କରୁଛନ୍ତି, ନିର୍ବୋଧ ମଣିଷ ସହିତ କୌଣସି ବାଦ ନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ "ନିର୍ବୋଧତା-ଦେବୀ"ଅପମନ୍ଦିରକୁ ଛାଡ଼ି ବାହାରି ଆସିବାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଚନ୍ତି । ସମାଜର ବିବିଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜ୍ଞାନଦର୍ଶର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଶୀଳନ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ନାନା ପ୍ରକାର ହିରଣ୍ମୟ ପାତ୍ରାବରଣ

ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟ ଓ ଜ୍ଞାନର ମୁଖ ଅପହୃତ ହୋଇ ରହିଛି, ତଥାପି ଜ୍ଞାନୀ ଓ ଜ୍ଞାନୋପାସକମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନୈରାଶ୍ୟ ବା ବିମୂଢ଼ତା ଦେଖାଇ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏପରି କରିବା ଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତ୍ର ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯିବା ହିଁ ସାର ହେବ, মাত্র କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଆପଣାର ଜ୍ଞାନ ଓ ବିବେକକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଆପଣାର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଲଗାଇବାର ପ୍ରୟାସ କରି ସେମାନେ ଅସତ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ସତ୍ୟକୁ ଓ ଅନ୍ୟାୟ ନ୍ୟାୟକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିପାରିବେ । "ନବୋଧିତା-ଦେବୀ"ର ତୁଷ୍ଟି ଓ ମନଃପୁଷ୍ଟି ଲାଗି ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଏଇ ଗ୍ରନ୍ଥଟିରେ ଛକେ ଛକେ ଏରାସ୍‌ମୁସ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିବେକର ବାଟକୁ ବର୍ଜନ ନ କରିବାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଚନ୍ତି ।

କେବଳ ହସି ଦେଲେ ହିଁ ସେଥିରୁ ରସିକତାବୋଧ ବା ହିଉମର୍‌ର ପରିଚୟ ମିଳେ ନାହିଁ । କେବଳ ନିନ୍ଦା କଲେ ସାଟାୟାର୍ ସାହିତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଯେପରି କେବଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦରେ ହାଣିକାଟି ଖତମ କରି ଦେବାର ଅକସ ଦେଖାଇ କବିତା ଲେଖିଲେ ମଣିଷ ବିଦ୍ରୋହୀ କବି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବିଦ୍ରୋହ ପଛରେ ରହିଥିବା ଏକ ଉଚ୍ଚତର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣର ଆଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ନୂଆଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ପାରିଲେ ବିଦ୍ରୋହୀ ବୋଲାଇବା ସାର୍ଥକ ହୁଏ । ବ୍ୟଙ୍ଗ-ସାହିତ୍ୟର ଜରିଆରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଅବଗୁଣର ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ଆପଣାର ଜୀବନରୁ ମଧ୍ୟ ସେଇ ନିନ୍ଦନୀୟତାକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ଲାଗି ରହିଥିଲେ ସାଟାୟାର ସାର୍ଥକ ହୁଏ । ଆପଣ ଉପରେ ହସିବାର ଶକ୍ତିଶାଳୀତା ଅର୍ଜନ କଲେ ହିଉମର ସାର୍ଥକ ହୁଏ । ତା' ନ ହେଲେ ତଥାକଥିତ ନିନ୍ଦା, ରଙ୍ଗବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ତାତିଲା କବିତାର ଜ୍ୱର ଭିତରେ ପୁରୁଣା ଗୁଡ଼ାକୁ ଆବୋରି ଧରି ଓ ନୂତନ ଆହ୍ୱାନକୁ ନିର୍ଲଜ ଭାବରେ ଏଡ଼ି ଦେଇ ପଡ଼ିରହିବାର କାଟବୃତ୍ତି ହିଁ ସାର ହୁଏ ।

ଖାଲି ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶାର ସମଗ୍ର ଜନ-ଜୀବନରେ ଆଜି ହିଉମର୍‌ର ଅନେକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ବୃଦ୍ଧ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତରୁଣମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏହାର ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ନୂତନ କରି ଗଢ଼ିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହିମାନଙ୍କର,

ଏବଂ ଆପଣାର ମନୋମତ ନୂତନକୁ ଗଢ଼ି ପାରିବା ଲାଗି ଆମ ହାତରେ ଅନେକ ସହଜ ହିଉମର୍‌ର ପୁଞ୍ଜି ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ହିଉମର୍ ହିଁ ଅନ୍ୟକୁ ସହିବାର ଅନେକ ସହିଷ୍ଣୁତା ଓ ଅନେକ ବିବେକ ଦେଇ-ପାରିବ । ଆପଣା ଉପରେ ହସିବା ଲାଗି ଅନେକ ବଳ ଦେଇପାରିବ, ନୂତନ ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଅନେକ ଆଗ୍ରହ ଦେଇପାରିବ । ଆଜି ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟାଏ ଶିବିର ଆଉ ଗୋଟାଏ ଶିବିରକୁ ସହି ପରୁନାହିଁ, ଗୋଟାଏ ଜୟନ୍ତୀବାଲା ଆଉ ଗୋଟାଏ ଜୟନ୍ତୀବାଲାଙ୍କୁ ସହି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଶନିବାରିଆମାନେ ରବିବାରିଆମାନଙ୍କୁ ସହି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ମିଳନ ଆଉ ଗୋଟାଏ ମିଳନକୁ ସହି ପାରୁନାହିଁ । କୌଣସି ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମାଳାଚଳର ନିନ୍ଦା କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ଛିଡ଼ାଆବଟର ଉକ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଏହି ଜ୍ୱର-ସନ୍ତାପର ନିରାକରଣ କରି ଆମ ଭିତରେ ସାର୍ଥକ କିଛି ତିଆରି କରିବାର ଆଗ୍ରହ ଦେବାଲାଗି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଜି ଅନେକ ହିଉମର୍ ଦରକାର । ଆମ ଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାଧିକ ଶ୍ରମିକ-ସଙ୍ଗଠନ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରମିକର ଖୁବ୍ ବେଶି କଲ୍ୟାଣ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ନାନା ନେତା-ସମ୍ବଳିତ ଯୁବ ଅନୁଷ୍ଠାନ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଓଡ଼ିଶାର ଯୁବକକୁ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ମାର୍କାର ଅନୁସରଣ କରିବାର ମନ୍ତ୍ର ଚଟାଇ ଦେଇ ବୁଢ଼ା କରି ଦିଆଯାଉଛି, ତରୁଣର ତାରୁଣ୍ୟକୁ ମାରି ଦିଆଯାଉଛି । ସେହିପରି ସାହିତ୍ୟ-କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାସର ଓ ଅବସରମାନ ବଢ଼ାଇ ଅସୂୟାରୂପକ ରଙ୍ଗରସକୁ ଯେତିକି ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଉଛି, ଆମ ଜୀବନରୁ ସାହିତ୍ୟାଗ୍ରହ ସେତିକି ମରି ମରି ଯାଉଥିଲା ପରି ଲାଗୁଛି । ଏହି ଅଶୁଭ ସ୍ରୋତକୁ ଉଗାଳିବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ ସହଜତା ଦରକାର, ଅନେକ ଜୀବନାଗ୍ରହ ଦରକାର ଓ ଅନେକ ହିଉମର୍ ଦରକାର । ଏକ ଜନସମୂହ ଓ ସାହିତ୍ୟାଙ୍ଗନ ହିସାବରେ କିଛି ହେବା ଲାଗି ଓ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଲାଗି ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବା ଦରକାର ।

କିଏ ଆସି ଆମ ଭିତରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଏହି ହିଉମର୍ ଦେଇଯିବ ? ଆମ ଇତିହାସ କହିବ ଯେ ଆମର ବଡ଼ଠାକୁର ଜଗନ୍ନାଥ ଆମର କୁହାକୁ ହିଁ କାଳେ କାଳେ ମାନି ଆସିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ବିଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ ଆମକୁ ଚଳାଇବାଲାଗି ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଆଗ୍ରହ ବା ସାହସ ଦେଖାଇ

ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ବଡ଼ଠାକୁର କଲେ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟକ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ଜଳବାୟୁରେ ହିଉମର୍ ବା ରସିକତାବୋଧ ବଢ଼ିବ ନାହିଁ । ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଜୀବନାଗ୍ରତା ଯେତକ ବଢ଼ିବ, ହିଉମର୍ ସକାଶେ ଆମେ ସେତକ ଅଧିକାର ଅର୍ଜନ କରିପାରିବା ।

ଭାଷାର ଜୀବନଗତ ସମସ୍ୟା

ମୁଁ ଭାଷାବିତ୍ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାନ୍ତରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାର ବ୍ୟାପାରଟାକୁ ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଏକ ଆକସ୍ମିକ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି ମନେ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତଥାପି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଭଲପାଏ । ମୋର ଆପଣାର ଭାଷା ବୋଲି ମୁଁ ଏହାକୁ ଭଲପାଏ । ଏପରି ନ ହୋଇ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ହେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ଘରେ ଯେଉଁ ଭାଷାରେ ମୋର ଲାଳନପାଳନ ହୋଇଛି, ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଜନ-ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ଭାଷାରେ ଲାଳିତପାଳିତ ହେଉ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ । କାରଣ ଏହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ମୁଁ ଆପଣା ସାମୂହିକ ଜୀବନ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଭାଷାରୂପେ ବାଛିବି କି ନାହିଁ, ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଉଠୁନାହିଁ । ଏହାର ପକ୍ଷ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ରହିଥିବା କାରଣ ଓ କୈଫିୟତଗୁଡ଼ାକୁ ବୁଦ୍ଧିର ତରାଜୁରେ ତଉଲି ଦେଖିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ପ୍ରମତ୍ତତାରେ ପଡ଼ିଯାଇ ମୁଁ ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ, ତେବେ ଓଡ଼ିଶାର ସାମୂହିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନ କଦାପି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବିକଶିତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ଅସ୍ୱାଭାବିକତାକୁ ବା କିପରି ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କୁହାଯିବ ? ବିଲୁଆ ବିଲୁଆକୁ ଦେଖିଲେ ବିଲୁଆର ଭାଷାରେ ହିଁ ଆଳାପ-ସମ୍ଭାଷଣ କରିଥାଏ । ଗଧକୁ ଭେଟିଲେ ଗଧ ଗଧର ଭାଷା ଜରିଆରେ ହିଁ ଆପଣା ମନର ଭାବୋଲ୍ଲାସକୁ ପ୍ରକଟ କରିଥାଏ । ସେହିପରି ଓଡ଼ିଆ ମଣିଷକୁ ଦେଖିଲେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ହିସାବରେ ମୋର କେବଳ ଓଡ଼ିଆ କଥା ଓ ଭାଷା ହିଁ ମନେ ପଡ଼ି ଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ମିଠା ଫଳ ଚାଖିଥିବା ମଣିଷ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଯେତେ ଆମ୍ବିଳା ବୋଲି କହୁ ପଛକେ, ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମେଳରେ ଓଡ଼ିଆ ପରି ଆଚରଣ କରିବାକୁ ଓ ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଭାବିବାକୁ ଓ କଥା କହିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଯଦି ମୋର ଆପଣାର ପିଲା ଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆଗ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖାଇ ଥାଆନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଖି, କାନ ଓ ଦାନ୍ତ ଚିହ୍ନାଇଥାଆନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଗଣିବାକୁ ଶିଖାଇଥାନ୍ତି ।

ଆଉଥରେ କହୁ ଦେଉଛି, ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ କହିବାକୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲାଇବାକୁ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଲାଜ ଲାଗେନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଓଡ଼ିଆବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ପ୍ରାକୃତିକ ଲାଜ ରହିବାର ତ ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । କୃତ୍ରିମ ଲାଜ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏପରି ଅନୁଭବ କରିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅନେକ ଦିଗରୁ ଅନେକ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇଛି । ଆପଣା ଭାଷାକୁ ଆପଣାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିଛି ବୋଲି ଅନ୍ୟ ଭାଷାମାନ ଶିଖିବାରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ହୀନଭାବ ବା ଉଗ୍ରଭାବ ଦେଖାଇନାହିଁ । ଆପଣା ଭାଷାକୁ ଭଲ ପାଉଥିବାରୁ ହୁଏତ ମୁଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲପାଇ ଶିଖିଛି ଓ ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଦର ଏବଂ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ପାରିଛି । ଯାହାକୁ ମୁଁ ମୋର ମାତୃଭାଷା ବୋଲି କହେ, ମୋ' ଜୀବନର ନିବାସରେ ଯଦି ତାହାକୁ କବାଟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ପରିଚିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ସେହି ଘରର ଝରକାପରି ଅନୁଭବ କରିଆସିଛି । ଝରକାର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କବାଟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ ବା କବାଟପ୍ରତି ମୋର ମମତା କମିଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରିବାର ଅକାରଣ ନିର୍ବୋଧତା ମୁଁ କେବେହେଲେ କରିନାହିଁ । ସେତିକବେଳେ ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ଆସ୍ଥାନ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଛି, ଆପଣାର ମାତୃଭାଷାକୁ ଶିଖିଥିବାର ପାପକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ଏକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ଶରଣ ନେଇଥିବା ଲୋକେ କିପରି ଦୁଇକୂଳ ହରାଇ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାଇ ଯେତେ ଦୁଃଖ ହୋଇନାହିଁ, ତାଠାରୁ ଅଧିକ ହସ ହିଁ ମାଡ଼ିଛି । କାକ ଦେହରେ କାକର ପର ଦେଖିଲେ ତାହାକୁ ଅସୁନ୍ଦର ବୋଲି କହିବା ଲାଗି କେହି କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର କାକତ୍ୱକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୌଣସି ଅନ୍ୟାଭିପ୍ରାୟୀ କାକ ଆପଣାକୁ ମୟୂର-ପକ୍ଷରେ ମଣ୍ଡିତ କରି ରଖିବାର ସନ୍ତାପିତ ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ ଏବଂ ତାହାକୁ ହିଁ ଆପଣାଜୀବନର ସାଂସ୍କୃତିକ ବେଉସା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତାର ଦେହ ଉପରେ ମୟୂରପକ୍ଷ ଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ କେତେ ଅଘଟଣ ଓ ଅସୁନ୍ଦର ନ ଦିଶେ ! ତାହାର ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା କାକତ୍ୱର କୌଣସି ଅବମାନନା ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆପଣା ଘରେ ତଥାପି ଆପଣାକୁ

ପୋଷ ମନାଇ ପାରି ନ ଥିବା ଜନିତ ଅସ୍ୱାଭାବିକତାଟା ହିଁ ପଦାରେ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ହିଁ କହନ୍ତି ଓ ବୁଝନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ଏହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପାଞ୍ଚଭାଗରୁ ଚାରିଭାଗ ମଣିଷ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଲେଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ବା ପଢ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବାକି ଯେଉଁ ଭାଗେ ପାରୁଥିଆ ରହିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଶତାଂଶ ହିଁ ହୁଏତ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ଜାଣିବାର, ଅର୍ଥାତ୍ ପଢ଼ିବାର ଓ ବୁଝିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥାନ୍ତି । ଇଂରାଜୀ ଭାଷା କହିପାରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । କାରଣ ସ୍ୱାଭାବିକ ନିୟମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ କୌଣସି ଭାଷାଭାଷୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଦେଶର ଏକ ଭାଷାରେ ଠୋ' ଠା' କଥା କହିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ କୁଆଡ଼େ ଆମେରିକାରେ ଅନେକବର୍ଷ ରହିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା କହିଲାବେଳେ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେ ଇଂରାଜୀ କହି ନ ପାରିଲେ ବୋଲି ସେଥିରେ ଶୋଚନା ବା ସରମ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁମାନେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଆଗରେ ଇଂରେଜୀ କହିବାର ବଡ଼େଇ ଦେଖାଇଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ବଡ଼ପଣର ବିଚାର କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ହେଉଛି ଆମର ରୋଗ । ଅଶିକ୍ଷିତ ଅନ୍ଧ ଦେଶରେ ଇଂରାଜୀ-ଅବଗାହିତ ଯେଉଁ ସାଧବ-ପୁଅମାନେ ବଡ଼ପଣର ଦର୍ପଣ ବିକିବାର ବଣିଜ କରି ବାହାରିଛନ୍ତି, ହୁଏତ ସେମାନେ ଏହାକୁ ଗୋଟାଏ ସୌଖିନ୍ ଠିକା ବୋଲି ମନେ କରୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯେକୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ କେବଳ ଏକ ବ୍ୟାଧି ବୋଲି କୁହାଯିବ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବ୍ୟାଧିକୁ ଇଂରାଜୀ-ପ୍ରୀତି ବୋଲି କହିଲେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ଅବମାନନା କରିବା ପରି ହେବ । ଓ 'ପ୍ରୀତି' ଲାଗି ହୁଏତ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଭିଧା ମଧ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ଓ ରାଜ୍ୟର ଭାଷା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନ ପାରିବାର ସମସ୍ୟା ଆଦୌ ଏକ ଭାଷାଗତ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । ଏହା ଏକ ନେତୃତ୍ୱଗତ ସମସ୍ୟା । ଓଡ଼ିଶା ମୁଲକରେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ଇଂରାଜୀ ଶିଖିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇଛନ୍ତି ଓ ସେଥିଲାଗି ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଦସ୍ଥ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି, ଆମର ରାଜ୍ୟଟାଯାକ

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ଚାଲିଛି । ହିସାବ କରି ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଶହେ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ବି ହେବ ନାହିଁ । ସରକାରୀ, ବେସରକାରୀ, ଆର୍ଥିକ, ରାଜନୈତିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ବ୍ୟବସାୟଗତ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଜି ସେହିମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ଚାଲିଛି । ନେତୃତ୍ୱ ନ କହି ଏହାକୁ ରାଜତ୍ୱ ବୋଲି କହିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ । ଆମ ଦେଶର ସ୍କୁଲ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷା-ନାମରେ ନାନା କୁଚକ୍ର ଓ କୌଶଳରେ ଏହି 'ନେତୃତ୍ୱଲାଗି ତାଲିମ୍ ଦିଆ-ଯାଉଛି । ମଫସଲ ଗାଆଁରେ ହାଇସ୍କୁଲ୍,-ଗାଆଁବାଲାଙ୍କର ଚାନ୍ଦାରେ ବାଉଁଶ ଆସି ଓ ଇଟା ପୋଡ଼ା ହୋଇ ସ୍କୁଲଘର ତିଆରି ହୋଇଛି । ସେଠି ଶିକ୍ଷକକର୍ତ୍ତା ପିଲାଙ୍କର ଦରଖାସ୍ତ ଉପରେ ଇଂରାଜୀରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଲେଖିବାର ବା ଇଂରାଜୀରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବାର ଅପଶିକ୍ଷିତ ଆଚରଣ କରୁଚନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ ଦରମାଛାଡ଼ ଲାଗି ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀରେ ଦରଖାସ୍ତ ପେଶ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଚି । ପଞ୍ଚବର୍ଷ ତଳେ ଆମ ଗାଆଁଟିରେ ମୁଁ ଠିକ୍ ଏହା ହିଁ ଦେଖିଥିଲି । ଦରମା ଛାଡ଼ ହେବାର ପରେ ଭରସା ରଖି ପାଠପଢ଼ି ବାହାରିଥିବା ପିଲା ଇଂରାଜୀପଢ଼ୁଆ ଜଣେ କାହାରିଠାରୁ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖାଇ ନେଉଥିଲେ ଓ ତାପରେ ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ହିସାବରେ ଅଭିଭାବକଙ୍କଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଦସ୍ତଖତ ବା ଟିପଚିହ୍ନ କରାଇ ନେଉଥିଲେ । ପିଲାଙ୍କୁ ପଚାରି ବୁଝିଲି ଯେ ଇଂରାଜୀରେ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖାହେଲେ ଯାଇ ଦରମାଛାଡ଼ ହେବ, ନଚେତ୍ ସେମାନଙ୍କର କଥା ବିଚାରକୁ ମଧ୍ୟ ଆସିବ ନାହିଁ । ସତ ହେଉ ବା ମିଛ ହେଉ, ଯେଉଁ ସ୍କୁଲପିଲାଏ ଏହିପରି ଆଶଙ୍କା ନେଇ ପିଲାଦିନରୁ ଓଡ଼ିଆ ବନାମ ଇଂରାଜୀ ବିଷୟରେ ଏଭଳି ଭାବ ଶିଖନ୍ତି, ବଡ଼ ହୋଇ ସେମାନେ କେଉଁ ଭାଷାକୁ ଭଲପାଇ ଶିଖିବେ ?

ଆମଗାଆଁ ହାଇସ୍କୁଲର ଆଉ ଏକ ଲାଜକାହାଣୀ କହେ । ପ୍ରାୟ ସାତଆଠ ବର୍ଷ ତଳେ ବିଜ୍ଞାନ-ପ୍ରୟୋଗଶାଳାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଲାଗି ସେଦିନ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଡକାହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ସେଦିନ ସ୍କୁଲର ସାଜ-ଗରମ ଦେଖି ସତେ ଅବା ପିଲାଏ ହରତାଳକା କରୁଥିବାପରି ମନେ-ହେଉଥିଲା । କେତେ ଗାଆଁରୁ ଅଭିଭାବକମାନେ ବି ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଚରଣରେ ସଭାଟିଏ ହେଲା । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇବାର ଛଳରେ ଆପଣାର ଦୁଃଖସୁଖ କହିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ବିବରଣୀ ପଢ଼ାଗଲା । ତାହା ଇଂରାଜୀରେ ପଢ଼ାଗଲା । ସମବେତ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ ବୁଝୁଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶ ଇଂରାଜୀ ବୁଝି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଜଣାଇବାକୁ ଯାଇ ଓଡ଼ିଆ ମାଷ୍ଟର ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଆପଣାର ଆୟାସଲିଖିତ ବିବରଣୀଟି ପଢ଼ିଲେ । ବିବରଣୀରେ ଆମଗାଆଁ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ସେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ଜ୍ଞାନମନ୍ଦିର ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ଯେ କିପରି ବେଖାତିର କରିପାରେ, ଦେଶରେ କୌଣସି ଏକ କ୍ଷେତ୍ରର ନେତୃତ୍ୱ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଯେ କିପରି ଭକୁଆ ମାଦଳପରି ବିଚାର କରିପାରେ, ସେଦିନ ଆପଣା ଗାଆଁରେ ବସି ସେହି ଉତ୍ସବମଣ୍ଡପରେ ମୁଁ ଏହି କଥା ଭାବୁଥିଲି । ଏହା କେବଳ ଏକ ଭାଷାଗତ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । ଏହା ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ସମସ୍ୟା । ଆମ ଜାତିପ୍ରୀତି, ଆମ ସାମୁହିକତା ଓ ଆମର ନାନା ଲୋକୋଦ୍ୟମ ଭିତରୁ ମଣିଷପଣିଆକୁ କିପରି ଯେ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇଛି, ତାହାର ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଚେତ ହୋଇ ପାରିବାର ସମସ୍ୟା ।

ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ହାଇସ୍କୁଲରେ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ଏହା ହିଁ ହେଉଥିବ । ହାଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ଚଳାଇବାଲାଗି ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡ ବସିଛି, ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷାମଇଦାନର ପାଇକ ଓ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏକାଠି ବସିଲେ ଖାଲି ଇଂରାଜୀରେ ସଭାଚର୍ଚ୍ଚାମାନ କରନ୍ତି । ଇଂରାଜୀରେ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖା ନ ହେଲେ ଦରମା ମାଗ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଆମଗାଆଁ ପିଲାଏ ଯେପରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ, ଏହି ସଭାର ବିଧାତାମାନେ ହୁଏତ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ପଙ୍ଗତ ନ ବସିଲେ ମୁଣ୍ଡ କାମ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଫଳରେ ଏତିକି ହୁଏ, ବିଲାତ ଓ ଆମେରିକା ମାଡ଼ି ଆସିଥିବା ବଡ଼ ହାକିମ ଓ ବଡ଼ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ସେଠି ପ୍ରାୟ ସବୁକଥା କହନ୍ତି, ମଫସଲର ହାଇସ୍କୁଲରେ ମାଷ୍ଟରି କରି କାଳ କାଟିଥିବା ସଦସ୍ୟମାନେ କିଛି କହିବା ପୂର୍ବରୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ମରିମିଯାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ହାଟୁଆ ଇଂରାଜୀ ବୋଲି ଏପରି ଏକ ସଭ୍ୟ ଚଉପାଢ଼ିରେ ଘଟଣ ଶୁଭିବନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣି ସେମାନେ ଅଧିକାଂଶତଃ ନୀରବ ରହିବାକୁ ହିଁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ।

ମୁଁ ଶୁଣିଛି, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟାପାରିକ ସଭାସମିତିମାନ କୁଆଡ଼େ କେବଳ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚାଲେ । ନଥିପତ୍ର ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ

ଛନ୍ଦା ହୋଇ ରହେ, ପିଲଙ୍କର ପାଠପଢ଼ା ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ହୁଏ । ସଭାସମିତିମାନଙ୍କରେ ହୁଏତ କେବଳ ଓଡ଼ିଆମାନେ ହିଁ ସଭ୍ୟ ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅଗାଧୂଆ (ଅନବଗାହିତ) ବୋଲି ଧରାପଡ଼ିଯିବା ଭୟରେ ସେଠାରେ କେହି ଓଡ଼ିଆ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋର ମନେଅଛି, କେତେବର୍ଷ ତଳେ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ଏକ କଲେଜର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତା ମୋତେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱଦେଶ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବା ସକାଶେ ଡାକିଥିଲେ । ଏତେବଡ଼ ଘରଟା ପିଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭରତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । କଣ କହିବ ବା ନ କହିବ, ମନେମନେ ମୁଁ ଏହି କଥାମାନ ଭାବୁଚି, ହଠାତ୍ ଅନୁକୂଳ ବଗାଡ଼ କର୍ତ୍ତା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମୋର ପରିଚୟ ଦେଲେ । ମୋତେ ଲାଜରା ଲାଗିବାର ତ କଥା, ପୁଣି କହିବାର ସାହସ ମଧ୍ୟ କମିଯିବାପରି ମାଲୁମ ହେଲା । ଏହି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ନିଜକୁ ମୁକୁଳାଇବାଲାଗି ମୁଁ ଓଡ଼ିଆରେ କହିବାଲାଗି କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ମାଗିଲି । ଇଂରାଜୀର ଅଳିଅଳରେ ବଢ଼ିଆସିଥିବା କର୍ତ୍ତା ମୋ' ଠାରୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଇଂରାଜୀରେ ଭାଷଣ ଶୁଣିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଜିଗର ଲଗାଇଲେ । ସେଦିନ ମୁଁ ଜିତିଲି, କର୍ତ୍ତା ହାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ସକଳ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଭିତରେ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ପୂରାଇ ଦେଇ ଆଜି ଏହିପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱ ବା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ହିଁ ସବୁଠାରେ ଜାରି ହୋଇରହିଚି । ଆମ ରାଜ୍ୟର ସ୍କୁଲ କଲେଜ ମାନଙ୍କରେ ପିଲାଏ ଏହି ନେତୃତ୍ୱର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ଓ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ହେବାର ବିଭ୍ରମରେ ଆପଣାର ମାନବିକ ପରିବେଶରୁ ଉତ୍ପାଟିତ ହୋଇଯାଉଚନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଠକେ କହନ୍ତୁ, ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଟାଇପ୍ ମେସିନ୍‌ଟାଏ ବାହାରିଲେ, ଡିଗ୍ରୀଧାରୀ ପ୍ରାଣିମାନେ ବସି ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଭିଧାନ ଲେଖିଦେଲେ କିପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଜାତୀୟ ଭାଷା କରିବାର ବାଟ ଫିଟିଯିବ ? ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ରାଜ୍ୟର ଭଷାରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି ଓଡ଼ିଆ ମାତ୍ରକେ ସବୁ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବା । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ସୋପାନକୁ ଆମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିପାରୁ ନାହୁଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ବାବୁମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରିଶିଖିଚୁ । ଭାରତବର୍ଷର ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଏହି ଦେଶରେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ମଣିଷ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମଣିଷରୂପେ

ସ୍ୱୀକାର କରି ନେବାର ଆହ୍ୱାନ ଆସିଥିଲା । ନାନା ଉପପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ସେହି ଆହ୍ୱାନକୁ ଆମେ ଆଜଯାଏ ଟାଳଟାଳି ଆସିଛୁ । ଆମେ, ଅର୍ଥାତ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ମହାପାତ୍ରମାନେ, ଶତକଡ଼ା ଅନେଶତ ଜଣ ଜନକାଙ୍କ ଉପରେ ରାଜତ୍ୱ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ଆମରି ଘରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ହେଉଛି, ଜାତୀୟ ଆୟରେ ବୃଦ୍ଧି ନାମରେ ଆମେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆମରି ଆୟରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଆପଣାର ଖୁଆଡ଼ ଭିତରେ ଏହି ଆୟ ବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଆମେ ପରସ୍ପର ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଲଗାଇଛୁ । ଆମରି ଫେସନ ଅନୁସାରେ ସାରା ଦେଶରେ ଫେସନର ଢାଳ ଚାଲୁଛି, ଆମରି ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦେଶର ଆବଶ୍ୟକତା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଆମରି ଶିକ୍ଷା ଓ ଭାଷାକ୍ଷେତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି କାରସାଦି ସଂକ୍ରାମିତ କରି ରହିଛି । ଆମରି ଭାଷା ଯେପରି ସାମାନ୍ୟ ସାଧାରଣଙ୍କର ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ରହିବ, ସେଥିଲାଗି କେତେପ୍ରକାର ଫିସାଦ କରାଯାଉଛି । ସାରା ଭାରତର ଏହି ରୋଗ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କରାମତି ଦେଖାଇଛି । କେରଳ ଓ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟର ତୁଳନାରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ରୋଗ ଜୀବନର ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି । ଗତ କେତେକ ଦଶକର ଇତିହାସଗତ ଏକ ହୀନଭାବରେ ଅତିରିକ୍ତ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଆମେ ନିଜର ଭାଷାକୁ କାନିତଳେ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପିଲାମାନେ ଯେଉଁଠିସବୁ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, ସେଠାରେ କେବଳ ପାଠ ପଢ଼ିବା ନୁହେଁ, ଖାଇବା ଖେଳିବା ଓ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀରେ ଚାଲୁଛି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ବଡ଼ ହାକିମ ହେବାଲାଗି ସେମାନେ ଆଜିଠାରୁ ତାଲିମ ହେଉଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟରେ ମଫସଲରେ ଥିବା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁଠି ଓଡ଼ିଆ ଉପରେ ଇଂରାଜୀକୁ ମହିଷମର୍ଦ୍ଦିନୀ ଓ ରିପୁସଂହାରିଣୀ କରି ବସାଇ ଦିଆଯାଇଛି, ସେଠି ପିଲାଏ ଓଡ଼ିଆ ବା ଇଂରାଜୀ କୌଣସିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଶିଖିପାରୁନାହାନ୍ତି ।

ଆମଦେଶରେ ଲୋକଶାସନ ନାମରେ ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଯେଉଁ ବାବୁବର୍ଗ-ଶାସନ ଚାଲିଛି, ତାହାର ଫଳରେ ହିଁ ରାଜ୍ୟର ଭାଷାକୁ ରାଜ୍ୟରେ ଚଳାଇବାଲାଗି ଏତେପ୍ରକାର କାର୍ପଣ୍ୟ ଓ କୁଣ୍ଠିତତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଛି । ଅଫିସଠାରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାବୁମାନେ ହିଁ ଅଡ଼ା ଧରି ବସିଛନ୍ତି ଓ ଓଡ଼ିଆକୁ ରାଜ୍ୟର ଭାଷା କରିପକାଇଲେ ସେମାନଙ୍କର ଏକାଧିକାର ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯିବାର ଭୟ ରହିଥିବାରୁ ସେମାନେ ଆଜି ବାଟ ଉଗାଳି ବସିଛନ୍ତି ।

ଯଥାର୍ଥ ନେତୃତ୍ୱ ଆଗୁଆ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ଆଗକୁ ପାଦୁଣ୍ଡ ପକାଏ । ଆମଦେଶରେ ନେତୃତ୍ୱ ଆପଣାର ଏକାଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇ ବସିବାର ଭୟରେ ଆପେ ଆଗୁଆ ହୋଇ ବାହାରିବା ତ ଦୂରର କଥା, ସାରା ଦେଶଟାର ଗୋଡ଼ରେ ମଧ୍ୟ ପଥର ବାନ୍ଧିକରି ରଖିଚି । ଆମଦେଶର ନାନା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବି ଓ ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କାରଣ ବୋଲି କହିବି । ଏହି ଦେଶର ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ବାବୁ ବାବୁ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଚି, ତେଣୁ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ହେବାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସର ଦେବାକୁ ଏହା ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ବିଚାରୁଚି । ଏହି ପ୍ରମାଦକୁ ରୋକିବାରେ ସେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ଏକ ସାଧନ ବା ହତିଆର ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଚି । ଦିନେ ଏହି ଦେଶ ଉପରେ ଇଂରେଜମାନେ ରାଜପଣ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାକୁ ରାଜଭାଷା କୁହାଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ କୁଳକର୍ତ୍ତାମାନେ ଇଂରାଜୀର ରକ୍ଷାକବଚ ପିନ୍ଧି ଲୋକତନ୍ତ୍ରମୂଳକ ନାନାବିଧ ସମ୍ଭାବନାର ଭୂତଗୁଡ଼ାକୁ ହୁରୁଡ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି କାଳକ୍ରମେ ଦେଶଟାସାରା ସମସ୍ତେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ରାଜଆସନରେ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ମାନିନେବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟ ମଲୁକୁ ସବୁଦିନେ ଏହିପରି ମଲୁହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଚି । ମଲ୍ ବି କ୍ରମେ ବୈଦ୍ୟର ଇଚ୍ଛାକୁ ହିଁ ଭଗବାନର ଇଚ୍ଛାବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି ।

ଓଡ଼ିଆରେ ଟାଇପ-ରାଇଟର ହେଉ, ସଂକ୍ଷେପ ଲିପି ବାହାରୁ, ମୋଟା ମୋଟା ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଭିଧାନ ଲେଖାଯାଉ, ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । କିନ୍ତୁ ଆଗ ଏସବୁ ହେଲେ ଯାଇ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ରାଜ୍ୟଭାଷାରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ଓ ଗୃହୀତ ହୋଇଯିବ, ଏପରି କହିବା ଅର୍ଥ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶଟାକୁ ଆପଣାର ହିତ ଅନୁସାରେ ଚଳାଉଥିବା ବାବୁମାନଙ୍କର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ପଡ଼ିଯିବା । ମୁଁ ତ ଠିକ୍ ଓଲଟା କଥାଟା ହିଁ ଭାବୁଚି । ଓଡ଼ିଆକୁ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟଭାଷା କରିବାକୁ ହେବ । ପୂରା ମନରେ ଏହିପରି ଏକ ଫଇସଲା କରିପାରିଲେ ଟାଇପ-ରାଇଟର ତିଆରି ହେବା, ସଂକ୍ଷେପ ଲିପି ବାହାରିବା ବା ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଭିଧାନ ଛପା ହେବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଳମ୍ବ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟଭାଷା ନ ହେଉ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ମନସାଧ କରି ବସିଚନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ନିଜର ମତଲବଟାକୁ

ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଇଟା ନାହିଁ ସେଇଟା ନାହିଁ ବୋଲି ଅସୁବିଧା ବଖାଣିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଏତେ ମହଣ ଘିଅ ହେଲେ ଯାଇ ଏକଥା ହେବ, ଏପରି ଯୁକ୍ତିର ପଛରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ମତଲବକୁ ବୁଝି ରଖିବା ଉଚିତ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ପରେ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଜକୁ ଅଠର ବର୍ଷ ତଳେ ଓଡ଼ିଆକୁ ରାଜ୍ୟର ଭାଷାରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିଲେ ହୁଏତ ଆଜି ଟାଇପ ରାଇଟର ବାହାରି ସାରନ୍ତାଣି । ଲିପି-ସଂସ୍କାର ହୋଇ ସାରନ୍ତାଣି । ଅଭିଧାନ, ବ୍ୟାକରଣ ବା ବିଜ୍ଞାନ ପୁସ୍ତକର ଅନାଟନ ମଧ୍ୟ ଦୂର ହୋଇ ଯାଆନ୍ତାଣି । କିନ୍ତୁ ସେପରି ହୋଇଥିଲେ ବାବୁମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ସାରନ୍ତାଣି । ଆମ ଗାଆଁ ହାଇସ୍କୁଲ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭୁବନେଶ୍ୱରର ସେକ୍ରେଟେରିଏଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ହାମ୍ବୁଗିକ ଜୀବନାଚରଣର ରୀତି ବଦଳି ଯାଇ ସାରନ୍ତାଣି । ମୁଁ ତ କହିବି, ସେପରି ହୋଇଥିଲେ ହୁଏତ ଶାସନ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସଭ୍ୟ ଓ ମଣିଷରୁଚିସମ୍ପନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲୁଥାନ୍ତା, ଓଡ଼ିଶାର ପିଲାଏ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ଉଭୟ ଭାଷାକୁ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ଶିଖି ପାରୁଥାନ୍ତେ, ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷକୁ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନର ତୁଳନାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳୁଥାନ୍ତା ।

ଦୁଇଟି ଦେଶର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ମୁଁ ଏଠାରେ ମୋ'ମନର ପ୍ରତର୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ପୁଷ୍ଟ କରିବି । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ସର୍ବମୋଟ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଅଧ-କୋଟିରୁ ବେଶି ହେବନାହିଁ । ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ସେହି ଦେଶ ଏସିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ଯେ କୌଣସି ଉପନିବେଶ ପରି ରୁଷିଆ ଓ ସୁଇଡେନ୍ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଯାତିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ଶହେବର୍ଷ ତଳେ ଫିନ-ଲାଣ୍ଡରେ ଶତକଡ଼ା ଦଶ ସୁଇଡ଼ିଶ୍-ଭାଷାଭାଷୀ ବାବୁବର୍ଗର ଭାଷାକୁ ରାଜଭାଷା ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଉଥିଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେହି ଭାଷାରେ ବିଦ୍ୟାର ଅଠାକାଠି ବସିଥିଲା । ସାହିତ୍ୟ କହିଲେ ସୁଇଡ଼ିଶ୍ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହେଉଥିବା ସାହିତ୍ୟକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ତା ପରେ ଯେତେବେଳେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଏକ ରାଜନୀତିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଏକକ ହିସାବରେ ଆପଣାର ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଆପଣାର ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲା । ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଫିନିଶ୍ ଭାଷା ଜାତୀୟ ପୁରୁଷାର୍ଥ-ସିଦ୍ଧିର ମାଧ୍ୟମରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।' ଇଉରୋପୀୟ ଅଧିକାଂଶ ଭାଷା ସହିତ ଫିନିଶ୍ ଭାଷାର ଅତି କମ୍ ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଫିନିଶ୍

ଭାଷାର ତୁଳନାରେ ହିନ୍ଦୀ ବା ଓଡ଼ିଆକୁ ଜର୍ମାନ ବା ରୁଷ ଭାଷାର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ତଥାପି ଫିନିଶ୍ ଭାଷାକୁ ରାଜଭାଷା କରିବାରେ ସେଠି କୌଣସି ବାଟ ଓଗାଳିବା ମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ କରାଗଲା-ନାହିଁ । ନୂଆ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷାଲାଗି ଅନେକ ଅପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦେଇ ଗତି କରିବାକୁ ହେଲା ସତ; ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ମୂଳରୁ ଗାଡ଼ିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାର ଓ ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ଭୃତ୍ୟତା ମାନି ଦେଶରେ ବାବୁଗିରି କରିବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି କେହି ଦେଖାଇ ନ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଫିନିଶ୍ ଭାଷାରେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ସାହିତ୍ୟ ଲେଖା ହେଉଛି, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଜ୍ଞାନସମେତ ଯାବତୀୟ ବିଷୟ ଆଜି ଏହି ଭାଷାରେ ହିଁ ପଢ଼ାଯାଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ପରି-ଭାଷାଲାଗି ଅନେକ ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦକୁ ଯେମିତିସେମିତି ଗ୍ରହଣ କରି ନିଆଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ କେହି ଏହାକୁ ପାପ ବୋଲି ବିଚାରୁନାହାନ୍ତି । ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ବ୍ରିଟେନର ମୂଳଭାଷା ନୁହେଁ । ଏହା ବାହାରୁ ଆସିଛି ଏବଂ ଯଦି କେହି ଅଳୁଆଁ ବାରି ଇଂରାଜୀରୁ ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦମାନ ବାହାର କରିନେବାକୁ ବସିବ, ତେବେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ହୁଏତ ତିନିଚଉଠକୁ ଅସାର ବୋଲି ଫିଙ୍ଗିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ନୂଆ ଦେଶ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସରକାରଠାରୁ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ହିବ୍ରୁ ଭାଷା ଚାଲୁଛି । ଆମ ଦେଶର ସଂସ୍କୃତ ପରି ହିବ୍ରୁ ଭାଷା ଗତ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଏକ ମୃତ ଭାଷାରୂପେ ରହିଥିଲା । ଘରଛଡ଼ା ହୋଇ ଇହୁଦୀମାନେ ଯିଏ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ରହିଲେ, ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ସେମାନେ ସେହି ଦେଶର ଭାଷା କହିଲେ ଓ ସେହି ଦେଶର ସଂସ୍କୃତିରେ ଜୁଆ ହେଲେ । ଏହିପରି ପ୍ରାୟ ଅଶୀ ଗୋଟି ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରୁ ଇହୁଦୀମାନେ ଆସି ବର୍ତ୍ତମାନ ଇସ୍ରାଏଲରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହାକୁ ଏକ ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିରୂପେ ଗଢ଼ିବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ଇସ୍ରାଏଲ ଗଢ଼ାହେବା ପୂର୍ବରୁ କେବଳ ଧର୍ମପୁରୋହିତଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ହୁଏତ ଆଉ କେହି ହିବ୍ରୁ ଭାଷା ଜାଣିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ନୂଆ ଦେଶରେ କୌଣସି ଏକ ବିଦେଶୀଭାଷାକୁ ଜାତୀୟଭାଷା କରିବାର ମୂର୍ଖତା ସେଠାରେ କେହି ଦେଖାଇ ନଥିଲେ । ହିବ୍ରୁର ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଗଲା । ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଆସୁଥିବା ସମସ୍ତେ ହିବ୍ରୁ ଶିଖିବାକୁ ବାଧହେଲେ । ସାନ ବଡ଼ ସମସ୍ତେ ବାଧ ହେଲେ, ଶ୍ରମିକ ଓ ମାଲିକ ଉଭୟେ ବାଧହେଲେ ।

ମିଛ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଦେଖାଇ ମସ୍ତର ଯିବାଲାଗି କାହାର ବାଟ ନଥିଲା । ଦେଶର ଭାଷାବିତ୍‌ମାନେ ନୂତନ ଉଦ୍ୟମରେ ଭାଷାର ଘଷାମଜା କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ନୂଆ ଭାଷା ତିଆରି ହେଲା, ପ୍ରାଚୀନ ଓ ମୃତ ଭାଷାକୁ ନଆ କଳେବର ଦିଆଗଲା । ବିଭିନ୍ନ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନକୁ ସୁଗମ କରିବାଲାଗି ପରିଭାଷା ବି ତିଆରି କରାଗଲା । ମନେରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଭାରତବର୍ଷ ଓ ଇସ୍ରାଏଲ ଏକବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହିବ୍ରୁ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ପାଠ ପଢ଼ାଯାଉଛି । ଜ୍ଞାନଗବେଷଣା ସବୁ ହେଉଛି ଓ ସରକାରୀ କାରବାର ବି ଚାଲିଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ପୁରୁଣା ଭାଷା, ଏକଥା ଉପରେ କେହି ବିବାଦ କରିବାକୁ ଯିବେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଅଠରବର୍ଷର ଇଚ୍ଛା (?) ସତ୍ତ୍ୱେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟର ଭାଷା ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ମୋର ଆଶଙ୍କା ହେଉଛି, ଅଠରବର୍ଷ ପୂର୍ବର ତୁଳନାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଚେର ଆଜି ଅଧିକ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ମାଟିରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆଗଯାଗ କରୁଥିବା ନେତୃତ୍ୱର କୌଣସି ଚେର ନ ଥିବାରୁ ଏପରି ହୋଇଛି । ମଣିଷକୁ ମୂଳ କରି ନ ଦେଖି ଏହି ନେତୃତ୍ୱ ଆପଣାର ଯଜମାନବୃତ୍ତିକୁ ନଜର କରି ରଖିବାରେ ଲାଗିଥିବାରୁ ଏପରି ହୋଇଛି ଓ ହେଉଛି । ଆଜି ଗାଡ଼ି ମଟରରେ ଗଲାବେଳେ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ପରସ୍ପର ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କୁ ଅବାକ୍ କରି ନିଖୁଣ ବା ଖୁଣ ଇଂରାଜୀରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈତାଭିନୟ ଚାଲୁଚି । ଓଡ଼ିଆ ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର୍, ଲିପିସଂସ୍କାର, ବ୍ୟାକରଣ ବା ଶବ୍ଦକୋଷର ଅଭାବରୁ ଏପରି ହେଉଛି କି ? ଆମର ଅମଲା ଓ ଅଫିସରମାନେ ଅପାଠୁଆ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ ଓଡ଼ିଆର ଶବ୍ଦ ଖୋଜି ହଲସଲ ହୋଇପଡ଼ୁଚନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଚପରାଶୀର ଆଖି ଆଗରେ ଆପଣା ଭିତରେ ସେମାନେ ଇଂରାଜୀରେ ଭଦ୍ର ଅଭଦ୍ର ଯାବତୀୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇପାରୁଚନ୍ତି । କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ଇଂରାଜୀରେ ଦରଖାସ୍ତ ନେଉଚନ୍ତି, ଆପଣା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ଅଧିକ ଜୋରର ଆବେଶ ଦେବା ଲାଗି ମଫସଲ ଓଡ଼ିଆ ଗାଆଁର ପିଲାଆଗରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ବାଟୁଲି ମାରୁଚନ୍ତି । ଏହି କୁସଂସ୍କାର ଦୂର କରିବାଲାଗି କଣ ଆମକୁ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଣୟନ ଓ ଲିପିସଂସ୍କାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନା ବ୍ୟାକରଣ

ପ୍ରଣୟନ ଓ ଲିପିସଂସ୍କାର ହୋଇଗଲେ ଏହି କୁସଂସ୍କାର ଆମକୁ ଆପେ ଆପେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ? ଓଡ଼ିଆ ପୋଲିସ ଓଡ଼ିଶାର ଥାନାରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଡାଏରୀ ଲେଖିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଓଡ଼ିଆ ଓକିଲ ଓଡ଼ିଆରେ ଜେରା କରିବ, ଓଡ଼ିଆ ପାଖକୁ ଓଡ଼ିଆ ଓଡ଼ିଆରେ ହିଁ ଚିଠି ଲେଖିବ । ଓଡ଼ିଆ ପୁଅ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବାପ ପରସ୍ପର ପାଖକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଚିଠି ଲେଖିବେ, ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ଥିତିଟାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଆଜି ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି କି ବିଘ୍ନ ରହିଛି ? ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡ ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟାପାରିକ ବୈଠକ-ମାନଙ୍କରେ ବିରାଜୁଥିବା ଓଡ଼ିଆମାନେ ଇଂରାଜୀ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଆକୁ ଧରନ୍ତୁ, ଏଥିଲାଗି କେଉଁଠି କ'ଣ ଅଟକି ଯାଇଛି ?

ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନର ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପଢ଼ାଇବା ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହେବ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଭାରତର ବା ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ ବା ଭୂଗୋଳକୁ ଇଂରାଜୀରେ ପଢ଼ାଉଥିବା କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ଆପଣ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଉପରେ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆଲୋକ ବୁଝିବା ଭଳି ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଭଳି ପନ୍ଦର କୋଡିଏ ମିନିଟ କହିବା ଲାଗି ଅନୁରୋଧ କରାଯାଉ । ଏହାର ଫଳରେ ଆମ ଶିକ୍ଷିତପଣିଆର ଯେଉଁ ଅସମର୍ଥତା ଓ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକ ପଦାରେ ପଡ଼ିଯିବ, ବ୍ୟାକରଣ ଛପାହେଲେ ଓ ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର୍ ବାହାରିଲେ ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆପେ ଆପେ ଦୂର ହୋଇଯିବ, ଏପରି ଭାବିବାଲାଗି ଆମ ପାଖରେ କାରଣ ବା କଣ ଅଛି ? ଓଡ଼ିଶା-ପ୍ରଶାସନରେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ ହାକିମ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କହୁଛନ୍ତି ବା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶୁଣିବାକୁ କାନ ଦେଉଛନ୍ତି ? ନହେଲେ ଲୋକଶାସନ ବା କିପରି ଚାଲୁଛି ? ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏଥିଲାଗି କି ପ୍ରତିକାର କରୁଛନ୍ତି ? ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲାଗି ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନ ଚାଲୁ ବୋଲି ଉତ୍ସାହମଣ୍ଡା ଖାଉଥିବା ଆମେ ବା ସେଥିଲାଗି କଣ କରୁଚେ ? ଆମେ କଣ ଭାବୁଚେ ଯେ ଆଗ ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର୍ ଓ ଲିପିସଂସ୍କାରର ଅସୁବିଧା ମେଣ୍ଟିଗଲେ, ଏହି ବାବୁ-ମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ ?

ଓଡ଼ିଶାର ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଜନସାଧାରଣ ମଧ୍ୟରେ ଆଜି ଯେଉଁ ଦୂରତାମାନ ରହିଛି, ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାରି ଫଳରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର

ଭାଷା ରାଜ୍ୟର ଭାଷା ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ଆପଣାର ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ ନେତୃତ୍ୱ ଏହି ଦୂରତାଗୁଡ଼ାକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ଅନ୍ତତଃ ଯେତେଦିନ ସମ୍ଭବ ସେତେଦିନ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁ ଆଗ୍ରହ କରିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ହାକିମଠାରୁ ପ୍ରଜା ଯେତିକି ଦୂରରେ ରହୁଛି, ମାଷ୍ଟରଠାରୁ ପିଲା ଯେତିକି ଦୂରରେ ରହୁଛି, ପାଠୁଆଠାରୁ ଅପାଠୁଆ ଯେତିକି ଦୂରରେ ରହୁଛି, ସହରଠାରୁ ଗାଆଁ ଯେତିକି ଦୂରରେ ରହୁଛି ଓ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତଠାରୁ ଅସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଯେତିକି ଦୂରରେ ରହୁଛି, ଏହି ଉଭୟ ବର୍ଗର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଠିକ୍ ସେତିକି ଦୂରରେ ରହୁଛି । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଅମଳରେ ଏହି ଦୂରତା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତା ଥିଲା, କାରଣ ସେତେବେଳେ ଭାରତର ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଶାସକର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସଇସ୍ କରି ବସା ଯାଇଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଏହି ପରମ୍ପରା ବଦଳିଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା; ମାତ୍ର ତାହା ହୋଇପାରୁ-ନାହିଁ । କାରଣ ଏହି ଦେଶର ଉଚ୍ଚବର୍ଗମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସବୁ ଫଳ ଭୁଞ୍ଜିବାକୁ ମନକରି ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଶକୁ ଚଳାଉଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହି ଅନୁସାରେ ପାଠ ଚାଲୁଛି, କାରଖାନା ଚାଲୁଛି, ସରକାରୀ ଦପ୍ତର ଚାଲୁଛି, ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ଚାଲୁଛି ।

ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବିଡ଼ମ୍ବନାର ବ୍ୟାପାର ହେଉଛି ଯେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସ୍ଥିତିକୁ ବଦଳାଇବା ଲାଗି ଆଜି ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଚିନ୍ତା କରାଯାଉନାହିଁ । ଅସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯିଏ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନଙ୍କର ଜାତିଆଣ ସଭାରେ ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସିଏ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତବର୍ଗର ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ହିଁ ଭାଗ୍ୟ-ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏକମାତ୍ର ବାଟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି । ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଲାଳସାରେ ଲୋକ-ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ବାହାରିଆସିଥିବା କର୍ମୀର ଜଣେ ସୁଚେତ ଓ ଜାଗ୍ରତ ମଣିଷପରି ଆଚରଣ ନ କରି କିରାଣି ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ପରି ଆଚରଣ କରୁଛି । ମନେମନେ ସେ କିରାଣିପଲରେ ମିଶିଯାଉଛି । ଅଳପ ଇଂରାଜୀ ଜାଣିଥିବା ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇଚାରି ଇଂରାଜୀ-ଦୋରସ୍ତ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଦିଶିବାର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ଇଂରାଜୀ କହିବାର ମୋହ ଭିତରେ ଲୁଚିଯାଉଛି ଓ କ୍ରମେ ଆପଣାକୁ ଅଫିସରଙ୍କ ଅଫିସର ବୋଲି ବିଚାର କରିବାଲାଗି ସାହସ ପାଉଛି । ତେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କିଏ ଆଣିବ ? ଆସନଠାରୁ ମଣିଷକୁ, ମାନଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଓ ବର୍ଗଠାରୁ ସମଗ୍ର ସମୁଦାୟକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖୁଥିବା ମଣିଷ ଏକଥା

କରିପାରିବ । କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଭାଷାକୁ ମୁଣ୍ଡଉପରେ ବସାଇବାକୁ ଯାଇ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଭାଷାକୁ ଘୃଣା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ ନ କରୁଥିବା ଲୋକ ଏକଥା କରିପାରିବ । ଭାଷା ବିଷୟରେ ଯିଏ ପ୍ରୀତିର ଆଗ୍ରହ ଜାଣିଥିବ ଓ ପ୍ରୀତିରେ ପଡ଼ିଥିବ, ସିଏ ଏକଥା କରିପାରିବ । ଜଣେ ମାଷ୍ଟର ହୋଇଥିଲେ ସେ ଆପଣା କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଏକଥା କରିପାରିବ । ଜଣେ ହାକିମ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣାର ଅମଲ ମହଲରେ ସେ ଏକଥା କରିପାରିବ । ଜଣେ କୁଳପତି ହୋଇଥିଲେ ସେ ଆପଣାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ଏକଥା କରିପାରିବ । ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ପକାଇବାଲାଗି ଏପରି ଲୋକ କଦାପି ଖଟିଏ ମହଣ ଘିଅଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିବନାହିଁ । ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର୍ ଓ **ଲିପିସଂସ୍କାର**, ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଶବ୍ଦକୋଷ ଉପରେ ସେ କଦାପି ଦୋଷ ଅଜାଡ଼ିବାକୁ ଯିବନାହିଁ ବା ସେଗୁଡ଼ାକ ନ ହୋଇ ପାରିଲା ବୋଲି ରୁଷିବସି ଅଟକି ରହିବନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହିପରି ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଯେତିକି ବଢ଼ୁଥିବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିବାର ଦିନ ସେତିକି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବ ।

୧୭।୫।୭୭

ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ (୧)

ଏବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଲା । ୧୯୬୫ ମସିହାରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ବର୍ଷା ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ମହଲର ମୁଖପାତ୍ରମାନେ କହିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଶୁଣାଗଲା ଯେ କେବଳ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଚି । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଭୁଣ୍ଡିବାଇଦ ଗୃହଅାଡକୁ ଖେଦିଗଲା ପରି ଏହି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବଲାଙ୍ଗିର, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ହୋଇ ଢେଙ୍କାନାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖେଦିଗଲା । କିଏ କହିଲେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଚି; ପୁଣି ଆଉ କିଏ କହିଲେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ବୁଝାଇବା ଉଚିତ, ତାହା ଘଟିନାହିଁ; କେବଳ ଘୋର ଖାଦ୍ୟାଭାବ ଓ ଅନାଟନ ପଡ଼ିଚି । ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ପୁରୁଣା ଲୋକମାନେ କହିଲେ ଯେ ଠିକ୍ ଶହେ ବର୍ଷ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ଲାଗି ଏପରି ଏକ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା ପାଳି ଆସି ଏସନ ପଡ଼ିଲା । ସେଥର ପୁଣି ରାଜାଙ୍କର ନ'ଅଙ୍କ ଚାଲୁଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶିଷ୍ଟ ମୁଖକୁ ଭାରତୀୟମାନେ ଭାରତବର୍ଷରେ ରାଜା ହେବାର ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ଭୋଗ କରିବାର କୋଡ଼ିଏ ଅଙ୍କ ପଶିବାକୁ ଯାଉଥିଲା ।

ଏ ବର୍ଷ ଓଡ଼ିଆରେ କବି-ଜୟନ୍ତୀମାନ ବି ମହାଡ଼ମ୍ବରରେ ପାଳିତ ହେଲା । ଗତ ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ପାଳିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବାରୁ ଏବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ପାଳିତ ହେଲା । ସାହିତ୍ୟ-ସେକ୍ଟରର ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକମାନେ କହିବେ ଯେ ଏପରି ଉତ୍ସବ ପ୍ରଥମେ କଟକ ସହରରେ ପାଳିତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ସୁଖର କଥା ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବା ପରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ସଂସ୍କୃତିର ଚରୁଅନ୍ନ ଚାଖିବାକୁ ମିଳିଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଜୟନ୍ତୀ-ଉତ୍ସବମାନ ଓଡ଼ିଶାବ୍ୟାପୀ ପାଳିତ ହେଉଚି । କେବଳ ସାହିତ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ସହରମାନଙ୍କରେ ନୁହେଁ, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ବସିଥିବା ନଆ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ପାଳିତ ହେଉଚି । କେବଳ ସରକାରୀ ଅଫିସମାନଙ୍କରେ କାମ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ଶିଳ୍ପପୁରୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଇସ୍ପାତପୁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ଜୟନ୍ତୀ ପାଳିତ ହେଉଚି । ବିଦେଶମାନଙ୍କରେ ରବିବାରର ଗୀର୍ଜା ଉପାସନାକୁ ଆସୁଥିବା ମଣିଷଙ୍କ ମୁଣ୍ଡସୁମାରି ନେଇ ଧର୍ମଗ୍ରାହୀ ହିସାବୀମାନେ ଧର୍ମର

ବଢ଼ିଛି ବା କମିଛି ହେଲା ବୋଲି ହିସାବ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରମାଣ ଅନୁସାରେ ଏବେ ଆମେରିକାରେ ଧର୍ମଭାବ କ୍ରମେ ବଢ଼ୁଛି ବୋଲି ଅନେକ ଲୋକ କହୁଚନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଆମ ଦେଶରେ ସ୍କୁଲ, କଲେଜ ଓ ପରୀକ୍ଷାପେଣ୍ଠ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଆଶାତୀତ ଭାବରେ ବଢ଼ିଥିବାରୁ ଅନେକ ସହଜୋତ୍ସାହୀ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷାର ବୃଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରସାର ହେଉଚି ବୋଲି ବେଶ୍ ଆଶାନ୍ୱିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସେହିପରି ଭାବରେ ଜୟନ୍ତୀଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା, ବ୍ୟାପକତା ଓ ଲୋକପ୍ରିୟତାର ହିସାବ କରି ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ସାହିତ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ ତଥା ମାହିତ୍ୟିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବସରବିନୋଦନର ବାସନା ବେଶ୍ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଚି ବୋଲି ହୁଏତ ଆମ ଭିତରୁ କେତେକ ଲୋକ ମତ ଦେଇପାରନ୍ତି ।

ଜୟନ୍ତୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋର କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ । କବିମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ବାଦ ବା ଅଭିଯୋଗ ରହିବାର ତ ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠି ନପାରେ । ଲୋକାୟତନରେ ଯେଉଁମାନେ ପୂଜା ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ, ସେମାନଙ୍କର ପୂଜା ଅବଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । କିଏ ପୂଜା ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ଓ କିଏ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ, କୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ସେକଥା ମୀମାଂସିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ମନୀଷୀ, ଯେଉଁ ପ୍ରତିଭା ବା ଯେଉଁ ସ୍ମୃତିକୁ ମଣ୍ଡାଇ ଗୋଟିଏ ଭକ୍ତମଣ୍ଡଳୀ ଏକତ୍ର ହୋଇଯାଏ, ତାହା ହିଁ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ପୂଜ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଏହି ସହଜ ନିୟମଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାଳିତ ହୋଇ ଗତ କେତୋଟି ବର୍ଷ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା କବି ଓ ପ୍ରତିଭାଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଚି । ପୂଜ୍ୟ ପୂଜାର ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଆୟୋଜନମାନ କରିବା ଲାଗି ଅଧିବସାୟୀ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ବି ବଢ଼ିଚି । ଜାତୀୟତାକୁ ଆମେ ଏକ ଗୌରବ ବା ଏକ ବ୍ୟାଧି ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ ନା କାହିଁକି, ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବୃଦ୍ଧି ହିଁ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ସୁସ୍ଥ ଜାତୀୟତା ଜାତିର ଗୌରବ ବଢ଼ାଏ । ଅସୁସ୍ଥ ଆଗ୍ରହ ଏବଂ ଅସୁସ୍ଥ ନେତୃତ୍ୱର ପ୍ରବେଚନା ପାଇଲେ ସହସ୍ର ମଣ୍ଡନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଜାତୀୟତା ଆମ ଜୀବନରେ ଠିକ୍ ଏକ କ୍ଷୟକାରୀ ବ୍ୟାଧିରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ସୁସ୍ଥ ତଥା ବ୍ୟାଧିତ ଉଭୟ ଜାତି ପୂଜ୍ୟ ପ୍ରତିଭାର ପୂଜାରେ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ପୂଜା ଓ ପ୍ରୟୋଜନର ଆଗ୍ରହ ମାପି କୌଣସି ଜାତିର ସୁସ୍ଥତା ବା

ବ୍ୟାଧିତତାର କଳନା କରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ପୂଜାଲାଗି ଅତିରିକ୍ତ ପ୍ରୀତିକାପର ପ୍ରଦର୍ଶନଗୁଡ଼ାକ କୌଣସି ଜାତିର ବ୍ୟାଧିତତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହିଁ ଆମକୁ ଅଧିକ ସନ୍ଦେହୀ କରି ପକାଇଥାଏ ।

ଏବର୍ଷ କବିସମ୍ରାଟଙ୍କର ଜୟନ୍ତୀ ଓଡ଼ିଶାର ଗୁରିଆଡ଼େ ମହା ସମାରୋହରେ ପାଳିତ ହେଲା । ତେଣେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଯେତେବେଳେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଲାଗିଥିଲା, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ । କବିସମ୍ରାଟ ସେଯୁଗର ମଣିଷ ନ ହୋଇ ଆମ ଲୋକ ଓ ଅନ୍ୟାୟର ଯୁଗରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ବୈଦେହୀଙ୍କର ବିଳାସ ଉପରେ କାବ୍ୟ ନ ଲେଖି ଅନ୍ନଲାଗି ଅନାମଧେୟ ମଣିଷପଂକ୍ତିର ବିଳାପ ଉପରେ ହିଁ ହୁଏତ କାବ୍ୟ ଲେଖିଥାନ୍ତେ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅନୁମାନ ବିଷୟରେ ମତଭେଦ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି କହି କଦାପି ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ହେବନାହିଁ । କବିର ଦୃଷ୍ଟି ଯୁଗର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଆପଣାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିଲାଗି କୌଣସି କବିକୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଯୁଗର ସମୟବାଡ଼ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିପାରିବା ନାହିଁ । ହଁ, କବି ଅବସରବାଦୀ ହୋଇଥିଲେ ହୁଏତ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଅର୍ଥାତ ଯୁଗ ସହିତ ଖାପ ଖାଇଲାପରି ଲେଖିବାର ମନସ୍ଥ କରେ, ଯାହାର ଖାଏ ତାହାରି ଗାଇବାକୁ ଆପଣାର ଧର୍ମ ବୋଲି ଆଦରି ନିଏ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ନିଷ୍ଠାପର କବି ବା ସାହିତ୍ୟିକ କଦାପି ଅବସରବାଦୀ ହୋଇ ନପାରେ । ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ, ଯୁଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଗାଧୀଶମାନଙ୍କର ସ୍ତୁତି କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ଦ୍ୱାରା ସେ ପ୍ରେରିତ ହୁଏନାହିଁ । କବିସମ୍ରାଟ ଅବସରବାଦୀ ନ ଥିଲେ, କାରଣ ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟ-ନିଷ୍ଠାକୁ ସେ ଦୃଷ୍ଟିମୂଳ ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମ-ନିଷ୍ଠା ପରି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କରି ଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ କରୁଥିବାବେଳେ ଆମେ ଯେ କେଉଁଭଳି ନିଷ୍ଠାଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହେଉଥିଲେ, ତାହାରି ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆମର କଦାପି କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ, କବି ସମ୍ରାଟଙ୍କର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆସନଚ୍ୟୁତି ଘଟିବ ନାହିଁ ।

ଜୟନ୍ତୀ-ସମାରୋହର ମଞ୍ଚ ଓ ତେଣେ ଅନାହାର ଓ ମଡ଼କର ମଞ୍ଚ ଭିତରେ କେଉଁଠି କୌଣସି ନାଡ଼ ଲାଗିଥିଲା ପରି ମୋର ଆଦୌ ମନେ ହେଉ ନ ଥିଲା । ସରକାରୀ ଅମଲା ଓ ରାଜନୀତିକ ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କ

ହାତରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ମାମଲାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆମେ ଏଣେ ଆମ ଜୟନ୍ତୀ ମାମଲାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲେ । ମନେ ହେଉଥିଲା, ଯେପରି ସାହିତ୍ୟ ତିଆରି ହେବା ଓ ମଣିଷର ନ ଖାଇ ମରିବା ଭିତରେ କେଉଁଠି ହେଲେ କୌଣସି ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ହେଉଛି ନଗ୍ନ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ, ଏଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ଅପର ମଣିଷ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ଯୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯିଏ ଜିତିଲା, ସେହି ରହିବ; ଯିଏ ହାରିଗଲା, ତାକୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ତେଣେ ଆରଟା ହେଉଛି ଅବସର-ବିନୋଦନ, ସେଠାରେ ଖାଦ୍ୟାନାଟନ ବିଷୟରେ କଥାକହି ବା ମଥା ଖେଳାଇ ଅନୁକୂଳ ବିଗାଡ଼ିବା ସର୍ବଥା ଅନୁଚିତ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ କଥା ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭୁଲିଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଜୀବନର ନ୍ୟାୟ-ଅନ୍ୟାୟ-ନିରପେକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁମାନେ ଜିତନ୍ତି, କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ଅବସରବିନୋଦନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ହାରିଯାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣଧାରଣଯନ୍ତ୍ରାପରି କ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଅବସର ବିନୋଦନର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ହିଁ ନଥାଏ । ତେଣୁ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସଭା ମଣ୍ଡାଇ ଜୟନ୍ତୀପାଳନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଜୀବନ-ଯୁଦ୍ଧରେ ଜିତିବାର ପକ୍ଷରେ ହିଁ ସୁମାରି ହେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ହାରି ଯାଉଥିବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଗୁଡ଼ାଙ୍କର ପ୍ରସଙ୍ଗର ଉତ୍‌ଥାପନ କରିଥିଲେ ତାହା ଆମ ସଭାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯଦି ଆମେ ଏହି ନ୍ୟାୟଟିକୁ ମାନିନେବା, ତେବେ ଏହାର ଅନୁ-ନ୍ୟାୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏସବୁ ଜୟନ୍ତୀ ଆମର, ଅର୍ଥାତ୍ ଜିତା ପକ୍ଷର, ଜାତିର ନୁହେଁ । ଜୀବନ-ଯୁଦ୍ଧରେ ଆମେ ଯେଉଁଭଳି ରୀତି ଅନୁସରଣ କରୁଛୁ ଓ ଯେଉଁଭଳି ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ନେଇ ଆମେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛୁ, ତାହାରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଆମେ ସାହିତ୍ୟକୁ ବି ଅବସର-ବିନୋଦନର ସମବାଚୀ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛୁ ।

ଏହି ପୂଜ୍ୟପୂଜାର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚାଲି ଆସୁଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ ପରମ୍ପରାର କଥା ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦି କବି ସାରଳାଦାସଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଅବଲମ୍ବନ ରୂପେ ଧରି ଏହି ପରମ୍ପରାଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । କବି ସାରଳାଦାସ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାରଳାପୀଠରେ ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନ କରୁଥିଲେ । ଭଗବତ୍-

ସାଧନା ଓ ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନାକୁ ହୁଏତ ସେ ପରସ୍ପରର ଅନୁପୂରକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଜୀବନ-କୃଷ୍ଟି ଓ ସାହିତ୍ୟ-ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ହୁଏତ ସେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟର ବିଚାର କରୁ ନ ଥିଲେ । ଜାତିପୂଜା-ଯୁଗର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହେତୁ ସାରଳାଦାସଙ୍କୁ ଏବେ ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ସାହର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କଟକ ସହରରୁ କବି ଓ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ଏକ ଦଳ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ସଦଳବଳରେ ସାରଳା-ପୀଠକୁ ତୀର୍ଥାଚରଣ କରି ଯାଉଥିଲେ । ସେଠାରେ ସଭା ହେଉଥିଲା, ଭାଷଣମାନ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା, ଆଦି କବିଙ୍କର ସ୍ମୃତିରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରା ଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଥମେ କେତେବର୍ଷ ଯଥାସମ୍ଭବ କମ୍ କୋଳାହଳ କରି ପ୍ରଧାନତଃ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ଭକ୍ତିର ହୃଦୟ ନେଇ ଅଳ୍ପ କେତେ ଜଣ ଆଗ୍ରହୀ ଏକାଠି ହୋଇ ସେଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମଶଃ କୋଳାହଳ ବଢ଼ିଲା, ଆଡ଼ମ୍ବର ବଢ଼ିଲା, ଏତେବଡ଼ ମେଳ ଭିତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୁତି ଏବଂ ରବାହୁତ-ମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବାର ଅବସର ମଧ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ମୋର ଅନୁମାନ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପରଂପରାଟି ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲିଥିବ, ହୁଏତ ଅଧିକ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ବା ଅଧିକ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ କବି ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ହିଁ ସେଠାକୁ ଯାଉ ନ ଥିବେ, ହୁଏତ ସାଂମ୍ବାଦିକ ଯାଉଥିବେ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଜନୀତିକ ଦଣ୍ଡଧାରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଯାଉଥିବେ । କେବଳ ସାରଳାଦାସ ନୁହନ୍ତି, ଏହି ପରମ୍ପରାର ପ୍ରବାହଟିକୁ ମଞ୍ଜୁଳ କରି ରଖିବା ଲାଗି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆହୁରି କେତେ ବିଗତାତ୍ମା କବିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ କରା ଯାଉଥିବ । ପୂଜାର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିଲେ ଦେବତାର ଅଭାବ ରହେ ନାହିଁ । ଭକ୍ତ ଔପନ୍ୟାସିକ ପାଲଟିଗଲେ ଗୋଟିଏ ଦେବତାର ଖିଅକୁ ଦୁହିଁ ସେ ତେତିଶି କୋଟି ଦେବତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ପଲଟଣ ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେଇ ପାରେ । ପୁଣି ଯେଉଁଠାରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ସମାଗମ ହୁଏ, ସେମାନଙ୍କ କୃପାରୁ ସେଠାରେ ଦେଉଳତୋଳା ହେବାକୁ ବି ଆଦୌ ବିଳମ୍ବ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଲେଖକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ଏବର୍ଷ କଳାହାଣ୍ଡି ଯାଇଥିଲେ କପରି ହୋଇଥାନ୍ତା, ଅଲକ୍ଷଣା ମନରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ସେଇ କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି । ଏବର୍ଷର ଗ୍ରୀଷ୍ମମିଳନ କଟକରେ ନ ବସି ସିନାପାଲିରେ ବସିଥିଲେ କପରି ହୋଇଥାନ୍ତା ?

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ମାଛ-ପୋଖରୀ ନୁହେଁ ଯେ ଗୋଳ ହେବାର ଗନ୍ଧ ପାଇବାମାତ୍ରକେ କେବଳ ରାଜମାଣ୍ଡିକ ମାଛରଙ୍କାମାନେ ହିଁ ସେଠି ଯାଇ ପଇଁତରା ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, ସେହିମାନେ ହିଁ ମତାମତ ଦେବେ ଏବଂ ସେହିମାନଙ୍କର ସତମିଛରେ ହିଁ ଖବରକାଗଜ ପୂରୁଥିବ । ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ଲେଖକ ବା ସାହିତ୍ୟିକ କଳାହାଣ୍ଡି ଯାଇ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବିଷୟରେ କିଛି କହିଚନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ମନେ ହେଉ ନାହିଁ । ଯଦି ସାରଳାପୀଠକୁ ଯିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା, ଜୟଦେବଙ୍କ ବିବାଦସାପେକ୍ଷ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ ଯଦି ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ସଭା ମଣ୍ଡାଇ ବସିପାରିଲେ, ତେବେ ଯେଉଁଠି କଞ୍ଚା ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ ମାସ ମାସ ଧରି ଛଟପଟ ହେଉଥିଲେ, ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟିକକୁଳ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଆପଣା ଜୀବନମୂଳ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ନ ଆସିଲେ କାହିଁକି ? ମୃତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବରଷକରେ ଦିନେ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଜୀବିତ ମଣିଷର ଆସ୍ଥାନ ଉପରେ ହିଁ ଆମକୁ ସବୁ ଦିନର ଜୀବନ ଧରି ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହି ଭୂମି ଉପରେ ହିଁ ଆମ ଆଦର୍ଶ, ଅଭିପ୍ରାୟ, ଅନୁଗତି ଓ ଅନୁରକ୍ତି ସବୁଟିର ସାର୍ଥକତା ବା ଅସାର୍ଥକତା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମୃତ କବିମାନଙ୍କର ପୂଜା ହେଉ, ଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ ମଧ୍ୟ ହେଉ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳୁଥିବା ପ୍ରେରଣା ଆମକୁ ଯେପରି ଆମ ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇ ଯିବାଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରରୋଚନା ନ ଦେଉ ।

ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଣା ଓ ପୁରୁଖାମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତରୁଣ ଓ ଅର୍ବାଚୀନମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ହିଁ ମୁଁ ଅଧିକ ଭାବୁଥିଲି । ଚାକିରି ପରେ ପେନ୍‌ସନ୍ ମିଳିବା ପରି ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଣା ଗୁରୁଜନମାନେ ଯଦି ପ୍ରଧାନତଃ ପୁରସ୍କୃତ ହେବାର ବା ପୁରସ୍କାର ଦେବାର ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି, ଆପଣାର ସଯତ୍ନସଂଚିତ ସାହିତ୍ୟ-ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ନଣ୍ଡିବାଳକୁ ବସି ଖାଇବାଟାକୁ ହିଁ ଯଦି ସେମାନେ ଆପଣାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବ୍ୟାବହାରିକ ଧର୍ମ ବୋଲି ବିଶ୍ବସୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟକରି ଏଇଟା କର ବା ସେଇଟା କର ବୋଲି କହିବାରେ ଆଧୁନିକମାନେ କଦାପି ପ୍ରକୃତ ଆନନ୍ଦ ବା ସନ୍ତୋଷ ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଭୂମି ଉପରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରିଲେ ହିଁ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଧର୍ମ ସାର୍ଥକ ହେବ । ଆଧୁନିକ

ଜୀବନଭୂମିର ଅନ୍ତିମ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ସେହି ଆହ୍ୱାନ ଆଡ଼କୁ ଚଳାଇ ପାରିଲେ ହିଁ ଆମେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ହିସାବରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସାର୍ଥକତା ପାଇପାରିବା । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଲେଖକ ତାର ଭୂମିକୁ ବୁଝି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ପଳାୟନକୁ କେବଳ ପଳାୟନ ବୋଲି ବର୍ଜନ କରି ସେ ଆପଣା ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉ, ଆପଣା ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଆପଣାର ବୋଲି କହି ଶିଖୁ । ଏପରି ହୋଇ ପାରିଲେ ଦେଶକୁ ଗଢ଼ିବା ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ିବା କେବଳ ସତ୍ତାଧାରୀ ବା ସତ୍ତାଲାଳସୀ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କର ହସ୍ତମୁଦ ମାହାଲ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ, ସାହିତ୍ୟିକ ମଧ୍ୟ ଏସବୁକୁ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ । ମଣିଷର ଅବସର ବିନୋଦନ କରିବା ଓ ମଣିଷକୁ ନବୀନ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ଦେବା ଯେ ଗୋଟାଏ କଥା ନୁହେଁ, ଏଇ କଥା ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଆମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିବା । ଅବସର-ବିନୋଦନକାରୀ ସାହିତ୍ୟ ମଣିଷର ବିବେକ ଭୁଲାଇ ରଖେ । ସବୁ ଦେଶରେ ଭୂରିଭୋଜକମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଏହିପରି ସାହିତ୍ୟର କର୍ଷଣ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ତାଦ୍ୱାରା ଆଉ କିଛି ନ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ମଣିଷସମାଜର ଉଦୟ-ପଥକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଏହିପରି ସାହିତ୍ୟ ହିଁ ମଣିଷକୁ ଅଫିମ ଖୁଆଇ ରଖିଛି । ଆମ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଅଫିମ ଖାଇ ବସିଯିବାର ଅବକାଶ ଓ ପରିସର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଛି ।

ଭାରତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟରେ ଜାତୀୟତା ଯୁଗ ବୋଲି ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ରହିଛି । ସେହି ଯୁଗରେ ଜାତୀୟତା କହିଲେ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଗି ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଦେଶବାସୀଙ୍କ ମନରେ ଏହି ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଇବାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ସାହିତ୍ୟର ବହୁମୂଲ୍ୟ ଅବଦାନମାନ ରହିଛି । ସେହି ଯୁଗରେ ସାହିତ୍ୟ ଓ ରାଜନୀତି ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଅଭିଳାଷ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମରେ ହିଁ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ର, ନଜରୁଲ ଇସଲାମ, ମୈଥିଲୀଶରଣ, ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଭାରତୀ ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଲୁଚ୍ଛା ରାଜନୀତି କରୁ ନ ଥିଲେ କି ଲୁଚ୍ଛା ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ପିପାସା ସେମାନଙ୍କୁ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏହି ଦୁଇ କ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ କୌଣସି ଅସ୍ୱାଭାବିକ

ବିରୋଧ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ କୁମ୍ଭାର ହାତରେ କଞ୍ଚାମାଟି ଓ ଚକକୁ ଧରାଇ ଦିଆଗଲା । ଆମ ଦେଶର ଓ ଆମ ଜାତିର ସମସ୍ୟାମାନ ଆମ ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦାୟିତ୍ୱରୂପେ ଦେଖାଗଲା । ଏହି ଦେଶର ମଣିଷ ସୁନ୍ଦର ହେବ, ସେ ସୁନ୍ଦର ହେବାର ଶିକ୍ଷା ପାଇବ, ପେଟ ପୂରୁନାହିଁ ବୋଲି ସେ କଂସ-ଶାସନର ଦୁଆରମାନଙ୍କରେ ଆଉ ଗଧପାଦ ଧରିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ବହନ କରି ରହିବ ନାହିଁ । ଜାଗୃତୀ ଯୁଗରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଯେତେଜଣ କବି ବା ସାହିତ୍ୟିକ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ଘୋଷଣା କରି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆପଣା ଆଖିଆଗରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ସେମାନଙ୍କ କଳ୍ପିତ ଭାରତବର୍ଷର ଏକ ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାମନ୍ତ ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଧରି ରଖିଥିଲେ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ହାତକୁ ଆସିବାର କୋଡ଼ିଏ ଅଙ୍କ ପଶିଲା, ମାତ୍ର କବି ମନର ସେହି ଚିତ୍ରଟି ଆଜି ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏହି ଦେଶରେ ଅନେକ ମଣିଷ ପେଟପୂରା ଖାଇବାକୁ ପାଉ ନାହାନ୍ତି, ଲୋକେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଅନାହାରରେ ମାଟି କାମୁଡ଼ି ମରୁଛନ୍ତି, ଗୃହପାଳିତ ବଦଳରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ପିଲା ବିକା ହେଉଛନ୍ତି । ଦେଶରେ ପାଠର ଆୟୋଜନ ବଢ଼ିଛି, ଅଥଚ ଏ ଦେଶର ସବୁ ପିଲାଏ ପାଠ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ପାଠ ଓ ଧନସମ୍ପନ୍ନତା ଭିତରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏକ ଅବୈଧ ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିକରି ରହିଛି । ହଁ, ଆମ ଦେଶରେ କେବଳ ବ୍ୟବସାୟୀ-ମାନେ ହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତାଦ୍ୱାରା ଲାଭବାନ ହୋଇଚନ୍ତି । ଇଂରେଜି ଭାଷାରେ ଯାହାକୁ careerist ବୋଲି କହନ୍ତି, ଏଠାରେ ବ୍ୟବସାୟୀ କହିଲେ ସେଇମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଉଛି । ତେଣୁ କେବଳ କିରାସିନ ବା କେନ୍ଦୁ-ପତ୍ରର ବ୍ୟବସାୟୀ ନୁହନ୍ତି, ଜନମତ, ଶିକ୍ଷା, ଆଇନ ତଥା ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବ୍ୟବସାୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି, ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଆମ ହତଚ୍ଛନ୍ନ ଦେଶରେ ସେହିମାନେ ହିଁ ଲାଭବାନ ହୋଇଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବଢ଼ିଛି, ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବି ବଢ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କର ପୁଷ୍ଟମାନ ଲାଗି ସ୍ୱାଧୀନତା-ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ସାହିତ୍ୟ ଜରିଆରେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ଦେଶବ୍ୟାପି କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ନ ଥିଲେ । ବ୍ୟବସାୟାତ୍ମିକା ବ୍ୟାଧିରେ ଦେଶଟା-ଯାକକୁ ବ୍ୟାଧିତ କରି ରଖିବାକୁ ସେମାନେ ସେଦିନ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ନ ଥିଲେ ।

ସେମାନଙ୍କର ଦାମ୍ଭିକ ଆଧୁନିକ ସ୍ୱାଧୀନତାପର ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ଆଜି କ'ଣ ବିଚାର କରୁଚନ୍ତି ?

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଭୋଗର ଯୁଗ ଆସେ ନାହିଁ, ନିର୍ମାଣର ଯୁଗ ଆସେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଯାହାର ବା ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଭୋଗ ବଢ଼ିଥାଉ ପଛକେ, ମଣିଷର ନିର୍ମାଣ ପ୍ରତି ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ଭୂମି ଉପରେ ସାହିତ୍ୟିକର କ'ଣ କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ? ତଥାକଥିତ ସ୍ୱାଧୀନତାର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବିତିଗଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷ ଯେ ପେଟର ଭୋକରେ ପ୍ରାଣ ହରାଉଚନ୍ତି, ସାହିତ୍ୟିକ ପକ୍ଷରେ ଏହା କ'ଣ ଏକ ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ ନୁହେଁ କି ? ସେହି ଦୁଃସ୍ଥିତି ଓ ମାନବିକ ଦୁର୍ଗତିକୁ ରାଜନୀତିକ ସୌଦାଗରର ହାତରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ସାହିତ୍ୟିକ ଆଉ କେତେ ଦିନ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସିପାରିବ ? ଏହି ଦେଶରେ କେତେ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାମ ହେଉଚି, ବିଦେଶୀ ଦେଶମାନଙ୍କର ଅନୁକମ୍ପାଲବ୍ଧ କେତେ ଧନସାଧନ ଏହି ଦେଶର ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ପରି ଗଢ଼ିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଣାଯାଉଚି; କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବସାୟୀର କୋଷବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ମଣିଷ ଗଢ଼ା ହେବାର କାମ ପଛକୁ ରହିଯାଉଚି । ନୂଆପଡ଼ା, ଭେଲା ଓ ବଙ୍ଗୋମୁଣ୍ଡାରେ ଗତ ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା କେତେ ପ୍ରକାର ବିକାଶ-ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନ ହୋଇଚି ? କିନ୍ତୁ ତଦ୍ୱାରା ଯେ କି ଉପକାର ଫଳିଚି, ଏହି ବର୍ଷର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରୁ ତାହା ବେଶ୍ ଜଣା ପଡ଼ିଯାଉଚି । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଦରବାରୀ ମନ୍ତ୍ରୀପରି ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା ଛାଡ଼ି ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷର ଅଭିଳାଷ ନେଇ ଓ ମଣିଷ ଦେଖି ବାହାରିବ କେଉଁ ଦିନ ?

ସାହିତ୍ୟରେ ଆଧୁନିକତା କହିଲେ ଅନେକ ଲୋକ ହୁଏତ ନୂଆ ଶୈଳୀ, ନୂଆ ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ଓ ନୂତନ ଶବ୍ଦବନ୍ଧକୁ ବୁଝିବେ । ଆଧୁନିକତା କହିଲେ ମୁଁ ଆଗ ଆଧୁନିକ ସଚେତନତାକୁ ବୁଝିଥାଏ । ଆଧୁନିକ ମଣିଷ-ସଂସାରର ଭୂମି ମୋ' ଆଗରେ ଯେଉଁସବୁ ଆହ୍ୱାନର ଅବତାର ନେଇ ଠିଆ ହୋଇଚି, କୌଣସି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଆହ୍ୱାନକୁ ଫାଙ୍କିଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ମୁଁ ଯେତେ ଗଜା ବୟସର ବା ତାଜା ଶୈଳୀର ଲେଖକ ହୋଇଥାଏ ପଛକେ, ଆପଣାକୁ ଆଧୁନିକ ବୋଲି କହିବୁଲିଲେ ମୁଁ କେବଳ ଏକ ନୂତନ ଶଠତାର ବୟାନ କରିବୁଲିବି । ମଣିଷର ଜୀବନଭୂମିକୁ ଦର୍ପଣ କରି ଧରି ଆପଣାକୁ ଅପ୍ରମତ୍ତ ସାହିତ୍ୟ-ଦୃଷ୍ଟିକୁ ତାହା

ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାକୁ ଗଲେ ସେଥିଲାଗି ଯେଉଁ ସମର୍ପିତ ଆଗ୍ରହ ଓ ନିବେଦିତ ହୃଦୟ ରହିଥିବା ଦରକାର, ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ଆଜି ତାହାର ଅନୁଶୀଳନ କରି ବାହାରୁ । ତା' ନ ହେଲେ ଶୈଳୀର ଅନୁପାତରେ ଲେଖକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ହୁ ହୁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ଲୋକମାନଙ୍କର ଅବକାଶ ଏବଂ ଉପାର୍ଜନ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଜାରରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବହି ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରୀ ହୋଇପାରିବ । ତଥାପି ସାହିତ୍ୟ ବା ସାହିତ୍ୟିକର ଜରିଆରେ ସମାଜ ବା ମଣିଷର ଉଦୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଦ୍ଧିମନ୍ତ ସୌଦାଗରମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ସାଲସ୍ କରେ, ଅଜ୍ଞାତର ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ହୋଡରେ ପୂଜ୍ୟପୂଜାର ମାଦକ ପିଇ ବସେ ଯେତେବେଳେ ଜୟନ୍ତୀ ସଜାଇବାରେ ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟଶିଷ୍ଟତାକୁ ନିଃଶେଷିତ କରିଦିଏ, ଯେତେବେଳେ ସେ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ଧର୍ମ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏକ ବ୍ୟବସାୟ୍ତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ, ସେତେବେଳେ ସାହିତ୍ୟିକର ହୁଏତ ଆଖି ଦେଖିଲା ଭଳି କୌଣସି କ୍ଷତି ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାହାରି ଉପରେ ଅପେକ୍ଷା ରଖିଥିବା ମଣିଷସମାଜର ଗୁରୁତର କ୍ଷତି ଘଟେ । ଦାସତ୍ୱ ବଢ଼େ, ଅନ୍ଧାର ବଢ଼େ, କ୍ଷମତାସୀନର କ୍ଷମତା ବଢ଼େ, ଅସହାୟର ଅସହାୟତା ବଢ଼େ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ ମିଳି ନ ପାରିବାରୁ ଆମ ଅଜ୍ଞାତଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ପେଟର ଚହଣା ପରି ଜଅଙ୍କ ଲାଗିଯାଏ । ମାନବିକ କ୍ଳାନ୍ତି ଅଟକି ରହେ, ଅମାନବିକ ଅନ୍ୟାୟଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଏ । ବିଶ୍ୱାସ ମରିଯାଏ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସହୀନ ସମାଜରେ ସାହିତ୍ୟିକ ମଧ୍ୟ ପରିଶେଷରେ ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହେ ।

୧୮।୮।୭୭

ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ (୨)

ଆଧୁନିକ ସଂସାର କହିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ତିନୋଟି କଥାକୁ ବୁଝାଇବା ଉଚିତ — ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ସଂସାର, ଆଧୁନିକ ବିଗ୍ରହର ସଂସାର ଓ ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ସଂସାର ।

ବିଜ୍ଞାନ କହିଲେ ଆମେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଏକ ଖାସ୍ କୌଣସି ସମ୍ଭାର ବା ସାମଗ୍ରୀକୁ ବୁଝିବା ନାହିଁ । ଏହି ସଂସାରରେ ମଣିଷ ଯେତିକି ପୁରୁଣା, ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପୁରୁଣା । ଆପଣାର ବାତାବରଣକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜୀବନୋପଯୋଗୀ କରିବାର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ନେଇ ମଣିଷ ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ପ୍ରକୃତିକୁ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଛି, ସେଇ ଦିନଠାରୁ ବିଜ୍ଞାନର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ପ୍ରକୃତିକୁ ବୁଝି ସେ ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ପାରିଛି । ଏହି ବିଜୟର ଇତିହାସ ହେଉଛି ମଣିଷ — ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସ । ହଁ, ପୁରୁଣାକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂତନ କରି କିଛି ଗଢ଼ିବାଲାଗି ଓ ନୂତନ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବାଲାଗି ମଣିଷ ଭିତରେ ସମ୍ଭବତଃ ଯେଉଁ ଜନ୍ମଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରହିଛି, ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର ମାର୍ଗରେ ମଣିଷର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ।

ଆଧୁନିକ ଯୁଗକୁ ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏପରି କୁହାଯାଏ ପଛରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ରହିଛି । ଏଯୁଗ ପରି ପୂର୍ବତନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଯୁଗରେ ଆମ ଜୀବନ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଏତେ ବେଶୀ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏ ଯୁଗପରି ଅତୀତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଯୁଗରେ ବିଜ୍ଞାନ ଆମ ସାଂସାରିକ ଜୀବନର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେଇ ନ ଥିଲା । ଆଜି ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ମଣିଷ ଦୂରକୁ ନିକଟ କରି ପାରିଛି, ବିଦେଶକୁ ପ୍ରତିବେଶରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଛି । ମଣିଷର ଇତିହାସରେ ହୁଏତ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ମଣିଷ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିଛି । ଆଗେ ସବୁ ଯୁଗରେ ସମାଜରେ କେବଳ କେତେକ ମଣିଷ ବା କେତେଟା ବର୍ଗ ପେଟପୂରା ଖାଇବାକୁ ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭୟଙ୍କର ଅନ୍ନଚିନ୍ତାରେ ହିଁ ସମଗ୍ର ଜୀବନଟାକୁ

ପରିସନ୍ତୃପ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଆଜି ଯେତେ ମଣିଷ ବାସ କରୁଛନ୍ତି, ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିଛୁ । ଆଗେ କେବଳ କେତେକ ମଣିଷ ହିଁ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲେ, ଆଜି ବାସନା ଓ ବୁଭୁକ୍ଷା ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ବିଦ୍ୟାର ଭଲ ଭଲ ଆୟୋଜନ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆମେ ବିଜ୍ଞାନବଳରେ ପାଇଛୁଣି । ଆଗେ ଅଳପ କେତେଜଣଙ୍କର ଅବସରବିନୋଦନ ସକାଶେ ଆଉ ଅନେକଙ୍କୁ ପଶୁର ଖଟଣି ଖଟିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା, ଅନୁସରଣିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏବେ ବିଜ୍ଞାନର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ସେହି ଅବସରକୁ ସର୍ବଜନଲବ୍ଧ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିଛୁ ।

ଆଗକାଳର ନଅଣ୍ଟିଆ ସମାଜରେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ଦର୍ଶନକୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ସାବଧାନତାର ସହିତ ଅନୁରୂପ ଭାବେ ଫନ୍ଦାଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଧନୀ ଧନୀ ହୋଇ ରହିବ, ଓ ଦରିଦ୍ର ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିବ, ସମାଜରେ ବିଷମତା ରହିବ, ମଣିଷ ମଣିଷ ଓ ବର୍ଗ ବର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚନୀଚ ବ୍ୟବଧାନ ମଧ୍ୟ ରହିବ — ସେଯୁଗରେ ଧର୍ମ ଏ ସବୁକୁ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟାବହାରିକ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିଲା । ସେଯୁଗରେ ଭାଗ୍ୟ କହିଲେ ଯେତିକି ଅଛି ବା ଯେତିକି ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ବିଧାତାର ଅନୁଗ୍ରହ ରୂପେ ମାନି ନେବାକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଆମ ଦେଶର ଐହିକ ଜୀବନକୁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗିଳିକରି ରହିଥିବା କର୍ମବାଦ ଏହିପରି ଏକ ଧର୍ମଭାବନାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରମେୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ମଣିଷର ମନରେ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ ଆଣିଦେଲା । ମଣିଷ ମନେକଲେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ବଦଳାଇ ପାରିବ, ଆପଣା ସାମାଜିକ ବିଧି ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ମନୋମତ କରି ଗଢ଼ିପାରିବ — ତେଣୁ ନଅଣ୍ଟିଆ ଜୀବନ ବା ପୋକଖିଆ ସମାଜକୁ ମାନି ନେବାଲାଗି ସେ କୌଣସି ମତେ ବାଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ — ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏଇ ବିଶ୍ୱାସ ଆଣି ଦେଇଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଭାଗ୍ୟ ଓ କର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦର ପରିଭାଷା ମଧ୍ୟ ବଦଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି, ମାନବିକ ଉଦ୍ୟମର ପରିଧିମାନ ଅନେକ ଗୁଣ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଭାଗ୍ୟ କହି, କର୍ମ କହି ମଣିଷ ଆପଣାର ଅନେକ ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ପ୍ରତି

ଆଖି ବୁଜି ଦେଉଥିଲା । ସେ ଅନେକ ଅନ୍ୟାୟକୁ କାଠ ହୋଇ ସହି ଯାଉଥିଲା । ଅନେକ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୟତାକୁ ସେ ଏକମାତ୍ର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥିଲା । ଆଜି ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ତାକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ତାର ଆପଣା ଭାଗ୍ୟକୁ ଆପେ ଗଢ଼ିବାର ବିଶ୍ୱାସ ଆଣି ଦେଇଛି । ସବୁ କଥାରେ ଉପରକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭରସା ନରଖି ସେ ଆପଣା ଉପରେ ଭରସା ରଖି ଶିଖିଛି । ସାମର୍ଥ୍ୟର ବୃତ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଅଭିଳାଷ-ବୃତ୍ତ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ସ୍ୱର୍ଗ ବା ସୁଖ କହିଲେ ଆଗେ ପରଜନ୍ମର ଏକ ଆତୁର ମହତ୍ତ୍ୱାକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ସମର୍ଥନ ପାଇ ଆଜି ମଣିଷ ଏହି ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ସୁଖର ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇ ବାହାରିଲାଣି । ଏହିସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଆମ କଳ୍ପନାର ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ହାତରୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ମୁକ୍ତି ମିଳିଛି । ମଣିଷ ଆଗେ ତାର ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଓ ଦୁଃସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ାକ ଲାଗି ଅନାୟାସରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦାୟୀ କରି ପକାଉଥିଲା । ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ହିଁ ସଂସାର ଭିତରକୁ ଘୋଷାରି ଆଣିବାକୁ ଏକମାତ୍ର ସମୀଚୀନ ମାର୍ଗରୂପେ ମାନି ନେଉଥିଲା । ଦୁର୍ବଳ ଓ ବିଶ୍ୱାସହୀନ ମଣିଷର ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆଗେ ହୁଏତ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସମୟ ମିଳୁ ନ ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ମଣିଷ ଆଗରେ ଯେଉଁ ସମ୍ଭାବନା ଓ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସର କ୍ଷେତ୍ର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇପାରିଛି, ତାହା ଫଳରେ ଏ ଯୁଗରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ନିସ୍ତାର ମିଳିଛି । ମଣିଷର ପୋଥିରେ 'ଭଗବାନ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟଞ୍ଜନାର୍ଥ ହିଁ ବଦଳିଯାଇଛି ଓ ବିଧାତାର ବୋଝ ହୋଇ ରହିବାର ନିକୃଷ୍ଟ ଜୀବନ-ବାଣିଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ସଂସାରକୁ ଓ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ବିଧାତାର ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ବାହାରିବାକୁ ମନ ବଳାଇଛି ।

ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଜୀବନର ନାନା ଭୂମିରେ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିବା ଚକ୍ଷନତ ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକ ଫଳରେ ଆଧୁନିକ ବିଗ୍ରହରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । କେବଳ ମଣିଷର ଭୌତିକ ସାମଗ୍ରୀଗତ ଜୀବନକୁ ନୁହେଁ, ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ମଣିଷର ସାମାଜିକ ଓ ମାନସିକ ସୀମାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ମଣିଷର ସମାଜ

କହିଲେ ଆଗେ ସ୍ଥାନୀୟ ସମାଜ-ଯାହାକୁ ଆବୋରିଧରି ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ରାଜନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତି ପ୍ରଧାନତଃ ଭୌଗଳିକ ସୀମଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ବା ଦେଶୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଏକକର ବାହାରେ ସମାଜର କଳ୍ପନା କରାଯାଇପାରୁ ନ ଥିଲା । ଏହି ସୀମାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଜୀବନର ବିସ୍ତାରଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ୱାୟିତନ ଓ ବିଶ୍ୱାନୁକୂଳ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ— ଏହା ହିଁ ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ଓ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଆହ୍ୱାନ । ଆଜିଯାଏ ମୋ' ଜାତି, ମୋ' ଦେଶ, ମୋ' କୁଳ, ମୋ' ଧର୍ମ ଓ ମୋ' ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହି ଅନ୍ୟ ଜାତି, ଦେଶ, ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଭୃତିରୁ ଆପଣାକୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବା ଅସଂଳମିତ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ସେଠ ପୂରୁଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ପହଣ୍ଡ ପକାଇ ଆଧୁନିକ ସଂସାରର ବାଟ ଖୋଲିବାକୁ ହେଲେ ଏଣିକି ଆମ ଆଖିକୁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଜାତି, ଦେଶ, ଭାଷା, ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ପରଂପରାଗତ ଆଲମ୍ବନଗୁଡ଼ିକ ଏଣିକି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଏଣିକି ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ବୃହତ୍ତର ପରିଧି ଭିତରେ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହିବେ । ପୁରୁଣା ଦ୍ୱୀପଧର୍ମୀ ବିଚାରକୁ ଛାଡ଼ି ବିଶ୍ୱଧର୍ମୀ ବିଚାରକୁ ଗ୍ରହଣ କରି-ପାରିଲେ ଯାଇ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ।

ଆମ ବିଚାର ଆଧୁନିକ ନ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧୁନିକ ଜୀବନଗତ ଆହ୍ୱାନର ଅନୁରୂପ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ଆମେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ଉପକୃତ ହୋଇପାରିବା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ପୃଥିବୀ ଆମକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଏହି ସତର୍କବାଣୀ ଶୁଣାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଆମ ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କଲାଗି ଅନ୍ନ, ଜ୍ଞାନ ଓ ସୃଜନାତ୍ମକ ଅବସର ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରିବାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ସାଧନ ଆମ ହାତରେ ମହଜୁଦ ରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତଥାପି ଆଜି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ମଣିଷ ଭୋକରେ ମରୁଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷା ଓ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନରୁ ବଂଚିତ ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ସଂସାରରେ ସୁଖର ସାଧନ ଓ ସୁଖର ସମ୍ଭାବନା ବଢ଼ାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆଟମ ଯୁଦ୍ଧର ଆତଙ୍କ ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଧୁନିକ ବିଚାରହୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ବିବେକହୀନ ସମାଜରେ ଆମ ବିଜ୍ଞାନବିତ୍ମାନେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଥର ଥର କରି ବାରଥର ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବା ଭଳି ବୋମା ଓ ବାରୁଦ ସଜ କରି ରଖିଦେଇ ସାରିଲେଣି ।

ଭେକର ନବୀକରଣ-ଯୋଜନାରେ ସହଯୋଗ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଜାଣିପୂତାର ହାଣ୍ଡି ଦେଇ ଭେକଲ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ନୂଆ ଦ୍ୱେଷ, ନୂଆ, ଘୃଣା ଓ ନୂଆ ଯୁଦ୍ଧର ଅବତାରଣା କରାଯାଉଛି । ଆମର ଅର୍ଥନୀତି, ରାଜନୀତି ଓ ସମାଜନୀତି ସେହି ପୁରୁଣା ଯୁଗର ପୋଖରୀଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ସଢ଼ି ପଚି ରହିବାକୁ ହିଁ ଭଲ ପାଉଛି । କାରଣ ଆମ ଭିତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଧୁନିକ ବିଚାରଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସର ଅଭାବ ରହିଛି । ଆମ ପାଖରେ ସୁନ୍ଦର ହେବାର ସବୁ ସାଧନ ମହଜୁଦ ରହିଥିବ, ମଣିଷ ହେବାର ସବୁ ସମ୍ଭାବନା ଆମଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବ; ତଥାପି ଯଦି ପୁରୁଣା ହୋଇ ପଡ଼ିରହିବାର ଏକ ଖାରୁ ବର୍ବରତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆମେ ସଂସାରର ବହୁବିଧ ଅନ୍ୟାୟ, ଅସୁନ୍ଦରତା ଓ ଅଶୁଭତାକୁ ଘଣ୍ଟି ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଦିନେ ମଣିଷର ଏହି ସ୍ୱପ୍ନସାଧନା ବିପୁଳ ବିରାଟ ବିଶ୍ୱ-ଘରଟିକୁ ଆପଣା ହାତରେ ବିଧ୍ୱସ୍ତ ଓ ବିଲୁପ୍ତ କରି ଦେଉ, ତେବେ ତାହା କେବଳ ଆମର ନିର୍ବୋଧତା ହିଁ ହେବ । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ସଂସାରରେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଆଧୁନିକ ବିଚାରର ସ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇ ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ଭୂମି ଉପରେ ଆଧୁନିକ ବିଚାରର ଆଖି ନେଇ ଅନାଇ ପାରିଲେ ଆମେ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ସଂଜ୍ଞାରେ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ଏହି ସଂଜ୍ଞା ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ସଂଜ୍ଞା । ପାରମ୍ପରିକ ଯୁଗମାନଙ୍କରେ ମଣିଷକୁ ମୂଳତଃ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଖୁବ୍ ବେଶି ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳୁ ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମଣିଷ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ଜାତି, ଦେଶ, ଧର୍ମ ବା ବର୍ଣ୍ଣର ସୁମାରଯୋଗ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ହିଁ ବୁଝାଉ ଥିଲା । ମାନିବାଟାକୁ ମଣିଷର ପରମ ଧର୍ମ ବୋଲି ଦାବୀ କରାଯାଉଥିଲା । ସମୂହର ତଥାକଥିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପୂର୍ତ୍ତି ଲାଗି ନିମିତ୍ତମାତ୍ର ହୋଇ ରହିବାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେୟରୂପେ ଗଣା ଯାଉଥିଲା । ବାରଶହ ବଢ଼େଇଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ଯେତେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ ବା ଯେତେ ବଡ଼ ନିର୍ବୋଧତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ହିତରି ବଳହୀନ ଧରମାକୁ ତାହାକୁ ହିଁ ମାନିନେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଆଧୁନିକ ସଂସାରର ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ପ୍ରଥମେ ମଣିଷ ହୋଇ ଠିଆହେବ, ସେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ହିଁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେବ । କୌଣସି ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣ, ଧର୍ମ, ବା ଦେଶର ଖୁଆଡ଼ରେ ଭୁଣ୍ଡି ବନ୍ଧା ହୋଇ ପଡ଼ିବା

ପୂର୍ବରୁ ସେ ମୂଳତଃ ମଣିଷ ରୂପେ ଗଣାହେବ । ଜାତୀୟତାର ଅତିଶୟ-ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଘଟିଥିବା ଏହି ଯୁଗରେ ମଣିଷକୁ ଜାତିଲାଗି ବା ସେହିପରି କୌଣସି ଏକ ସମୂହ ଲାଗି ମଣ କରିବାର ନାନା ଯୋଜନାରେ ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହିଁ ଆଜି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବଳି ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ନାନା ଭୟ ଓ ନାନା କଣ୍ଟ୍ରୋଲର ଜାଲ ବସାଯାଇ ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ-ସାହସକୁ ବଡ଼ କୌଶଳରେ ମାରି ଦିଆଯାଉଛି । ସବୁ ମଣିଷ ନାମରେ ହେଉଛି, ମଣିଷର ନାମରେ ହିଁ ସବୁ କୀର୍ତ୍ତନ ଚାଲିଛି, ତଥାପି ମଣିଷର କଥାଟା ହିଁ ଯେପରି ଆଉ କାହାରି ହେଲେ ମନେ ନାହିଁ । ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉଦୟ ଲାଗି ନୁହେଁ, ମଣିଷକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ କରି ରଖିବାକୁ ହିଁ ବଡ଼ ଅସଭ୍ୟ ଓ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଭାବରେ ବିଜ୍ଞାନର ନାନା କୌଶଳକୁ କାମରେ ଲଗାଯାଉଛି । ଆମ ପ୍ରଚଳିତ ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷା, ଧର୍ମ-ବ୍ୟବସ୍ଥା, ପ୍ରେସ୍ ଓ ପ୍ରୋପାଗଣ୍ଡା ସମସ୍ତେ ମିଶି ମଣିଷକୁ ବୋଲକରା ମେସିନ୍ ରୂପକ ସୁନାପୁଅ କରି ରଖିବାର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସବୁପ୍ରକାର ଅନାବଶ୍ୟକ ଶିକୁଳିରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ହିଁ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ସମାଜ ମଣିଷକୁ ଗଢ଼େ ନାହିଁ, ମଣିଷ ହିଁ ସମାଜକୁ ଗଢ଼େ । ବିପ୍ଳବ ବାହାରୁ ଆସି ମଣିଷକୁ ବଦଳାଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ବିପ୍ଳବୀ ମଣିଷ ହିଁ ବିପ୍ଳବ ଆଣେ । ବାତାବରଣ ମଣିଷକୁ ଗଢ଼େ ନାହିଁ, ମଣିଷ ହିଁ ଆପଣାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ତାର ବାତାବରଣକୁ ଗଢ଼ିଥାଏ । ଏହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ସଂସାରରେ ଆମକୁ ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଜୀବନସୂତ୍ର ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି ସଂସାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ମଣିଷ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି । ମୋର ଆପଣା ଜୀବନକୁ ସକଳାଙ୍ଗ କରି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ସମାଜର ଆଉ କେତେ ଜଣଙ୍କର ଜୀବନକୁ ବିକଳାଙ୍ଗ କରି ରଖିବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ଯେଉଁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଯୁକ୍ତି ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଆଜଯାଏ ଚାଲି ଆସୁଥିଲା, ସେହି ଯୁକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଜି ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମଣିଷକୁ ବଳି ଦେଇ ଦେଶ ଗଢ଼ାଯିବ ନାହିଁ, ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବହେଳା କରାଇ ସମଷ୍ଟିର ଗୌରବ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଏଣିକି ଏକ ଅମାର୍ଜନୀୟ ଧୃଷ୍ଟତା ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ଜାତିର ଅଧିକାର, ଦେଶର ଅଧିକାର ବା ଧର୍ମର ଅଧିକାର ଅପେକ୍ଷା, ଏହି ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମଣିଷର ଅଧିକାରକୁ ହିଁ ସର୍ବାଗ୍ରସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ଜଣେ ମଣିଷ ଯେକୌଣସି ଜାତି, ଦେଶ ବା ଧର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ତାର ଅଧିକାରମାନ ପାଇବ, କୌଣସି ସମଷ୍ଟିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥର ପ୍ରବଞ୍ଚନା ତାର ପଥରୋଧ କରିବାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ । ଅଳପ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମାନ ଏବଂ ଗୌରବବୋଧ ନିଶ୍ଚୟ ଦିଆଯିବ ।

ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ବା ଆଧୁନିକ ସଂସାର ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କଲାବେଳେ ଆମେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହି ତିନୋଟି କଥା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଆମେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା, ଆଧୁନିକ ବିଚାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଓ ଆଧୁନିକ ମଣିଷକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଆମକୁ ଆଶାବାଦୀ କରାଇବ, ମଣିଷକୃତ ନାନା ଅନ୍ୟାୟ ଓ ନାନା ଅବିବେଚିତା ଆଡ଼କୁ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ଆକୃଷ୍ଟ କରାଇବ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ନିରାକରଣ ଲାଗି ଆମକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସାଧନା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଆମେ ସଂସାରକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ି ବାହାରିବା । କେବଳ କେତେଜଣଙ୍କର ଅଳସ ବିନୋଦନ ବା ଭୋଗାପ୍ୟାୟନ ଲାଗି ନୁହେଁ, ସମାଜର ସବୁ ମଣିଷ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଅବସର ପାଇବା ଭଳି ଆମ ସଂସାର-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେତିକି ସୁନ୍ଦର ଓ ସଂଗତ ହୋଇ ଗଢ଼ାଯିବା ଉଚିତ, ଆମେ ତାକୁ ସେତିକି ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବାରେ ଆଗ୍ରହୀ ହେବା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଆମର ବିଶ୍ୱାସକୁ ସାର୍ଥକ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଆଧୁନିକ ବିଚାର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ବିଚାରକୁ ବିଶ୍ୱାନୁକୂଳ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏହାକୁ କେବଳ ଏକ ଅବାସ୍ତବ ଆଦର୍ଶ କଳ୍ପନା ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ ହିସାବରେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବିଗତ ନାନା ଯୁଗରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ବିଚାରଗତ ଅନୁରକ୍ତିର ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ମଣିଷର ଜୀବନ-ବାସନାକୁ ତାହାରି ଭିତରେ ଖର୍ବ କରି ରଖାଯାଇଥିଲା, ସେହିସବୁ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକୁଳାଇ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଭୂମାରେ ଅର୍ଥାତ ସମଗ୍ର ଭିତରେ ହିଁ ସୁଖ ରହିଛି, ଅଳ୍ପରେ ସୁଖ ନାହିଁ;—ଉପ-

ନିଷେଧର ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଧୁନିକ ବିଶ୍ୱରେ ଜୀବନପ୍ରେରଣାର ସୂତ୍ର ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଆଧୁନିକ ମଣିଷକୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ସଂସାରର ଏକକ ରୂପେ ମାନିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେଉଁଠି ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ମଣିଷର ଉଦୟପଥକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖାଯାଇଛି, ଯେତେ-ପ୍ରକାରେ ମଣିଷର ବିବେକ ଭୁଲାଇ ତାକୁ ମଣ୍ଡିକରି ରଖାଯାଇଛି ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ହିସାବରେ ତାର ହତ୍ୟା କରାଯାଉଛି;—ସେସବୁର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ହେବ । ଯାହା ଅଛି, ତାହାକୁ କେବଳ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ପକାଇବାର ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ଆଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ମଣିଷକୁ ହିଁ ଆମ ସଂସାରର ସିଂହାସନରେ ବସାଇବାର ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଏହି ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଧୁନିକ ଦୃଷ୍ଟି କହିଲେ, ମୁଁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ବୁଝିଥାଏ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଆହ୍ୱାନ କହିଲେ ମୁଁ ଏହି ଆହ୍ୱାନ ତିନୋଟିକୁ ବୁଝିଥାଏ । ଆଧୁନିକ ସଚେତନା କହିଲେ ମୁଁ ଏହି ସଚେତନତାକୁ ହିଁ ବୁଝେ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦାୟାଦ, ସିଏ ଯେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥାଉ ପଛକେ, ଆଜି ଏହି ସଚେତନତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପ୍ରେରିତ ହେବ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଭୂମିରେ ତାର ଜୀବନ-ବିଚରଣକୁ ସାର୍ଥକ କରିବ ।

ଆଧୁନିକ ଯୁଗରୁ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ବାଦ୍ ଦେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ, କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗର ମଥାନ ଉପରେ ହିଁ ସେହି ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଏ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟ କ ସେହି ସ୍ଥାନର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ କି ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ସ୍ଥାନର ଆହ୍ୱାନକୁ ମାନିବ କି ନାହିଁ — ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥା । ମଣିଷର ବାହାର ଓ ଭିତର ମଧ୍ୟରେ, ସାଧନ ଓ ସାଧ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଜି ନାନା ପ୍ରକାର ବିରୋଧ ଓ ବ୍ୟବଧାନ ଠିଆହୋଇ ରହିଛି । ମଣିଷ ହାତରେ ବିରାଟ ହେବାର ଯାବତୀୟ ସାଧନ ମହଜୁଦ ରହିଛି, ତଥାପି ମଣିଷର ସଂସାର ମଣିଷ-ପଣିଆର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟଙ୍ଗ-ନମୁନା ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଭିତରେ ମଣିଷ ଶାନ୍ତି ଚାହୁଁଛି, ତଥାପି ବାହାରେ ବିବିଧ ପ୍ରକାରର ମିଥ୍ୟା — ଉଦ୍ଦୀପନାରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ସଜବାଜ ଚାଲିଛି । ଭିତରେ ସବୁ ମଣିଷ ଆପଣା ଆପଣା ସ୍ନେହସମ୍ବନ୍ଧର ମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ତଥାପି ସଂସାରରୁ ସ୍ନେହଭାବନା ମରିଯାଉଛି, ଦ୍ୱେଷ ହିଁ ବଢ଼ୁଛି; ନିର୍ଭୀକତା ମରିଯାଉଛି, ଶଙ୍କା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ

ହିଁ ବଢ଼ୁଚି; ଧର୍ମ ମରଯାଉଚି, ଘୃଣା ହିଁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ବିଜ୍ଞାନର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଖେଳାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ନାନା ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ମତଲବରେ ବାଡୁଙ୍ଗା ଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ପନ୍ଦର ସହିତ ସଜାଡ଼ି ଗଦାମାରି ରଖିବାକୁ ବାହାରିଚୁ । ସଂସାରରେ ଜ୍ଞାନର ସାଧନ ସହସ୍ରଗୁଣରେ ବଢ଼ୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ବିଗ୍ରହ-ଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି କ୍ରମେ ନାନା ଅଭିନବ ପ୍ରକାରରେ ବର୍ବର ହୋଇ ରହିବାର ଲୋଭରେ ପଡ଼ିରହିଚି । ସଖ୍ୟ ବଢ଼ୁଚି, ଉତ୍ତେଜନା ବଢ଼ୁଚି, ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଅତିରଞ୍ଜନ ବଢ଼ୁଚି, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ନିରୀକ୍ଷଣ ହ୍ରାସ ହୋଇ ଯାଉଚି, ଆତ୍ମ-ସମୀକ୍ଷା ପରିହାସିତ ହେଉଚି, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱ-ସ୍ୱରୂପାନୁସନ୍ଧାନର ଅବସର କମି ଯାଉଚି । ମୋଟ ଉପରେ କହିଲେ ମଣିଷ ମରି ଯାଉଚି । ଆଧୁନିକ ସଂସାରର ଆହ୍ୱାନ ମାନିବାକୁ ହେଲେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏହି ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଏହି କ୍ଷୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମର ଏହି ସଂସାରରେ ବିଜ୍ଞାନ, ବିଗ୍ରହ ଓ ମଣିଷର ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଲାଗି ହିଁ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ରଖିବ । ପଳାଇ ଗଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଯାହା ଅଛି,—ନିଲଠା ବାକ୍ୟଗୁଳୁସ୍ୱରେ ସେଇଗୁଡ଼ାକୁ ମାନିନେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଅବିଶ୍ୱାସକୁ ଆଦରି ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମଣିଷସଭ୍ୟର ଯାବତୀୟ ଆହ୍ୱାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆପଣାର ଦ୍ୱୀପ ବା ବ୍ୟୂହ ଭିତରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଲେ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣାର ଅଧିକାରିତ୍ୱକୁ ହିଁ ହରାଇ ବସିବ ।

ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ କେବଳ ସ୍ୱଗତରେ ସାତଶହ ସନ୍ଧ୍ୟାଭାଷା ସ୍ରଷ୍ଟା ଗୁହାଳ ଆସିଲେ ବା ସ୍ୱପ୍ନସ୍ମରଣୀ କରି ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍‌ଠାରୁ ପ୍ରଭିଭା ସାନ୍ୟାଲ୍‌ଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ଖିରଖାଇ ଆସିଲେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଅତି ସଚେତ ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବିଚଳିତ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ହିଁ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ସେହି ଅନାଗତ ସ୍ୱପ୍ନ-ଛବିର ଜୀବନଗତ ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ସଂସାରର ବିଗ୍ରହ ଓ ବାସନାକୁ ତିଆରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମଧ୍ୟକାଳୀନ ଇଉରୋପର ସନ୍ଥ ଟମାସ୍ "ଏକ ଭାବାତ୍ମକ ବା ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଜୀବନ-ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ମନନ କରିବା"କୁ Credereestcum assensu cogitare—Summa Theologiae) ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବ,—ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ପଡ଼ିବାର ଓ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯିବାର ବିଭ୍ରାଟଗ୍ରସ୍ତ ଦରବାରରେ ଘାଟ ହୋଇ ଶବ୍ଦବନ୍ଧ

ବିଖାଣିଲେ ତାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ବୁଝାଯିବ ନାହିଁ । ସକଳ ପ୍ରକାର ମୃତ୍ୟୁ ଓ ବିଳୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଜୀବନ ଓ ଜୀବନାଗ୍ରହ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜୀବନୋଦାସ (Schizophrenia) ବା ଜୀବନଗତ ଅରୁଚି—ରୋଗକୁ (Anorexia) ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଉପଲକ୍ଷଣ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ତାହା ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟିକକୁ କେବଳ ବିଡ଼ମ୍ବିତ କରି ହିଁ ରଖିଥିବ । ହୁଏତ ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରେରଣା ଓ ନାନାପ୍ରକାର ବାସନା ନେଇ ନାନା ମଣିଷ କବି ବା ସାହିତ୍ୟିକ ହେବାକୁ ମନ ବଳାଇଥାଆନ୍ତି । "ମଣିଷ ଜାତିପ୍ରତି ମୋର ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଛି ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନଗତ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୋ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଗୌରବ ବୋଧ ରହିଛି, ତାହା ହିଁ ମୋତେ ଜଣେ କବି ଭାବରେ ସଂସାର ଭିତରକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଛି,"— ଜର୍ମାନୀର ଜଣେ କବି ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ—ଜୀବନର ଭିଆଁରର ଠାବ କରିଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ-ପ୍ରେରଣାର ଏହି ଜୀବନାନୁରାଗୀ ସଂଜ୍ଞାଟି ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ସର୍ବମୂଳ ସଂଜ୍ଞା ହୋଇ ରହୁ ।

ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ତାର ଆଧୁନିକ ସଂସାରକୁ ଡରୁଛି କି ? ତେବେ ସେ ବାହାର ସହିତ ସକଳ ସୂତ୍ର ଛିଡ଼ାଇ ଆପଣା ଅନ୍ତର୍ମନର ପଶ-ଡେ଼ିମ୍ପଟିକୁ ପୋକପରି କାମୁଡ଼ି ଧରି ରହିବାରେ ଏପରି ସୁଖ ପାଉଛି କିପରି ? ଜୀବନରୁ ପଳାଇଯାଇ ସେ ଅଭିନବ ବା ଅବଜିଆ ଶବ୍ଦ-କଳ୍ପ-ସମ୍ମୋହନ ଭିତରେ ଏପରି ଆଶ୍ୱାସନା ପାଇ ଯାଉଛି କିପରି ଓ ନେହି ବିକ ଚହି ଜଣିବାର ସଗଗ ଦେଖାଉଛି କିପରି ? ଉପନିଷଦର ଋଷି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଚନ୍ତି ।

"ହିରଣ୍ମୟେନ ପାତ୍ରେଣ ସତ୍ୟସ୍ୟାପିହିତଂ ମୁଖମ୍,
ତତ୍ତ୍ୱଂ ପୂଷନ୍ନପାବୃଣୁ ସତ୍ୟଧର୍ମାୟ ଦୃଷ୍ଟୟେ ॥"

ଅର୍ଥ ହେଉଛି—"ହେ ପୂଷନ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସାରର ପୋଷଣ କରୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ, ହିରଣ୍ମୟ-ପାତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟର ମୁଖରେ ଯେଉଁ ଢାଙ୍କୁଣି ପଡ଼ିଛି, ତୁମେ ସେହି ଢାଙ୍କୁଣିକୁ କାଢ଼ିନିଅ ଓ ସତ୍ୟଧର୍ମର ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିବାରେ ମୋତେ ସମର୍ଥ କରାଅ ।" ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ଆତ୍ମସୂର୍ଯ୍ୟ ପାଖରେ ଏହିପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିପାରିବା ଉଚିତ, ତା' ଭିତରେ ଏହିପରି ବାସନା ଓ ଏହିପରି ସାହସର ଉଦ୍ରେକ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ସାହସ ହିଁ ତାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସଂଚାଳିକା ଶକ୍ତି ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ ! ନାନା

ଅପବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଆମେ ଆଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ମାନି ନେଇଚୁ । ନାନା ଅଧର୍ମ ଓ ଅନ୍ୟାୟକୁ ଧର୍ମ ଓ ନ୍ୟାୟ ବୋଲି ମାନିନେଇଚୁ । ହିରଣ୍ମୟ ପାତ୍ର ପରି ଏସବୁ ଆମର ଜୀବନ-ବିବେକକୁ ବଣା କରି ରଖିଚି, ସଂସ୍କାରଗତ ନାନା କୁଶିକ୍ଷା ଓ କୁ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ଫଳରେ ଏସବୁ ଆମକୁ ବେଶ୍ ସୁହାଉଥିଲି ପରି ଲାଗୁଚି । ଏହି ଢାଙ୍କୁଣିଟାକୁ ଖୋଲି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ସତ୍ୟ ଓ ଧର୍ମର ପିପାସା ହିଁ ଆମର ଅସଲ ପିପାସା । ମଣିଷ ହିରଣ୍ମୟ-ପାତ୍ରର ଢାଙ୍କୁଣି ତଳେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ମଣିଷ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚାହେଁ, ସୂର୍ଯ୍ୟ-ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଏହି ସାକ୍ଷାତକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାଲାଗି ଆସ୍ଥାନ ତିଆରି କରୁ । ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଉ ଏକ ହିରଣ୍ମୟ ପାତ୍ରରେ ପରିଣତ କରି ସେ ତାହାର ଭିତରେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିବାର କୌଣସି ବୈରାଗ୍ୟ-ଆଡ଼ମ୍ବର କରିବାରେ ମନ ନ ବଳାଉ !

ଏକାଳର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରିସ୍‌ଲେ (J.B. Priestley: Literature and Western Man—Harper & Brothers, Newyork, 1960) ବିଗତ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରିବା ପରେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଆସି କହିଚନ୍ତି—ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ବଡ଼ ଏକଦେଶୀ ହୋଇ ରହିଚି । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣାର ସକଳ ଭାବୋଲ୍ଲେଷକୁ କେବଳ ଆପଣାର ଏକ ଅହଂଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ ଅନ୍ତର୍ମନ ଭିତରକୁ ନିର୍ବାସିତ କରି ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ବାହାର ସଂସାର ଓ ବାହାର ଜୀବନ-ଭୂମିର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଓ ଆକୁତିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତାର ଆଉ କୌଣସି ଯୋଗସୂତ୍ର ହିଁ ନାହିଁ । ଫଳରେ ସାହିତ୍ୟ ଆଉ ସମଗ୍ର ଲୋକ-ଜୀବନକୁ ପ୍ରେରଣା ବା ପ୍ରାଣ ଯୋଗାଇ ପାରୁନାହିଁ,—ଏହା କ୍ରମଶଃ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କର ଏକଚାଟିଆ ହୋଇପଡ଼ିଲାଣି । ସାହିତ୍ୟ-ବେପାର ସହିତ ଜୀବନ-ବ୍ୟାପାରର ଖୁବ୍ ବେଶି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । କେବଳ ଆପଣା ଜାତି-ସାହିତ୍ୟିକ ଜାତିର-ବୁଝିବା ପାଇଁ ସାହିତ୍ୟିକ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଚି । ଜୀବନ ବିଷୟରେ ତା'ର ଖୁବ୍ ବେଶି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଆମ ସଂସାରକୁ ସଂପୀଡ଼ିତ କରି ରଖିଥିବା ନାନା ଅନିଶ୍ଚିତତା ଓ ନାନା ଆପେକ୍ଷିକତାର ଗ୍ରାସ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଆପଣାର ସକଳ ଆସ୍ଥା ହରାଇ

ବସିଲାଣି । କେବଳ ଯୌନ ଜୀବନର ଶରୀରଗତ ଭୋଗ-ଶ୍ରମ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ସେ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଶଙ୍କିତ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲାଣି । ତାର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶଇଚ୍ଛା ଓ ବାଣୀ-ସାଧନାକୁ ସାର୍ଥକତାର ନିର୍ଭର ଦେବାଲାଗି ସେ ଆପଣା ଆଗରେ ଆଉ କୌଣସି ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ସତ୍ୟର ଅନୁଭବ କରିପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଧର୍ମ ହିଁ ଆଧୁନିକ ସକଳ ଦୁଃସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଆମକୁ ସମାଧାନ ବତାଇପାରିବ । ଏଠାରେ ଧର୍ମ କହିଲେ ଅମୁକ ପନ୍ଥା ସମ୍ପୃକ ଭେକ ବା ବାଦକୁ ବୁଝାଉନାହିଁ । ଜୀବନ ଉପରେ ଏକ ମୌଳିକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆଗ୍ରହ ରଖିବାଲାଗି ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଚରମ ସତ୍ୟର ନିର୍ଭର ରହିଥିବା ଉଚିତ—ତାହା ହିଁ ଧର୍ମ । ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଧର୍ମକୁ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଓ ନିଃଶ୍ରେୟସର ବିଧାୟକ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଆଜି ସଂସାରରେ ମଣିଷ ମରିଯାଉଛି ଓ ସମୁହାଶ୍ରୟୀ ନାନା ବର୍ବରତା ଜୀବନକୁ ନାନାଭାବେ ବିକଳ କରି ରଖିଛି । ଏହି ପ୍ରମାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ଧର୍ମ ହିଁ ଆମକୁ ତଥାପି ବଂଚି ରହିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହିଁ ଏହି ଧର୍ମ ସତ୍ୟଶରୀରରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇବ । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଏହି ଆହ୍ୱାନର ଗଭୀର ମର୍ମକୁ ବୁଝି, ଏହି ଆହ୍ୱାନକୁ ଶୁଣିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହେଉ !

ଆଲୋଚନାର ଉପସଂହାର କରିବାକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀ ପ୍ରିସ୍‌ଲେ କହିଚନ୍ତି – "ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କଣା ଆଖା ଭିତରୁ ଚିନି ବୋହିଗଲା ପରି ଆମ ସଭ୍ୟତାର ଆୟୁ ବଡ଼ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ସରିଯିବାରେ ଲାଗିଚି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ତଥାପି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବାର କାଳ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଏପରି ଅନୁଭବ କରିବାର, ଭାବିବାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ହେବ—ସତେ ଯେପରି ଆମ ସମାଜରେ ପୁଣି ଧର୍ମର ସଂସ୍ଥାପନା ହେବା ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି ! ଆପଣା ସୀମାୟିତନ ସିଦ୍ଧ କାଳର ସେପାଖକୁ ଅନାଇ ନ ଶିଖିଲେ, ବାସ୍ତବର ବେଡ଼ ସେପାଖକୁ ଆପଣା ବିଶ୍ୱାସର ଅଙ୍କୁଶୀ ବଢ଼ାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ନ କଲେ ମଣିଷ ଯେ କଦାପି ମଣିଷ ହୋଇ ରହିପାରିବ ନାହିଁ, ଏହିପରି ଏକ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ହିଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୁଣି ଥରେ ଆମର ଅସଲ ଘରକୁ ଯେ ଫେରି ଆସିବୁ, ଏହି

ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।···ଏବଂ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ବଳରେ ଆମେ ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତି ଓ ତାର ମଣିଷପଣିଆକୁ ମାରିଦେବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିବା ସକଳ ଅପଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିପାରିବା । ଆଜି ଆମର ଅନ୍ତର୍ବିଶ୍ୱର ଆମ ବହିର୍ବିଶ୍ୱ ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ବା କୌଣସି ସଂଗତି ନାହିଁ, ବିଶ୍ୱାସ ବଳରେ ହିଁ ଆମେ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସଂଗତିର ପୁନର୍ସ୍ଥାପନା କରିବାରେ ଆଗକୁ ପାଦ ପକାଇ ପାରିବା । ଆମର ଉଭୟ ବିଶ୍ୱକୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବା ।··· ଏବଂ ଆମ ଭିତରେ ଯେତେ ଯାହା ବିଭ୍ରାନ୍ତି ଓ ବିକଳତା ରହିଛି, ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଭୁଲ୍ ବା ଅସୁନ୍ଦରତା ରହିଛି, ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ନିଃସଙ୍କୋଚ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିଦେଇ ପାରିବା, ନିର୍ଭୀକ ଓ ଅପ୍ରମତ୍ତସ୍ୱରରେ ଯଦି ଆମେ ଆମର ଗଭୀରତମ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ମୁହଁ ଖୋଲି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା, ହୁଏତ ତେବେ ଯାଇ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ଗ୍ରାସକରି ରହିଥିବା ହତାଶା ଓ ମରଣ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅପସରି ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ତା'ପରେ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ହେବ, ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ଓ ସମଗ୍ର ଜୀବନର ଆତ୍ମପରିଚୟ ଲାଗି ତାହା ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦର୍ପଣ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଆମର ଭିତର ଓ ବାହାର ଉଭୟ ବିଶ୍ୱକୁ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଆଲୋଡ଼ନ କରିପାରିବ । ତାହାର ଶୁଭଫଳ ସ୍ୱରୂପ ଏକ ନୂତନ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଜୀବନର ଅଭିଷେକ ହୋଇପାରିବ ।"

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଓ ତଦ୍‌ଗତ ଆହ୍ୱାନ ବିଷୟରେ ସ୍ପେଣ୍ଡର୍ ଯାହା କହିଛନ୍ତି, ଭାରତର ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଠିକ୍ ସେଇ କଥା କହିପାରିବା । ଉପନିଷଦର 'କବି' ଶବ୍ଦକୁ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ 'କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ' ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ସୀମା ସେପାଖକୁ ଡେଇଁଯାଏ, ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିସ୍ତାରଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଏ, ସେ ହେଉଛି କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ କେବଳ କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ ହେଲେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ, ତାକୁ କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶନର ଅଭିଳାଷ ମଧ୍ୟ ରଖିବାକୁ ହେବ । ବିନୋବା ଭାବେଙ୍କ ଭାଷାରେ ଆମର ସାହିତ୍ୟ-ଶକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସେତୁ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ବିଜ୍ଞାନ ହେଉଛି ବାହାର ବିଶ୍ୱଜ୍ଞାନର ପ୍ରତୀକ । ସାହିତ୍ୟ ବାହାର ଓ

ଭିତର ମଧ୍ୟରେ ଡୋର ବାନ୍ଧିବ, ବାସ୍ତବ ସହିତ ଆଦର୍ଶକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବ । ବିଶ୍ୱାସକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସକଳ ଅନ୍ଧାର ସତ୍ତ୍ୱେ ତାହା ଆମକୁ ଅଭିଳାଷିତ ଆଲୋକର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଯିବ ।

୨୫।୧୧।୬୬

ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ

ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ସେହି ଭାଷାର ବା ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟ ରହିଲାପରି ସାହିତ୍ୟର ଶୈଳୀ ମଧ୍ୟ ରହି ଆସିଛି । ଆଜିର ଆଧୁନିକ ଶୈଳୀ କାଲକୁ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଯାଉଛି, ପୁଣି ସାହିତ୍ୟିକ ଆବଶ୍ୟକତାର ଅନୁରୋଧରେ ପଡ଼ି ବହୁତ କାଳ ଚଳି ଆସିଥିବା ପୁରୁଣା ଶୈଳୀର ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଯାଉଛି, ଏବଂ ତାହାକୁ ହିଁ ନୂଆ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ସାହିତ୍ୟର ଶୈଳୀ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ, ଏଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଥିବ, ପୁନରୁଦ୍ଧାର ବି ହେଉଥିବ । ଏଥିରେ କାହାର କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟିକ ରୁଚି ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଦାୟିତ୍ୱ-ସଚେତନତା ବଦଳୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାହିତ୍ୟର ଶୈଳୀ ମଧ୍ୟ ବଦଳୁଥିବ । ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ଗୋଚରଭୂମି ପ୍ରସାରିତ ବା ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଚାଲିଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାହିତ୍ୟର ଶୈଳୀ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ୁଥିବ, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଅସ୍ୱାଭାବିକ କଥା ନାହିଁ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକର ଶୈଳୀ ଭିତର ଦେଇ ସେହି ସାହିତ୍ୟିକର ବିଚାର କରିବା ବେଶ୍ ସୁଗମ ହୋଇଯାଏ । ଜଣେ ଲେଖକ ଯେଉଁ ଶୈଳୀକୁ ଆପଣାର ଶୈଳୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ତାହାର ଜରିଆରେ ସେହି ଲେଖକର ସାହିତ୍ୟିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବା ସାହିତ୍ୟିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବା ମଧ୍ୟ ଅନେକାଂଶରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଜଣେ ମଣିଷର ଶୈଳୀ ହିଁ ତାର ଜୀବନ, ଅର୍ଥାତ୍ ତାର ଜୀବନମାର୍ଗର ଓ ଜୀବନପ୍ରେରଣାର ପରିଚାୟକ, କପରି କହିଲାବେଳେ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କଥାଟିକୁ ସୂଚିତ କରି ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ମାତ୍ର ଆପଣାର ଲେଖାରେ ଏକ ସ୍ୱକୀୟ ଶୈଳୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକ ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ତର ରହିଛି । ଆମେ ଭକ୍ତିକୁ କଦାପି ଗୋଟିଏ ବେମାରି ବୋଲି କହି ପାରିବାନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଶୈଳୀକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଗୋଟାଏ ବେମାରି ବୋଲି କହିପାରିବାନାହିଁ । ମାତ୍ର ଭକ୍ତି ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ଏକ ବେମାରିରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଧର୍ମ ଜୀବନରେ ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରମାଦ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଥାଏ । ପୁରାତନ ତଥା ଆଧୁନିକ ଧର୍ମାନୁଧାବନରୁ

ଇତିହାସରେ ଆମେ ଏହାର ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପାଇପାରିବା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମେ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପାଇ ପାରିବା । କେବଳ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଭାରତୀୟ ତଥା ବହିର୍ଭାରତୀୟ ଏକାଧିକ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପାଇପାରିବା । ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଯନ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ସର୍ବଦା ରହିଛି । ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଇବାର ନିପୁଣତା ହାସଲ କରି ପାରିଲେ ତାହାକୁ ଆମେ ଅନେକାନେକ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନରେ ଅବଲୀଳା-କ୍ରମେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା ଓ ତଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଅନେକ ଲାଭବାନ ହୋଇପାରିବା । ତେଣୁ ଯନ୍ତ୍ରନୈପୁଣ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର, ମାତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଶ୍ରଦ୍ଧା କଦାପି ଦରକାର ନାହିଁ । କୌଣସି ଏକ ଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଆମର ଆସକ୍ତି ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ ହୁଏତ ଆମେ ଯନ୍ତ୍ରଠାରୁ କୌଣସି କାମ ଆଦାୟ କରି ପାରିବା ନାହିଁ, ଆମେ ଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ନିପୁଣତା ହାସଲ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯନ୍ତ୍ର ହୁଏତ ଆମ ଉପରେ ଆସି ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ଯନ୍ତ୍ରର ପରିଚୟ ହିଁ କ୍ରମେ ଆମ ନିଜର ପରିଚୟ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ଓ ପରିଣାମରେ ତାହା ଆମ ଜୀବନକୁ ବଡ଼ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରି ପକାଇବ । ଯନ୍ତ୍ର ହେଉଛି ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବାର ଏକ ସାଧନ ମାତ୍ର, କିନ୍ତୁ ସିଦ୍ଧିର ସମବାଚକ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ଆମର ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନରେ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ଆମ ସ୍ୱକୀୟ ଶୈଳୀର ବିକାଶ କରିବା, ଆମର ଶୈଳୀ ଆମ କ୍ରମବିକାଶମାନ ସାହିତ୍ୟ-ପିପାସା ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ପିପାସାକୁ ଅଧିକ ଜୀବନ୍ତ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ମାତ୍ର ଆମେ କୌଣସି ଏକ ଖାସ୍ ଶୈଳୀର (ତାହା ଯେ କୌଣସି ଗୁରୁ ବା ଯେ କୌଣସି ଗଙ୍ଗାକୂଳରୁ ଆହୃତ ହୋଇ ଆସିଥାଉ ପଛକେ) ଭକ୍ତିରେ ପଡ଼ି ଯିବାନାହିଁ, ଆମ ସାହିତ୍ୟ-ବାସନା ସହିତ ଆମ ଶୈଳୀର ସମୀକରଣ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଆମେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ କଦାପି ଶୈଳୀର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସମତୁଲ କରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟର ଜିଜ୍ଞାସା ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମଜିଜ୍ଞାସାକୁ କଦାପି ଶୈଳୀ ଖଞ୍ଜିବାର ଲାଳସା ଗୃତୃଷ୍ଣା-ଦ୍ୱାରା ଶୀତଳ କରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ହୁଏତ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣଗତ ସମ୍ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଶୈଳୀଭକ୍ତ ହେବାର

ପାଲଟେ ପଡ଼ିଗଲେ ସାହିତ୍ୟିକ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ତିଆରି କରେ, ସାହିତ୍ୟିକର ସକଳ ନିଷ୍ଠା, ସକଳ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍‌ବେଗ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେହି ସାହିତ୍ୟ ଅଧିକତଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । ସାହିତ୍ୟର କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ କି ନାହିଁ, ବିଂଶଶତାବ୍ଦୀର ବିଶ୍ୱସମାଜରେ ସେହି ବିଷୟରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଧର୍ମର କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି କି ନାହିଁ, ବା ବିଜ୍ଞାନର କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି କି ନାହିଁ, କୌଣସି ଯୁଗରେ କେହି କଦାପି ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ଥାପନ କରିବେନାହିଁ । ଧର୍ମର ବାସନା ପ୍ରବଳ ହେବାରୁ ଯେଉଁ ସଂସାର-ବିରାଗୀ ମଣିଷ ନିର୍ଜନ ଶୈଳଶିଖରକୁ ପଳାଇ ଯାଉଛି, ସିଏ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଧର୍ମକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ବୋଲି କଦାପି ବିଚାର କରୁନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଜୀବନସ୍ତରର ଏକ ଅନ୍ୟତମ ଧର୍ମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା । ସବୁ ଯୁଗରେ ଧର୍ମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଥିବା ପରି ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି । ହଁ, ଅନେକ ସମୟରେ ଧର୍ମାଧୀଶମାନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲାପରି ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ ଓ ଆପଣାକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରିପାରେ । ଏ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଆମଦେଶରେ ଏକାଧିକ ଧର୍ମଗୁରୁ ରହିଛନ୍ତି, ଭକ୍ତସମାଗମ ଦ୍ୱାରା ପୂଜା ପାଇବାକୁ ହିଁ ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାର ଏକମାତ୍ର ଜୀବନ-ବ୍ୟବସାୟ ପରି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଚନ୍ଦନଜଳରେ ଅବଗାହନ କରନ୍ତି, କୁଡ଼କୁଡ଼ ତୁଳସୀରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ନାମରେ ଯଜ୍ଞ ହୁଏ, ମେଳାମହୋତ୍ସବ ହୁଏ, ରଥଟଣା ହୁଏ । ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଠିକ ଏହିପରି ଭାବରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଆପଣାକୁ ସମାଜାଶ୍ରିତ କୌଣସି ଏକ ଭୁସ୍ୱାୟୁସ୍ତରର ବସ୍ତୁରୂରେ ମାନନେଇ ସାହିତ୍ୟ ବି ଆପଣାଲାଗି କଳାତ୍ମକ ବିଳାସର ଏକ ମୋଦକ ସ୍ତର ଦାବୀ କରି ବାହାରିପାରେ । ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣା ଲାଗି ଗୋଷ୍ଠୀ ଦାବୀ କରିପାରେ, ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଦାବୀ କରିପାରେ । ଭୂଇଁ ଗୁଡ଼ି ସମଭେକୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ରଙ୍ଗକ୍ରୀଡ଼ାର ଅବସରବିନୋଦନ ବି କରିପାରେ । ମୋର କହିବା କଥା ହେଉଛି ଯେ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକହିଁ ସାହିତ୍ୟକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ଶୂନ୍ୟ ହେବାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସହଯୋଗ ଓ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ । ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ବାନା ଯେତିକି ଉପରକୁ ଉଡ଼େ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ହେବାଲାଗି ସାହିତ୍ୟକୁ ସେଥିରୁ ସେତିକି କୁପ୍ରରୋଚନା ମିଳିଥାଏ । ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକ ଉପରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଅଫିମ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ,

ଏବଂ ଅଫିସରୁ ଅପାର ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିବା ଭୋଳାନାଥ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟତାର ବାମାଗ୍ନର ଭିତରେ ହିଁ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧକୁ ନେଇ ଉଜାଇଁଦିଏ । ଶୈଳୀର ପ୍ରଶସ୍ତି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟତାର ସୀମାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶସ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟର ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଅବଶ୍ୟ ରହିବା ଦରକାର, ସାହିତ୍ୟକୁ ଆପଣା ଜୀବନଗ୍ରାମର ପ୍ରକାଶଭୂମି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ରହିଥିବା ଦରକାର । ଆପଣା ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ରହିଥିବା ଦରକାର, ଆପଣାର ଯୁଗ, ସମାଜ ଓ ତାକୁ ଆତଯାତ କରୁଥିବା ଜୀବନ-ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ରହିଥିବା ଦରକାର । ତାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ସାମାଜିକ ଆବଶ୍ୟକତା ବା ସମାଜର ଶାସକମାନଙ୍କ ହାତରେ ସାହିତ୍ୟ ବା ସାହିତ୍ୟିକ କେବଳ ପରିଚାରକ ପରି ହୋଇ ରହିବେ । କୌଣସି ସରକାରୀ ଅଫିସରଙ୍କ ହାତରେ ସରକାରୀ ଜିପ୍‌ଗାଡ଼ି ଯେପରି ପରିଚାରକ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସମାଜ ହାତରେ ଏକ ପରିଚାରକ ହୋଇ ରହୁ ବୋଲି ଏଠି କେହି କହିବାକୁ ଚାହୁନାହିଁ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବିଚାରଶୈଳୀକୁ ଧର୍ମପରି ମାନୁଥିବା ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ଆଦର୍ଶବାଦୀମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଏପରି କହି ଆସିଛନ୍ତି ଓ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ କହୁଛନ୍ତି । ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତା ହାତକୁ ଆସିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ସମାଜନିର୍ମାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଜନପାତସିଦ୍ଧ ଇଚ୍ଛାପୂରଣ ଲାଗି ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଜ୍ଞାବହ ପରିଚାରକ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ପ୍ରମତ୍ତତା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ସମାଜରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ, ତେଣୁ ସମାଜକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ିବାକୁ ହେଲେ ସେଥିଲାଗି ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ମୁଁ ସେପରି କୌଣସି ଯୁକ୍ତିର ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶାସନ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ଦେଖାଇବା ଓ ତାହାର ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ପଡ଼ିବା ସାହିତ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଭିତରେ ଆଦୌ ଗଣା ହେବନାହିଁ । ସକଳ ପ୍ରକାର ଶାସନ ଉପରେ ଯେ ମଣିଷ ତଥାପି ବଡ଼, ଅସଲ ସାହିତ୍ୟ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତାହାହିଁ ଘୋଷଣା କରିବ । ମଣିଷ ଲାଗି ଶାସନ, ଶାସନଲାଗି ମଣିଷ ନୁହେଁ, ଏହି ସତ୍ୟଟିର ସୁରକ୍ଷାଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଆପଣାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକୁ

ଦେଇ ପାରୁଥିବ । ସାହିତ୍ୟ ଅମଣିଷକୁ ହସିବ, ଅତିରକ୍ତ କ୍ଷମତାକୁ ହସିବ, ଅତିବଳ୍ପ ଓ ଅତିସମ୍ମାନିତ ଅମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ହସିବ । ସକଳ ପ୍ରକାର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ସମର୍ଥନଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ତଥାପି ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଶୂନ୍ୟତା କହିବାର ସାହସ ରଖିଥିବ । ଯେକୌଣସି ସାମୂହିକ ବା ବର୍ଗରଗତ ଭ୍ରମର ଦୋହି ଦେଇ ହେଉ ପଛକେ, ମଣିଷର ଅସମ୍ମାନ ହେଉଥିଲେ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ଜୀବନମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପରିହାସ କରାଯାଉଥିଲେ ସାହିତ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିପାରୁଥିବ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବୋଧସମ୍ପନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣା ଲାଗି ଏଇଟା ବା ସେଇଟା ଦାବୀକରି ବୁଲିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସଂସାରରେ ଜୀବନଧର୍ମୀ ଯାବତୀୟ ସତ୍ୟ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା-ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରି ବାହାରିବ । ନିଜେ ଘୋଡ଼ା ହେବାର କୌଣସି ଅଭିପ୍ରାୟ ନ ରଖି ସାହିତ୍ୟିକ ଘୋଡାର ଗୋଡ଼ରେ ମାଛି ହୋଇ ବସିବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିବ । ନାନାପ୍ରକାର ଆରାମ-ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ି ସଂସାରରେ ଜୀବନର ଘୋଡ଼ା ଯେତେବେଳେ ଅଟକିଯିବାକୁ ଭାବୁଥିବ, ସାହିତ୍ୟିକ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ତାକୁ ଚୁଟ୍ କରି କାମୁଡ଼ି ଦେଉଥିବ ଓ ବାଟ ଚାଲିବା ବିଷୟରେ ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିବ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧୀ ସାହିତ୍ୟ ଶୋଷ ବଢ଼ାଇବ, ଶୋଷକୁ ଶାନ୍ତ କରି ଦେବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ସଭା ବା ସମାଜର ପ୍ରଚାର-ବିଭାଗ ହାତରେ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଚାରପୁସ୍ତିକା ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ସମାଜଲାଗି ସୁନ୍ଦରତର ଜୀବନର ସନ୍ଦେଶ ବହନକରି ଆଣିବାରେ ସାହିତ୍ୟ ଆପଣାକୁ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଶିଖିବ । ସବୁଆଡ଼େ ଜୀବନର ବିଶ୍ୱାସ ଖସି ପଡ଼ୁଥିବାବେଳେ ସାହିତ୍ୟ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସର ଧୂନିକୁ ଜଳାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବ । ନାନାବିଧ ଆଧୁନିକ କୌଶଳରେ ସଂସାରଟାଯାକ ଜୀବନବୈରାଗ୍ୟର ଆର୍ଜନ କରୁଥିବାବେଳେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ସଚେତ ସାହିତ୍ୟ ସଂସାରରେ, ତୁମ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଜୀବନର ବାସନାକୁ ବଢାଇବାର ହିଁ ଉଦ୍ୟମ କରିବ । ଆଜି ସଂସାରକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଅଶାନ୍ତିର ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଅତୃପ୍ତି-ଜନିତ ବୈରାଗ୍ୟ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇଛି ବୋଲି ସାହିତ୍ୟ ସେଇଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ନାନା ଅଭିନବ ଶୈଳୀର ଆୟାସପ୍ରସୂତ ଛଇରେ ଗର୍ଜନ କରି କହି-ବୁଲିଲେ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଦାପି ସରି ଯିବନାହିଁ । ଆଜିର ସାହିତ୍ୟିକ ଆଜିର ବାତାବରଣକୁ ମାନି ନେବନାହିଁ, ଆପଣାର ସକଳ ବିଦ୍ୟା ଓ ବିଶ୍ୱାସର ବଳ ଖଟାଇ ଏହି ବାତାବରଣକୁ ବଦଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା

କରିବ । ସଂସାରର ସବୁ ଶାସନ ଜୀବନଠାରୁ ନିଷ୍ଫଳ ଓ ଜୀବନଯାତ୍ରାକୁ ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି କହି ଆସ୍ଫାଳନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ତଥାପି ସେଇଥିରେ ତାଳଦେଇ ଆଧୁନିକ ସଭାରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋଇ ବସିବାରେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବ ନାହିଁ । ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ଗଭୀର ଓ ଘନିଷ୍ଠଭାବେ ଭଲପାଇବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଯେ ଆମେ ସକଳ ପ୍ରକାର ମୋହ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧସତ୍ୟ ଉପରେ ଜୟଲାଭ କରି ପାରିବା, ସାହିତ୍ୟିକ ଏହାହିଁ ଘୋଷଣା କରିବ,— ସେ ଏଇଥିଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବ । ଏହାହିଁ ଅନୁଭବ କରିବା ଓ ଏହି ଅନୁଭୂତି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବୋଲି କହିବି । ଏହିପରି ଅର୍ଥରେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ହେବା ସକାଶେ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ, ଆଧୁନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧୀ ସାହିତ୍ୟିକକୁ ସେତିକି ନିର୍ଭୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜୀବନ ଉପରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦମ ବିଶ୍ୱାସ ରୁଝିପାରିଲେ ଯାଇ ଏହି ନିର୍ଭୟତା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ସାହିତ୍ୟର ପରମ୍ପରାରେ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ରୀତିବାଦୀ ବୋଲି କୁହା ଯାଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ରୀତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟକୁ ଶୃଙ୍ଗାରପ୍ରଧାନ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଏକପ୍ରକାର ଭ୍ରମର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଏପରି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଆଧୁନିକ ଅନେକ କବିତାକୁ ଯେପରି ଭ୍ରମର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପ୍ରେମକବିତା ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଶୃଙ୍ଗାର ହେଉଛି ରସଜୀବନର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ । ସାହିତ୍ୟରେ ଶୃଙ୍ଗାର ରସର ପରିଧି ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଜୀବନର ପରିଧି ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ପରି ବହୁବ୍ୟାପ୍ତ । ରୀତି-ବାଦରେ ଶୃଙ୍ଗାରର ଯେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥାଏ, ତାହାନୁହେଁ । ସତକଥା ହେଉଛି, ଏଥିରେ ଶବ୍ଦଶୃଙ୍ଗାରର ହିଁ ଅତିପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଶବ୍ଦଶୃଙ୍ଗାରକୁ ହିଁ ଶୃଙ୍ଗାର ଜଗତର ଆଦିଚରଣ ଓ ଇତିକଥା ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଏ । ଖାଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ, ଭାରତର ସାହିତ୍ୟ-ପରମ୍ପରାରେ ମଧ୍ୟ ରୀତି-ବାଦର ଏକ ଧାରା ରହିଛି । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ସମୀକ୍ଷକ ଓ ଟୀକାକାରମାନଙ୍କର ମୁହଁରୁ ରୀତିବାଦର ଆଲୋଚନା ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଥାଉ । କେହି ଏହାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିଛନ୍ତି, ପୁଣି ଆଉ କେହି ଏହାକୁ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି କହି ଆପତ୍ତି ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଭରତଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏକ କାଳରେ

ଦୁଇଟି ମତ ବା ଦୁଇଟି ରୁଚି-ପରମ୍ପରା ପ୍ରଚଳିତ ରହିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଅଳଙ୍କାରବାଦୀ, ଅନ୍ୟଟି ରସବାଦୀ । ଅଳଙ୍କାରବାଦୀ ଅଳଙ୍କାରକୁ ହିଁ ସକଳ କାବ୍ୟ-ସୃଜନରେ ସର୍ବେସର୍ବା ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ମାତ୍ର ରସବାଦୀମାନେ ଅଳଙ୍କାରକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟୋତ୍ପାଦନର ସାଧନମାତ୍ର ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ମତାନୁସାରେ ସାଧ୍ୟ ବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ରସ । ଏମାନେ ରସକୁ ପରିପକ୍ୱତାପ୍ରାପ୍ତ (ଉପଚିତ) ସ୍ଥାୟୀଭାବ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଚନ୍ତି । ସ୍ମରଣ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏମାନେ ଅଳଙ୍କାରକୁ, ରୀତିକୁ ବା ଶୈଳୀକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରିନାହାନ୍ତି, ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଗର୍ହିତ ବା ବର୍ଜନୀୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଏହାକୁ ସାହିତ୍ୟର ଚରମ ସାଧ୍ୟ ବୋଲି ନକହି ସାଧ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ରସ-ସୃଷ୍ଟିର ସାଧନ ବୋଲି ମାନିଚନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ବାଣୀର ଦୁଇଟି ବର୍ଗ ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଇଚି । ସେଥି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଚି ବକ୍ରୋକ୍ତି, ଅନ୍ୟଟି ସ୍ୱଭାବୋକ୍ତି । ଭାମହଙ୍କର ମତ ଅନୁସାରେ ବକ୍ରୋକ୍ତି ହେଉଚି ଯାବତୀୟ କାବ୍ୟ-ଚମତ୍କାରର ବୀଜସ୍ୱରୂପ । ମାତ୍ର ଦଣ୍ଡୀ ଏହି ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଚନ୍ତି । ସେ ସ୍ୱଭାବୋକ୍ତିକୁହିଁ ସାହିତ୍ୟାଳଙ୍କାରରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଦେଇଚନ୍ତି । ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ପ୍ରେମ ପରି ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଶୈଳୀ ହେଉଚି ଗୌଣ, ସ୍ୱଭାବ ହେଉଚି ମୁଖ୍ୟ । କାରଣ ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ରୀତି ଗୌଣ, ସ୍ୱଭାବ ହେଉଚି ମୁଖ୍ୟ । ଆମ ଶରୀରରେ ଅଙ୍ଗସଂସ୍ଥାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଙ୍ଗ-ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର ଗଠନପରିପାଟୀ ଯେପରି, କାବ୍ୟ ବା ସାହିତ୍ୟରେ ରୀତି ବା ଶୈଳୀର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଅର୍ଥାତ୍ ରୀତିକୁ ବା ଶୈଳୀକୁ ସାହିତ୍ୟର ଆତ୍ମା ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଠିକ୍ ଯେପରି ଆମ ଶରୀରର ଅଙ୍ଗସଂସ୍ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ଆମର ଆତ୍ମା ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ପରି ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ରୀତିକାଳର ଏକ ପରମ୍ପରା ରହିଚି । ହିନ୍ଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ରୀତିକାବ୍ୟର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଇତିହାସ ବଖାଣି ସମୀକ୍ଷକମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ସେତେବେଳେ ରାଜନୀତି ତଥା ସମାଜର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନାପ୍ରକାର ଦୁର୍ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖା-

ଦେଇଥିଲା । ଜୀବନଦର୍ଶନ ବିଳାସପ୍ରଧାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ଏକ ପତନୋନ୍ମୁଖ ଯୁଗଧର୍ମର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ହିଁ ରୀତିକାଳୀନ ସାହିତ୍ୟର ସୁଦୃଶ୍ୟ କଣ୍ଢାରୁଲଟା ମାଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ରୂପ-ଶୃଙ୍ଗାରରେ ହିଁ କାବ୍ୟର ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ରୂପଶୃଙ୍ଗାରରେ ହିଁ କାବ୍ୟର ଉପସଂହାର କରାଯାଇଥିଲା ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ଜୀବନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରାଯାଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ କବି ସମ୍ରାଟଙ୍କର ଦରବାରକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ରୀତିଯୁଗର ଉପନୟନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାର ସମଗ୍ରତ୍ୱ ନାନାଦିଗରୁ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ କ୍ରମେ ଦୃଷ୍ଟିବିହୀନ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କର ଶ୍ରୀ ଛୁଡ଼ିପଡ଼ିବା ପରେ ସ୍ଥାନୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କର ଦରବାରରେ ହିଁ ତାହାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା ହୁଏତ କରାଯାଉଥିଲା । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ରୀତିକାବ୍ୟର ଜନ୍ମ, ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକର ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ।

ସେତେବେଳର ଶୈଳୀଭକ୍ତ ଆମ ଏଯୁଗରେ ପୁଣିଥରେ ଜନ୍ମ ଓ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରୁଥିବାପରି ଅନେକ ସମୟରେ ମନେ ହୋଇଥାଏ । ଏଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଲେଖକମାନେ ରସ ଅପେକ୍ଷା ଶୈଳୀ ଉପରେ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉଚନ୍ତି ଓ ଅଧିକ ମମତା ରଖୁଚନ୍ତି । କହିବାକୁ ଯାହା ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ନୂଆ ଢଙ୍ଗରେ କିଛି କହିପାରିଲେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ତାହାକୁ ହିଁ ନିଜର ସଫଳତା ବୋଲି ବୁଝୁଚି । ଏଯୁଗରେ ଆମର ବୁଦ୍ଧି ଯେତିକି ଯେତିକି ବିକଶିତ ହେବାରେ ଲାଗିଚି, ଆମର ହୃଦୟ ହୁଏତ ସେତିକି ସଙ୍କୁଚିତ ମଧ୍ୟ ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ଏପରି ହେବା ପଛରେ ନାନାକ୍ଷେତ୍ରୀୟ ନାନା କାରଣ ରହିଚି । ସେସବୁର ମର୍ମ ଭେଦକରି ଆପଣାର ଯୁଗକୁ ବୁଝିବା ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ନାନା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ପ୍ରତିଭାସ ଭିତରୁ କୌଣସି ଜୀବନାନୁକୂଳ ସମାଧାନ ଖୋଜିବାର ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ପୋଷଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ସିଧା ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ସହଜ କୁଣ୍ଡ ଭିତରକୁ ଝାସ ଦେବାକୁ ମନ ବଳାଉଚି । କାବ୍ୟର ଟେକ୍‌ନିକ୍‌କୁ ହିଁ ସେ କାବ୍ୟର ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ମନେ କରୁଚି । ତେଣୁ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଚାପିରଖି ସକଳ ଶକ୍ତି ନିୟୋଗ କରି ସେ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଟାକୁ ହିଁ ଶିଖି ନେବାପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ୁଚି । ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯାଉଥିବା ପିଲା ବିକଳରେ ବହି ମୁଖସ୍ଥ କରି ରଖିବା-

ପରି ଆମ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ସାହିତ୍ୟିକ ସୃଜନ ଓ ଅନୁକରଣର କୌଣସି ବାଛବିଚାର ନରଖି ନୂଆ ଓ ତାଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ନୂଆ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ହିଁ ଶିଖିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଧୁନିକ ଭାରତରେ ଚାଲୁଥିବା ସରକାରକୁ ଆମେ ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ନିୟମସତ୍ତା ବା ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ପ୍ରଧାନ ସରକାର ବୋଲି କହିପାରିବା । ଜାତୀୟ ଜୀବନର ପ୍ରାଣାଧାରଗୁଡ଼ାକ ବଦଳନ୍ତୁ ବା ନବଦଳନ୍ତୁ ପଛକେ, ଉପରେ ସରକାରୀ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ପୁରୁଣା ମାର୍ଗ ଉଠିଯାଉଛି, ନୂଆ ମାର୍ଗ ଗଢ଼ା ଯାଉଛି । ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର, ସମାଜବାଦ, ସୁଶାସନ ଓ ଲୋକକଲ୍ୟାଣ ନାମରେ ହୁଏତ ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଆଇନ୍ ଗଢ଼ା ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ହୁଏତ କୋଡ଼ିଏ ଶଗଡ଼ ଆଇନ୍ ତିଆରି ହୋଇ ସାରିଲାଣି ଓ ସେଇ ଆଇନ-ଗୁଡ଼ାକର ସ୍ମରଣ ଓ ଅନୁରଠନ ଫଳରେ ଆମଦେଶରେ ଯାହା ଚାଲୁଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ଶାସନବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ଟେକ୍‌ନିକ୍—ପ୍ରଧାନ ସରକାର ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଛି, ତେଣୁ ସିଏ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ପ୍ରଧାନ ହୋଇ ରହିବାକୁହିଁ ଆପଣାର ନିରାପଦ ଧର୍ମ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛି ।

ଆମ ଯୁଗକୁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲୋକେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବୁଝିଥାନ୍ତି । ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଟାକୁ ହିଁ କେତେକ ଲୋକ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ବୁଝିଥାନ୍ତି । ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ବେଶ୍ କେତେଟା ବର୍ଷ ଚାକିରି କରିଥିବା କୌଣସି ଅଫିସରଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବୋଲି କୁହାଗଲେ ଯେପରି ଆମ ସମାଜରେ ଅନେକ ବିସ୍ମୟ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ବିଜ୍ଞାନକୁ କେବଳ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ବୋଲି କୁହାଯିବାରେ ସେଥିରେ କୌଣସି ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ରହିଛି ବୋଲି ବାରି ନପାରିବା କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏହିପରି ଲୋକେ ଜ୍ଞାନ-ଗବେଷଣାର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌କୁ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଇ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ଏବଂ ଏପରି କରି ଆପଣାକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୋଲି ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଆମ ସଂସାରର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ବିଜ୍ଞାନକୁ କେବଳ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ବୋଲି ମାନୁଥିବା ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ତଥାକଥିତ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏ ଯୁଗରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଜ୍ଞାନାନୁଶୀଳନର ବହୁତର

ଭୂମିକୁ ମାଡ଼ି ବସିଚନ୍ତି । ସମାଜବିଜ୍ଞାନ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ, ଅର୍ଥନୀତି, ରାଜନୀତି ଓ ଏପରିକି ଦର୍ଶନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ପୃଥିବୀଯାକ ଏହିମାନଙ୍କର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବଟା ଅତିମାତ୍ରାରେ ଆଗେ ନଜରକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ । କିଏ ଆପଣାର ନୂତନ ସନ୍ଧାନ ଓ ଅବଦାନଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର ଜ୍ଞାନଭଣ୍ଡାରକୁ କେତେଦୂର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିଲା, ଏମାନେ ତାହାଉପରେ ଯେତେ ମହତ୍ତ୍ୱ ନ ଦିଅନ୍ତି, ସ୍ୱୀକୃତ ମେଥଡ୍ ବା ରୀତିଆନୁସାରେ ସେ ଆପଣାର କହିବା କଥାକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଚି କି ନାହିଁ, ତା' ଉପରେ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି । ଖାଲି ଓଡ଼ିଶାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନୁହେଁ, ଭାରତ ତଥା ପୃଥିବୀର ଅଧିକାଂଶ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ବା ଯଥାର୍ଥ ଜିଜ୍ଞାସାର ପରୀକ୍ଷା ନିଆଯାଏନାହିଁ, ମେଥଡ୍ ବା ଟେକ୍ନିକ୍ର ପରୀକ୍ଷା ନିଆଯାଏ । ସତ୍ୟକାମର ପରୀକ୍ଷା ନିଆଯାଏନାହିଁ, ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷା ହିଁ ନିଆଯାଏ । ଏବଂ ଏହି ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ହିଁ ଡ଼ିଗ୍ରୀର ବିତରଣ ହୋଇଥାଏ । ଏହାଫଳରେ ସ୍ୱୀକୃତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼େ, ବିଦ୍ୟାଦାନର ମଠାଧୀଶମାନେ ଆପଣାର ଭିଡ଼ ଓ ଆପଣାର ଗଣ ବଢ଼ାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ତଦ୍ୱାରା ଯେ ଆମର ସମସ୍ୟାବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗ ଓ ସମାଜରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୁଏନାହିଁ ବା ସେଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଆମର ସାହସ ଯେ କିଞ୍ଚିତ ପରିମାଣରେ ସୁଦ୍ଧା ବଢ଼େନାହିଁ, ସେକଥା ଉପରେ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି କ୍ୱଚିତ୍ ପଡ଼ିଥାଏ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବଢ଼େ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ରାଜନୀତି ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ । ଡାକ୍ତର ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରୋଗ ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ, ମନୋବିଜ୍ଞାନର ସ୍ନାତକ ଓ ଉତ୍ତରସ୍ନାତକ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଜଳବାୟୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅସୁସ୍ଥ ଏବଂ ଜୀବନପ୍ରତିକୂଳ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ରାଜନୀତିବିଜ୍ଞାନରେ ଆମର ଦଖଲ ଦୁଇଗୁଣରୁ ଦଶଗୁଣ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ରାଜନୀତିକ ଆଚରଣ ଭିତରୁ ସାଧୁତା ଓ ସୁବିବେକିତା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସେତିକି ହ୍ରାସ ହେବାରେ ଲାଗେ । ସାହିତ୍ୟ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଓ ପ୍ରେରଣାହୀନ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେପରି ସାହିତ୍ୟିକ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଟେକ୍ନିକ୍କୁ ହିଁ ସର୍ବସାର ବୋଲି ମାନିନେଲେ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହିପରି ହୋଇଥାଏ ।

ଆମେରିକାର ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀ ମିଲ୍ସ୍ (C. wright Mills: The Sociological Imagination) ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି

ଶୈଳୀଭକ୍ତ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ହେତୁ ସାମାଜିକବିଜ୍ଞାନ କିପରି ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଚି ଓ ସମାଜର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ଖୋଜିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା କିପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ୁଚି, ସେ ବିଷୟରେ ଆମକୁ ସତର୍କ କରି ଦେଇଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ସମାଜର ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସମାଜ-ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ପର୍କ ହିଁ ନାହିଁ । ଏହି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ଖୋଜିବାର ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଛୁଟି ପାଇବାଲାଗି ହିଁ ସେମାନେ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ମେଥଡ ବା ଶୈଳୀ ଉପରେ ଅତିରିକ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମିଲ୍‌ସ ଆରୋପକରି କହିଚନ୍ତି । ଶୈଳୀ ଭିତରେ ହିଁ ଆବଦ୍ଧ ରହିବା ଫଳରେ ଏମାନେ ଏ ଯୁଗର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ସାମାଜିକ ଓ ମାନବିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ଶୈଳୀ ବଖାଣିବାରେ ଓ ଶିରା କାଢ଼ିବାରେ ହିଁ ସେମାନେ ଆପଣାର ସର୍ବାତିରିକ୍ତ ସମୟ ଖରଚ କରୁଚନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ନହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ସେମାନେ ଏପରି କରୁଚନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରର ଆଲୋଚନା କରୁଥିବା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ୁଚି ସତ, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଆମ ସମାଜର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ଏହି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯଥାର୍ଥ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିବାକୁ ତଥାକଥିତ ସମାଜ – ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର କୌଣସି ବ୍ୟଗ୍ରତା ବା ବ୍ୟାକୁଳତା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଶୈଳୀ ଓ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ଭିତରେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସୁରକ୍ଷିତ ବେଢ଼ାଭିତରେ ଆପଣାକୁ ସମାଜ ଓ ତାହାର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ଅଲଗା ବୋଲି ବିଚାରୁଚନ୍ତି । ପଙ୍କରୁ ବାହାରେ ରହି ସେମାନେ ହୁଏତ କେଉଁଠିହେଲେ ପଙ୍କ ନାହିଁ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ନେଉଚନ୍ତି, ଅଥବା ଶୈଳୀର କୀର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ପଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଏକ ନିରାପଦ ଦୂରତାରେ ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଚନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମିଲ୍‌ସଙ୍କ ମତରେ ଶୈଳୀ ବା ମେଥଡ୍‌କୁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବୋଲି ମାନିବାର ରାସ୍ତା ହେଉଚି ବଡ଼ ସହଜ ରାସ୍ତା । ଆପଣାଭିତରେ

ସମାଜ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ନଥାଉ ପଛକେ, ଜ୍ଞାନଜଗତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର କୌଣସି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଉପାର୍ଜନ ବା ଅନୁରାଗ ନଥାଉ ପଛକେ, ଶୈଳୀଗୁଡ଼ାକୁ ଆୟତ୍ତ କରିପାରିଲେ ଆଜି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେକୌଣସି ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ବୈଜ୍ଞାନିକର ଆସ୍ଥାନ ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଯାଉଛି । କହିବାକୁ କଷ୍ଟ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁକପକ୍ଷୀ ପରି ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଗୁଡ଼ାକର ହଳା ସଜାଉଥିବା ମୂକ ଅଧ୍ୟାପକ ବିଦ୍ୟାବିଭାଗରେ ଆପଣାଲାଗି ଅଖିଆଡ଼ୁଣିଆ ଖଣ୍ଡେ ବାସ ଓ ଏକ ସଂସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କରିନେଇ ପାରୁଛି । ଏହି ଯୁକ୍ତିଟିକୁ ସାହିତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରଭିତରକୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ କରି ଆମେ ହୁଏତ କହି ପାରିବା ଯେ ସାହିତ୍ୟିକ ହିସାବରେ ଆପଣାର କୌଣସି ଅବଦାନ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକ ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାଲାଗି ଖଣ୍ଡେ ଘର ଯୋଗାଡ଼ କରିନେବାକୁ ଏକ ସହଜତର ମାର୍ଗ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି । ଏତିକିକୁ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ମାନିନେଲେ ସେ ଜୀବନ ସହିତ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ । ଜୀବନକୁ ଓ ଆପଣାର ସୃଷ୍ଟିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିବା ଯାବତୀୟ ଜଳବାୟୁକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ସେ ସାହିତ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ବୋଲି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆପଣା ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ସହଜ ବାଟରେ ସେ ଅତି ସହଜରେ ସମାଜର ଦେବଗଣରେ ସାମିଲ୍ ହୋଇଯାଉଛି । ତେଣୁ ସଂସାରର ସମୁଦ୍ରକୁ ଯେ କେଉଁଠି ହଳାହଳ ଉପୁଜିବାରେ ଲାଗିଛି ଓ ସେହି ହଳାହଳ ମଧ୍ୟ ଯେ କାହାର ଭାଗରେ ଯାଇ ପଡ଼ୁଛି, ସେକଥା ଭାବିବାକୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣା ଧନ୍ଦା ତଥା ଫନ୍ଦାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ରଖିନାହିଁ । ତେଣୁ ନୀଳକଣ୍ଠ ହେବାର ଅପବାଦ-ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ସେ ବେଶ୍ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଇଛି ।

ଏହି ତଥାକଥିତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ଆମେ ଆଧୁନିକ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକର ବିଗ୍ରହଚିତ୍ରଣ କରି ପାରିବା କି ? ସାହିତ୍ୟିକ ଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଜନ କରିବାଲାଗି ଜୀବନସହିତ ଯେତିକି ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ, ସଂସାର ସହିତ ଯେତିକି ସଖ୍ୟ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବା ଉଚିତ, ଆଧୁନିକ ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କର ସେତିକି ସମ୍ଭବ କରିପାରିବା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ,

ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ବା ସାହାସ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଏଭଳି ସାହିତ୍ୟିକ-ମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ କିଛିହେଲେ କହିବାକୁ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଟେକ୍‌ନିକର ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଇ ସାହିତ୍ୟର ଗ୍ୟାଲେରି ଉପରେ ଆସି ବସିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଭିତରି ମନ ବଳୁଚି ଓ ଆତ୍ମପକ୍ଷ-ସମର୍ଥନର ଆବଶ୍ୟକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏମାନେ ସାହିତ୍ୟକୁ ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ସମବାଚୀ କରିବାପାଇଁ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସମାଜ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ରହି ତଥାପି ସମାଜର ଆଦରସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଶୈଳୀଭକ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ନିରାପଦ ମାର୍ଗ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ଆମ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ପ୍ରତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଆଧୁନିକ ଜୀବନରେ ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରଗୁଡ଼ାକ ଯେତିକି ଅତିମାତ୍ରାରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ଏହାର ଗର୍ଭଗୁଡ଼ାକ ଏଣେ ସେତିକି ଫମ୍ପା ହେବାରେ ବି ଲାଗିଛି । ମାନବିକ ଓ ଭାଗବତ ଜୀବନ ମରିମରି ଯାଉଛି, କେବଳ ନାନା ପରିପାଟୀରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମୂହିକ ନାନା ଭ୍ରମ ଓ ଭୋଗର ହିଁ ଡିଣ୍ଡିମ ବାଜୁଛି । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଯେ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବ, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ନିଃସାରତା ଓ ଶୂନ୍ୟ ଗର୍ଭତାକୁ ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଃସାର ଓ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ପରିପାଟୀ-ପ୍ରଧାନ ଶୈଳୀଭକ୍ତି ଦ୍ୱାରହିଁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ତା'ପାଖରେ ହୁଏତ ଦ୍ୱିତୀୟ ଆୟୁଧ ହିଁ କିଛି ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଖି ହିଁ ନାହିଁ । ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକର ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଅଧିକ ଦୟନୀୟ ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନା ବୋଲି କହିବି । ଏହି ବିଡ଼ମ୍ବନା ତା'ର ସାହିତ୍ୟକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ ହେବାରେ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ।

ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର କହିଲେ ଆଗେ ଜୀବନର ଦର୍ଶନ ଓ ମୂଲ୍ୟନିରୂପଣ କରିବାର ସାହସିକ ଉଦ୍ୟମକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଭକ୍ତ ଦର୍ଶନ-ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆମର ଏଯୁଗରେ ଦର୍ଶନକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଶୂନ୍ୟ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତାହାକୁ ଶବ୍ଦାର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର (Semantics)ର ସମବାଚୀ କରି ଥୋଇ ସାରିଲେଣି । ତଥାପି ଶବ୍ଦାର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଅଳସ ଆଲୋଚନାରେ ଜୀବନଭୂମିଗତ କୌଣସି ଆହ୍ୱାନର ଉତ୍ତର ଦେବା ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ପକ୍ଷରେ ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରର ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ରେ ପ୍ରବୀଣ ଯନ୍ତ୍ର

ଭକ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ତିଆରି କରିବା ସମାଜଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଯଥାର୍ଥ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ, ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଦାୟିତ୍ୱସଚେତ ସୁସ୍ଥ ସାମାଜିକ ମଣିଷ ହିସାବରେ ତିଆରି ହେବାର ପ୍ରେରଣା ଓ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ପାଇବା ଉଚିତ । ସେହିପରି କୌଣସେ ନୂଆ ଓ ଅମଣିଆ ଶୈଳୀକୁ ନିବନ୍ଧ ଭିତରେ ମଣି କରି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଭିତରେ ହୁଏତ ଯଥେଷ୍ଟ ନିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟ ଥାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହି ଶୈଳୀଭକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସାହିତ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ସରିଯିବ ନାହିଁ । ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଆମକୁ ଜୀବନପଥରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ପାରୁଥିବ, ସଂସାରରେ ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ାଇ ପାରୁଥିବ, ସାହସ ଓ ପ୍ରେମ ବଢ଼ାଇ ପାରୁଥିବ । ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଆମକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ପାରୁଥିବ, ଆପଣାଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାର ଶୁଭବାସନା ଦେଇପାରୁଥିବ । ସାହିତ୍ୟର ଆଧୁନିକ ସମୀକ୍ଷକମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଆଗେ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପରମ୍ପରାଗତ ଜୀବନମୂଲ୍ୟମାନ ରହି ଆସିଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଙ୍ଗିଭୁଜି ଗଲାଣି । ଏହି ଶୂନ୍ୟ ବା ଅଭାବକୁ ପୂର୍ତ୍ତି କରିବାଲାଗି ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ବିଶୁଦ୍ଧ ଶୈଳୀକର୍ଷଣ ଭିତରେ ହିଁ ନିଜକୁ ବ୍ୟାପୃତ କରି ରଖୁଛି । ମୁଁ ଏହାକୁ ବ୍ୟାପୃତ କରି ରଖିବା ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । ନିର୍ବାସନ ଓ ପଳାୟନ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । କାରଣ ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ଭୋକିଭୁଲାଇବା ବାଟରେ ଯାଇ ଆମେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଅଭାବ ଓ ଶୂନ୍ୟର ପୂରଣ କରି ପାରିବାନାହିଁ । ଆପଣାର ବା ଆପଣା ଘରପାଖରେ ରହିଥିବା ଏହି ସମଗ୍ର ଜୀବନଭୂମିର କୌଣସି ସେରମାଣ ପୂରାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ନୂଆ ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ନୂଆ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ନୂତନ ଆଗ୍ରହଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ । ମାତ୍ର ଶୈଳୀଭକ୍ତିର ଚଞ୍ଚୁର ଅଥଚ ଆତୁର ପଳାୟନଦ୍ୱାରା ତାହା କଦାପି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

କବିସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କର ସାହିତ୍ୟବନ୍ଧ ଭିତରୁ ରସର ଆସ୍ୱାଦନ ଲାଭକରିବା ସକାଶେ ଓଡ଼ିଶାର ପାଲାବାଲାମାନେ ଆମକୁ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଚନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ରୀତିକାଳରୁ ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ଆବଶ୍ୟକତା ଜାଣି ପାଲାର ଏହି ଉପକାରୀ ପରମ୍ପରାଟି ଚାଲିଆସିଚି । ଓଡ଼ିଆ ରୀତି-ସାହିତ୍ୟର ରସକଲ୍ଲୋଳିତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ପାଲାର ପରମ୍ପରାଟି ତାହାକୁ ଜନଜୀବନର ନିକଟତର କରିଦେଇ ପାରିଚି । ଆମ ଏଯୁଗରେ ଇଂରାଜୀ ନାଟ୍ୟକାର ଜର୍ଜ ବାର୍ଣ୍ଣାର୍ଡ୍ ଶ' ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ନାଟକଗୁଡ଼ିକୁ ସହଜଗ୍ରାହ୍ୟ

କରିବାଲାଗି ଦୀର୍ଘ ଭୂମିକାମାନ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ଘୋଡା ଛଅଟଙ୍କା ଓ ଦାନା ନଅଟଙ୍କାର ନ୍ୟାୟରେ ଶ'ଙ୍କ ନାଟକ ଓ ସେଗୁଡିକର ମୁଖବନ୍ଧର ଅନୁପାତ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ତଥାପି ମୋର ଭାରି ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ଯେ ଏହି ମୁଖବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ନଥିଲେ ନାଟ୍ୟକାର ବାର୍ଣ୍ଣାଡ୍ ଶ'ଙ୍କୁ ଭୁଲ ବୁଝିବାର ଅନେକ ଅବକାଶ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଆଧୁନିକ ଶୈଳୀମଣ୍ଡିତ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ବୁଝି ପାରିବାଲାଗି ଶୈଳୀଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ହୁଏତ ବାର୍ଣ୍ଣାଡ୍ ଶ'ଙ୍କ ଛାଞ୍ଚରେ ଦୀର୍ଘ ଭୂମିକାମାନ ଲେଖନ୍ତୁ ବା ନୂଆ ପଦ୍ଧତିରେ ପାଲାବାଲାମାନେ ବାହାରି ଉପମାଉପମେୟର ରସଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ଳେଷଣମାନ ବତାଇ ଶୈଳୀପୀଡ଼ିତ ସାହିତ୍ୟଜନିତ କ୍ଳେଶକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କୁ ଡକାଯାଇ ବସୁଥିବା ସମ୍ମିଳନୀ ମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ସାହୀ ମଣ୍ଡଳୀର ମୁଖରୋଚକ ତଥା ସନ୍ଦେହମୋଚନ ଲାଗି ଆଧୁନିକ ପାଲାର ପରିବେଷଣ କରାଯାଉ ।

କସ୍ମୈ ଦେବାୟ

ମଣିଷ ମୂଳତଃ ସୁଖ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ମୂଳତଃ କ୍ଷମତା ଚାହେଁ ନାହିଁ, ସେ ସାର୍ଥକତା ଚାହେଁ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଚାହେଁ। ଆପଣା ଜୀବନର ବହୁବିଧ ଅନୁଧାବନରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ କୌଣସି ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅର୍ଥର ସନ୍ଧାନ କରି ବୁଲୁଥାଉ। ଭୋଗ ଲାଗି ସଂଗ୍ରହ କରି ଓ ଅଧିକ ଭୋଗ କରିବା ଲାଗି ଆହୁରି ଅଧିକ ସଂଗ୍ରହ କରି ମଣିଷ ତାର ଜୀବନରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତୃପ୍ତି ପାଇ ପାରେ ନାହିଁ। ନ ବିତ୍ତେନ ତର୍ପଣୀୟଃ ମନୁଷ୍ୟଃ। ଜୀବନର ଉପର ସ୍ତରଗୁଡ଼ାକୁ ଭେଦି ସେ ଜୀବନରେ ଏକ ଗଭୀରତର ଅର୍ଥ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ। ଜ୍ଞାନ ଓ ଗବେଷଣାର ବିଶ୍ଳେଷଣ-ଖିଅଗୁଡ଼ାକୁ ଦୁହିଁ ସେ ତଥାପି ସବୁ ଖିଅ ଓ ସବୁ ଜ୍ଞାନକୁ ସମନ୍ୱିତ ଧରିବା ଭଳି ଏକ ନିହିତାର୍ଥର ସନ୍ଧାନ କରୁଥାଏ। ଶରୀର ଭିତରେ ଆତ୍ମାର ସନ୍ଧାନ କରୁଥାଏ, ପ୍ରେୟ ଭିତରେ ଶ୍ରେୟର ସନ୍ଧାନ କରୁଥାଏ। ଏଥିଲାଗି ତାକୁ ଶରୀର ବା ପ୍ରେୟକୁ ବର୍ଜନ କରି ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ। ମାତ୍ର କେବଳ ଶରୀର ଓ କେବଳ ପ୍ରେୟ ଭିତରେ ଲାଗିରହି ମଧ୍ୟ ସେ ଆପଣା ଜୀବନରୁ ବଞ୍ଚିବାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଦ ପାଇପାରେନାହିଁ। ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତାତୀତକୁ ଖୋଜୁଥାଏ, ନିଜ ଜୀବନର ନାନା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ି ପାରିବାକୁ ସେ ଏକ ସେତୁ ଖୋଜିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥାଏ।

ମନଃଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ଲାଗି ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଭିଏନାର ଅଧ୍ୟାପକ ଭିକ୍ଟର୍ ଫ୍ରାଙ୍କଲ୍ (Viktor Frankl) ସୁସ୍ଥ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି। ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆମେ ଯାହା କରୁ, ଯାହା କହୁ, ଯାହା ଆଶା କରୁ ବା ଯାହା ପଛରେ ଧାଉଁ, ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଜୀବନର ଏହି ଚରମ 'କାହିଁକି' କୁ ହିଁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଉଁ। ମୋ ଜୀବନର ଅର୍ଥ କଣ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବା ଓ ମୋ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାର ଅର୍ଥ କଣ, ମୋର ଜୀବନକୁ କୋଳାହଳମୟ କରି ରଖିଥିବା ଏହି ନାନାବିଧ ଗ୍ରହଣ ଓ ବର୍ଜନର ବା ଅର୍ଥ କଣ, ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ବାନ୍ଧି ହୋଇଥିବା ପଛରେ ରହିଥିବା ଏହି

ଜୀବନାକର୍ଷଣର ଅର୍ଥ କଣ, ମୋ’ ମୁକ୍ତି ଅଥବା ମୋ’ ସ୍ୱର୍ଗର ବା ଅର୍ଥ କଣ—ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟଦେଇ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଉ । ଯୁବରାଜ ଗୌତମଙ୍କ ପରି ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆମ ନିଜନିଜର ଉତ୍ତରାଧିକାର-ରାଜ୍ୟରେ ଯୁବରାଜ ହୋଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ ଏବଂ ଯୁବରାଜ ଗୌତମଙ୍କ ପରି ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏହି ରାଜ୍ୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ଆମ ଜୀବନରେ ଅର୍ଥର ସନ୍ଧାନ କରି ବାହାରୁ । ଆମ ଭିତରୁ ଯିଏ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଏହି ଅର୍ଥ ବିଷୟରେ ଏକ ଭାବାତ୍ମକ ଆସ୍ୱାଦ ପାଇପାରେ, ତାହାର ଜୀବନ ହିଁ ସାର୍ଥକ ହୁଏ । ତାର ଭୋଗ ସାର୍ଥକ ହୁଏ, ତ୍ୟାଗ ସାର୍ଥକ ହୁଏ, ସଂଗ୍ରହ ସାର୍ଥକ ହୁଏ ସମର୍ପଣ ସାର୍ଥକ ହୁଏ; ତା’ର ଇହ ସାର୍ଥକ ହୁଏ, ସ୍ୱର୍ଗ ମଧ୍ୟ ସାର୍ଥକ ହୁଏ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ଅଳୀକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ ନାହିଁ । ଜୀବନର କୌଣସି କ୍ଷଣକୁ ସେ ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ ନାହିଁ । ତା’ର ଜୀବନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ, ସେ ତରିଯାଏ । ମଣିଷର ଏହି ଜୀବନଗତ ଅର୍ଥାନୁ-ସନ୍ଧାନର ମାର୍ଗଟି ଯେତେବେଳେ ନାନା ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ନାନା ବିଫଳତା ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଗଲାପରି ଲାଗେ, ମଣିଷ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଅନ୍ୟକିଛି ପଛରେ ଧାଇଁବାକୁ ମନ ବଳାଏ । ସେତିକିବେଳେ ସେ ହୁଏତ କ୍ଷମତାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ପରମକାମ୍ୟ ବୋଲି ମାନିନିଏ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ ହେବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଚରମ ସାର୍ଥକତା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରେ । କ୍ଷମତା ପାଇଲେ ସେ ଜୀବନରେ ସବୁ ପାଇଯିବ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ଫୁସୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଅନେକ ପଇସା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସକଳ ଶ୍ରେୟ ଓ ସକଳ ଶୁଭର ନିଧାନ ବୋଲି ମନେ କରିଥାନ୍ତି । ପଇସା ମଣିଷକୁ କ୍ଷମତା ଦିଏ ସତ, ମାତ୍ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦିଏ ନାହିଁ । ସାର୍ଥକତା ଦିଏ ନାହିଁ । ପଇସା କରିବାର ଜୀବନଧାବନକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫ୍ରାଙ୍କଲ୍ କ୍ଷମତାକୁ ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିବାର ବର୍ବରତମ ଦଶାବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଚନ୍ତି ।

ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର ଉପନିଷଦରେ ଯଜ୍ଞର ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ଯଜ୍ଞର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବତାଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଚି । ଦେବତାଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା ଲାଗି ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆମର କାମ୍ୟ ଏହି ଦେବତାଙ୍କର କଳ୍ପନା ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ କରାଯାଇ ପାରେ, ବଡ଼ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଭାରତରେ

ହୁଏତ ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ଯଜ୍ଞର ପ୍ରଚଳନ ରହିଥିଲା । ଭଗବାନ ବୋଲି କହି ଭଗବାନଙ୍କର ଏକ ଖଣ୍ଡକଳ୍ପନାକୁମଧ୍ୟ ଯଜ୍ଞ-ହବିର ନିବେଦନ କରାଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳର ହୋମପରି ସେ ଯୁଗରେ ନାନା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହୁଏତ ଯଜ୍ଞ କରା ଯାଉଥିଲା । ଯଜ୍ଞ ହେଉଛି ଏକ ଉପଚାର ମାତ୍ର—ଯଜ୍ଞାଧିପତି ଦେବତାଙ୍କର କଳ୍ପନା ଯେତିକି ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ପାରିବ, କୌଣସି ଯଜ୍ଞକୁ ଆମେ ସେତିକି ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ବୋଲି କହିପାରିବା—ଉପନିଷଦରେ ଏହିପରି ଏକ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ସେହିପରି ଆମ ଜୀବନର ଉପଚାରରେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ଉପଚାର ଗୁଡ଼ିକରୁ ଆମେ ଜୀବନର ସ୍ତରବିଚାର କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ଯାବତୀୟ ଉପଚାର ମଧ୍ୟଦେଇ ଆମେ ଯେଉଁ ସ୍ତରର ସାର୍ଥକତା କାମନା କରୁଛୁ, ଆମର ଅନୁରକ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ଆମେ ଯେତିକି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ପାରୁଛୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତିକି ବ୍ୟାପକ କରି ପାରୁଛି, ତାହାରି ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ଆମ ଜୀବନର ଗୁଣାତ୍ମକ ବିଚାର ହୋଇ ପାରିବ । ଆମ ସାହିତ୍ୟ-କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହି କଷଟି ଉପରେ ଆମର ସାହିତ୍ୟପ୍ରେରଣାକୁ ପରଖି ଦେଖି ପାରିବା । ସାହିତ୍ୟର ନିବେଦନଭୂମି ଉପରେ ଆମେ କେଉଁ ଦେବତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହବିର୍ନିବେଦନ କରିପାରୁଛୁ, ସାହିତ୍ୟ ଜରିଆରେ ଆମେ ଆପଣାଲାଗି ତଥା ଅପର ସମସ୍ତଙ୍କଲାଗି କିପରି ସ୍ତରର ସାର୍ଥକତା ଖୋଜୁଛୁ, ଆମର ସାହିତ୍ୟାନୁରକ୍ତି ପ୍ରକୃତିରେ କେଉଁ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ରହିଥିବା ଦେଉଳ କବାଟ ପାଖକୁ ପାହାଚ ପକାଇବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖିଛି, ଏହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଆମେ ଆମ ସାହିତ୍ୟର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିପାରିବା ।

ଆଗ କାଳରେ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ରାଜଦରବାର ସକାଶେ ଲେଖା ହେଉଥିଲା । କାରଣ ଦରବାରରେ ହିଁ ସାହିତ୍ୟର ଆଦର ହେଉଥିଲା । ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବାଲାଗି କବି କାବ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲା । ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରି ସେ ରାଜକବି ବୋଲାଉଥିଲା, ଦକ୍ଷିଣା ସ୍ୱରୂପ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଅସରପି ମିଳୁଥିଲା ଓ ତେଣୁ ରାଜ୍ୟର ବାଧ୍ୟ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ-ଠାରୁ ଆଦର ଓ ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ ମିଳୁଥିଲା । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକ ଦକ୍ଷିଣ ଜର୍ମାନୀର ସମ୍ରାଟଙ୍କଠା ଆପଣାରୁ ବାଣୀଚର୍ଚ୍ଚାର ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟ ମାଗିଥିଲେ, ଦରବାରୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଆମେ ତାହାକୁ

ସାହିତ୍ୟକର ଅଭିପ୍ସା ବୋଲି କହିପାରିବା । ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପାଖକୁ ସେ ମାଗୁଣି କରି ଲେଖି ପଠାଇଥିଲେ :'To me defendas gladio, ego te-defendam calamo'—'ଆପଣ ମୋତେ ଆପଣଙ୍କ ତଲବାର ବା ରାଜଦଣ୍ଡ ତଳେ ଶରଣ ଦେବେ ଏବଂ ମୁଁ ମୋର କଲମ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆପଣଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ ରକ୍ଷା କରୁଥିବି । ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଏମିତି ଏକ ପରସ୍ପର ସାହାଯ୍ୟକୃତ ସନ୍ଧି ହେଲେ ସାହିତ୍ୟର ସାର୍ଥକତା ରାଜସଭାର ବଶ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ମୂଳତଃ ମୁଗ୍ଧ ବା ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ଏପରି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖାଯାଏ ନାହିଁ, ଏପରି ସାହିତ୍ୟରେ ମଣିଷ-ଆତ୍ମାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଣୀ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ଏପରି ସାହିତ୍ୟ ସଂସାରରେ ଶୁଭ ବା କଲ୍ୟାଣଶକ୍ତି ବଢ଼ାଏନାହିଁ । କାରଣ ଭୟ ହିଁ ଏହି ସାହିତ୍ୟର ମୂଳ-ପ୍ରେରଣା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକରେ । ବଶ୍ୟତାକୁ ହିଁ ଏହି ସାହିତ୍ୟ ସାର୍ଥକତା ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରେ । ଆତ୍ମା ମରିଯାଏ, ଅନ୍ତରଞ୍ଜନ ବଢ଼େ । ଦର-ବାରକୁ ହିଁ ସତ୍ୟବୋଲି ମାନି ନେଇଥିବାରୁ ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ବାରିତ ହୋଇ ରହେ । ହଁ, ରାଜାକୁ ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଜାକଜମକ ବଢ଼େ, ତେଣୁ ଅନ୍ତରାଲୋଡ଼ନର ଅବସରମାନ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଏ । ସାହିତ୍ୟ ଶୈଳୀ-ପ୍ରଧାନ ହୁଏ, ଆପଣାର ନିବିଡ଼ତମ ଭାବନାକୁ ଭାଷା ଦେଇ ପାରୁ ନ ଥିବା ଲଜ୍ଜିତ ସାହିତ୍ୟିକ ଶୈଳୀସଜ୍ଜାର ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଫିକର କରୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ ।

ଆଗେ ଦରବାର ଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖାଯାଉଥିଲା, ଏବେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦେଶରେ ସରକାର ଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖାଯାଉଛି । ସେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭିତରେ ହୁଏତ କିଛିତ ଫରକ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଭିପ୍ରାୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଫରକ ନାହିଁ । ଆଗକାଳ-ରେ ସାହିତ୍ୟର କାମ ବଡ଼ ସିଧାଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସିଧା ସିଧା ରାଜାର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାନ କରାଯାଉଥିଲା । ଏବେ ଟିକିଏ ବଙ୍କାବାଟରେ ଯାଇ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଉଛି, ବାଦର ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଭଳି ସାଜ ପିନ୍ଧି ହେଉ ପଛକେ, ଏସବୁ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ସତ୍ତାଧାରୀ-ମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଉଛି । ଦେଶର ଶାସନରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହାତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ଓ ବାହୁବଳ ରହିଛି, ସେହିମାନଙ୍କ ଫରମାସ ଅନୁସାରେ ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ପଣ୍ଡିତସଭା ରହିଛି ଓ ସେହି ପଣ୍ଡିତ ସଭା ଫରମାସ

ଅନୁସାରେ ସାହିତ୍ୟିକ ସର୍କସର ବାଘ ବାଘପରି ପିଞ୍ଜରା ଭିତରୁ ବାହାରି ସାହିତ୍ୟର ଖେଳ ଦେଖାଇଦେଇ ଆସୁଛି । ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଦାର୍ଶନିକ ଯାହା କହିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ନ୍ୟାୟରେ ଏ ସବୁ ସାହିତ୍ୟ ଚଳୁଛି । ସାହିତ୍ୟିକ ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଜଣେ ପ୍ରଜା, ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ଶାସନର ଅନୁଗ୍ରହ ଅନୁରକ୍ତିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଧିଷ୍ଠାନ ମାଡି କରି ରହିଛି । ତେଣୁ ତାହାର ବାଜା ଅନୁସାରେ ପାଦପକାଇବା ହେଉଛି ସାହିତ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପ୍ରଜା ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବ, ରାଜାର ମରଜି ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା ଚାହିଁ । ରାଜା ପ୍ରସନ୍ନ ନ ହେଲେ ସାହିତ୍ୟିକ ଲାଗି ଦଣ୍ଡଭୋଗ ରହିଛି, ସାଇବରିଆ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏଣୁ ଆପଣାର କଲମ ଦେଇ ରାଜାକୁହିଁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ଶାସନକୁ ହିଁ ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ହେବ ସାହିତ୍ୟାପ୍ଲୁନ ଲାଗି ଏଠାରେ ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ହିଁ ନାହିଁ ।

କେବଳ ପ୍ରଶଂସା ମୂଳକ ସଭାସାହିତ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଧର୍ମ ଓ ସମାଜିକ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଅନେକାଂଶରେ ଏହା ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ମନୁ, ପରାଶର ଓ ଯାଜ୍ଞବଳ୍କ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ବିଧାନପ୍ରେମୀ ମାନେ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେମାନେ ସମାଜର ପ୍ରଚଳିତ ନିୟମ ଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି ଓ ସେହିଗୁଡ଼ାକୁ ମାନିକରି ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାର୍ଥକତା ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରିଛନ୍ତି । ସଂସାରରେ କିଛି ହେବାକୁ ନାହିଁ, କିଛି ହାସଲ କରିବାକୁ ନାହିଁ । କାମ କହିଲେ କାମସୂତ୍ରକୁ ମାନି ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସମାଜରେ କିଏ ଶିକ୍ଷାଦେବ ବା କିଏ ଶାସନ କରିବ, ସେକଥା ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାର ଅଧିକାର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷାଦେବା ଲୋକେ ବା ଶାସନ କରିବା ଲୋକ ଯେଉଁସବୁ ନିୟମ ବସାଇଛନ୍ତି, ତାକୁ ହିଁ ମାନିବା ହେଉଛି ଧର୍ମ । ପ୍ରାଚୀନ ସମାଜର ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାହିଁ କହିଛନ୍ତି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜୀବନ-ଜିଜ୍ଞାସା ଆଡ଼େ ମଥା ନ ଖେଳାଇ ସେମାନେ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ରହିଥିବା ନୀତିଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ସନାତନର ଓ ସବୁ ଯୁଗରେ ଅନୁସରଣୀୟ ଧର୍ମବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ତାପରେ ସେଗୁଡିକର ସମର୍ଥନ ଲାଗି ଅନୁରୂପ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତିମାନ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ! ଯୁଗଯୁଗର ଅନୁରକ୍ତିଗତ ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମଣିଷର ଧର୍ମ କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କିପରି ବଦଳି ଯାଏ ଓ ଏହି ଅବସରବାଦର ସମର୍ଥନ

ଜଣାଇ କମର ଅନୁରୂପ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଏ, ଇତିହାସର ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମରୁ ଆମକୁ ତାହାର ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳିପିବ । ଇଉରୋପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ଆରମ୍ଭଯୁଗରେ ସରଳ ଓ ବିଳାସବିହୀନ ଜୀବନକୁ ଧର୍ମର ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଥିଲା । ମହାତ୍ମା ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଏହି ସରଳ ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଥିଲା । ଏହି ଆଦର୍ଶ ଓ ପ୍ରତୀକ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ତତ୍କାଳୀନ ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ ପ୍ରଗତିବାଦୀଙ୍କ ପରି ଅତୁଳ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଠୁଳ କରି ରଖିଥିବା ରାଜା ଓ ଭୂସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ତାପରେ ଧର୍ମର ଆସ୍ଥାନ ଗୀର୍ଜାରେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଧର୍ମାଧୀଶମାନଙ୍କର ଜୀବନରୁ ସକଳ ସରଳତା ଅପସରି ଗଲା । ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ପ୍ରସାର କରିବା ଗୀର୍ଜାର ଏକ ଅପ୍ରାଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା, ସମ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ଷମତା ବଢାଇବା ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ଗୀର୍ଜାଗୁଡ଼ିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ଏବଂ ଏହି ଜମିଦାରୀ ଗୁଡିକର ସମର୍ଥକ ସ୍ତମ୍ଭ ହୋଇ ରହିଥିବା ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କର ପ୍ରଗତିବାଦ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ପାଣି ଫାଟିଗଲା । ଇଟାଲିର ଧର୍ମଗୁରୁ ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ (Saint Frandcis de Asisi) ଈଶ୍ୱରପୁତ୍ର ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ସରଳଦରିଦ୍ର ଜୀବନର ପ୍ରଶଂସାଗାନ କରି ଯେଉଁସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖି ଯାଇଥିଲେ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରେ (୧୩୨୨)ଧର୍ମଶାସନର ମହାମାନ୍ୟବର ପୋପ୍ଙ୍କର ହୁକୁମନାମା ଜାରିହୋଇ ଯୁଗର ନୂତନ ଆଦର୍ଶକୁ ସୁହାଇବା ଭଳି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନୂଆକରି ପୁଣିଥରେ ଲେଖା ହେଲା । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ବରଣ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଆଗରୁ ଯେଉଁ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିଲା, ଆଉ ଏକ ହୁକୁମ ଜାରି କରାଯାଇ ତାହାକୁ ଧର୍ମଦ୍ରୋହ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ପୋପ୍ଙ୍କର ବଡଲୋକୀ ଓ ଧନସଉକୀ ମନ ହୁଏତ ଆପଣା ଧର୍ମର ଆଦ୍ୟଗୁରୁ ଦରିଦ୍ର ଥିଲେ ବୋଲି କହିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରିବାରୁ ଏପରି ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ଆମର ମଣ୍ଡାହୋଇ ରହିଥିବା ଶଙ୍କର ପୀଠ ମାନଙ୍କରେ ଠିଆହୋଇ ଆଦ୍ୟ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦରିଦ୍ର ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଜୀବନ ବରଣ କରିଥିଲେ ବୋଲି କହିଲେ କିଏ ଲଜ୍ଜିତ ଅନୁଭବ ନ କରିବ ? ଶ୍ରେଷ୍ଠୀପରିପାଳିତ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତରୀଭୂତ ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନମୂର୍ତ୍ତି ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଓ ମହାବୀର ତୃଷ୍ଣାବର୍ଜିତ ସରଳ ଜୀବନକୁ କାମ୍ୟବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ କହିଲେ

କାହାକୁ ଅଶ୍ୱସ୍ତି ନ ଲଗିବ ? ଯେକୌଣସି ଅବକାଶରେ ହେଉ ପଛକେ, ସତ୍ତା ବା ଶାସନର ପାହାଚ ଉପରକୁ ଆଉଜ ପଡ଼ିଲେ ସାହିତ୍ୟର ଦଶା ସଚରାଚର ଏହିପରି ହୋଇଥାଏ !

ଜାତି ଓ ଜାତିପୂଜା ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟିକର ଅଫିମ ହୋଇପାରେ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁରକ୍ତି ଦାବି କରିବାରେ । ସାହିତ୍ୟରପଙ୍କରେ ଜାତିପୂଜାକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା ରୂପେ ଥାପନ କରି ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାବତୀୟ ହବି ଢ଼ାଳିବାର ସରାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଇଉରୋପୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟାଏ ଯୁଗରେ ଏହି ଖିଆଲଟା ହିଁ ସର୍ବବନ୍ଦ୍ୟ ଫେସନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ! ଜାତିପୂଜାର ଉଗ୍ରାହରଙ୍ଗା ବୁହାଇ ସାହିତ୍ୟକଣ୍ଡିଆରୁ ଅତଡ଼ା ଖସାଇବାର ଇତିହାସରେ ଜର୍ମାନୀର ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଆମେ ବେଶ୍ ପୁରୋଧା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିବା । ଜାତିପୂଜାବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ବା ଜାତିପୂଜାବାଦୀ ଲେଖକ—ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକ ଜର୍ମାନ୍ କଳ୍ପନା । ଜର୍ମାନୀର ଲୁଥର୍, ଜର୍ମାନୀର ଫିକ୍‌ଟେ ଓ ହେଗେଲ୍ ଜର୍ମାନ୍ ଜଗତର ବିଜୟକୁ ହିଁ ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଆତ୍ମାର ବିକାଶ ଲାଗି ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଓ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିଲେ । ଜଣେ ଜର୍ମାନ୍ ଲେଖକଙ୍କ ଭାଷାରେ, "ଆଦିପୁରୁଷ ଆଦାମ୍‌ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଇତିହାସର ସକଳ ବଡ଼ବଡ଼ ପ୍ରତିଭାଙ୍କ ଭିତରେ ଜର୍ମାନ୍ ରକ୍ତ ରହିଆସିଛି । ଗ୍ରୀସ୍‌ର ମହାନ୍ ବୀର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର୍ ଜନ୍ମତଃ ଜର୍ମାନ ଥିଲେ ;ଜର୍ମାନ ଭାଷା ହେଉଛି ଆମ ମଣିଷଜାତିର ଆଦିଭାଷା । ଏସିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଆଗେ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିବା ଜନସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଆଗାମୀ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜର୍ମାନ୍ ଜାତି ହିଁ ସମଗ୍ର ବସୁନ୍ଧରାର ମାଲିକ ହେବ ।" ହିଟଲରର ଶାସନ ଅମଳରେ ଜଣେ ଜର୍ମାନ ଲେଖକ ଜର୍ମାନ ଜାତିକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଚନ୍ତି ସେଥିରେ କୁହାଯାଇଛି, ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି ଜର୍ମାନ୍ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ପରିତ୍ରାଣ ସକାଶେ ହିଁ ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ସଂସାରକୁ ଆସିଛି । ତେଣୁ ସେହି ମହାନ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟିର ପରିପୂର୍ତ୍ତି ଲାଗି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଜର୍ମାନ୍ ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗାଇ ଦେବା ହେଉଛି ଜର୍ମାନ୍ ଜାତିର ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଜର୍ମାନ୍ ଶାସକଙ୍କର ଅଧୀନରେ ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସନଦଣ୍ଡ ତଳେ ଏକାଠି ହେଲେ ଯାଇ ପୃଥିବୀର ପରିତ୍ରାଣ ସମ୍ଭବ

ହେବ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର୍ ହିଁ ଏକ ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଜର୍ମାନ୍ ଦେଶର ଜନମନରେ ଏହି ଆଶାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀର ଦାର୍ଶନିକ ଲେଖକ ଲିଇବ୍‌ନିତ୍‌ସ୍ ମଧ୍ୟ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାଷା ଓ ସାରଭାଷା ବୋଲି କହି ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ୧୯୧୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଫ୍ରାନ୍‌ସର ଚଉବନ ଜଣ ଲେଖକ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବା ଗୋଟିଏ ଇସ୍ତାହାରରେ ସକଳ ସମରବିଗ୍ରହର ଅବସାନ ପରେ ଫ୍ରାନ୍‌ସହିଁ ବିଜେତା ହୋଇ ବାହାରିବ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଖାଲି ଇଉରୋପର ମନ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ମନ ସେହିଦିନ ବିଜୟୀ ଫ୍ରାନ୍‌ସର ଆଶ୍ରୟଚ୍ଛାୟା ତଳେ ସମବେତ ହେବ ଏବଂ ଫ୍ରାନ୍‌ସହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଅଭିଭାବକ ବା ପରିଚାଳକ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଏହି ଇସ୍ତାହାରରେ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରାଯାଇଛି । ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରିବାକୁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବା ଯୁଗରେ ଆମ ଭାରତବର୍ଷକୁ ମଧ୍ୟ ଜାତିପୂଜାକୁ ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଭୂ କରି ବସାଇବାର ଝୋଙ୍କଟି ବେଶ୍ ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଜାତିପୂଜାର ହାଉଆ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଇ ସାହିତ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଅତୀତର କେଉଁ ସୁଦୂର ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ଗଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଛି ! ଆମର ସକଳ ଅତୀତ କେବଳ ଆମ ଜାତିପୂଜାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଥିଲା ବୋଲି ଭାବାରୋପ କରାଯାଇଛି । ଆମ ନିଜ ସାହୀ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିପୂଜାର ତାଳବେତାଳ କରି ସଜାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ପୁଅକୁ ସାରବେଶରେ ସଜକରି ଚଉଦଭୁବନ ଜୟକରିବାକୁ ପଠାହୋଇଛି । ସେ କାଳର ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏ କାଳର ଜୟଦେବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆସି ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁଆଦାଣ୍ଡରେ ଖୁଣ୍ଟିବାନ୍ଧି ପକାଇଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି । ଜାତିପୂଜାକୁ ସାହିତ୍ୟର ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣାର ଜାତିକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ଦରବାରର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସିଂହାସନ ଉପରେ ଆସୀନ ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ଆଉ ଇଚ୍ଛାପୂରଣର ସଂବେଗସ୍ୱପ୍ନ ଅନୁସାରେ ସେ ସେଥିଲାଗି ଅତୀତକୁ ବଡ଼କରି ଦେଖିବାର ନାଟରେ ମାତିଯାଏ । ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣାର ଆଗ୍ରହକୁ ସେ ଓଲଟାବାଟେ ଅତୀତଆଡ଼କୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ କରିନିଏ ଏବଂ ଆପଣାର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ମୋହଗଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ଟାଣିଆଣି ହୁଏତ ସେ ଇପ୍‌ସିତ ଫଳ ପାଇଗଲା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା-ପୂର୍ବ ଯୁଗରେ ଜାତୀୟତାକୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଦେବତା କରି ବସା ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଗଲା ପରେ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଏବେ କାହାକୁ ଆପଣାର ଦେବତା ବୋଲି ମାନିବେ ? କାହାକୁ ଆପଣାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନୁରକ୍ତି ଦେବେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଶାସନର ଡୋରି ଆମ ନିଜ ହାତକୁ ଆସିଲା । ଆମେ ନିଜେ ହିଁ ଆମ ଭଣ୍ଡାରର ମାଲିକ ହେଲୁ । ଅଳପ କଥାରେ କହିଲେ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମ ହାତକୁ ପ୍ରଭୂତ କ୍ଷମତା ଆସିଲା । କ୍ଷମତା ପଛରେ ଯେ ଦେଶକୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି, କ୍ଷମତାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିବା ଥୋକେ ମଣିଷ ତାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସିଧା ରାଜନୀତିକୁ ଡେଇଁଲେ । ଏହି ରାଜନୀତି ସହିତ ଲୋକନିର୍ମାଣ-ନୀତିର କୌଣସି ସଂପର୍କ ନ ଥିଲା । ଦେଶକୁ ଗଢ଼ିବାର ବୃହତ୍ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖି ଦେଖି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ କି କଣ, କ୍ଷମତା ପାଇବା ପରେ ପରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ଜୀବନକାୟ ବଢ଼ାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେଉଁଠି କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛିବୋଲି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଥୋକେ ସାହିତ୍ୟିକ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପରି ଭାବୁଥିଲେ କି କ'ଣ, ସେମାନେ ବି ଆତ୍ମସଫଳତାସେବୀ ଏହି ରାଜନୀତିକ ନୂଆ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପଛରେ ଫକ୍କର ସୌଭାଗ୍ୟ-ବାସନାର ନଈ ଭିତରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ । କବି ଆଗେ ଦରବାରରେ ରାଜାର ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲା, ରାଜା ମଧ୍ୟ ଅବସର-ବିନୋଦନର ବିକଳ୍ପରେ କବିକୁ ସମ୍ମାନ ଓ ଶିରପା ଦେବାଲାଗି ଆଗଭର ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା-ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆମ ଏ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକାଂଶରେ ତାହା ହିଁ ହେଲା । ଏକାଡେମୀ ଗଢ଼ାହୋଇ ସଭା ଓ ସାହିତ୍ୟର କୃତ୍ରିମ ଅଥଚ ଉତ୍ସାହ-ପ୍ରଣୋଦିତ ସଂଗମ କରାଗଲା । ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ବଡ଼ ବଡ଼ ସାହିତ୍ୟିକ-ମାନେ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ନାମାଙ୍କିତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ରାଜ୍ୟସଭାର ସଦସ୍ୟ ହୋଇ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ମଣ୍ଡପମାନଙ୍କରେ ଖଟୁଲିରେ ବସିବା ଫଳରେ, ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟଦୃଷ୍ଟିକୁ କେତେଦୂର ଉତ୍ପ୍ରେରଣା ମିଳିଛି, ତାହାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ନିଶ୍ଚୟ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ ହେବ । ମାତ୍ର ମୋର ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ଯେ ଏହିମାନେ ହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଆମ ଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟର ଜୀବନମୟ ଗତିକୁ ଶିଥିଳ ଓ ବହୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରି-ଦେବାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସହଯୋଗ କରିଛନ୍ତି ! ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟର

ଏକ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଯୁଗରେ କବିଗୁରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ସବୁଜ ଓ କଞ୍ଚା ଅବୁଝାମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଆଘାତ ଦେଇ ସେମାନେ ଅଧମରାମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାନ୍ତୁ ବୋଲି ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଇଥିଲେ । ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଯୁଗରେ ମଞ୍ଜି ପଡ଼ିଥିବା ସାହିତ୍ୟ ଗଛର ଏହି ଫଳନ୍ତ ଯୁଗରେ କ୍ଷମତା-ଗ୍ରଥିତ ଅଧମରାମାନେ ହୁଏତ ସବୁଜ ଓ କଞ୍ଚାମାନଙ୍କୁ ଦମନୀୟ ଓ ତେଣୁ ଦୟନୀୟ କରି ରଖିବାରେ ହିଁ ବଡ଼ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା-ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଗତ ଦୁଇଟିଯାକ ଦଶନ୍ଧିରେ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ରାଜ-ନୀତି ବା କ୍ଷମତାନୀତିର ଆଶ୍ରୟରେ ହିଁ ରହି ଆସିଚି । ଏହି ଲଜ୍ଜାକର ଯୁଗରେ ଆପଣାର ସମ୍ମାନ, ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ସମ୍ଭ୍ରମରକ୍ଷା ଲାଗି ସାହିତ୍ୟିକ ଅଧିକାଂଶତଃ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ହିଁ ଅପେକ୍ଷା ରଖିଆସିଚି । ସବୁ ସଭା, ସବୁ ଶୋଭା, ସବୁ ଜୟନ୍ତୀ ଓ ସବୁ ବୈଜୟନ୍ତୀ ବେଳକୁ ସାହିତ୍ୟର ବେଦୀ-ମୁହଁକୁ କଳା କରିଦେଇ ସତେଅବା ରାଜନୀତିକ ନେତାର ଜୟମୁକୁଟଟା ଅଧିକ ଜକଜକ ଦିଶିବାର ଦମ୍ଭ କରି ଆସିଚି । ଶାସନାରୂଢ଼ ନେତା-ମାନଙ୍କର ଚରୁଅନ୍ନ ନ ପାଇଲେ ବାଣୀସଂସ୍ଥାନର ସକଳ ସୃଷ୍ଟି ଓ ସକଳ ଗବେଷଣା ହୁଏତ ବନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଅନେକେ ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରିଚନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଆପଣାର ଫଟୋଟିଏ ଉଠିଗଲେ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇଚି, ଏକା ସଭାରେ ବସି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କଥା କହିଲେ ଅଧ୍ୟାପକ ଆପଣାର ସକଳ ତୀର୍ଥକୁ ଗୋଟିଏ ଚରଣସ୍ପର୍ଶରେ ପାଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରିଚି । ଏ ସବୁ ଘଟିବା ଦ୍ୱାରା ସଭା ବା ଶାସନକୁ ତ ଲଜ୍ଜା ଲାଗିବାର କଥା ନୁହେଁ, ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ି ସାହିତ୍ୟିକ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ପାଶୋରି ଦେଇଚି । ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଯୁଗରେ ଏପରି ଏକାଧିକ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କର ଉଦୟ ଓ ଗମନାଗମନ ହୋଇଚି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଅନୁଧାବନର ନହକା ତେରଟା ରାଜନୀତିରେ ରହିଚି, ସାହିତ୍ୟ କେବଳ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ଅପ୍ରଧାନ ଆଗ୍ରହ ହୋଇ ରହିଚି । ସେମାନେ ରାଜନୀତିର ପଶି ହୁଏତ ସର୍ବପ୍ରକାର ଶୀଳଭଙ୍ଗ କରିଚନ୍ତି, ସବୁ ଅନୀତିରେ ହାତ ଧୋଇଚନ୍ତି, ମାତ୍ର ଏଣେ ମଝିରେ ମଝିରେ ସାହିତ୍ୟମେଳାରେ ନିଜର ଭଲ ମୁହଁଟା ଦେଖାଇ ବୁଲିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ରୁଟିନ୍ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ରଖିଚନ୍ତି । ପୁଣି ଏପରି ଖଣ୍ଡେ ଅଧେ ଉଦାହରଣ ବି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ, ଯେଉଁଠିକି ସିଏ ସ୍ୱଭାବତଃ ହନେ ସାହିତ୍ୟକୁ ସ୍ୱଧର୍ମ ଓ ରାଜନୀତିକୁ ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱଧର୍ମ

ବୋଲି ମାନୁଥିଲି, ଅବସ୍ଥାଚକ୍ରର ଆବର୍ତ୍ତରେ ପଡ଼ି ସିଏ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ରାଜନୀତି ଭିତରକୁ ହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗୋଡ଼ ଖସାଇ ଯାଇଛି ଓ କ୍ଷମତାକୁ ହିଁ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି ।

ଆମକୁ ଭଲ ଲାଗୁ ବା ନ ଲାଗୁ ପଛକେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସାହିତ୍ୟରେ ହିଁ ହାନି ହୋଇଛି, ଏବଂ ସାହିତ୍ୟିକ ହିସାବରେ ଆମର ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ହିଁ ହାନି ହୋଇଛି । ଆମର ଅସଲ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତି ରହିଥିଲେ ହୁଏତ ଆମେ ସେଥିଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ସାଧନା କରିବା ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରୁଥାନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ବଡ଼ ଲାଙ୍ଗୁଳ ଧରି ବଡ଼ ହେବାର ମନ୍ଦସ୍ପର୍ଦ୍ଧା କରି ଆମେ ଆପଣା ସାହିତ୍ୟିକ ଭେକ ଓ ବିଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ହରାଇ ବସିଲୁ ! ଆଜି ଓଡ଼ିଶାରେ ଶତଗୁଣ ଅଧିକ ଡିଣ୍ଡିମ ଓ ଢୋଲ ବଜାହୋଇ ସାହିତ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନମାନ ବସୁଛି । କିନ୍ତୁ ଏମିତି କରି ଆମେ ମୂଳତଃ ଆପଣା ଡିଣ୍ଡିମ ଓ ଢୋଲଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ପିଟିବାର ସରାଗ ଦେଖାଉଛୁ । ରାଜନୀତି-କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁମାନେ ମୂଳତଃ କ୍ଷମତା ଗୃହାନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହି କ୍ଷମତାର ଭୋଗପାଇ ହିଁ ରହି ଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ କୌଣସି ଲୋକ-ନିର୍ମାଣରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାଗ ନେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବା କୌଣସି ଜନସମୂହର ଭାଗ୍ୟକୁ ବଦଳାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ମୂଳତଃ ପଇସା ଗୃହାନ୍ତି, ସେମାନେ ପଇସାରେ ହିଁ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଡାକ୍ତରୀ ବିଦ୍ୟାର କୌଣସି ଅଗ୍ରଗତି ହୁଏନାହିଁ ବା ଡାକ୍ତର ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଉନ୍ନତି ହୁଏ ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟିକ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ମୂଳତଃ ବାହା ବାହା ଗୃହାନ୍ତି, ସେମାନେ ବାହା ବାହାରେ ହିଁ ରହିଯାଆନ୍ତି । ଯିଏ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଜେ, ଭଗବାନ ଲୁଆଡ଼େ ସେହି ପ୍ରକାରେ ଓ ସେହି ରୂପରେ ହିଁ ତା ଜୀବନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ଗୀତାରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ଆମ ଭକ୍ତି ହିଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆକାର ଦିଏ, ଆମର ଅନୁରକ୍ତି ହିଁ ଆମ ଜୀବନ-ବିଚରଣର ମାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥାଏ । ସାହିତ୍ୟିକ କ୍ଷମତା ଗୃହୁଁଥିଲେ ରାଜନୀତି-ରଥରେ ଚାଳକ ହୋଇ ବସିବାକୁ ଯାଏ, ପଇସା ଗୃହୁଁଥିଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମେତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଲେଖିବାର ପ୍ରେମରେ ହିଁ ପଡ଼ିଯାଏ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ପଦ ମିଳେ, ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳେ, ପଇସା କରିହୁଏ ଓ କୋଠା ତୋଳାହୁଏ ସତ, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟିକର ଅତି ଅଜାଣତରେ ତା'ର

କାନ ଆଉ କାହାହାତକୁ ଚାଲିଯାଏ । ପୁଣି ଯାହାର କାନ ଅନ୍ୟହାତରେ, ସେ ପୁଣି ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବ କୁଆଡୁ? ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେଲେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଜୀବନ ତଥା ଆପଣାର ଅନ୍ତରତମ ଅନୁରକ୍ତି ପାଖରେ କାନ ଡେରିପାରିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏହି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରି ପାରିବା ଲାଗି ଆପଣାର କାନ ଆପଣା ଅକ୍ତିଆରରେ ହିଁ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିନୋବା ଭାବେଙ୍କର ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, "ଆଜି ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମୀମାନେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଉପାସନା କରୁଛନ୍ତି । ଯଦି ସେମାନେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ଅନନ୍ୟ ଭକ୍ତି କରିପାରନ୍ତେ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଉ ନ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଲୋକସମାଜରେ ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ନ୍ତା । ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀମନ୍ତ ଧନୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଣିନେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଯାଉଛି, ଏପରିକି ସ୍ୱାଭାବିକ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛି ।" ଲକ୍ଷ୍ମୀ କହିଲେ ଏଠାରେ ପଇସା, ପ୍ରସିଦ୍ଧି ସବୁ ବୁଝାଇବା ଉଚିତ ।

ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମଣିଷ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲପାଏ, ତାହାର ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରିବା ଉଚିତ । ଆଧୁନିକ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଏହିପରି ଏକ ସୂଚନା ଦେଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ଅନୁରକ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର ଓ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଯଦି ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇରହେ ଏବଂ ମୋର ବିଚରଣ-ସନ୍ତପ୍ତ ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତ ଖଣ୍ଡିତ କରି ଦେବାରେ ହିଁ ଅଧିକତର ସହଯୋଗ କରିଥାଏ । କ୍ଷମତା ଓ ରାଜନୀତି ଭିତରକୁ ଆପଣାର ଅସଲ ଅନୁରକ୍ତିକୁ ଲମ୍ବାଇ ରଖିଥିବା ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଆପେ ଖଣ୍ଡିତ ଓ ସନ୍ତାପ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାହିତ୍ୟଘରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତାପ ବଢ଼ାନ୍ତି । ପଇସାକୁ ଆପଣାର ପ୍ରିୟତମ ଚେଲଘଡ଼ି କରି ରଖିଥିବା ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଛଇ ସତ୍ତ୍ୱେ ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନା ଓ ସାହିତ୍ୟ-ସୃଷ୍ଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଧାନତଃ ପଛୁଆ ହୋଇ ରହନ୍ତି । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ମହାକବି ବାଲ୍ମୀକି ସାହିତ୍ୟ ଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବିକଳ ହୋଇ ବୁଲିବା ସମୟରେ କୁଆଡେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀ ଆସି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଉଭା ହୋଇଗଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ କରିଦେବାକୁ କହିଥିଲେ । ବାଲ୍ମୀକି ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାରି ଥିଲେ, ତେଣୁ ସେ ଅତି ନମ୍ର ଭାବରେ

ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଅମରାବତୀକୁ ହିଁ ଫେରିଯିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । କାହାଣୀଟି ସତ୍ୟ ନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନାଟି ସେକାଳରେ ଯେମିତି ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ତାର ସର୍ବୋତ୍ତମ ନିଧି ବିଷୟରେ ସଚେତ କରି ଦେଉଥିଲା, ଏ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ସଚେତ କରିଦେଉଛି । ଅନୁରକ୍ତିର ଆରୋହଣ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଭାରତୀୟ-ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଜରିଆରେ ସୂଚାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ପର୍ବତର ଚୂଡ଼ାଯାଏ ଉଠିବା ଲାଗି ଯିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବାହାରିଛି, କାଳି ଗିରିପଥ ଅତିକ୍ରମ କଲାବେଳେ ହୁଏତ ସେ ବାଟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଶୀତଳ ସରୋବର ଓ ତରୁ ଗୁମ୍ଫା ଦେଖି ଅଟକିଯିବାର ମନ କରିବ ଓ ଘଡ଼ିଏ ବସିଯିବାର ବାହାନାରେ ସେଇଠି ଶୋଇପଡ଼ିବ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେ ତରୁଗୁମ୍ଫା, ସରୋବର ସମୀପର ଶୀତଳ ଆରାମ ପାଇବ ସତ, କିନ୍ତୁ ପର୍ବତର ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚି ଥିଲେ ସେ ବିଶ୍ୱକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାନ୍ତା, ସେପରି ଦେଖିବାର ଭାଗ୍ୟରୁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିବ । ସାହିତ୍ୟାନୁରକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଦାୟିତ୍ୱ ହେଉଛି ସାହିତ୍ୟିକର ଗିରିଶିଖର । ରାଜନୀତି, କ୍ଷମତା, ପଇସା ଓ ଆଉସବୁ ବାହା ବାହା ହେଉଛି ଅଧାବାଟରେ ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିବା ଶୀତଳ ତରୁଗୁମ୍ଫା ଓ ସରୋବର । ସାହିତ୍ୟିକକୁ ବାଛି ନେବାକୁ ହେବ ।

ପ୍ରକୃତିର ନିୟମକୁ ଜାଣି, ବୁଝି ବିଜ୍ଞାନ ଆଗକୁ ଗଲା । ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ନୂଆ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭାବନ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ଆମେ କେବଳ ନିୟମର ଏକ ଦାସ ବା ଯନ୍ତ୍ର ବୋଲି କହି ପାରିବା ନାହିଁ । ପୁରୁଣାକୁ ମାନିନେବା ବୈଜ୍ଞାନିକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମୋଟା ଦରମା ପାଇ ମୋଟା ବାବୁ ହୋଇପାରେ ସତ ମାତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ଅଟକି ଯାଏ । ନୂଆ ସକାଶେ ନୂତନ ଅଭିଳାଷ ସୃଷ୍ଟି କରାଇବା, ପ୍ରଚଳିତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଚରମ ବୋଲି ମାନି ନନେଇ ବୈଜ୍ଞାନିକକୁ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ନୂତନ ଦ୍ୱାରଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ଲାଗି ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନିୟମ, ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଚାର ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମାଜ ସମ୍ମୁଖରେ ନୂତନ ଅନ୍ୱେଷଣର ବିଦ୍ରୋହବାନା ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ରଖିବା ହେଉଛି ବୈଜ୍ଞାନିକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

ଏବଂ ଲୋକ ସାଧାରଣ ଓ ସରକାରମାନଙ୍କୁ ବୈଜ୍ଞାନିକଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା ମିଳୁଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଆମେରିକାର ବିଜ୍ଞାନ-ସମୀକ୍ଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବ୍ରୋନୋସ୍କି (Jacob Brownrowski) କହିଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟିକ ବେଲାକୁ ମଧ୍ୟ ଯେଇଆ । ସଂସାର ଗୋଟାକୁ ମୋହି ଘାରିଥିବା ସମୟରେ ସାହିତ୍ୟିକ ହିଁ ସାହାସ କରି ମୂର୍ତ୍ତି ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ବାହାରିବ । ଦେଶଟାଯାକ ସକଳ ଜାକଜକମରେ ସଜ ହୋଇ ବାହାରି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଭୁଲ୍ଟାକୁ ଭୁଲ୍ଟା ବୋଲି କହିବ ଓ ଫମ୍ପାକୁ ଫମ୍ପା ବୋଲି କହିବ । ଯୁଗାନୁକୂଳ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ ଆଗ ସାହିତ୍ୟାନୁକୂଳ ହୋଇ ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ଯୁଗ-ଶାସକର ପ୍ରଲୋଭନ ଓ ଧମକ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ସେନ୍ଟେଟିସ୍‌ଙ୍କ ପରି କହିପାରିବ, "ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କର ବୋଲି ମାନିବି, ତୁମମାନଙ୍କର ବୋଲି ମାନିବି ନାହିଁ" । ଭଗବାନଙ୍କର ବୋଲି ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱଧର୍ମର ବୋଲି, ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥତମ ଅନୁରକ୍ତିର ବୋଲି, ଯେଉଁ ଅନୁରକ୍ତି ପାଖରେ କି ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଗୁଣ ଓ ନୈପୁଣ୍ୟକୁ ହବି ରୂପେ ନିବେଦନ କରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଆଲବର୍ଟ ସ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ, "ଯଦି ଦର୍ଶନକୁ ହିଁ ତୁମେ ଆପଣା ଜୀବନର ରାସ୍ତାରୂପେ ବାଛିନେବ, ତେବେ ମନେରଖ, ତୁମକୁ କେବଳ ପ୍ରସ୍ତରମୟ ବନ୍ଧୁର ରାସ୍ତାରେ ହିଁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପଥୁରିଆ ରାସ୍ତାରେ ଯିବାକୁ ହେଲେ ତୁମର ମେରୁଦଣ୍ଡକୁ ଆଗ ମଜବୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମେରୁଦଣ୍ଡ ମଜବୁତ କରି ହିଁ ତୁମେ ଦର୍ଶନର ରାସ୍ତାରେ ପ୍ରଥମ ପାଦ ପକାଇ ପାରିବ ।" ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଦର୍ଶନର ଅନ୍ୟତମ ବାଟ । ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟିକକୁ ଆପଣାର ମେରୁଦଣ୍ଡ ମଜବୁତ କରିବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଯାଇ ସେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିପାରିବ ।

ଆମେରିକାର ବିଗତ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କେନେଡି କୌଣସି ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ କହିଥିଲେ, "ଯେତେବେଳେ କ୍ଷମତା ମଣିଷକୁ ଉଦ୍ଧତ କରିପକାଏ, କବିତା ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ତାକୁ ତା'ର ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସଚେତ କରାଇଦେବାକୁ ଆସେ । ଯେତେବେଳେ କ୍ଷମତା ମଣିଷଜୀବନର ଆଗ୍ରହ-ଭୂମିକୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପକାଇବାକୁ ବସେ, ସେତିକିବେଳେ କବିତା ହିଁ ତାକୁ ପରିଶୁଦ୍ଧ କରିବା ଲାଗି ଆସେ ।" ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କେନେଡି କବିତା ବିଷୟରେ ଯାହା କହିଛନ୍ତି, ସମଗ୍ରତଃ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେଇ କଥା କହିପାରିବା ।

ସାହିତ୍ୟକର ବିଡମ୍ବନା

ଦଶହରା ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରପତ୍ରିକାମାନଙ୍କର ବିଶେଷାଙ୍କ ବାହାରେ । କଟକରୁ ବାହାରେ, କଲିକତାରୁ ବାହାରେ । ଖାଲି ଦଶହରାକୁ ନୁହେଁ, ଅନେକ ସମୟରେ ଦୋଳ, ଦିବାଳି ଓ ରଜ ଉପଲକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷାଙ୍କମାନ ବାହାରି ଥାଏ । ପର୍ବ ସହିତ ଆମ ପତ୍ରିକାଗୁଡ଼ିକର ସଂଯୋଗ କରିଦେବା ପଛରେ ହୁଏତ କେତେ ରକମର କାରଣ ଥାଇପାରେ । ସେଥିଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ଆଖି-ଆଗରେ ଦିଶିଯାଉଛି । ପର୍ବ ହେଉଛି ଖୁସିର ସମୟ ଆମୋଦ-ପ୍ରମୋଦର ସମୟ; କାମରୁ ଛୁଟି ନେଇ ଘରକୁ ଯିବାର ସମୟ । ବରଷଯାକର ସଞ୍ଚୟକୁ ପରମ ଉଦାରତାର ସହିତ ଉଡ଼ାଇଦେବାର ସମୟ ବୋଲି ହୁଏତ ଏହାକୁ କୁହାଯାଇପାରେ । ପର୍ବର ମଉଜଲାଗି ଆପେକ୍ଷମାଣ ମଉଜୀ ମନ ଯେତେବେଳେ ହାତ ଖୋଲି କରି ଦୁନିଆଟାକୁ କିଣିନେଇ ଆପଣାର ଦୁନିଆକୁ ମୋହିତ କରିଦେବ ବୋଲି ବାହାରିଥାଏ, ସେତେ-ବେଳେ ତା'ର ହାତ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ସୁସଜ୍ଜିତ ଓ ସୁମଣ୍ଡିତ ବିଶେଷାଙ୍କକୁ ନେଇ ଧରାଇଦେଲେ ସିଏ ସେଇଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଝଟାକେଇ ଭିତରେ ପକାଇଦେବାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଆପତ୍ତି କରେ ନାହିଁ । ନାନା ମଉଜଭିତରେ ହାତରେ ବିଶେଷାଙ୍କଟାଏ ରହିଥିଲେ ତାହା ରଜ ବା ଦଶହରାର ମଉଜ ଅବଶ୍ୟ ବଢ଼ାଏ । ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ଓ ପରିଚାଳକମାନଙ୍କୁ ଏହି ବାହାନାରେ ଅଧିକ ଦକ୍ଷିଣା ବି ମିଳେ । ଗଡ଼ଗଡ଼ିଆ ଯାତରୁ ଫେରିଥିବା ମିଠେଇ-ଦୋକାନୀର ମନଠାରୁ ଏହିସବୁ ଅବସରରେ ଦରିଦ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ପତ୍ରିକାବେପାରୀମାନଙ୍କର ମନ କଦାପି କମ୍ ଖୁସି ହେଉନଥିବ । ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସମସ୍ତେ ପର୍ବକାଳୀନ ଏହି ପ୍ରସନ୍ନ ସମୟଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପବହୁତ ଉପକୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ମଉଜର ସାଥୀ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଆଦୌ ଆଧୁନିକ ନୁହେଁ । ଅନେକ ଦିନରୁ ଏହା ଆମର ସଂସ୍କାର ଭିତରେ ରହି ଆସିଛି । ସାହିତ୍ୟରୁ ମଉଜ ପାଇବାକୁ ସମାଜର ଉତ୍ତମାର୍ଣ୍ଣମାନେ କାଳେକାଳେ ଦରବାର ବସାଇ ଆସିଛନ୍ତି, ପୁଣି ମଉଜୀ ସମାଜ ସହିତ ସାମିଲ ହେବାକୁ

ଉତ୍ସାହୀ ସାହିତ୍ୟିକ ମଧ୍ୟ କାଳେ କାଳେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିଆସିଛି । ଏହା ଦ୍ୱାରା ସାହିତ୍ୟର ବା ସମାଜର କିଛି ଲାଭ ହୋଇଥାଉ ବା ନ ଥାଉ ପଛକେ, ଆମ ସଂସାରରେ ମଉଜଟା ଅବଶ୍ୟ ବଢ଼ିଛି । ପର୍ବଦିନର ଯାନିଖିଲ, ପଶାଖେଳ ଓ ପାୟସାନ୍ନ ପର୍ବର ମଉଜକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଉଥିଲା ପରି ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ମଉଜର ମାତ୍ରା ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ବଢ଼ାଇଦିଏ ବୋଲି ହୁଏତ ଅନେକ ନିଶ୍ଚୟ ଭାବୁଥିବେ । ଯେଉଁଠି ସାହିତ୍ୟ ବେଶି, ସେଠାରେ ମଉଜ ବି ବେଶୀ ରହିଥିବ ବୋଲି ଆମେ ହୁଏତ ଅନୁମାନ ବି କରି ନେଇପାରିବା । ଏହିପରି ଏକ ଅନୁମାନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମଉଜକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସ୍ଥାୟୀଭାବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ସାହିତ୍ୟକାରମାନେ ଷଡ଼ରସ ଓ ନବଧା ଭକ୍ତିର ପୁଟମାନ ଗୋଳାଇ ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜିବାର ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାକୁ ଭକ୍ତି କୁହାଯାଏ ନାହିଁ । ମଣିଷ ମଉଜ ପାଖରେ ବି ସମାନ ସନ୍ତର୍ପଣର ସହିତ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିପାରେ । ତେଣୁ ଆମେ ଭକ୍ତିକୁ କଦାପି କେବଳ ଧର୍ମବ୍ୟାପାରର ଏକଚାଟିଆ କରି ରଖି ପାରିବା ନାହିଁ । ମଉଜରେ ବୋଇତ ଭରିଦେବାକୁ ହିଁ ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନ-ବଣିଜର ପରମ ଚରିତାର୍ଥତା ବୋଲି ଭାବିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ହୋଇଥାଏ ଆମେ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତିର ଯାବତୀୟ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇପାରିବା ।

ସାହିତ୍ୟକୁ ମଉଜ ବୋଲି ମାନିନେବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବାଧା ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ ବଢ଼ାଇ ମଉଜ ବଢ଼ାଇବାର ସରାଗଟାକୁ ବି ମାନିନେବାରେ କାହାରି କିଛି ଆପତ୍ତି ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏ ସବୁର ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିବା ବେଳେ ଆମକୁ ତଥାପି ଆମ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁ, ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରୀତିପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନେଇ କାବ୍ୟ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖାହେଲେ ସଂସାରରେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରତି ପ୍ରୀତି ବା ଅନୁରାଗ ଆପେଆପେ ବଢ଼ିଯାଏନାହିଁ । ଚିତାଚଇତନର ଶୃଙ୍ଗାର ବଢ଼ିଲେ ଧର୍ମ-ଚେତନାର ଅସଲ ଚେରଗୁଡ଼ାକ ଆପେଆପେ ପ୍ରସରି ପାରେନାହିଁ । ସତ୍ସଙ୍ଗ ବସାଇଦେଲେ ହିଁ ସତ୍ ବା ସଜ୍ଜନର ସଙ୍ଗ ଆପେଆପେ ମିଳିଯାଏ ନାହିଁ । ଧୂନି ଜଳାଇ

ରାତିସାରା ଉଜାଗର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅନେକ ସମୟରେ ହୃଦୟର ଓଦା କାଠରେ ନିଆଁ ବି ଧରେନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରେ ଧୂନି ଜଳିବା ତ ପଛର କଥା । କଥାଟିକୁ ଆହୁରି ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ଆମେ କହିବା ଯେ ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତି ସକାଶେ ମହାଯଜ୍ଞମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲେ ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତି ଆପେଆପେ ଆସି ଯାଏ ନାହିଁ । ଲୋକସଙ୍ଗୀତ ଓ ଲୋକକଳାର ସଂଗ୍ରହ କରି ବାହାରିଲେ ହୁଏତ ସଂଗ୍ରହାଳୟର ବପୁ ବଢ଼େ ଓ ସଂଗ୍ରହକାରୀଙ୍କୁ ଡିଗ୍ରୀ ମିଳେ ସତ, ମାତ୍ର ଲୋକଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ବଞ୍ଚିରହିବା ତଦ୍ୱାରା ଆପେଆପେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହୁଏତ ମଗଜର ବାସନା ବଢ଼େ, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ବାସନା ଆପେଆପେ ବଢ଼ି ଯାଏ ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଜୀବନକୁ ନେଇ ନାନା ଧୂମ୍‌ଧାମ୍ ଚାଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଜୀବନର ବାସନା ବଢ଼େ ନାହିଁ । ମଗଜ ବଢ଼େ, ଆନନ୍ଦ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ରହେ । ଆମର ଅବସର-ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ାକ ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବାର ମୁହାଁ ଯାଏ, ମାତ୍ର ହୃଦୟ ସଙ୍କୁଚିତ ରହିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମଗଜକୁ ହିଁ ଶିଳଶିଳପୁଆ ବୋଲି ମାନି ଯେଉଁମାନେ ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡର ଠାଆ ସଜାଇ ତାହାର ଉପାସନା କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମାନୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏକଥା କପରି ବୁଝିବେ ?

ଯୁଗ ଯେତିକି ଯେତିକି ଆଗକୁ ଯାଉଛି, ସାହିତ୍ୟର ଆଦର ଓ ପ୍ରସାର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସେତିକି ବଢ଼ୁଛି । ସଂସାରକୁ ଛାପାକଳ ଆସିବା ପରେ ସାହିତ୍ୟର ଅଗ୍ରଗତି ସତେ ଯେପରି ସୁଅର ଗତିଅନ୍ୱିତ ବହିବାରେ ଲାଗିଛି । ଗତ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷଭିତରେ ସାହିତ୍ୟର ଭଣ୍ଡାର କେତେଭାବେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ସାହିତ୍ୟର ଉଦର କେତେମତେ ଫୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର କାଲି ଲିଖିତ ଭାଷା ହିଁ ନ ଥିଲା, ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ଆଜିକୁ ଅନାଇଦେଲେ ହିଁ ବିସ୍ମୟ ଲାଗୁଛି । ସାହିତ୍ୟରେ ବିଭାଗ ବଢ଼ିଛି, କ୍ଷେତ୍ର ବଢ଼ିଛି, ଆଦାନପ୍ରଦାନ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଛି । ତଥାପି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ବିଡ଼ମ୍ବନା ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଅତି ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ସାହିତ୍ୟ ବଢ଼ୁଛି; ଆଗେ ରାଜାପୁଷ୍ଟ ଜୀବନ-ବିପଣିରେ ସାହିତ୍ୟିକକୁ ଯେତିକି ବାହାବାହା ମିଳୁଥିଲା, ଏବେ ରାଷ୍ଟ୍ରପୁଷ୍ଟ ଜୀବନବିପଣିରେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହୁଏତ ତାହାର ଦଶଗୁଣ ବାହାବାହା ମିଳୁଛି । କବି ଓ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ କରାଯାଉଛି,

ଅଭିନନ୍ଦନ-ଗ୍ରନ୍ଥ ଭେଟି ଦିଆଯାଉଛି, ସେମାନଙ୍କର ଜୟନ୍ତୀକୁ ଜାତୀୟ ଉତ୍ସବରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଉଛି । ମାତ୍ର ଏଣେ ସକଳ କବି ଓ ଲେଖକର ପୁଞ୍ଜିସର୍ବସ୍ୱ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେମ ଏହି ସଂସାରରୁ ଯେପରି ଦିନକୁଦିନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମର୍ମେମରି ଯାଉଛି । ବିଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଚରଣ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘୃଣା ବି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରୀତିର କର୍ଷିତ ଓ ବିକର୍ଷିତ, ନୂତନରୁ ଓ ନୂତନତମ ଶୈଳୀମାନ ବାହାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତଥାପି ଯେପରି ସ୍ନେହ ପ୍ରୀତି ହିଁ କ୍ରମେ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିବାର ନାନାଜାତୀୟ ସାଧନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂସାରରେ ଅବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଚତୁରତାକୁ ହିଁ ବିଜ୍ଞତା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ମଣିଷଜୀବନର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଓ ଅଧଃକୁ ଉଖାରି ଆମର ଏହି ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ ଯେତିକି ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖାଯାଉଛି, ଏଣେ ମଣିଷର ମଣିଷପଣିଆ ଯେପରି ସେତିକି ଜର୍ଜର ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ତାର ଅବଲମ୍ବନଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ଖାଲି ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଖସିଯିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି । ସାହିତ୍ୟର ଘର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷସଂସାରର ଏହି ଘରେଯେପରି କ୍ରମେ ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆପଣା ହୃଦୟର ଶୂନ୍ୟତାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାଲାଗି ମଣିଷ ତା'ର ସଂସାରରୁ ଯେପରି କୌଣସି ଆଶ୍ୱାସନା ପାଇ ପାରୁନାହିଁ ।

ଆମ ପୃଥିବୀରୁ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ ଏହି ବିଡ଼ମ୍ବନାଟି ହୁଏତ ଟିକିଏ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଆମ ସଂସାରରେ ଶାନ୍ତି-ସମ୍ମିଳନୀର କୌଣସି ଅଭାବ ନାହିଁ । ଏବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାଦେଶରେ ଶାନ୍ତି-ସମ୍ମିଳନୀମାନ ବସିଲାଣି । ଶାନ୍ତିଲାଗି ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯାଉଛି । ମଣିଷଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷପଣିଆ ଗୁଣକୁ ଫୁଟାଇ ପାରିଥିବା ସକାଶେ ଓ ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ସେତୁ ବାନ୍ଧିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିବା ସକାଶେ ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯାଉଛି । ଯୁଦ୍ଧବାଟରେ କେବଳ ସର୍ବନାଶ ହିଁ ରହିଛି, ତେଣୁ ଶାନ୍ତିପଥକୁ ଆଦରିବାକୁ ହେବ, ଏହି ସନ୍ଦେଶର ପ୍ରଚାର କରାଯାଇ ଗତ ଦଶ ପନ୍ଦର ବର୍ଷଭିତରେ ହୁଏତ କେତେକୋଡ଼ି ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ନିର୍ମାଣ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପ୍ରତିଯୋଗିତାମାନଙ୍କରେ

ସେଗୁଡ଼ିକ ପୁରସ୍କୃତ ହେଉଚି, ସେଇଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଭୋଗ କଲାବେଳେ ଦେଖଣାହାର ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ହୁଏତ ବଡ ସହଜରେ ଲୁହ ବି ଗଡ଼ାଇ ପାରୁଚି । କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତି କାହିଁ ? ଯୁଦ୍ଧଟା ହିଁ ଯେପରି ଏକ ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟ ହିସାବରେ ମଣିଷକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ନାନା କାରଣରୁ ଆମର କଳା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚାଳିକା-ଶକ୍ତି ହରାଇ ବସିଥିଲାପରି ମନେହେଉଚି । ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି କଳାହୀନ, ଅରସିକ ଓ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଲୋକମାନେ ହିଁ ଆଜି ବଡ଼ ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମର ସଞ୍ଚାଳକ ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି । ଏହି ବିଡ଼ମ୍ବନା କେଉଁ ସାହିତ୍ୟିକୁ ପରାଣ ନ ଲାଗିବ ?

ଇଟାଲିର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲେଖକ ଓ ଉପନ୍ୟାସକାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସିଲୋନେ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ (Ignazio Silone: The Choice of Comrades—Encounter, London, December, 1954) ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ଥାପନ କରିଚନ୍ତି । ଗତ ପ୍ରାୟ ପଚିଶବର୍ଷ ଭିତରେ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ବଡ ବଡ ଅନେକ ଲେଖକ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରି ଯେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଚନ୍ତି, ସେ ଏଥିରେ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଓ ଏହାର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚନ୍ତି । ଏହି ସଂଧାନ୍ତରେ ସେ ୟେସିନିନ୍, ମାୟାକୋଭସ୍କି, ଅର୍ଣ୍ଣେଷ୍ଟ୍ ଟଲର୍, କୁଅର୍ଟ୍ ଟୁଖୋଲ୍ସ୍କି, ଷ୍ଟେଫାନ୍ ଜ୍ୱାଇଗ୍, କ୍ଲାଉସ୍ ମାନ ଓମାଥିଆସନ୍ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ କବି ଓ ଲେଖକଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ କମୁନିଷ୍ଟ ତଥା ଅଣକମୁନିଷ୍ଟ ଉଭୟ ମାର୍କାର ଲେଖକ ଅଛନ୍ତି । ଋଷିଆର ଲେଖକ ଅଛନ୍ତି, ଆମେରିକାର ଲେଖକ ବି ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣରୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିନାହାନ୍ତି । ଜଣେ କବି ଓ ଲେଖକ ଆପଣାର ଯୁଗ ବା ଆପଣା ସମାଜଠାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ସମ୍ମାନର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିଥାଏ, ଏମାନେ ଅଧିକାଂଶତଃ ତାହା ପାଇଚନ୍ତି । ତଥାପି କେଉଁ ଦୁଃଖରେ ଏମାନେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଇଚନ୍ତି ? କ'ଣ ପାଇଁ ରୁଷିବସି ଏମାନେ ସଂସାର ସହିତ ଲାଗିଥିବା

ଆପଣା ଜୀବନର ଡୋରକୁ ନିଜେ ନିଜେ କାଟି ପକାଇଛନ୍ତି ? ଏମାନଙ୍କର ଏହି ମୃତ୍ୟୁ ଆମ ଯୁଗର କୌଣସି ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ବା ବିଡମ୍ବନା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସୂଚନା ଦେଉଛି କି ?

କାରଣ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସିଲୋନେ ଆମ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଭୁବନବ୍ୟାପୀ ନିହିଲିଜମ୍‌ର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । କେତେକ ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟାବିତ୍ ନିହିଲିଜମ୍‌କୁ ଶୂନ୍ୟବାଦର ସମବାଚୀ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି । ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ-ପରମ୍ପରାର ଶୂନ୍ୟବାଦ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀର ଆଖିକୁ ବାହାରୁ ଯେତେ ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ସେତେ ଶୂନ୍ୟ ନୁହେଁ । ନିହିଲିଜମ୍ ଏକ ବାଦ ନୁହେଁ, ଏହା ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି । ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଆଧ୍ୟାତ୍ମଭୂମିକୁ ଗ୍ରାସ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଧି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏହି ବ୍ୟାଧି ହିଁ ସକଳ ସଂସାରର ସକଳ ଭୂମିକୁ ଗ୍ରାସକରି ପକାଉଛି ବୋଲି ଶ୍ରୀ ସିଲୋନେ ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ତୁଚ୍ଛା ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ସଂସାରରେ ସବୁ ସତ୍ୟ, ଶୁଭ ଓ ନ୍ୟାୟକୁ ଗ୍ରାସ କରିପକାଏ, ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ନିହିଲିଜମର ରାଜତ୍ୱ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ମୋର ଲାଭ ହେବ, ମୋଲାଗି ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ, ତାହାହିଁ ଶୁଭ ଓ ତାହାହିଁ ନ୍ୟାୟ । ଏହାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସତ୍ୟ, ଶୁଭ ବା ନ୍ୟାୟ ଅଛିବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ମାନିବିନାହିଁ । ଏହା ହେଉଛି ପକ୍କା ନିହିଲିଜମ୍‌ର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ । ନିହିଲିଜମ କୌଣସି ଚରମ ମୂଲ୍ୟର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ମାନେନାହିଁ । କୌଣସି ବିଧାଯୁକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରେନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ବିଗ୍ରହକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଭିନୟ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠା-ସୂତ୍ରେ ଦେଖିଥାଏ. ସଫଳତାକୁ ହିଁ ଏହା ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଆମ ଯୁଗର ରାଜନୀତି, ସମାଜନୀତି ଓ ସମ୍ବନ୍ଧନୀତିରେ କ୍ରମେ ସଫଳତାକୁହିଁ ଏକମାତ୍ର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବତା କରି ବସାଇ ଦିଆଗଲାଣି । ଧର୍ମ, ନୀତି, ଶାସନ, ପୁଞ୍ଜି ଓ ଆଦର୍ଶ-ବାଦକୁ ସଫଳତାର ଅଭିଯାନରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଜଳକା ପରି ବ୍ୟବହାର କରି ଆପେ ମହାପାତ୍ର ହେବାର ସଂସାଦକୁ ହିଁ ଏହି ନିହିଲିଜମ୍ ଆଜି ସର୍ବପରମ ଉଦ୍ୟମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସିଲୋନେଙ୍କର ମତରେ ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଏହାହିଁ ଆମ ଆଧୁନିକ

ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରବଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ସବୁପ୍ରକାର ଉତ୍ସର୍ଗ ଓ ଆଦର୍ଶ-ବାଦକୁ ବୃଥା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ସଫଳତାଧର୍ମୀ ନିହିଲିଜିମ୍ ହିଁ ଏ ଯୁଗରେ ଜୀବନର ଅତ୍ମାକୁ ଆବୋରିକରି ବସିଛି । ଏପରି ଏକ ଅନୁର୍ବର ଭୂଇଁଉପରେ ସାହିତ୍ୟିକ କପରି ଉଧେଇ ପାରିବ ? କବିର ଦୃଷ୍ଟି ବା କପରି ଉଧେଇ ପାରିବ ? ସତ୍ୟ, ପ୍ରେମ, ନ୍ୟାୟ ଓ ଭ୍ରାତୃଭାବ କପରି ଉଧେଇ ପାରିବ ? ଗତ ପଚିଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଆମ ପୃଥିବୀର କେତେ ଲେଖକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ କେତେପ୍ରକାର ଆଦର୍ଶବାଦ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଠିଆହେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠି କଣ ବିଗିଡ଼ିଚି କେଜାଣି, ଏହି ଆଦର୍ଶବାଦଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଚି, ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ସଫଳ-ତାର ଚତୁର ସଇସମାନେ ଆସି ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଘୋଡ଼ାପରି ବ୍ୟବହାର କରିଚନ୍ତି । ଏହି ସଂସାରରେ ମଣିଷର ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ହେବ, ମଣିଷର ସମାଜ ସୁନ୍ଦର ହେବ ଓ ମଣିଷର ଉଦ୍ୟମ ସୁନ୍ଦର ହେବ ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଗତ ପଚିଶ ବର୍ଷ ତଳେ ଆମର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ କେତେ ଆଶାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶବାଦ ଉପରେ ଆଉଜି ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେହି ଆଦର୍ଶବାଦର ଟୋପି ପିନ୍ଧି ସେମାନେ କେତେ ଉତ୍ସାହରେ ରଣକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଥିଲେ; ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟଶକ୍ତିକୁ ସେମାନେ ଏହି ଆଦର୍ଶ-ବାଦର ପୂର୍ତ୍ତି ଲାଗି ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଉଥିଲେ । ମାତ୍ର ପରିଣାମରେ ହେଲା କଣ ? ଇଉରୋପରେ ଆଦର୍ଶବାଦର ଆଡମ୍ବରମାନ ଫସର ଫାଟି ଗଲା, ସ୍ୱାର୍ଥ-ବୁଦ୍ଧି ହିଁ ଜିତିଲା, ନିହିଲିଜ୍ମ ହିଁ ଜିତିଲା । ସଂସାରର ମେଣ୍ଢା-ଲଢ଼େଇରେ ବଡ଼ ମେଣ୍ଢାମାନେ ଜିତିଲେ, ସାନମାନେ ହଟିଗଲେ, ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିଲେ । ନିଜର ସୃଷ୍ଟି ହରାଇ ସାହିତ୍ୟିକ ଅନ୍ଧପ୍ରାୟ ହୋଇଗଲା । ନିହିଲିଜ୍ମ୍‌ର ପରାକ୍ରମ ଘୋଷଣା କରୁଥିବା ଆମର ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ମଣିଷ ଲାଗି, ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଲାଗି ସ୍ୱପ୍ନ ବାହୁନୁଥିବା କବି ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଉଧେଇ ପାରନ୍ତା କପରି ?

ଅନ୍ଧମୁଲକରେ ଦର୍ପଣ ବିକିବା ଏକ ହାସ୍ୟକର ବ୍ୟାପାରରେ ପରିଣତ ହେଲପରି ସ୍ୱାର୍ଥବ୍ୟାପାରର ସଫଳତା-ସର୍ବସ୍ୱ ଆମ ଆଧୁନିକ ସଂସାରରେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଏକ ହାସ୍ୟକର ଅବ୍ୟାପାରରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ବସିଲା । ସାହିତ୍ୟର ପରିମାଣ ବଢ଼ିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକ ବହି ଛପାହେଲା, ଅଧିକ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଗଲା,—ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ସେହି ଜୀବନ-

ପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀ ଶକ୍ତି ଆଉ ରହିଲନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟକୁ ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ଓ ସଫଳତା ଲାଗି ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା । ଯୁଗର ଜଗତରେ ସ୍ୱାର୍ଥକର୍ମୀ ସଫଳତା-ବାଦୀମାନେ ଆଗରେ ବସିଲେ, ସେହିମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର କରିବାଲାଗି ବେକରେ ଫୁଲମାଳ ପକାଇ ସାହିତ୍ୟିକ ପଛରେ ବସିଲା । ରୁଷିଆର ସାହିତ୍ୟିକ ଋଷିଆରେ ସଫଳ ଶାସନର ଗୁଣଗାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷକୁ ଭୁଲିଗଲେ । ହିଟଲର-ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଜର୍ମାନୀରେ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ହିଟଲର୍‌ର ସାର୍ଥପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଖରେ ଭଣ୍ଡାରି ହୋଇ ଖଟିଲେ, ଆପଣାଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ବି ଭୁଲିଗଲେ । ସାରତ୍ରର ପରିଚୟ ଦେବାର ଭୟରେ କେହି ଦେଶାନ୍ତରକୁ ପଳାଇଲେ । ସେଠି ସେମାନେ ଯାହାର ଖାଇଲେ, ତାହାରି ଗାଇଲେ । ଅଧିକ ନିରାପଦ ମନେକରି କେତେକ ସାହିତ୍ୟିକ ଷ୍ଟାଇଲର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଧରିଲେ । ଷ୍ଟାଇଲ୍ ନେଇ ବଚସା ହେଲା, ଷ୍ଟାଇଲ୍ ନେଇ ମହା ଉନ୍ମାଦନାରେ କେତେକେତେ ଏକ୍ସପେରିମେଣ୍ଟ୍ ବା ପ୍ରୟୋଗମାନ ହେଲା । କବିତାର ଷ୍ଟାଇଲ୍ ବଦଳିଲା, ଉପନ୍ୟାସର ଷ୍ଟାଇଲ୍ ବି ବଦଳି-ଗଲା । ଦେଖୁଦେଖୁ ଏହି ସଂକ୍ରମଣର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବରେ କେତେକଙ୍କର ଶରୀର ଉପରେ ବେଶଭୂଷାର ଷ୍ଟାଇଲ୍ ବଦଳିଗଲା । ସଂସାରରୁ ସତ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସବୁ ସତ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଥିବାବେଳେ ଏହିପରି ଷ୍ଟାଇଲଭକ୍ତ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ସମେତ କେତେକେତେ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ନୂଆ ଫେଶନ ବା ଷ୍ଟାଇଲ୍‌ର ତାଳଧରି ବାଉଳା ହେଲେ, ନାନା କାରଣରୁ ସେମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ଡିପ ବୋଲି ମନେକରି ତାହାରି ଆଶ୍ରା କରି ରହିଲେ । ସତରେ ହେଉ କି ମିଛରେ ହେଉ, ସେମାନେ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲେ । ଯଃ ପଳାୟତି ସ ଜୀବତି,—ଏହି ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ରକ୍ଷା ପାଇ-ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ମାନବିକତା ମରିଗଲା, ସାହିତ୍ୟରୁ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରେରଣା ମରିଗଲା, କେବଳ ନୂଆନୂଆ ଷ୍ଟାଇଲର ଭୂଷା ମାରିବା ଅପେକ୍ଷା ଆଧୁନିକ ଜୀବନଲାଗି ଏହା ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ପାରିଲାନାହିଁ ।

ଅବଶ୍ୟ ଆମ ଦେଶରେ ଆମେ ଇଉରୋପ ପରି ସେପରି କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଅଙ୍ଗେ ଲଭାଇ ନାହୁଁ, ତଥାପି ଆମର ଏଠି ମଧ୍ୟ ନିହିଲିଜ୍‌ମ୍‌ର ବେଶ୍ ସଂକ୍ରମଣ ହୋଇଛି । ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ଏହି ନିହିଲିଜମ୍ ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ଆସିଛି । ଆମେ ଶିକ୍ଷିତମାନେ ହିଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏ ଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟର କାରବାର କରୁଥିବାରୁ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ନିହିଲିଜ୍‌ମ୍‌ର ଗନ୍ଧଟା ବେଶ ବାରି ହୋଇ ଗଲାଣି ।

ଆମର ଏଠି ମଧ୍ୟ ନୂଆ ଷ୍ଟାଇଲ ଓ ନୂଆ ଫେସନର ଷଣ୍ଢଲଢେଇ ଚାଲିଲାଣି । ନିହିଲିଜମ୍ ଦ୍ୱାରା ପରାହତ ଓ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଯୁଗର ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ବିବଶତାକୁ ପାଶୋରି ରହିବାଲାଗି ଆମେ ବି ଏଠି ସାହିତ୍ୟରେ ନୂଆ ଷ୍ଟାଇଲ୍ ର ଫାଶ ଭିତରେ ଆତ୍ମ ବେଶ ପାଶବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲୁଣି । ନିହିଲିଜମ୍ ର ପୀଡ଼ା ଭୁଲିବା ଲାଗି ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶୋକ ଓ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲିଯିବାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ନିରାପଦ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଆମଦେଶରେ ଷ୍ଟାଇଲ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଦୁଇଟି ବିମୋହନର ଶରଣ ମଧ୍ୟ ନେଉଛନ୍ତି । ସେହି ଦୁଇଟି ହେଉଚି ଜାତିପ୍ରୀତି ଓ ଅତୀତକୁହିଁ ସତ୍ୟଯୁଗ ବୋଲି ମାନିବାର ଏକ ଉଗ୍ର ଲାଳସା । ଜାତିପ୍ରୀତି ଓ ଜନ୍ମଭୂମିର ଜର୍ସି ପିନ୍ଧି ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା-ପଡ଼ିଆରେ ଖେଳ ଦେଖାଇବାକୁ ଉତ୍ସୁକଥିବା ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଆମ ଦେଶରେ ଆଦୌ କମ୍ ନୁହେଁ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ବଦଳି ନାହାନ୍ତି । ଏପ୍ରକାର ସକଳ ଆହ୍ୱାନକୁ ଏଡ଼ି ଦେଇ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଜାତିପ୍ରୀତିର ଗ୍ରନ୍ଥି ଧରି ମାନବିକତାକୁ ସାଧି କରି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି । ଜାତି କହିଲେ ଯେ ଆଉ ମଣିଷଙ୍କୁ ବୁଝାଏ, ଏ କଥା ସେମାନେ ବୁଝିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଚନ୍ତି । ଯେକୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦ ପରି ଜାତିପ୍ରୀତିବାଦ ଭିତରେ ଯେ ଅନ୍ଧ ଓ ଅମାନୁଷିକ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ପ୍ରବଞ୍ଚନା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେମାନେ ସେକଥା ଶୁଣିବାକୁ ହିଁ ନାରାଜ । ଅତୀତର ଉପାସନା କରୁଥିବା ଉତ୍ସାହୀ ସତ୍ୟଯୁଗବାଦୀମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଜବାବ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି । ସତ୍ୟ କହ, ନ୍ୟାୟ କହ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କହ, ସେଯୁଗରେ ସବୁ ଭରପୁର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ କିଛି ହେବାର ନାହିଁ, କିଛି ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାର ନାହିଁ । ତେଣୁ ହେ ଭକ୍ତବୃନ୍ଦ, ନିକଟରେ ନଭୁଲି ଆପଣମାନେ ଜୟନ୍ତୀମଣ୍ଡପକୁ ହିଁ ଆସନ୍ତୁ, ସେଠାରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଭୋକଲଡୁ ଓ ଶୋଷଲଡୁ ମିଳିବ, ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବଗୌରବ ଫେରିଆସିବ, ବୁଡ଼ିଯାଇଥିବା ଭାରତବର୍ଷର ବୋଇତଗୁଡ଼ାକ ପୁଣି ଭାସି ଉଠିବ; ଏହାହିଁ ହେଉଚି ଅତୀତବାଦୀମାନଙ୍କର ଗୁରୁମନ୍ତ୍ର ।

ଭୁଲି ରହିବାର ଏହିପରି ନାନା ମାର୍ଗ ଆଗରେ ରହି ହାତଠାରି ଡାକୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସବୁଦେଶରେ ଏପରି କେତେଜଣ କବି ବା

ସାହିତ୍ୟିକ ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତିନାହିଁ । ପଳାଇ ଯିବାର ନାନା ପବନପାଦୁକା ବଜାରରେ ବଡ଼ ଶସ୍ତାରେ ମିଳୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତଥାପି ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତିନାହିଁ । ସଂସାରଟାଯାକ ଗ୍ରାସକରି ରହିଥିବା ନିହିଲିଜମ୍‌ର ଉପର ପରସ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ ଉଖାଡ଼ି ଏମାନେ ଏହାର ମର୍ମଭେଦ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ଏହାର ଗଭୀରତମ ସ୍ତରକୁ ଯିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅନ୍ୱେଷଣ-ମାର୍ଗରେ କେତେ ପ୍ରକାର ପ୍ରଲୋଭନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏଇଟାକୁ ବା ସେଇଟାକୁ ଆଦରିନେଇ ସଫଳ ସାହିତ୍ୟିକ ହୋଇ ବସିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ କେତେ ଚତୁର ହାତ ଡାକିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନେ ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧି ଓ ହୃଦୟକୁ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ଦୂଷିତ ହେବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଆଗକୁ ଚାଲନ୍ତି । ଏହି ଅନ୍ୱେଷଣର ଶେଷସୀମାରେ ପହଞ୍ଚି ସେମାନେ ନିହିଲିଜମ୍‌ର ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ବ୍ୟର୍ଥତାଟାକୁ ଜକଜକ କରି ଦେଖିପାରନ୍ତି । ଏ ପାଖରୁ ସେପାଖଯାଏ ସେମାନେ ସବୁ କେବଳ ଫମ୍ପା ବୋଲି ଦେଖି-ବାକୁ ପାଆନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ସଂସାରର ସକଳ ଉଦ୍ୟମକୁ ସେମାନେ ମୂଳତଃ ବୃଥା ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରନ୍ତି । ଏଇଥିରୁ ଯେଉଁ ବିଷାଦ-ଯୋଗର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ତାହାର ପରିଣତି ଦୁଇପ୍ରକାର ହୋଇପାରେ ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସିଲୋନେ କହିଚନ୍ତି । ପ୍ରଥମଟି ହେଉଚି ଅସ୍ତ୍ରତ୍ୟାଗ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରି ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଯିବା । ଯଦି ଏ ଖେଳରେ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ତେବେ ଏ ଖେଳ ଭିଆଇବାରେ ଆଉ କି ମତଲବ ରହିଚି ? ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ଅପସରାଇ ନେଇ ସେମାନେ ଅନ୍ତତଃ ଆପଣା ଜୀବନରେ ବୃଥା ଖେଳକୁ ଶେଷ କରିଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ ଭୟଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ନୀତିର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ହୁଏତ ଏ ଯୁଗରେ କେତେ କେତେ ଲେଖକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନଥିନ୍ତି । ଜୀବନରେ କୌଣସି ସତ୍ୟ ବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ନହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ପଛକେ, ଜାଣିଶୁଣି ମିଥ୍ୟା ଓ ବିଭତ୍ସତା ହାତରେ କ୍ରୀଡ଼ନକ ହୋଇ ରହିବାକୁ ସେମାନେ ଆତ୍ମହତ୍ୟାଠାରୁ ଅଧିକ ଦୋଷାବହ ବୋଲି ମନେକରନ୍ତି । ସେମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ଆତ୍ମପ୍ରବଞ୍ଚନା ପରି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ କହିବି, ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜୁନର ବିଷାଦଟା ହିଁ ଜିତେ ଏବଂ ଏହି ବିଷାଦଟା ହିଁ ଅର୍ଜୁନକୁ ଖାଇଯାଏ ।

ମାତ୍ର ନିହିଲିଜ୍‌ମ୍‌ର ମର୍ମଭେଦି କରି ଜୀବନରେ ଏକ ନୂତନତର ମୂଲ୍ୟର ଆବିଷ୍କାର କରିବା,—ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରେରକ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଯେତେବେଳେ ସାହିତ୍ୟିକ ଯୁଗର ସଂସ୍କାର-ଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଏହି ସଂସ୍କାରସୀମ ଗୁଡ଼ାକର ସେପାଖରେ ଆଉକିଛି କୋଉଠି ରହିଛି ବୋଲି ସେ ଯେତେବେଳେ ଉପଲବ୍ଧି କରିନଥାଏ, ସେ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସୀମାର ଏ ପାଖରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏପାଖରେ ତାକୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ, ଏପାଖରେ ଅଳୀକତାଗୁଡ଼ାକ ତା'ର ଆଖିକୁ ଜଳଜଳ ଦେଖାଯାଏ, ତଥାପି ସିଏ ଏଇଠି ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହେ । ଏହି ସମାଜର ଭ୍ରମ, ଶୂନ୍ୟ ଓ ବିଡ଼ମ୍ବନାରୂପୀ ଧାଆଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖାଇବାରେ ହିଁ ସେ ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟସୃଜନ-ନିପୁଣତାକୁ ସମାପ୍ତ କରିଦିଏ । ଆଧୁନିକ ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଆଧୁନିକ କବିତାରେ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହିପରି ଏକ ସୀମାବଦ୍ଧତାଜନିତ ବିରକ୍ତିର ଅନୁଭବ କରିଥାଉ । ଅବର୍ଜିଆରୁ ବଳି ଅବର୍ଜିଆ ଚିତ୍ରକଳ୍ପମାନ ବାଛି ଆମ କବିଏ ଅନେକ ସମୟରେ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ପରିବେଷଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ଚିତ୍ରକଳ୍ପ-ଗୁଡ଼ାକ ଯେତେ ଅବର୍ଜିଆ ହୁଏ, କବି ଓ ତା'ର ସମାନଧର୍ମୀ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ତାହା ସେତେ ଭଲ ଲାଗିଥାଏ । ଆମ ଅମଣିଷମାନଙ୍କର ସମାଜରେ ଏହି ସଂସାରରେ ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଅସନା ଓ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାମାନ ରହିଛି, ଆମର ଉପନ୍ୟାସଗୁଡ଼ାକ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମ ଆଗରେ ସେହି ଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଉଖାରି ଉଖାରି ଦେଖାଇବାର ଉଦ୍ୟମ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ସଂସାରରେ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ ; ସବୁ ଫମ୍ପା, ସବୁ ହେଉଛି ଦେଖାସୁନ୍ଦର ବା କଥାସୁନ୍ଦର କଖାରୁ ବଡ଼ି,—ଆମର ଉପନ୍ୟାସକାରମାନେ ବେଳେବେଳେ ଏତିକି କହିଦେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ କୁହାହୋଇଗଲା ବୋଲି ବିଚାରିଥାନ୍ତି । ଆହୁରି ଗୋଟାଏ କଦମ ଆଗକୁ ଯାଇ ସେମାନେ ମଣିଷଟାକୁ କେବଳ ଶରୀର ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି, ଆମ ଜୀବନଟାକୁ କେବଳ କ୍ଷଣକ୍ଷଣର ପରିତୃପ୍ତିର ଏକ ସମାହାର ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି, ସକଳ ସମାଜ ଓ ସକଳ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ସେମାନେ ଏକ ସାରହୀନ ପ୍ରହସନରୂପେ ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ସାମଜର ନିଭଧର୍ମେ ତେ.ସି.ଜି ନ: ସ୍ତ୍ରମ୍ଭୋଜନୀ କାରବାରରେ

ସେମାନେ ଉପରୁ ଉପରୁ ଯେତିକ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ଅବିକଳ ଭାବରେ ଉତାର ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ବାଢ଼ିଦେବାକୁ ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ନେଇଥାନ୍ତି । ଏହାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ମଣିଷଜୀବନର ସତ୍ୟସାର ବୋଲି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି ! ଏହିପରି ସାହିତ୍ୟଦ୍ୱାରା ସମାଜ ହୁଏତ ବେଶି, ହେଲେ କମ୍ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଜୀବନକୁ ଲୋଡ଼ିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି କ୍ରମେ ମନ୍ଥର ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ କୌଣସି ସମାଜରେ ଏପରି ସାହିତ୍ୟର ଆଧିକ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ସକଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବର ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ କ୍ରମେ ଆମର ଅସଲ ଜୀବନବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ । ଜୀବନରେ ଉଦାସୀନତା ବଢ଼େ, ବିଶ୍ୱାସ ହ୍ରାସ ହୋଇଯାଏ । ଆମର ଘରପାଖରେ ଭରି ରହିଥିବା ଅସାରତାଗୁଡ଼ାକୁ ଆହୁରି ଉଖାରି ଦେଖିବା ଜନିତ କଣ୍ଡୁତା ହିଁ ଆମ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହେ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଉଦାସୀନତା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ବିଶ୍ୱାସ ଯେପରି ହ୍ରାସ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ଆମ ସାହିତ୍ୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ବିଚାର କରିପାରିବା ।

ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟିକ ଯୁଗର ସୀମାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହେ, ଏହି ସୀମାଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ସିଏ ଜୀବନର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସୀମା ବୋଲି ମାନିନିଏ, ଯୁଗର ଉଦାସୀନତାକୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ନିମିତ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ସୀମାପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ସିଏ ଅନ୍ୟ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସ୍ତରରେ ଜୀବନର ଏକ ନୂତନତର ଅର୍ଥର ପରିଚୟ ପାଏ, ସିଏ କଦାପି ଏପରି କରେନାହିଁ । ଏହି ଯୁଗର ଅସତ୍ୟ ଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ଏହି ଯୁଗଜନିତ ଅସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହାହିଁ ଯେ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ସେ କଦାପି ସେପରି କହିବାକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ଆମ ଜୀବନରେ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ ସମଭାଗିତା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆଜି ବେଶିକିଛି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସମଭାଗିତା ପ୍ରଭୃତି ଜୀବନଧର୍ମୀ ମୂଲ୍ୟକୁ କଦାପି ଅସାର ବୋଲି ଘୋଷଣା କରେନାହିଁ । ହୁଏତ ଆମର ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ହିଁ କୋଉଠି କଣ ଗଲତି ରହିଯାଇଛି, ସେ ଏହାହିଁ କହିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ । ଆମ ସମାଜ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ-ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କେଉଁଠି କେଉଁ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ପଶିଯାଇଛି ବୋଲି ସେ ସୂଚାଇଦିଏ । ଆମ ଘରପାଖରେ

କେବଳ ଅସୁନ୍ଦରତାଗୁଡ଼ାକ ଘେରି କରି ରହିଚି ବୋଲି ସେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ମିଛ ବା ଅଳୀକ ବୋଲି କହିବାର ନିର୍ବୋଧତା କଦାପି ଦେଖାଏନାହିଁ । ଆମର ମନ ଓ ଆମର ଆଖିକୁ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାଭିଳାଷୀ କରି ଗଢ଼ି-ପାରିଲେ ଆମ ଜୀବନ ଓ ଆମ ସଂସାର ମଧ୍ୟ ଯେ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ-ପାରିବ, ଏହିପରି କଥା କହି ସିଏ ଆମକୁ ଚକିତ କରିଦିଏ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ପୁଣି ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ଫେରିଆସୁ ବୋଲି ସେ ଜିଦ୍ ଧରି ବସେ । ସଂସାରଯାକର ଧର୍ମହୀନତା ଦେଖି ସେ ସିଅଣିଆପାଗଲଙ୍କ ପରି ନିହିଲିଜମ୍‌ର ଡାଳ ଧରି ଭଗବାନ ମରିଗଲେଣି ବୋଲି କହିବାକୁ ଯାଏନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ସେ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ରଖେ, ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ଶୁଭତମ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସେ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ରଖେ । ଏହି ଶୁଭବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ମତଲବ ରଖି ସମାଜରେ ଆମରି ସମର୍ଥନରେ ଯେଉଁସବୁ ନୃଶଂସ ଆୟୋଜନମାନ ଚାଲିଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ନୃଶଂସ ଓ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହିବାକୁ ସାହସୀ ହୁଏ । ସେ ନିଜେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖେ, ଶୁଭତମ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜେ ଚାଳିତ ହେବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ, ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟ ଜରିଆରେ ସେ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସିଏ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖେ । ଆମରିଦ୍ୱାରା ଯେ ଏହି ଅସୁନ୍ଦରତା ଓ ଅଶୁଭଗୁଡ଼ାକର ଦୂରୀକରଣ ହୋଇପାରିବ ଓ ଆମରି ସଂସାରରେ ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶୁଭଲାଗି ଅଧିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇପାରିବ, ସେ ସବୁବେଳେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାଏ । ସେହିଭଳି ସାହିତ୍ୟିକର ସାହିତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବିପ୍ଳବ ଆସେ; ମଣିଷ ହୃଦୟରେ ବିପ୍ଳବ ଆସେ ଓ ତେଣୁ ମଣିଷର ଗଢ଼ା ଏହି ସମାଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବିପ୍ଳବ ଆସେ । ମଣିଷ ବଦଳି ଯାଏ, ତା'ର ବାସନା ଓ ଅନୁରକ୍ତିଗୁଡ଼ାକ ବଦଳିଯାଏ, ଏହିପାଖର ସୀମାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ 'ମାଟି କାମୁଡ଼ି ନରହି ସେ ନୂତନ ସୀମାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ପାଏ, ନୂତନ ଅର୍ଥର ଆବିଷ୍କାର କରେ, ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରେ, ନୂତନ ଉପନୟନରେ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜନ୍ମ ଲଭେ କରେ ।

ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଆଜି ଏହି ସୀମାଗୁଡ଼ାକୁ ଡେଇଁଯିବାର ସାଧନା କରୁ । ତାହାହେଲେ ତାକୁ ଆଉ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ ବା

ଯୁଗଜଞ୍ଜାଳର ପଙ୍କ ଭିତରେ ଲଟରପଟର ହୋଇ ରହିବାକୁ ବି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ ସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ, ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ସାଧନ । ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ହେଉଛି ସାଧ୍ୟ । ସବୁ ମଣିଷର ସାଧ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟିକର ବି ସାଧ୍ୟ । ଔଷଧ ଖାଇଲେ ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ କଦାପି ଏହି ଶରୀରର ସାଧ୍ୟବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଔଷଧ ହେଉଛି ସାଧନ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହେଉଛି ସାଧ୍ୟ । ସାହିତ୍ୟିକର ସାହିତ୍ୟ ଆଜି ଆମ ଜୀବନର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବଢ଼ାଇବାରେ ହିଁ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ । କୃମି-ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ନହେଉ । ଆମର ସାହିତ୍ୟ ଏହି ସଂସାରରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ନେହ ପ୍ରେମ ବଢ଼ାଇବା ଲାଗି ସାହସୀ ହୋଇ ବାହାରୁ । ସାହିତ୍ୟସଭାରେ ଭୁଣ୍ଡ ଓ ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇବା ଲାଗି ଯେଉଁ ସାହସର ଦରକାର ହୁଏ, ଏଠାରେ ମୁଁ ସେହି ସାହାସର କଥା କହୁନାହିଁ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ହେଲେ, ଆମ ଉପସ୍ଥିତ ସମାଜର ନାନା ଅସୁନ୍ଦରତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ତଥାପି ସବୁର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇ ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଯେଉଁ ସାହାସ ଦରକାର, ସାହିତ୍ୟିକ ଭିତରେ ଆଜି ସେହି ସାହାସ ହିଁ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରୁ । ଦଶହରା ହେଉଛି ଶକ୍ତି-ଉଦ୍‌ବୋଧନର ପୂଜା, ବିଶ୍ୱାସ-ଆବାହନର ପୂଜା । ବିଶେଷାଙ୍କରେ ଲେଖାଦେଇ ବା ବିଶେଷାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ନଡ଼ିଆ ଗ୍ରେବାଇ ଫୁର୍ତ୍ତି କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଚେଇଁ ଶୋଇବାର ପୂଜା ଏ ନୁହେଁ । ଅନ୍ତତଃ ସାହିତ୍ୟିକ ଲାଗି କଦାପି ନୁହେଁ । ରାବଣ ସେ ଯୁଗରେ ଥିଲା, ଆମ ଏ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ରାବଣକୁ ମାନନେଲେ କାମ ସରିଯିବ ନାହିଁ, ରାବଣର ଦଶ ମୁଣ୍ଡ ଓ କୋଡ଼ିଏ ହାତକୁ ଆଧୁନିକତମ ଚିତ୍ରକଳ୍ପଦ୍ୱାରା ବଖାଣି ବସିଲେ ବି ସାହିତ୍ୟିକର କାମ ସରିଯିବନାହିଁ । ରାବଣ-ସୀମାର ସେପାଖକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଆମ ହୃଦ୍‌ଗତ ଜୀବନରେ ରାବଣକୁ ଟପିଯାଇ ନୂତନରେ ଅର୍ଥର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଆମର ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଶୁଭତର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଆମ ସାହିତ୍ୟର ଦର୍ପଣ ହୋଇ ରହିବ । ଆମର ସାହିତ୍ୟବାସନା ଅନୁସାରେ ଆଗ ଆମେ ବଦଳିବା, ତେବେଯାଇ ଯୁଗ ବଦଳାଇବାକୁ ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତି ଆସିଯିବ ।

ଉପନିଷଦର କଥା ଅନୁସାରେ ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟ ଋଷିଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ, ମୈତ୍ରେୟୀ ଓ କାତ୍ୟାୟନୀ । ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିବା ସମୟରେ ଋଷି

ଆପଣାର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମାନ ସମାନ କରି ବାଣ୍ଟି-ଦେଲେ । କାତ୍ୟାୟନୀ ପରମ ଘରଣୀ, ତାଙ୍କର ମୁତାବକ ଆପଣାର ଭାଗଟିକୁ ସାଇତି ରଖିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ମାତ୍ର ଏତିକରେ ମୈତ୍ରେୟୀ-ଙ୍କର ମନ ମାନିଲାନାହିଁ । ସେ ଯାଇ ଗୃହତ୍ୟାଗରତ ତପସ୍ୱୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ସଂସାରଟାଯାକର ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ମୋତେ ମିଳିଗଲେ କଣ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ଅମରତ୍ୱ ମିଳିଯିବ ? ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ମିଛ ବା କହନ୍ତେ କପରି ? ତାଙ୍କର ନାସ୍ତିବାଚକ ଉତ୍ତର ଶୁଣି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଅନ୍ତର୍ଗତତମ ଅସନ୍ତୋଷକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ସେଇଠୁ ମୈତ୍ରେୟୀ କହିଲେ : ଯେନାହଂ ନାମୃତା ସ୍ୟାଂ କିମହଂ ତେନ କୁର୍ଯ୍ୟାଂ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅମୃତତ୍ୱ ଲାଭ କରି ପାରିବିନାହିଁ, ତାକୁ ନେଇ ମୁଁ କଣ କରିବି ? (ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, ୪ । ୫ । ୪) ଏ ଯୁଗର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣା ଭିତରେ ରହି-ଥିବା ତପସ୍ୱୀକୁ ଆଜି ଏହିକଥା ପଚାରୁ । ଅମୃତତ୍ୱ କହିଲେ ମୁଁ ଏଠାରେ ସ୍ୱର୍ଗ ଦରବାରରେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ପାହିଆରେ ଯାଇ ବସିଯିବାକୁ ବୁଝାଉ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନରେ କିଛି ପାଇନଥାନ୍ତି, ଏକ ସନ୍ତାପମୂଳ ବୈରାଗ୍ୟଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର ହିଁ କରିଥାନ୍ତି, ଅମୃତତ୍ୱ କହିଲେ ସେମାନେ ମୃତ୍ୟୁଅନ୍ତେ ହୁଏତ କୌଣସି ମିଠାଇହାଣ୍ଡି ପାଇବାକୁ ବୁଝିଥାନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲେ ଅମୃତତ୍ୱ ଏଠି ମଧ୍ୟ ମିଳିବ । ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ଯାହା ଏଠି ନମିଳିବ, ତାହା ସେଠି ମଧ୍ୟ ମିଳିବନାହିଁ । ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ ଅମୃତତ୍ୱ ମିଳିବନାହିଁ, ଅହେତ୍ୟ-ସୀମାଗୁଡ଼ାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି-ନେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ଘୋଷାରି ହେଉଥିଲେ ଅମୃତତ୍ୱ ଲାଭ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ଅମୃତତ୍ୱ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଲେ ଯାଇ ଅମୃତତ୍ୱ ଲାଭ ସମ୍ଭବ ହେବ । ଖାଲି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବାର ସମ୍ମୋହିତ ଅବସ୍ଥାରେ ନୁହେଁ, ଜଣେ ମଣିଷ ସ୍ୱଭାବରେ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବନ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂତନତର ଓ ସୁନ୍ଦରତର ସୀମାର ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ବାହାରିଲେ ଆମକୁ ଏହିଠାରେ ହିଁ ଅମୃତତ୍ୱ ମିଳିବ । ଏଠାରେ ମୁଁ ପାଠକ ମନରେ କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ସତ୍ୟଯୁଗର ଭେଲିକି ଲଗାଇଦେବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ଅମୁକ ଦଳ ଭୋଟ ପାଇ ଗାଦୀରେ ବସିଲେ ବା ଅମୁକ ଶ୍ରେଣୀର ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଆସିଗଲେ ସତ୍ୟଯୁଗ ଆସିଯାଏ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଏବେ ବି ବିଶ୍ୱରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ପ୍ରବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ପସନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି । ଗାଦୀରେ ବସି କାଲିର ବିପ୍ଳବୀ ଆଜି ଯେ ବେଶ୍ ଗୋଟାଏ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ବୀର

ବନିଯାଇପାରେ, ଆଉ କୋଉଠି ନହେଉ ପଛକେ, ଆମ ଦେଶରେ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହି ସତ୍ୟଟି କେତେପ୍ରକାରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି ।

ସାହିତ୍ୟିକର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ରାଜନୀତିବାଲାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଧାତୁର । ବାହାରେ ଲମ୍ବାଚଉଡ଼ା ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବ ହୋଇଗଲେ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବିପ୍ଳବ ଆପେଆପେ ହୋଇଯିବ, ତୁଚ୍ଛା ରାଜନୀତିକ ମଣିଷ ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାଏ ଓ ସେଥିଲାଗି ସମୟ ଆସିଲେ ଯୁଗର ଦାଣ୍ଡରେ ସିଏ ଗଧ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ସାହିତ୍ୟିକର ବାଟ ହେଉଛି ଭିତରୁ ବାହାରକୁ । ଭିତରେ ବିପ୍ଳବ ହେଲେ ବାହାରେ ବିପ୍ଳବ ଆସିବାଲାଗି ଆଉ ଠେଙ୍ଗା ବାଉଁଶ ସଜ କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିଲେ ଉପରର ସୀମାଗୁଡ଼ାକ କେବଳ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ପଡ଼ିବା-ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ତଥାପି ଜୀବନର ଶୁଭତମ ମୂଲ୍ୟ-ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାଏ । ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ତା'ର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ତା'ର ସାହିତ୍ୟକୁ ଗୃହୀତ କରେ, ତା'ର ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ଗୃହୀତ କରେ । ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ଅମୃତତ୍ୱ ଲାଭ କରିବାଲାଗି ଏହାହିଁ ସାହିତ୍ୟିକର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ପାଥେୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ବିଶ୍ୱାସଟିକକ ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇ ନଥିଲେ ସାହିତ୍ୟିକ ଅନେକ ସମୟରେ ସାହିତ୍ୟ ଓ ରାଜନୀତି ଦୁଇଟାଯାକ ଉପରେ ଭରାଦେଇ ବାଟ ଚାଲିବାର ବିକଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷା ନେଇଥାଏ । ସାହିତ୍ୟରେ ନିରାଶ ହୋଇ ସେ ରାଜନୀତି ଭିତରକୁ ଡିଏଁ ବା ରାଜନୀତିରେ ନିରାଶ ହୋଇ ସେ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରକୁ ଡିଏଁ । ସେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଟାର ଭେକ ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ତାର ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହଠାତ୍ ସେକଥା କହିପାରିବା ଅନେକ ସମୟରେ ଦୁଷ୍କର ହୋଇପଡ଼େ । ସିଏ ସାହିତ୍ୟିକ ପରି କଥା କହେ ଏବଂ ଏକ ରାଜନୀତିକ ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଆପଣା ଜୀବନ-ପଞ୍ଜୁରିର ଶୁଆପକ୍ଷୀଟିକୁ ସେ ହରିନାମ ଶିଖାଏ, ମାତ୍ର ବାହାରେ ଏକ ବିଶୁଦ୍ଧ ନିହିଲିଷ୍ଟିକ୍ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ କଂସେଇ କାମ କରିବାକୁ ଯାଏ । ଫଳରେ ତା'ଦେଇ ସାହିତ୍ୟ ବା ରାଜନୀତି କୌଣସିଟା ହିଁ ସିଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟରେ ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇ

ସେ ବଡ଼ ଅପ୍ରୀତିକର ଭାବରେ ରାଜନୀତିରେ ଉଗ୍ର ହେବାକୁ ଯାଏ ଏବଂ ରାଜନୀତିରେ ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇ ସେ ସାହିତ୍ୟରେ ଉଗ୍ରଆଚରଣ କରିବାକୁ ଆସେ । ବିଚରା ସମାଜକୁ ହିଁ ତାହାର ଏହି ଦୌରାତ୍ମ୍ୟଟାକୁ ଦୁଇଆଡ଼ୁ ସହିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ

୧୯୭୭ ମସିହା ଏପ୍ରିଲମାସ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗରମ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା କି ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ହୋଇଥିବା ସଭାସମିତିରେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଯେ ଭାରି ଗରମ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା, ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଅବଗତ ଥିବ ।

ଗତ ଏପ୍ରିଲ ଦଶତାରିଖ ଦିନ ତେଲୁଗୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର 'ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଭା'-ରେ 'ଓଡ଼ିଆ ପଲ୍ଲୀଗାଆଁର ପଦପବାଣି' ଶୀର୍ଷକରେ ପ୍ରବନ୍ଧଟିଏ ବାହାରିଥିଲା । ଲେଖକ ପଣ୍ଡିତ ପି. ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜୁ । ଲେଖକଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ତେଲୁଗୁ, କିନ୍ତୁ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ବାସିନ୍ଦା । ଓଡ଼ିଶାର ବାସିନ୍ଦା କହିଲେ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ସେପରି ହେଉଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅଣଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥାନ୍ତା । ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ 'ଓଡ଼ିଆ, ଶବ୍ଦଟିକୁ ଆମେ ଦୁଇପ୍ରକାର ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିଆସିଛୁ । ଓଡ଼ିଆ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା, ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ; ପୁଣି ଯେଉଁମାନେ ରାଜନୈତିକ ଓଡ଼ିଶାର ଚୌହଦୀ ଭିତରେ ବାସ କରୁଚନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ବା ଆଉ ଯାହା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବି ଓଡ଼ିଆ । ଠିକ୍ ଯେପରି ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ କହିଲେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ କେବଳ ହିନ୍ଦୀ-ଭାଷାଭାଷୀ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝନ୍ତି, ମାତ୍ର ଅର୍ଥାନ୍ତରରେ ଏହା କାଶ୍ମୀରଠାରୁ କେରଳଯାଏ ବାସ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇଥାଏ । ସେହିପରି ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜୁଙ୍କୁ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କହିପାରିବା । ତାଙ୍କ ଘରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ହେଉ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଓଡ଼ିଆ ।

ହଁ, 'ଓଡ଼ିଆ ପଲ୍ଲୀ ଗାଆଁର ପଦପବାଣୀ' ଶିରୋନାମାରେ ପଣ୍ଡିତ ରାଜୁ ଗତ ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ପ୍ରବନ୍ଧଟିଏ ଲେଖିଥିଲେ । ପ୍ରବନ୍ଧଟି ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ଓ ଗୋଟିଏ ତେଲୁଗୁ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରରେ ବାହାରିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତେଲୁଗୁ ନିଜକୁ ନିଜେ

ଓଡ଼ିଆ ଜାଣନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ତେଲୁଗୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ ଗାଡ଼ି, ମଠର ଓ ହାଟବଜାରରେ ଯେତିକି ତେଲୁଗୁରେ କାମ ଚଳିଯିବ, କେବଳ ସେତିକି ଜାଣନ୍ତି । ହୁଏତ ସେମାନେ ତେଲୁଗୁ ପଢ଼ିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ଥାନ-ପତନରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା, ଦ୍ରାବିଡ଼ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଇତିହାସର ଅନେକ ହାତ ଅଛି ବୋଲି ଥିଲେହେଁ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି ତଥା ଇତିହାସ- ଆଲୋଚନାର ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପଡ଼ଶାର ନିକଟତମ ଭାଷା ତେଲୁଗୁ ନ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆପଣାର ଜ୍ଞାନରେ କେଉଁଠି କୌଣସି ଖୁଣ ରହିଗଲା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଗତ ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ଓଡ଼ିଆ ପଲ୍ଲୀ-ଗାଆଁର ପଦପଦାଣି ବିଷୟରେ ପଣ୍ଡିତ ରାଜୁଙ୍କର ଯେଉଁ ଲେଖାଟି 'ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଭା' ରେ ବାହାରିଥିଲା, ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ ସେଇଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ପଢ଼ି ପାରି ନ ଥିବେ । ପୁଣି ରାଜନୀତି ବାଲାଙ୍କର ଏସବୁ ପଢ଼ିବାର ବେଳ ନାହିଁ । ରାଜନୀତି କରିବା ସକାଶେ ଅନ୍ତତଃ ଯେତିକି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅନୁଶୀଳନ ଦରକାର, ଆମ ଦେଶର ରାଜନୀତିକ ପଣ୍ଡାପଢ଼ିଆରିମାନେ ସେତିକି କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁ ନ ଥିବା ବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ପଲ୍ଲୀଗାଆଁ ବିଷୟରେ ତେଲୁଗୁଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧଟି ପଢ଼ିବାକୁ ବା ସେଥିରେ କଣ ସବୁ ଲେଖା ହୋଇଛି ଜାଣିବାକୁ ସେମାନେ ସରାଗ ଦେଖାଇବେ ବା କାହିଁକି ? ତଥାପି ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧଟି ସକାଶେ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେ ଭୁଇଁରେ କେତେ ମଣିଷ କିପରି ଗରମ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ, ସେକଥା ଅନେକଙ୍କର ମନେଥିବ ।

ଏହିସବୁ ତାତି ଓ ପାଟି ବିଷୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଖବରକାଗଜରେ ଯାହାଯାହା ବାହାରିଥିଲା, ତାହାରି ଉପରେ ଭରସା ରଖି ମୁଁ ଏକଥା କହୁଛି । ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ହୋଇଥିବା ଏକ ବିରାଟ ସାଧାରଣ ସଭାରେ କଲେଜଛାତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଭାଷଣ ଦେବାପରେ ପାଞ୍ଚଟା ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୁଡ଼ିକରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ପ୍ରତି ବିଦ୍ରୂପାତ୍ମକ ଏହି ଲେଖା ସକାଶେ ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ପ୍ରତି ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରାଯାଉ

ବୋଲି ଭାରତ ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଦାବୀ କରାଯାଇଥିଲା । ହଁ, ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରରେ ଥିବା ସାଇନବୋର୍ଡମାନଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ ତେଲୁଗୁ ଲିପିମାନ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଦାବୀ କରାଯାଇଥିଲା । ତା' ପୂର୍ବଦିନ କୁଆଡେ ଛାତ୍ରମାନେ ଯାଇ ସହରରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଥିବା ତେଲଗୁ ସିନେମା ଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ ଓ ସହରର ପରିସ୍ଥିତି ଉତ୍ତେଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥିଲା । ବଡ଼ ସହର କଟକରେ ମଧ୍ୟ ନାଗରିକମାନଙ୍କର ଏକ ସାଧାରଣ ସଭା ଡକାଯାଇଥିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ବସିଥିବା 'ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ, ସାହିତ୍ୟିକ ତଥା ଜନସାଧାରଣ'ଙ୍କର ଏହି ସଭାରେ 'ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଭା' ପତ୍ରିକା, ତାହାର ସମ୍ପାଦକ, ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ଲେଖକ ଓ ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରୁଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଶବଦାହ କରାଯାଇଥିଲା । କଟକର କୌଣସି ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟରେ ତେଲୁଗୁ ଚଳଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇ ନଦେବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ସଭାରେ ଏକାଧିକ ବକ୍ତା ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ଭାଷଣଗୁଡ଼ିକରେ କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ଲେଖକ "ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆଜାତି ଓ ତା'ର ଗୌରବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଐତିହ୍ୟ ତଥା ସଂସ୍କୃତିକୁ ଜାଣିଶୁଣି ଭାରତୀୟ ଦରବାରରେ ହୀନ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାର ଅଭି-ସନ୍ଧିରେ ଖାଲି ଅପମାନିତ କରିନାହାନ୍ତି, ପରନ୍ତୁ ସାଂପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବର୍ବର ଯୁଗର ପ୍ରାଣୀ ବୋଲି ଚିତ୍ରଣ କରିଚନ୍ତି ।" ପୁଣି ସଭାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରସ୍ତାବରେ କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ 'ଆଂଧ୍ରପ୍ରଭା'ର ସମ୍ପାଦକ "ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କର ଲୌହଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦରେ ଏକ କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱର ହଠାତ୍ ଦୋଷୀ ସ୍ୱୀକାର କରି ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧକାର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟକୁ ପୁନର୍ବାର ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ଉପରେ ଜାହିର କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଚନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି ସଭା ଦାବୀ କରୁଚି ଯେ ସଂପୃକ୍ତ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରର ସମ୍ପାଦକ ଓ ତାଙ୍କର ସେହି ପ୍ରବନ୍ଧକାର ମୁକ୍ତକଣ୍ଠରେ ନିଜର ଦୋଷକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସର୍ତ୍ତହୀନ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତୁ ଓ ତାଙ୍କର ସେହି କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଏକାଧିକବାର 'ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଭା' ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଆଖିଦୃଶିଆ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । ସରକାର 'ଆନ୍ଧ୍ର-ପ୍ରଭା' ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ପ୍ରସାର ଓ ପ୍ରଚାରକୁ ଓଡ଼ିଶାର ଭୌଗୋଳିକ ସୀମାଭିତରୁ ଅବିଲମ୍ବେ ନିଷିଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଜାଣିନଥିବା ଓ କହି ପାରୁନଥିବା ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ଅନ୍ୟତମ ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀ ରାମ-

ଶେଷାପ୍ପାଙ୍କ ଉପରେ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ଚାପ ପକାନ୍ତୁ ।" ପ୍ରକାଶ ଥାଉକି ଏହି ସଭାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଉପନ୍ୟାସିକ ସଭାପତିତ୍ୱ କରିଥିଲେ ଓ ଆଧୁନିକଙ୍କ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ 'ଅପ୍ରୀତିକର' ଆଧୁନିକ ବୋଲି କହୁଥିବା ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ କବି ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ସଭାର ପ୍ରସ୍ତାବଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଗୃହୀତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏକ ବିଶେଷ ବୈଠକରେ, ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସମିତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସିନେମାଘରେ ତେଲୁଗୁ ଛବିର ପ୍ରଦର୍ଶନ ନହେଉ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଏଜେଣ୍ଟ ଓ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବସାୟୀ ତେଲୁଗୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ତେଲୁଗୁ ପୁସ୍ତକ ନ ବିକନ୍ତୁ । ଓଡ଼ିଆ କାଗଜରେ ପରିବେଷିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ସମ୍ବାଦ ଅନୁସାରେ କଟକ ସହରର ବିଭିନ୍ନ କଲେଜରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ଦୁଇଶହରୁ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ଛାତ୍ର କୁଆଡ଼େ ରେଲ-ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚି ବିଭିନ୍ନ ଆନ୍ଧ୍ରଭାଷୀ ପତ୍ରିକାବିଡ଼ାକୁ ନିଆଁ ଲଗାଇ ପୋଡି ଦେଇଥିଲେ, କେତେକ ବିଡ଼ାକୁ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ରେଲ ଯୋଗେ ଫେରସ୍ତ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ନାରୀ ସେବାସଂଘର ବି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ବସି ଲେଖାଟିର ଘୋର ନିନ୍ଦା କରାଯାଇଥିଲା ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ କୁତ୍ସାମୂଳକ ଏବଂ ଅପମାନଜନକ ବିଷୟ ଏଥିରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବାରୁ ତାହାର ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହିସବୁ ଗଲା ଖବର-କାଗଜରେ ପଢିଥିବା କଥା । ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥିଲା ଯେ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ଏକ ଉଚ୍ଚ ଟେକ୍‌ନିକାଲ୍ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଏହି ଲେଖାଟିର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଧର୍ମଘଟ କରିଥିଲେ । ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ତେଲୁଗୁ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ନିକାଲି ଦିଆଯାଉ ଓ ତେଲୁଗୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମିଳୁଥିବା ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟମାନ ବନ୍ଦ କରାଯାଉ ବୋଲି ସେମାନେ ଦାବୀ କରିଥିଲେ ।

ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବୃତିରେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ସେହି ବହୁ ସମାଲୋଚିତ ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । ପ୍ରତିବାଦଟି ହୁଏତ ସରକାରୀ ଭାବରେ ଆନ୍ଧ୍ରର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ମୁଦାଲି ପକ୍ଷରୁ ଆନ୍ଧ୍ରର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଏଥିରେ ଗଭୀର ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ 'ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଭା'ର ସମ୍ପାଦକ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ବାଧିଲା ପରି ଗୋଟାଏ

ଲେଖା ଆପଣାର କାଗଜରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବା ହେତୁ ସାଧାରଣରେ ଅବଶୋଷ ଜଣାଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଭିତରକୁ ଏବେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାର ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପୁଣି ଆସିଲଣି, ଓଡ଼ିଶାର ସିନେମା ଘର-ମାନଙ୍କରେ ତେଲୁଗୁ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରମାନ ପୁଣି ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଲଣି । ସେହି ଗରମ ସମୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ଲେଖକ ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଥିଲେ । ସିଏ ଘରକୁ ଫେରିବା ମାତ୍ରକେ ଉପର ପ୍ରଶାସକ-ମହଲକୁ ଖବର ଦେବାଲାଗି କୁଆଡେ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଏକ ସରକାରୀ ପରାମର୍ଶ ମଧ୍ୟ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଭାବୁଛି ତଥାପି ଏହା ଭିତରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜୁ ହୁଏତ ଘରକୁ ମଧ୍ୟ ଫେରିବେଣି । ଭାରି ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଯଦି ସିଏ ଆପଣାର ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ଏକାବେଳକେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ଉଭୟ ଭାଷାରେ ଛାପିବାକୁ ଦେଇଥାନ୍ତେ । ସେପରି ହୋଇଥିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଭାଷୀ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ପଢି ପାରିଥାନ୍ତେ । କେବଳ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଦ୍ୱାରା ସେଇଟିକୁ ନ ପଢି ମଧ୍ୟ ଯେ ନାନା ପଦସ୍ଥ ନାନା ଲୋକ ଯେପରି ଗରମ କଥା କହିଲେ ଓ ଗରମ ହୋଇ ଉଠିଲେ, ଅନ୍ତତଃ ସେତକ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଯଦି ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ କୌଣସି ବଦାନ୍ୟ ଓ ଦୂରଦର୍ଶୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବା ପତ୍ରିକା ନିଜ ତରଫରୁ ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ଅବିକଳ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଛାପି ଦେଇଥାନ୍ତା । ତଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ଉପକାର ହୋଇଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏଥିଲାଗି ସାହାସ ଥିବା ଦରକାର । ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଯାହାକୁ Civil Courage ବୋଲି କହନ୍ତି, ଏପରି କରିବାକୁ ହେଲେ ତାହାହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦରକାର । ମାତ୍ର ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ଯେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବା ପୁରୁଣା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ସାହାସ ଆମ ଦେଶରୁ ଓ ଆମର ସାମୂହିକ ଜୀବନରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମରିଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏହି ଦେଶର ତଥାକଥିତ ନେତାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ସାହସର ପରୀକ୍ଷାରେ ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ଫେଲ୍ ମାରିଯାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସାଧାରଣଙ୍କ ଭିତରେ ଏହି ସାହାସ ଦେଖାଇବାର ଲାଜ ରହିବ ବା କିପରି ? କୌଣସି ଦେଶର ସାମ୍ବାଦିକତା ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସେହି ଦେଶର ସାମୂହିକ ଜଳବାୟୁ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଯଦି ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏହି ଗରମ ପ୍ରସଙ୍ଗଟିର ନିଷ୍ପକ୍ଷ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ

ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାରେ ମନ ବଳାଇଥାଆନ୍ତା । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଏବେ କେତେଦିନ ହେଲା ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଯାଉଛି, ସମାଜ-ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ାଯାଉଛି । 'ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଭା'ର ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାୟ ମାସେକାଳ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟର ସହରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଗରମ ଝଡ଼ ବହିଗଲା, ତାହା ଏକ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ସମସ୍ୟା, ଏକ ସମାଜ-ବୈଜ୍ଞାନିକ ସମସ୍ୟା ! ଗୋଟାଏ ତରଫରୁ ଏ ରାଜ୍ୟର ମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତିବାଦ ଓ ନିନ୍ଦାରୋପଣ କରିବେ, ଏବଂ ଅନ୍ୟ ତରଫରୁ ସେ ରାଜ୍ୟର ମନ୍ତ୍ରୀ କ୍ଷମା ସଙ୍ଖୁଳିବେ, ସମସ୍ୟାଟିର ସମାଧାନ କରିବା ଲାଗି ଆମର ଆଗ୍ରହ ଏତିକି ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲେ ତାହା ଆମର ନିର୍ବୋଧତା ହିଁ ହେବ । ଏହିପରି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ବସ୍ତୁତନ୍ତ୍ରୀୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଆମ ମାନବିକ ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ଜୀବନରେ ଅଧିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକତା ଆସିବାରେ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ଆମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥା ସମାଜବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ଲାଗି ମୂଳ ଓ ସାଧନମାନ ମହଜୁଦ କରି ରଖାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଯେକୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାହା କରିପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏପରି କରିବାକୁ ଆମ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ଆଚରଣୀୟ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଯେପରି ଅଛି ବା ହେଉଛି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପାତତଃ ତାହାକୁ ହିଁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ମାନିନେବାକୁ ହେବ ।

ଏଠାରେ ମୁଁ ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ବିସ୍ତୃତ-ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରିବି ନାହିଁ । ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ପଢ଼ିଛି । ତଥାପି ଲେଖକର ପକ୍ଷ ନେଇ ମୁଁ ଏଠାରେ କୌଣସି ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ସେହି ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସକଳ ବିଷୟକୁ ମୁଁ କଦାପି ସମର୍ଥନ କରିବି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ପଲ୍ଲୀଗାଆଁର ପର୍ବପର୍ବାଣି ବିଷୟରେ ନିଜେ ପ୍ରବନ୍ଧଟିଏ ଲେଖିଥିଲେ ମୁଁ ତାହାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଲେଖିଥାଆନ୍ତି । ଲେଖକ ଲେଖକ ଭିତରେ ଏହିପରି ସ୍ୱକୀୟତା ରହିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । କାରଣ ବିଭିନ୍ନ ଲେଖକ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ଆଖିରେହିଁ ଜୀବନ ଓ ସମାଜକୁ ଦେଖିବେ ଓ ଆପଣା ଦୃଷ୍ଟିର ସ୍ୱକୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦେଇ ହିଁ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିବେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ବା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ଲେଖିବାକୁ ଗଲେ ସବୁ ଲେଖକ ତାହାକୁ ସମାନ ଭାବରେ କଦାପି ଲେଖିବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଲେଖା କେତେକଙ୍କ ମନକୁ ପାଇବ, ପୁଣି କେତେକଙ୍କ ମନକୁ ପାଇବ ବି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜଣେ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖି ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାହାକୁ ନେଇ ଆଲୋଚନା ହୋଇପାରେ, ପାଞ୍ଚଜଣରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇପାରେ, ଦୃଷ୍ଟି ଓ ରୁଚିର ବ୍ୟାପକତା ବା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍‌ଥାପନ କରାଯାଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏଠି ଅସୂୟା ଲାଗି ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ରହିଲା ? ଜଣକର ଲେଖା ସହିତ ମୋର ମନ ବା ମତ ନ ମିଳିଲା ବୋଲି ମୁଁ ତାକୁ କେଉଁ ବିବେକରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି କହିବାକୁ ଯିବି, ତାକୁ ନିଆଁ ପାଣି ଅଟକ ହେଉ ବୋଲି ନ୍ୟାୟ କରି ବସିବି ? ଲେଖାର ପ୍ରତିବାଦ ଲେଖାଦ୍ୱାରା ହେବା ଉଚିତ, ବିସ୍ମୃତିଗତ ପ୍ରମାଦର ସମାଧାନ ନୂତନ ବିସ୍ମୃତିର ପରିପୂରଣ ଦ୍ୱାରା ହେବା ଉଚିତ । ମାତ୍ର ଏଥିଲାଗି ସଭା ଡାକି ଗରମ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରେ ପଶିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସିନେମା ଦେଖାଳିଙ୍କର ସଡ଼କ ମାଡ଼ିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବା ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ପଢ଼ିବା ଉପରେ ପାହାର ବସାଇବା ଉଚିତ ନାହିଁ । ଆମ ମନକୁ ବା ପସନ୍ଦକୁ ଯାଉ ନ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଲେଖା ନେଇ ସାଧାରଣରେ ଆମେ କେତେକ ମଣିଷ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁଭଳି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାମାନ ଦେଖାଇଲେ, ବଡ଼ ଲୋଭ ଓ ବିରାଟ ସଭାର ମହାଧର ଛାଡ଼ି ଆମେ ଆମର ମନଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଯେଉଁ ମୂର୍ତ୍ତିଟିର ପରିଚୟ ଦେଲେ, ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ମୁଁ ତାରି କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ଆମେ କେତେବଡ଼ ତୋଡ଼ରେ କଥା କହିଲେ ବା ଗଣି ବାଛି କେତେଜଣଙ୍କର ବ୍ୟଙ୍ଗ ଦାହ କରାଇଲେ, ତଦ୍ୱାରା ଆମ ସାମୂହିକ ଅଭିଳାସଗୁଡ଼ିକର ସଦରମଫସଲ ସିନା ଧରା ପଡ଼ିଯିବ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟ ଅର୍ଜନ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଆମର ରୁଚି ଓ ଆମରଦୃଷ୍ଟି ଅନୁସାରେ ହିଁ ଆମ ଜାତୀୟ ତଥା ସାମୂହିକ ସମ୍ଭାବ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକର ମାର୍ଗ ନିରୂପିତ ହୋଇପାରିବ । ମୁଁ କାହାକୁ ଗାଳି ଦେବନାହିଁ, ଗୁରୁଜନ ହୋଇ ମୁଁ କାହାକୁ ଶାସନ କରିବାକୁ ଯିବି ନାହିଁ ବା କାହା ପଛରେ କୁକୁର ଲଗାଇବି ନାହିଁ । ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ସାମୂହିକ ଆତ୍ମବିଶ୍ଳେଷଣ ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧଟିର ଆଲୋଚ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀକୁ ସୀମିତ କରି

ରଖିବ । ସକଳ ଯଥାର୍ଥ ବିଶ୍ଳେଷଣ ନିର୍ଭୀକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ହେବା ଉଚିତ । ଗାଳି ଦେବାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ମଣିଷର ଭୀରୁପଣ ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ବେଶୀ ଧରାପଡ଼ିଯାଏ । ଆପଣାର ସାମନା କରିବାଠାରୁ ଆଉ କୌଣସି ବଡ଼ ନିର୍ଭୀକତା ସଂସାରରେ ଅଛି ବୋଲି ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣା-ନାହିଁ ।

ଗତ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଭାରତର ଶିକ୍ଷାୟୁଆନଙ୍କୁ ଏପରି ଏକ ବାଟରେ ଅଡ଼ାଇ ଅଣାଯାଇଚି, ଯାହାଫଳରେ କି ଆମେ ହୁଏତ ଇଉରୋପର ପ୍ରାଚୀନ ତଥା ଆଧୁନିକତମ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜୀବନଶୈଳୀକୁ ଠିକନଖି କରି ଜାଣିପାରୁଚୁ, ମାତ୍ର ଆପଣାର ପଡ଼ିଶା ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣି ପାରୁନାହୁଁ । ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟର କେଉଁ ଶତାବ୍ଦୀରେ କାହା ହାତରେ କାହାର ପ୍ରଭାବ କେତେ ପୋଷ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେଇଟାକୁ ଆମେ ଆମ ଜ୍ଞାନ ଓ ସମ୍ମାନର ସନ୍ତକରୂପେ ହୁଏତ ଅତି ଆଦରରେ ସାଇତି ରଖୁଚୁ, ଆମର ସଭାରେ ଓ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ହୁଏତ ସେଇ ଗୁଡ଼ାକର ବିଦଗ୍ଧ ଆଲୋଚନାମାନ କରାଯାଉଚି, ମାତ୍ର ଏଣେ ଆମ ପଡ଼ିଶାଘରର ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ବିଷୟରେ ଆମର କିଛି ଜାଣିବା ଉଚିତ ବୋଲି ହୁଏତ ଆମେ ଅନୁଭବହିଁ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରୁ କୌଣସି ପୁସ୍ତକର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କେବେ ହୋଇଚି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । କୌଣସି ଓଡ଼ିଆବହିର ତେଲୁଗୁ ଅନୁବାଦ ବି ମୋ ଆଖିରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଯୋଜନାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁସବୁ ଅନୁବାଦ ଏବେ ବାହାରିଚି, ସେଥିରୁ ପଡ଼ିଶା ବିଷୟରେ ଆମର ଉତ୍ସାହ ଅଛି ବୋଲି କୌଣସି ନିଦର୍ଶନ ଖୋଜିଯିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ତଥାପି ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବଯେ ଗତ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଆନ୍ଧ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତି ମଧ୍ୟରେ କେତେକେତେ ସାକ୍ଷାତ ଓ ସମନ୍ୱୟ ହୋଇଚି, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଆନ୍ଧ୍ର ଗତ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ପରସ୍ପରକୁ କେତେ ପ୍ରକାରରେ ସମୃଦ୍ଧ କରିଚନ୍ତି । ଏବେ ବି ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚାଲୁଥିବା ଲୋକଜୀବନରେ ଆମେ ଏହି ସମୃଦ୍ଧି ଓ ସମନ୍ୱୟର ସ୍ପଷ୍ଟ ଆଭାସମାନ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ସଭାସମିତିରେ ଇଉରୋପୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଇଉରୋ-ୟୁପୀ ହାଉଅର ଯେତେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଚି, ତେଲୁଗୁ ମଣିଷ ଓ ତେଲୁଗୁ

ସଂସ୍କୃତିର ଆଲୋଚନା ହୁଏତ ତାର ପୂର୍ଣ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ ବି ହୋଇନାହିଁ। ତେଣୁ କେହି ଯଦି ଏହି ଦିଗରେ ଏକ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ କଲା, ତେବେ ସେହି ଉଦ୍ୟମକୁ ସର୍ବଥା ଏକ ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମ ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ। ଏହି ଉଦ୍ୟମରେ ହୁଏତ ଅନେକ ଭ୍ରମ ଥାଇପାରେ, ଅନେକ ଅଜ୍ଞତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଥାଇପାରେ; ତଥାପି ତାହାର ସ୍ୱାଗତ ହେବା ଉଚିତ। ଭ୍ରମର ସଂଶୋଧନ ତଥା ନିରାକରଣ ହେବାଉଚିତ, ଅଜ୍ଞତା ଉପରେ ଯଥାର୍ଥ ଆଲୋକପାତ କରାଯିବାର ଉଦ୍ୟମ ନିଷ୍ଠପୂ ହେବା ଉଚିତ; ମାତ୍ର ଗୋଟାଏ ଲେଖାକୁ ତେଲୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଘରର ମଝିରେ ଥିବା କଣ୍ଟାବାଡ଼ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ତା ଉପରେ ଲୁଗା ପକାଇ କଳି କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ଆପଣାର ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ଯାହା ଲେଖିଚନ୍ତି, କେବଳ ଆପଣାର ଦେଖିଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ସେପରି ଲେଖିଚନ୍ତି। ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆଖିରେ ଦେଖି ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ସେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ପ୍ରବଂଧଟିଏ ଲେଖିଥାଆନ୍ତେ। ତାଙ୍କ ପ୍ରବଂଧର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଯେଉଁମାନେ ସଭା କଲେ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗପିତୁଳା ଜଳାଇଲେ; ଓଡ଼ିଶା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣା ଅଛି ବୋଲି ବି କିଏ କହି କହିପାରିବ ? କୋଟପାଡ଼ର ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଦେଖି ଯେପରି ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶା ବା ଓଡ଼ିଆ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ କୌଣସି କଥା କହି ପାରିବା ନାହିଁ, କଟକ ବା ଭୁବନେଶ୍ୱର ଭିତରେ ଆପଣାର ସାମୂହିକ ଅନୁମାନ ଗୁଡ଼ାକୁ କଳ ରଖି ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେହିପରି ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର କଥା କହି ପାରିବା ନାହିଁ। ଅଂଧଲୋକ ହାତୀ ଦେଖି ଗଲାପରି ଏସବୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନା ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରିବ। ଦୁଇ ପାଖରେ ଥାଇ ଆମେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଯେତେ ଧରାପରା ହେଉଥିବା ପଛକେ, ଆପଣା ଘରକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସମଗ୍ର ଆଖିରେ ଚାହିଁବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ। ଅନ୍ୟ ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବାକୁ ଆମେ ଯେତିକି ବାହାରୁଥିବା, ତଜ୍ଜନିତ ଧୂଆଁରେ ଆମେ ସେତିକି ଅନ୍ଧ ହୋଇ ମରୁଥିବା।

ଗୋଟାଏ ରାଜ୍ୟ ବା ଗୋଟାଏ ଲୋକସମୂହକୁ ଭୁଲଭାବରେ ଦେଖି ଆପଣାର ଅଜ୍ଞତାଟାକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି କହିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆମ ଦେଶରେ ଆଦୌ ବିରଳ ନୁହେଁ। ସଂସାରରେ ବି ଆଦୌ ବିରଳ ନୁହେଁ।

ଏସିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ଜନଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପନିବେଶବାଦୀ ଇଉରୋପୀୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ କେତେକଣ ବିକୃତକର ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏକ ପ୍ରକାର ଏକଦେଶୀ ଧର୍ମପ୍ରାଣତାରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ମିଶନାରୀମାନେ ପୃଥିବୀର ଆଉ ସବୁ ଧର୍ମକୁ କେତେପ୍ରକାରରେ ହସିଛନ୍ତି ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମମାର୍ଗର କେତେ ହାନି ଘଟାଇଛନ୍ତି । ଯିଏ ଯେଉଁ ଦେଶ ଉପରେ ମାଲିକ ହୋଇ ବସିଛି, ସେ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣାର ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ଅଙ୍କଟାଗୁଡ଼ାକୁ ସିଏ କେତେ ଦମ୍ଭ ଓ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟର ସହିତ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଜାହିର କରିଛି । ରୁଷିଆର ବିଖ୍ୟାତ ଉପନ୍ୟାସକାର ଡଷ୍ଟୋଏଭସ୍କି ସ୍ଲାଭିକ ଜାତି ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଇବେ ବୋଲି ଇଉରୋପୀୟ ଅନ୍ୟ ଐତିହ୍ୟଗୁଡିକୁ କେତେ ଗାଳି ଦେଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଏହି ଗାଳି ଓ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ । ସତକଥା ହେଉଛି ଯେ ଆମେ ଆପଣାର ସଂସ୍କୃତିକୁ ଆପଣାର ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିବା, ଆପଣାର ସଂସ୍କୃତିକୁ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସାମୂହିକ ଜୀବନଲାଗି ଅଧିକ ଅନୁକୂଳ କରି ତିଆରି କରିବା । ଅଧିକ ଅହମିକା ଓ ଆତ୍ମସଚେତନତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆମ ସଂସ୍କୃତି ଆମଭିତରେ ଅଧିକ ଅନୁଭବ ଶକ୍ତି ଓ ସଂବେଦନା ଭରିଦେଇ ପାରୁଥିବ । କେହି ଆମର ଭୁଲ ପରିଚୟ ଦେଲେ ଆମେ ସେହି ଭ୍ରମର ଅପନୋଦନ କରିବା ସିନା, ମାତ୍ର ଠେଙ୍ଗାବାଡ଼ି ଧରି ଫୌଜଦାରୀ କରି ବାହାରିବା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ସୋରିଷ-ପ୍ରମାଣ ଦୋଷଟାକୁ ଉଖାରି ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ବେଲ ଓ କଇଥ ଆକାରର ଅଭାବଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ପାରିବାର ରସଜ୍ଞାନ ଆମ ଭିତରେ ମହଜୁଦ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭଲ ବା ଅଭଲ କଣ ଲେଖିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପଢିଲେ ଯେତିକିହି ସେକଥା ଜାଣି ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ପତ୍ରିକାରେ କଟକର ତେଲେଙ୍ଗାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସମ୍ପ୍ରତି ଯାହାସବୁ ବାହାରିଥିଲା, ତାହାକୁ ପଢି ଆପଣାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଭାବିବାର ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତଥାପି ସେହି ଲେଖାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧଟାକୁ ସହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେହି ଲେଖାଟି ଯଦି ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶକୁ ଯାଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେଠିକାର ଲେଖକ, ଗୁଣୀ ଓ କୁହାଳିଆ ଅନ୍ୟ ମନୀଷୀମାନେ କାହିଁକି ଯେ ଘରପୋଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତେ ବା ଆନ୍ଧ୍ରରେ ବାସ କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ

ଲୋକଙ୍କୁ ଶୂଦ୍ର ପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇଁ ନ ଥାନ୍ତେ, ସେକଥା କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଭୟ ଲାଗିଲା । କାରଣ ଏସବୁ ଘଟଣା ଘଟିବା ଏଠି ଯେପରି ସମ୍ଭବ, ସେଠି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସମ୍ଭବ ।

ଓଡ଼ିଶା ଗରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ଗରିବ । ଓଡ଼ିଶା ଅଶିକ୍ଷିତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଅଶିକ୍ଷିତ । ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ଯାହା ପିନ୍ଧେ, ସେଥିରେ ତାର ଲାଜ ଲୁଚେନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ଝିଅଙ୍କୁ ଏହି ଦୁର୍ଗତି ଭୋଗିବାକୁ ହୁଏ । ଏସବୁ ଶୁଣିଲେ ଆମେ ରାଗିବା କାହିଁକି ? ଏସବୁ କୁହାଗଲେ ଆମକୁ ଲାଜ ମାଡ଼ିବ କାହିଁକି ? ଏସବୁତ ଆମ ନିଜ ପାଟିରୁ ହିଁ ବାହାରିବା ଉଚିତ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆମେ ଯେପରି ଏକ ବଡ଼ିଆ ଓଡ଼ିଶାର କଳ୍ପନା କରୁଥାଉ ନା କାହିଁକି, ସେହି ଭବିଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଯଥାର୍ଥ କୌଣସି ଖୋଜ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳାଇବା ଲାଗି ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାସ୍ତା ନାହିଁ । ନିଜର ଲଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଯିଏ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ, ତାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଲଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡ ବୋଲି କହିଲେ ତାହାର ରାଗଟା ହିଁ ସାଧାରଣତଃ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଏ । କାରଣ ସିଏ ଆପଣାର ଲଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡଟା ବିଷୟରେ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ହେଉଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଲଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡକୁ ଭଲ କରିବା ଲାଗି କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ନକରି ସେଇଟାକୁ କାନ(ବା ଟୋପି) ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଅନବରତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଏହି ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାଟା ଉପରେ ହିଁ ସତେଅବା ତାର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଲଟକି ରହିଥାଏ । ଧରା ନପଡ଼ୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଠିକ୍ ଥାଏ । ଧରା ପଡ଼ିଗଲେ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପଦଯାତ୍ରା କରୁଥିବାବେଳେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଗରିବ ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଏହା କହିବା ପଛରେ କୌଣସିପ୍ରକାର ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟ ନଥିଲା । ମଣିଷକୁ ଅଧମ ଓ ଅପମାନଜନକ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଲେ ମଣିଷ ମାତ୍ରକେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ସଂବେଦନଶୀଳତା ଆସିବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ, ସେହି ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେ ଏକଥା କହିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧି ସାରା ଭାରତବର୍ଷଟାକୁ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ବିଲାତର ବଡ଼ଲୋକୀ ରାଜମହଲରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଦରିଦ୍ର ଭାରତର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ

ଦେଖାଇବାକୁ ସେ କୌଣସି ଲଜ୍ଜା ବା ନ୍ୟୂନତା ବୋଧ କରନଥିଲେ ! ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମୀ ବଡ଼ଲୋକମାନେ ଦେଶର ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲାଉଥିଲେ, ଦେଶଲାଗି କଥା କହୁଥିଲେ । ଗାନ୍ଧି ଆପଣା ଘରର ଲାଜଟାକୁ ପଦାରେ ପକାଇ ଦେଇଥିବାରୁ ହେବନ ମଧ୍ୟ ଦେଶର ବଡ଼-ଲୋକମାନେ ବଡ଼ ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କରଥିବେ । ପଡ଼ଶା ପଡ଼ଶା ଭିତରେ କଜିଆ କଲାବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଖୁଣ ଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖାଇଦେବା ଲାଗି ଭାରି ସଚାଗ ଦେଖାଇଥାନ୍ତି । ଆମର ଦେଶ ଏଇ ଭାରତବର୍ଷର ମଣିଷ-ସଂସାରରେ ଖୁଣ କେଉଁଠି ନାହିଁ ଯେ ଓଡ଼ିଆଲୋକେ ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କର ଖୁଣ ଦେଖାଇବେ ଓ ତେଲୁଗୁ ଲୋକେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଖୁଣ ଦେଖାଇବେ ? ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ବଦ୍ଧମୂଳ କୁସଂସ୍କାରର ଜାଲରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ବସିଥିବାରୁ ଏଦେଶରେ ଆମେ ଅପଣାର ଗୋଡ଼ତଳକୁ ଅନାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଅପରକୁ ଗୋଦରା ବୋଲି କହିବାକୁ ଦୁର୍ଗ ଜିତିବାର ଗୌରବୋଲ ଗ୍ରହଣ କରନେଇଚୁ । ଓଡ଼ିଆ କହିଲେ ଆମେ ଆଗ କଟକ ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଡାକ୍ତର, ଓକିଲ, ପ୍ରଫେସର ଓ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଭାବୁଚୁ । ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତି କହିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ-ସଂସ୍କୃତି ଓ ଆହୁରି ସେହିପରି କେତେ କଅଣ ବୋଲି ଭାବୁଚୁ । ଏଇଠି ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଅମ୍ବଟାକୁଆ ଓ ତେନ୍ତୁଳିମଞ୍ଜି ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରୁଚନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର କଥା ଆମର ମନେ ହିଁ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ପୁଣି ତେଲେଙ୍ଗା କହିଲେ କଟକର ରିକ୍ସାବାଲା ଓ ତଲେଇ ବୁଣିଲାବାଲାଙ୍କ କଥା ଆଗ ଆମର ମନେପଡ଼ିଯାଉଚି ଏବଂ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ହେଉଚି ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଆମେ ବେଳେ-ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଈର୍ଷା ବି କରିବସୁଚୁ । ସେମାନେ ଆସି ନାଳବନ୍ଧରେ ବା କୋଠା କଡ଼ରେ ମୁଣ୍ଡଗୁଞ୍ଜି ରହିବାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଭାରି ଅସୁବିଧା ହେଉଚି ବୋଲି ବି ଆମେ କହିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ୁଚୁ ! କଟକର ଅଧିକାଂଶ ରିକ୍ସାବାଲା ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରୁ ଆସିଚନ୍ତି, ଏକଥା ସତ । କିନ୍ତୁ ମନଖୁସିରେ କେହି ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ ଥିବା ଆପଣାର ଘର ଓ ପରିବାର ଛାଡ଼ି ରିକସା ଟାଣିବାକୁ କଟକ ଯାଏ ଆସେନାହିଁ । ମନ-ଖୁସିରେ ଆପଣାର କୌଳିକ ସଂସ୍ଥା ନ ଛାଡ଼ି କେହି ଦିନରେ କୋଳି ବିକି ରାତିରେ ନର୍ଦ୍ଦମାକଡ଼ରେ ଥିବା କୁଡ଼ିଆଘରର ଅନ୍ଧାର ଆଦରି ରହିବାକୁ କଟକ ଆସେନାହିଁ । ଅତି ବାଧ୍ୟ ନ ହେଲେ ମଣିଷ ସ୍ୱଭାବତଃ ଏପରି

କରେ ନାହିଁ । ଘର ଉଜୁଡ଼ି ନ ଗଲେ କେହି ଦାଣ୍ଡରେ ବସିବାକୁ ଯାଏନାହିଁ । ନିଜକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାକୁ ଆଗ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କହି ପୁଚ୍ଛ ଟେକି ନାଚିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି, ହୁଏତ ସେଇମାନେ ହିଁ ଅସରଣରେ ପଡ଼ି ରିକ୍ସାକୁ ଆଦରିଥିବା ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ନ ଦେଖି ଆଗ ତେଲ୍ଙ୍ଗା ବୋଲି ଦେଖନ୍ତି । କଟକ ସହରରେ ଅଜି ବି ପ୍ରତିଦିନ ଗାଧୁଆବେଳ ଯାଏ ଗୁହଟୋକେଇକୁ କାଖରେ ଧରି ଯାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଆଗ ମଣିଷ ବୋଲି, ଅର୍ଥାତ୍ କାହାର ଝିଅ ବା ଭଉଣୀ ବୋଲି ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ମେହେନ୍ତ-ରାଣୀ ବୋଲି ଦେଖନ୍ତି । ବାହାରୁ କଦବା କେହି ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଗରିବ ବୋଲି କହିଦେଲେ ହୁଏତ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଆଗ ବାଧିଯାଏ, ଦେହରେ ଚିଆଁ ଲାଗିଯାଏ । ଏହିପରି ଦେଖିବାଲାଗି ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ସେମାନେ ଅନୁରୂପ ଅପଶିକ୍ଷା (Miseducation)ହିଁ ପାଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଦେଶ କହିଲେ, ଜାତି କହିଲେ ଏମାନେ କେବଳ ଆପଣାର ବର୍ଗଟାକୁ ହିଁ ବୁଝୁଛନ୍ତି ଓ ବର୍ଗର ବାହାରେ ରହିଥିବା ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପଣାର ଜମିଦାରି ବୋଲି ବୁଝୁଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ମଣିଷ ଓ ଅମଣିଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଲଢ଼େଇ ଲାଗିଥାନ୍ତା, ଅତି କୌଶଳରେ ସେମାନେ ସେହି ଲଢ଼େଇକୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲେଙ୍ଗା ବା ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗାଳିଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ଅପଲଢ଼ାଇରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅସଲ ଲଢ଼େଇ ଲାଗିବାକୁ ଏବେ ବି ବାକି ରହିଛି । ଅସଲ ନେତାର ଆସିବାକୁ ଏବେ ବି ବିଳମ୍ବ ଅଛି ।

ଆମର ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ ବା ଆନ୍ଧ୍ରତ୍ୱକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ଆମର ଅସଲ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ, ଇଂରାଜୀ ବା ହିନ୍ଦୀ ଭିତରେ ଜାତୀୟ ଷ୍ଟାଣ୍ଡଅର୍ଡ୍ରେ ଚାଲିଥିବା କୁସ୍ତିର ମୀମାଂସା କରିବା ଆମର ଅସଲ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । ଏ ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଦେଶର ଅସଲ ସମସ୍ୟା । ସମସ୍ତେ ପାଠ ପଢ଼ିବେ, ସମସ୍ତେ କାମ କରି ପେଟପୂରି ଖାଇବାକୁ ପାଇବେ, ସ୍ୱାଧୀନତାର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ସମସ୍ତେ ବହନ କରିବେ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ସକଳ ଉଦ୍ୟମ ଉପଲବ୍ଧ ଫଳକୁ ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଖାଇବେ, ଏତକ ସମ୍ଭବ କରିବା ହେଉଛି ଆମ ଆଗରେ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଓ ସର୍ବମୂଳ ସମସ୍ୟା । ଏହି ସବୁ ନିମ୍ନତମ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ କରିବା ଲାଗି ସ୍ୱାଧୀନ

ଦେଶରେ ଆମେ ଆମର ନୂଆ ସଂବିଧାନ ଗଢ଼ିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ମଣିଷ ପରି ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ମାର୍ଗରେ ଆଧୁନିକ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନକୁ ଆମର କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେଲେ ଓ ସେଥିରୁ ମଣିଷର ଭଲ ଭିଆଇବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଆଗ ଏହି ସର୍ବନିମ୍ନ ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ନହେଲେ ଏହି ଦେଶର ମୁହଁ ଅନେକ ଆଡ଼କୁ ହୋଇଯିବ । ଦେଶ ଓ ଜାତିର ଦୋହାଇ ଦେଇ ଚାଲାଖ ମଣିଷ ଅଜ୍ଞାନ ମଣିଷକୁ ଠକିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଆମ ଦେଶରେ ଆଜି ସର୍ବତଃ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ଚାଲିଛି, କାଲିକାଲିକୁ ତାହାହିଁ ଲାଗି ରହିଥିବ । ତେଲୁଗୁ କାଗଜରେ ଓଡ଼ିଆ ବିଷୟରେ କେଉଁଠି କିଛି ନିନ୍ଦାର କଥା ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଯଦି ଆମର ରକ୍ତ ଗରମ ହୋଇ ଯାଉଛି, ତେବେ ଆମରି ଘର ଭିତରେ ଓ ଆମରି ଆଖି ଆଗରେ ମଣିଷ ଉପରେ ପ୍ରତିଦିନ କରାଯାଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ଆମେ ଶୀତଳ ହୋଇ ରହିଛୁ କିପରି ? ଏସବୁକୁ ଆମେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ସହିଯାଉଛୁ କିପରି ? ଲୋକଙ୍କର ମୁହଁରୁ ଆହାର ଛଡ଼ାଇ ନେଇ କିଏ ତେଣେ କୋଠା ତୋଳୁଛି, ସୁଯୋଜିତ ଭାବରେ ଦେଶର ଅନେକ ପିଲାଙ୍କୁ ମୂର୍ଖ ରଖି ତେଣେ କିଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମରେ ଅଟଳ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ସମ୍ମାନ ଆତ୍ମସାତ କରି ମଠ ଖୋଲି ବସୁଛି,—ସେଥିଲାଗି ଆମେ କେଉଁଠି କିଛି କରୁଛୁ ? ଅପ୍ରିୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅସଲ କଥା ହେଉଛି ଯେ ଆପଣାକୁ ଓଡ଼ିଆ ବା ତେଲେଙ୍ଗା ବୋଲି କହି ପରସ୍ପରର ହାଣ୍ଡି ବାଡେଇବାକୁ ଆମେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ନ ଥିଲୁ, ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଏ ଦେଶର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସାଧନ ଓ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରିବା ଲାଗି ଆମେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାକୁ ଚାହିଁଥିଲୁ । ଆଜି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ଖଣ୍ଡ-ଜାତି ଓ ଖଣ୍ଡ-ଅନୁରକ୍ତିର ଭେଳିକି ଲଗାଇ ଦେଇ ଅସଲ ଜାତି ଓ ଅସଲ ଅନୁରକ୍ତିଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରତି ଆମର ଧ୍ୟାନକୁ ବାରିତ କରି ରଖିଛି, ସିଏ ଯେ ଖାଲି ଆମକୁ ଠକୁଛି ତା ନୁହେଁ, ସିଏ ଆମର ବିବେକକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲାଇ ରଖୁଛି । ସେ ଆମ ଭିତରୁ ମଣିଷ ହେବାର ବିବେକକୁ ମାରି ଦେବାର ଫିସାଦ କରୁଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଆମର ଜାତୀୟତା-କଳ୍ପନା ହୁଏତ ନାନାଭାବରେ ଆମର ହାତମୁଠା ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସକୁ ଟାଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ମାତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଏହି କଳ୍ପନା

ନାନା ବିକୃତ ମାର୍ଗ ଓ ବିକୃତ ଭେକ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅନେକଙ୍କ ଉପରେ କେତେକଙ୍କର ଏକାଧିପତ୍ୟକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାରେ ହିଁ ଅଧିକତର ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏହା ଆମକୁ ଅନ୍ୟାୟ ସହିବା ଶିଖାଉଛି, ଆମ ଭିତରର ମଣିଷକୁ ଏହା ମେଣ୍ଢା କରି ରଖୁଛି, ଆମ ସଂବେଦନଧର୍ମୀ ହୃଦୟକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରଶମକ (Tranquilizer) ଦେଇ ଏହା ନିଷ୍ପ୍ରାଣ କରି ପକାଉଛି ।

ଗତ ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ସହରରେ ଯାହା ଘଟିଗଲା, ସେଥିରୁ ଗୋଟାଏ କଥାରେ ମୋତେ ଭାରି ଲାଜ ଲାଗିଲା । ସଭାରେ ଗରଜିବାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆହୁରି ଏତେ ମଣିଷ ଥାଉ ଥାଉ ହଠାତ୍ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଏତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏହିସବୁ ସଭାରେ ଆପଣାର ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଇଲେ କାହିଁକି ? ରାଜନୀତିର ଭୋଟ-ବଣ୍ଟାରେ ଯାହାର ବଡ଼ଗୁଳା ଉପରେ ଆଶା ରହିଥାଏ, ସିଏ ସାଧାରଣତଃ ଏହିସବୁ ସଭାକୁ ଯାଏ, ଜନତା ମଧ୍ୟରେ ଚେର ମାଡି ରହିଥିବା ନାନା ଦୁର୍ବଳତାରି ଲଗାମ ଧରି ସିଏ ଜନତାର ଭୋଟଗୁଡ଼ାକୁ ମାଡ଼ି ବସିବାକୁ ମନ ବଳାଏ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ପୁଣି କି ଭୋଟ କିଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ? ସାହିତ୍ୟିକ,—ଯଦି ସ୍ୱଭାବତଃ ଓ ସ୍ୱଧର୍ମତଃ ସେ ସାହିତ୍ୟିକ ହୋଇଥାଏ— ଜନତାକୁ ଜନତା ବୋଲି ଦେଖେ ନାହିଁ । ଜାତି କହିଲେ ସିଏ କୌଣସି ମୂଳହୀନ କାଳ୍ପନିକ ସମୂହକୁ ବୁଝେନାହିଁ । ଜନତାକୁ ସିଏ ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ୍ତ ସମାହାର ରୂପେ ଦେଖେ । ଜାତିକୁ ସିଏ ହୃଦୟଧାରୀ ଜୀବନ୍ତ ମଣିଷର ସମଷ୍ଟି ରୂପେ ଦେଖେ । ମଣିଷ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦୃଢ଼ କରି ସିଏ ଜାତିକୁ ଦୃଢ଼ କରେ । ମଣିଷ ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଭେକ ବଢ଼ାଇ ସିଏ ଜାତି ଓ ସାହିତ୍ୟ ଉଭୟର ସେବା କରେ । ଜନତାର ଉତ୍ତେଜିତ ସାମିଆନା ତଳେ ପଶିଥିବା ମଣିଷ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଗଲେ, ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲେ ବା ଭେକ ଭୁଲିଗଲେ ସେଥିରେ ସଚ୍ଚା ସାହିତ୍ୟିକର ଖୁସି ହେବାର କିଛି ନ ଥାଏ । ଯଦି କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ନିଜ ରାଜନୀତିକ ପାହାଚ ଉଠିବାର କଠାଉ ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥାଏ, ତେବେ ସେକଥା ନିଆରା । ତଥାପି ମୁଁ ଆମ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ ସାହିତ୍ୟିକର ଅସୁବିଧାଗୁଡ଼ାକୁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଛି । ଯଦି ପୁରୋହିତ ଯଜମାନର ପକ୍ଷ ହୋଇ ଠିଆ ନ ହେବ, ତେବେ ତାକୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବା ଲାଗି ପୁଣି କିଏ ଆସିବ ? ଓଡ଼ିଆ

ସାହିତ୍ୟର ପାଠକ କହିଲେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ଉଚ୍ଚସ୍ତରସ୍ଥ ମାତ୍ର କେତେକଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ଖାଇପିଇ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସୁରୁଖୁରୁରେ ଦି’ପଇସା ବଳୁଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅବସର ରହିଚି, ସେମାନେ ଅନୁଗ୍ରହ କରୁ ନ ଥିଲେ ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ପାଠକ ଆସନ୍ତେ କୁଆଡ଼ୁ ? ଏହି ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣମାନେ ହିଁ ମଣିଷର ଅପମାନଠାରୁ ଜାତି ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଅପମାନଟାକୁ ଅଧିକ ନଜର ବୋଲି ଚିହ୍ନନ୍ତି । ଜାତିକୁ ନେଇ ଏଇମାନେ ହିଁ ଯଜ୍ଞ ବସାନ୍ତି, ଫୁଲ ଚଢ଼ାନ୍ତି ଓ ସ୍ତୁତି ମଣ୍ଡାଇ ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାନ କରନ୍ତି । ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କର ପଇସାରେ ଏହି କେତେକଙ୍କ ପାଇଁ ମଣ୍ଡପ ତୋଳା ହୁଏ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମରେ ଗଦି ବି ବସୁ ହୁଏ । ଆପଣାର ଅନ୍ନ ଓ ସମ୍ମାନ ସକାଶେ ଆମ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣ-ମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହିମାନଙ୍କର ବିକ୍ରମଶାଳାରେ କାଳିଦାସ ସାଜିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ତେଣୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍ୱଧର୍ମ ଭୁଲି ଅର୍ଥାତ୍ ସାହିତ୍ୟର ମାର୍ଗ ଛାଡ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ହିଜ ମାଷ୍ଟର ଭଏସ୍‌ର ପ୍ରଦର୍ଶନ-ପ୍ରକରଣରେ ବି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏଭଳି ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଣିଷର ପେଟ ପୂରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜାତିର ପେଟ ପୂରେ ନାହିଁ । ଏମାନେ ସବୁ ଦେଉଳର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଚିତା ଲଗାଇ ଚେକା ମାଡ଼ି ବସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟଘରର ଦିଅଁ ତଥାପି ଅପୂଜା ଓ ଅଲୋଡ଼ା ହୋଇ ରହି ଯାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଭେକ ଓ ଅନ୍ୟ ଭେକର ବୋଲଣାରେ ପଡ଼ି ଏମାନେ ସାହିତ୍ୟର ଭେକକୁ ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆର ଚନ୍ଦା ମୁଣ୍ଡ ପରି ଲୁଚାଇ ରଖିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଜାତିର ନାମରେ ପୋଥିଏ ଗାଇଲେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷର ଭେକକୁ ଏମାନେ ବଡ଼ ଶୀତଳ କରି ପକାନ୍ତି ।

ଆମ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଆମ ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରର ଗୁରୁଜନମାନେ ଜାତିର ଭବିଷ୍ୟ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଭବିଷ୍ୟଲାଗି କିଏ କି ଯତ୍ନ କରେ ? ଆପଣାର ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ନେଇ ସମସ୍ତେ ବାଇ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଭବିଷ୍ୟତର ଏମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ମାର୍ଗରେ ଗଢ଼ିହେବାକୁ ଦେବାଲାଗି ସହଯୋଗ କରିବାପାଇଁ କାହାର ବା ବେଳ ଥାଏ ? ଏକା ମାଷ୍ଟର ବିଚରା ହିଁ କ’ଣ କରିବ ? ସହରରେ ସିଏ ବି ଖଣ୍ଡେ ଘର କରିବ, ଭଲ ଜୁଆଁଇଟିଏ ଦେଖି ସେଠି ଝିଅର ବାହାଘର

ହେବ ! ପରୀକ୍ଷା ଖାତା ଦେଖିବ ଓ ଭଲ ଜାଗାକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଯିବ । ଦରମା ଗଣ୍ଡାକ ତା'ର କୋଉ ପେଟକୁ ବା ଯାଏ ? ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ନାନା ଫନ୍ଦି କରି ନାନାଆଡ଼ୁ ଦି'ପଇସା ରୋଜଗାର କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ତା'ର ବେଳ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ସେ ଭବିଷ୍ୟର କଥା କହିବସିଲେ ତା'ର କଥାକୁ ଖାତିର ବା କିଏ କାହିଁକି କରିବ ? ପିଲାମାନେ ବି ତା'କଥା ଶୁଣିବେ କାହିଁକି ? ପିଲାମାନେ ତା'ପାଖରେ ଦିନକୁ ଛଅଘଣ୍ଟା ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, ଜୀବନର ମାତ୍ର କେତୋଟି ବର୍ଷ ତା'ପାଖକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ସମାଜ ବା ଯେଉଁ ଜଳବାୟୁରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତାହାରି ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ଯୋଗ ନକଲେ ଜୀବନର ଦ୍ୟୁତଶାଳାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ଓଲଟା ବେଳ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ବଡ଼ ପ୍ରୟୋଜନସିଦ୍ଧ ଭାବରେ ସେମାନେ ଜାତି ଓ ଦେଶର ନେତାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ବାଧ ହୁଅନ୍ତି । ନେତାମାନଙ୍କ ପରି ଚତୁର ହେବାକୁ ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ସେମାନେ ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ନେତାମାନଙ୍କ ଜାଲରେ ହିଁ ଆସି ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ନେତାମାନେ ବି ତ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ନେଇ ଧନ୍ଦିହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସଭାସମିତିରେ ସେମାନେ ଭବିଷ୍ୟତର ଅବତାରଣା କରନ୍ତି ସିନା, ମାତ୍ର ଆପଣା ଆଚରଣ ଓ ଅନୁରକ୍ତିର ଭୂମି ଉପରେ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର ପଦାରେ ହିଁ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନର ଚରଣ କାମୁଡ଼ି ବସିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ଯୁବଲାଗି ଅର୍ଥାତ୍ ଭବିଷ୍ୟଲାଗି କ'ଣ କରିପାରିବେ ? ଯୁବର ଅନ୍ତର୍ବେଦକୁ ସେମାନେ କିପରି ବୁଝିପାରିବେ ? ତେଣୁ ଆଜି କୌଣସି କାରଣରୁ ନହେଉ ପଛକେ, ଅନ୍ତତଃ ବାଧ ହୋଇ ଯୁବକୁ ତା'ର ବର୍ତ୍ତମାନଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆମ ଦେଶରେ ଯୁବ-ବୟସର ସମସ୍ତେ ଯୁବ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଆନ୍ତିନାହିଁ । ଯୁବ ହେବାର ସକଳ ଯୋଗ୍ୟତା ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଯୁବ ଖାତାରେ ନାଆଁ ଲେଖାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ଯୁବ ହେବାର ଅବସର ପାଇଛନ୍ତି ବା ପାଉଛନ୍ତି, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଆହୁରି ବଢ଼ିଯାଉଛି । କାରଣ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସମବୟସୀ ଅଗଣିତ ଅନେକଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସଂସାର ଭିତରକୁ ମଣିଷ ହୋଇ ବାହାରିବେ,

ସେତେବେଳେ ସଂସାର କପରି ହେବ, ଆଜ ସେମାନେ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ଅବଧାରଣ କରି ଶିଖନ୍ତୁ । ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟକୁ ସେମାନେ ଆପଣା ହାତରେ ଓ ଆପଣାର ବିବେକ ଅନୁସାରେ ଗଢିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନଅନ୍ତୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଗୁରୁଜନମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଉଦୟପଥକୁ ବଣା କରି ରଖିଚନ୍ତି, ଆଗାମୀ ସଂସାରରେ ସେମାନେ କଦାପି ବସି ରହିନଥିବେ, କେବଳ ସେମାନଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତି ଓ ଅକୀର୍ତ୍ତିର ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ସ୍ମାରକ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଜାତି ଓ ଦେଶର ସଂଜ୍ଞା ବଦଳି ଯାଇଥିବ । ଜୀବନର ଆହ୍ୱାନ ବଦଳି ଯାଇଥିବ । ଛାତ୍ରମାନେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେଉଁ ଗୌରବର ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ଆଜ ତାହାର ମୂଳଦୁଆକୁ ସେମାନେ ଆପଣା ହାତରେ ଗଢ଼ନ୍ତୁ । ଆତ୍ମନା ଆତ୍ମନଂ ଉଦ୍ଧରେତ୍ ।

୧୨ । ୧୧ । ୬୨

—o—

ଶିଳ୍ପାୟନ, ସାହିତ୍ୟାୟନ, ଜୀବନାୟନ

ଆମର ଏ ଯୁଗକୁ ସାଧାରଣତଃ 'ଯନ୍ତ୍ରଯୁଗ' ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ଆମ ଏ ଯୁଗର ଉଦ୍ଭାବନ ନୁହେଁ । ମଣିଷ ଯେଉଁଦିନୁ ଆପଣାର ପରିବେଷ୍ଟକୁ ଆପଣା ଜୀବନର ଅନୁକୂଳ କରିବା ଲାଗି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଶିଖିଲାଣି, ଯନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭାବନ ସେଇ ଦିନୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସ ହେଉଛି ଏହି ଉଦ୍ଭାବନ-ପ୍ରବୃତ୍ତିର ହିଁ ଇତିହାସ । ଯାହା ଅଛି, ଯେତିକି ଅଛି, ସେତିକିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବାର ବୈରାଗ୍ୟ-ଦର୍ଶନ ମଣିଷକୁ କୌଣସି ଯୁଗରେ ବା କୌଣସି ଦେଶରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରି ନାହିଁ । ଯେତିକି ଅଛି, ତାହାକୁ ଅଧିକ ଭଲ କରି ଗଢ଼ିବା, ଅଧିକ ଖୋଜିବା ଓ ଅଧିକ ଗଢ଼ିବା,— ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ଏହାହିଁ ସତତ ଗତିଶୀଳ କରି ରଖି ଆସିଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ସଭ୍ୟତାର ମୂଳରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅସନ୍ତୋଷ ହିଁ ତା'ର ସର୍ବ-ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି । ନାନାକାରଣରୁ କେତେବେଳେ ଏହି ଅସନ୍ତୋଷର ବେଗ ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଏ, ପୁଣି କେତେବେଳେ କ୍ଷିପ୍ରତର ବି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ହିଁ ମଣିଷର ଜୀବନ-ଭୂମିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବେଗ ମଧ୍ୟ କ୍ଷିପ୍ର ବା ଶିଥିଳ ହେବାର ଲାଗିଥାଏ ।

ତେଣୁ ଆମ ଜୀବନରେ ଯନ୍ତ୍ରର ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ କି ନୁହେଁ, ସେହି ବିଚାରରେ ଆଲୋଚନା କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁ ନାହିଁ । ଆପଣାର ନାନା ଆବଶ୍ୟକତାର ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ମଣିଷ ନାନା ଅବସରରେ ମେସିନର ଉଦ୍ଭାବନ କରିଛି, ମେସିନ୍ ମଣିଷ ଜୀବନରେ ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହିଆସିଛି । କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନାରେ ହିଁ ମେସିନ୍ ନାହିଁ, ମେସିନ୍ ଆମ ରୋଷେଇ ଘରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆମ ଦେଉଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠାରେ ଆମର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆମ ଦେହଟା ହେଉଛି ଆମର ସବୁଠୁ ଅଧିକ ଆପଣାର ମେସିନ୍ । ତେଣୁ ମେସିନକୁ ଛାଡ଼ିବାର କଥା ଉଠୁଛି କୁଆଡ଼ୁ ? ଅର୍ଥାତ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସେ

ଯୁଗରେ ଥିଲା, ଏ ଯୁଗରେ ରହିଛି ଓ ମଣିଷ ଏହି ସଂସାରରେ ରହିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ସବୁଦିନେ ତା'ର ସାଥି ହୋଇ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର କେବଳ ଆମର ଆଧୁନିକ ଯୁଗକୁ ହିଁ ଯନ୍ତ୍ରର ଯୁଗ କୁହାଯିବା ପଛରେ ଏକ ବିଶେଷ କାରଣ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ଯନ୍ତ୍ର ହିଁ ଏବେ ଆମ ଯୁଗର ସକଳ ଗତି ଓ ଦୁର୍ଗତିକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଛି । ଗୋଟାଏ ଯୁଗରେ ଭଗବାନ ବା ମଣିଷର ଭଗବତ୍—କଳ୍ପନା ହିଁ ତାର ଜୀବନର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ରାଜା ଭଗବାନଙ୍କ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲା, ଜୀବନ ରାଜାଶ୍ରିତ ହେଲା । ଆଧୁନିକ ଯୁଗ କହିଲେ, ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଯନ୍ତ୍ରନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଏକ ଜୀବନ-ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଉଁ । ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ଆଜି ଯନ୍ତ୍ର ଯେତେଗୁଡ଼ାଏ ଜାଗା ମାଡ଼ି ବସି ଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି, ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ଯୁଗରେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଜାଗା କେବେହେଲେ ମାଡ଼ି ବସି ନ ଥିଲା । ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପ ଓ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗ ହିଁ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ ହୋଇ ରହିଛି । ଆଧୁନିକ ରାଜନୀତି ଓ ଆଧୁନିକ ଯୁଦ୍ଧନୀତି ମୂଳତଃ ଯନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ ଯନ୍ତ୍ରାଭିମୁଖୀ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ଏହି ବିଶେଷ ବିକାଶଧାରାଟିକୁ ଏବେ ଶିଳ୍ପାୟନ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ।

ଆଜିକୁ ବେଶ୍ କେତେ ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଏହି ଶିଳ୍ପାୟନପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପୁରୁଣା ଉପକରଣ ହଟି ଗଲା, ନୂଆ ଉପକରଣମାନ ନେଇ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ର-ସଭ୍ୟତାର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । ପୁରୁଣା ନେତୃତ୍ୱ ଗଲା, ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱ ଆସିଲା । ରାଜାମାନେ ଗଲେ, ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଯନ୍ତ୍ରକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରୁଥିବା ପୁଞ୍ଜି ହିଁ ଶକ୍ତିର ନୂତନ ସନ୍ତକ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲେ । ଗାଆଁ ଓ ଗ୍ରାମସଭ୍ୟତା ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ସହର ଓ ସହରସଭ୍ୟତାର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଗ୍ରାମଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ସହର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ସହରର ନୂତନ ହାଟରେ ଆପଣା ଲାଗି ଭାଗ୍ୟ ଓ ଭବିଷ୍ୟ ଖୋଜି ବୁଲିଲେ । ଏହି ନୂତନ ଅନ୍ୱେଷଣରେ କେହି ସଫଳ ହେଲା, କେହି ବିଫଳ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ଏହି ନୂତନ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ କେହି ଜିତିଲା, କେହି ହାରିଲା । କିନ୍ତୁ ସମାଜରେ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ବଦଳିଗଲା, ଜୀବନର

ଭେକଗୁଡ଼ାକ ବି ବଦଳି ଗଲା । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଯନ୍ତ୍ରକୌଶଳର ପକ୍ଷୀରାଜ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ନୂଆ ନୂଆ ସଂଗ୍ରାମ ଲଢ଼ି ନୂଆ ନୂଆ ରାଜ୍ୟ ଜିତିବାରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ମଣିଷ ଆଗେ ପ୍ରଧାନତଃ ତାର ପରିବେଶର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସକଳ ଅସନ୍ତୋଷ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ପରିବେଷକୁ ହିଁ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ ହେଉଥିଲା । ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ତାକୁ ସତରଅବା ନୂତନ ଆଖି ଆଣି ଦେଲା ! ଆପଣାର ପରିବେଷଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାଦ୍ୱାରା ତିଆରି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ନୂତନ ସାଧନ ଦ୍ୱାରା ସେ ଏହି ପରିବେଷଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲା । କଚା ଘର ପକ୍‌କା ହେଲା, ଅନ୍ଧାର ଘର ଆଲୁଅ ହେଲା, କାଦୁଆ ବାଟ ଶୁଖିଲା ହେଲା, ମଣିଷର ପାଦରେ ଚକ ଲାଗିଲା, ଜମେ ଡେଣା ବି ଲାଗିଲା । ଆଗେ ଜୀବନଭରଣ ସକାଶେ ଯେଉଁଠି ସାରେ ଜିନିଷର ଯୋଗାଡ଼ ବି ହୋଇପାରୁ ନ ଥିଲା, ସେଠି ଏବେ ଦେଶ ସାରା ଜିନିଷ ଗଢ଼ି ଥୋଇ ଦେବାର ବୁଦ୍ଧି ଓ ସାଧନମାନ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ମଣିଷ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ, ଏଥର ତାର ଜୀବନରେ ଆଉ କୌଣସି ଜଞ୍ଜାଳ ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ, ତା' ଜୀବନରେ ଆଉ କଷ୍ଟ ହେଲେ ଅପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଅପହଞ୍ଚ ରହିବ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପାୟନ-ଯୁଗର ନୂତନ ମଣିଷ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ହିଁ ତାର ନୂତନ ଯୁଗର ବିଧାୟକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲା । ଯନ୍ତ୍ର କହିଲେ ସେ ଏଣିକି ପ୍ରଗତିକୁ ହିଁ ବୁଝିଲା ।

ଭାରତବର୍ଷରେ ଶିଳ୍ପାୟନ-ଯୁଗର ଆରମ୍ଭ, ତାହା ବଡ଼ ଏବର କଥା । ମୋଟେ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବରଷର କଥା । ଇଂଲଣ୍ଡର ଉପନିବେଶ ହୋଇରହିଥିବା ସମୟରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଯନ୍ତ୍ର ଥିଲା, କାରଖାନା ଥିଲା; ଯନ୍ତ୍ରତିଆରି ଜିନିଷ ଓ କଳ ତିଆରି ଲୁଗାର ହାଟକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ଲାଗି ଏଠି କୁଟୀର-ଶିଳ୍ପ ଓ ତନ୍ତୀକୁଳର ତଣ୍ଟି ଚାପି ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ସେସବୁ ପ୍ରଧାନତଃ ତତ୍କାଳୀନ ଶାସକମାନଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କରା ଯାଇଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡର ଅର୍ଥନୀତି ପାଖରେ ଭାରତର ଅର୍ଥନୀତି ସେତେବେଳେ ଦାସୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଭାରତୀୟ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଯନ୍ତ୍ରୋତ୍ପାଦନକୁ ବିଲାତର ଶିଳ୍ପାୟନ-ମାନଚିତ୍ରରେ ଏକ ଅଧୀନସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶ କରି ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା, ଭାରତର ଅର୍ଥନୀତି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ

ଭାବରେ ବିକଶିତ ହେବାର ଅବସର ପାଇଲା । ସରକାର ଯୋଜନା ତିଆରି କଲେ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଶରେ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗର ପ୍ରସାର ହେଲା । ଭାରତୀୟ କଞ୍ଚାମାଲଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୋଗ କରି ଭାରତୀୟ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ଆମ ଦେଶରେ ସାନ ବଡ଼ କାରଖାନାମାନ ବସିଲା । ଏଇଠୁ ହିଁ ଭାରତରେ ଶିଳ୍ପାୟନ-ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏଠାରେ ଗୋଟାଏ କଥା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣ ରଖିବା ଉଚିତ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ସାଧାରଣତଃ ଏକ କୃଷିପ୍ରଧାନ ଦେଶ ବୋଲି କହିଥାଉଁ । ଭାରତର ଧନ୍ଦା କହିଲେ, ଆମେ ପ୍ରଥମେ କୃଷିକୁହିଁ ବୁଝିଥାଉଁ । ଆମ ପିଲାଏ ଭୂଗୋଳ ବହିରେ ଭାରତବର୍ଷ ଗୋଟିଏ କୃଷିପ୍ରଧାନ ଦେଶ ବୋଲି ପଢ଼ିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସତ କଥା ହେଉଛି, ଅତୀତର କୌଣସି ଯୁଗରେ ଭାରତବର୍ଷ କେବଳ କୃଷି ଉପରେ ଆଦୌ ଆଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହି ନ ଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷର କୃଷି ମୌସୁମୀ ବାୟୁ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ତେଣୁ ଭାରତର ଚାଷୀ ବର୍ଷର କେତେ ମାସ ସମୟ ନିକମା ବା ବେକାର ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବାର କଥା । କେବଳ କୃଷି କରି ଆସୁଥିଲେ ଭାରତୀୟର ପେଟ କଦାପି ପୂରି ନ ଥାନ୍ତା । ତେଣୁ ଆମ ଦେଶର ପାରମ୍ପରିକ ଅର୍ଥନୀତିରେ ସବୁବେଳେ ଉତ୍ପାଦନର ଦୁଇଟି ଚରଣ ରହି ଆସିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି କୃଷି, ଆଉଟି ହେଉଛି ଗୃହୋଦ୍ୟୋଗ ବା କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ । ଭାରତର ଅର୍ଥନୀତି କାଳେ କାଳେ ଏହି ଦୁଇଟି ଚରଣ ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ଆସିଥିଲା । ଭାରତର ଗାଆଁ ଠିଆ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ତେଣୁ ପୁରାକାଳରେ ଭାରତୀୟ ଗାଆଁର ସମୃଦ୍ଧି ଓ ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଲାଗି ଆମେ କୃଷି ତଥା କୁଟୀରୋଦ୍ୟୋଗ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ହିଁ ଶ୍ରେୟ ଦେବା, ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପରସ୍ପରର ସହଯୋଗୀ ବା ପରିପୂରକ ବୋଲି ମାନିବା । ସେହି କାରଣରୁ ଇଂରେଜ ଶାସକମାନେ ଏହି ଦେଶର କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ଉପରେହିଁ ପ୍ରଥମ ଚୋଟ ବସାଇଥିଲେ । ଭାରତର କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରତର କୃଷିସଂସାର ବି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ଓ ତା'ପରେ ସମଗ୍ର ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତିର ମେରୁଦଣ୍ଡଟି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା ଲାଗି ଆଉ ବେଶୀ ବେଳ ଲାଗି ନଥିଲା ।

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଆମକୁ ଏହି କଥାଟି ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଆଜି ମଧ୍ୟ କେବଳ କୃଷିକର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଆମର ପେଟ କଦାପି ପୂରିବ ନାହିଁ ।

ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ୭୫ ଭାଗ ଲୋକ ଆଜି କୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରସାଧନାର ଯୁଗରେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ମଣିଷ କୃଷିକୁ ଆବୋରି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଦେଶରେ କୃଷି କଦାପି ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଠାରୁ ଉଦବୃତ୍ତ ଶ୍ରମଶକ୍ତିକୁ ହଟାଇ ଆମକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଖଟାଇବାକୁ ହେବ । ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ଆମେ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗ ଓ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗରେ ଖଟାଇବା । ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଯେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକ କୃଷି ଛାଡ଼ି ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗରେ ଆପଣାର ଶ୍ରମ ଖଟାଇବାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ, ଦୁଃଖ କରିବାର ବି କିଛି ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ମଣିଷ କୃଷି ଛାଡ଼ି କାରଖାନାକୁ ଆସିବେ, ପ୍ରକୃତି ଅପେକ୍ଷା ଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରି ରହିବେ; ଯନ୍ତ୍ରଠାରୁ ଅଧିକ କାମ ନେବେ । ଏଥିଲାଗି ଯେଉଁ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ସେମାନେ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାକୁ ଏଣିକି ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ନାହିଁ । ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଁ ବା ନ କରୁଁ, ଯନ୍ତ୍ର ହିଁ ଆମ ଜୀବନରେ ଏଣିକି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଦାବୀ କରିବାକୁ ଆସିବ । ଏଥିଲାଗି ଆମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାକୁ ଏ ଯୁଗର ଏକ ଆହ୍ୱାନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ଏ କଥା ସତ ଯେ, ପାଞ୍ଚ ବା ଦଶ ବର୍ଷରେ ଶିଳ୍ପୟନର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା କଦାପି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ଅନେକ ବର୍ଷ ଲାଗିବ । ଶିଳ୍ପାୟନର ଗୋଟିଏ ସ୍ତର ଅତିକ୍ରମ କରୁ କରୁ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରଟି ଆସି ଆମ ଆଗରେ ହାବୁଡ଼ି ଯାଉଥିବ । ତେଣୁ ଶିଳ୍ପାୟନମୂଳକ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଆମ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରକୁ ଭେଦୁ ଭେଦୁ ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ବି ବିତିଯିବ । ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆଜି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଦେଶର ପ୍ରାୟ ୧୦ ଭାଗ ମଣିଷ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗରେ କାମ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ପରିମାଣ ଆହୁରି ବଢ଼ିବ । ଦିନକୁ ଦିନ ଏହା ବଢ଼ିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିବ । ପାରମ୍ପରିକ ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଆମ ଗାଆଁର କୃଷି ଓ ଗାଆଁର କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନରେ ଅନେକ କାଳ ଧରି ଏକ ସମତାବସ୍ଥା ରଖି ଆସିଥିଲା । ଇଂରେଜ ଶାସନର ଶୋଷଣମୂଳକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ-ଚକାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା କାଳକ୍ରମେ ସେହି ସମତାବସ୍ଥା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । କୁଟିରଶିଳ୍ପ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୃଷି

ମଧ୍ୟ ଗ୍ରୁରଖାର ହୋଇ ଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ନୂତନ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଏ ଦେଶରେ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗର ପ୍ରସାର କରିବାକୁ ହେବ । କୃଷି ଓ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗ ଭିତରେ ନୂତନ ସ୍ତରରେ ପୁଣି ଏକ ସମତାବସ୍ଥା ଆସି ପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗର ପ୍ରସାର ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

ଶିଳ୍ପ ବା ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପ ଯେତେବେଳେ ଆମ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେହିକ୍ଷଣରୁ ଆମ ସାମାଜିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆମେ ସମଗ୍ରତଃ ଶିଳ୍ପାୟନ ବୋଲି କହି ପାରିବା । ଆଗେ ଆମ ଦେଶରେ କୃଷି ଓ କୁଟୀର-ଶିଳ୍ପ ହିଁ ଆମର ଜୀବନ-ଦୃଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରଭାବିତ ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ରଖିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କହିଲେ ଆମ ସଂସ୍କୃତିରେ ଧାନଗଉଣୀ ବା ଧାନ-ଅମାରକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀଧାନ ଅମଳ ହୋଇ ଘରକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ମେରମ୍ବଲେ ଏହାର ପୂଜା ହେଉଥିଲା । ନୂଆଖିରେ ନୂଆ ଧାନ ଫଳିଲେ ଆମର 'ନୂଆ ଖିଆ' ହେଉଥିଲା । ଅଧିକ ଜମି ଥିବା ମଣିଷକୁ ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ଲୋକ ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ତାକୁ ହିଁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଗ୍ରାମ-ପଞ୍ଚାୟତ ବସୁଥିଲା, ତାହାରି ଦାଣ୍ଡରେ ନାଟ ହେଉଥିଲା, ଠିଆପାଲା ହେଉଥିଲା । ଗାଆଁରେ ଗୃହାଳୀ ବସିଲେ ତାହାର ପିଣ୍ଡାରେ ବା ମେଲରେ ବସୁଥିଲା । ଗାଆଁ ଅବଧାନେ ତାହାରି ଘରେ ଖାଉଥିଲେ । ତାହାର ଓଗାଳରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା ପାଲିକି ବା ସବାରିରେ ହୁଏତ ସାମ୍ବିଯାକର ବାହାଘର ଚଳୁଥିଲା । ଗାଆଁ ଠାକୁରଙ୍କର ସିରସ୍ତାରେ ତାହାର ସବୁଠାରେ ଅଧିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ରହିଥିଲା । ହୁଏତ ତାହାର ପିଲାମାନେ ପ୍ରଥମେ ସହରକୁ ପାଠ ପଢ଼ି ଯାଉଥିଲେ । ଶିଳ୍ପ ବା ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଧାନତଃ ସହରରେ ବସେ । ଯେଉଁଠି ଆଗରୁ ସହର ନ ଥାଏ, ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପ ବସିବା ସଙ୍ଗେ, ସଙ୍ଗେ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ନୂଆ କରି ସହର ବସେ । କୃଷିର ପ୍ରାଣ-କେନ୍ଦ୍ର ଗାଆଁରେ ଥିଲା, ସେକାଳର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଥିଲେ । ଶିଳ୍ପାୟନକାଳୀନ ସମାଜର ପ୍ରାଣ-କେନ୍ଦ୍ର କ୍ରମେ ଗାଆଁ ଛାଡ଼ି ସହରକୁ ଆସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଗାଆଁରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି କୁହା ଯାଇ ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ସହରରେ ହିଁ ଏଣିକି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଲାଗି ନୂଆ

ଆସ୍ଥାନ ଗଢ଼ାଯାଏ । ଜୀବନର ବେଗ କହିଲେ ଏଣିକି ସହରର ବେଗକୁ ବୁଝାଏ, ପ୍ରଗତି କହିଲେ ସାଧାରଣ ହିସାବ ଅନୁଯାୟୀ ସହରର ଗତିକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ । ମଣିଷର ମନ ସହରମୁହାଁ ହେବାକୁ ଲାଗେ । ସହରରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ବଜାର ବସେ, ସାମଗ୍ରୀର ମେଳା ଭିତରେ ହିଁ ସହରର ମଣିଷ କ୍ରମେ ଆପଣାକୁ ସମଗ୍ର ଜୀବନସେକ୍ଟର୍‌ର ଅଧୀଶ୍ୱର ପରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗେ । ଆଗେ ଯିଏ ହୁଏତ କାଳିମାଟିରେ ବା କଲିକତାରେ କାମ କରୁଥିଲା, ସିଏ ପେଟରୁ କାଟି ବଳି ଭଳି ନାମରେ ଘରକୁ ଟଙ୍କା ପଠାଉଥିଲା । ସେହି ଟଙ୍କାରେ ଗାଆଁରେ ଜମି କଣା ହେଉଥିଲା, ଘର ତିଆରି ହେବ ବୋଲି ନୂଆ ଭିତ୍ତି ମଣ୍ଡା ହେଉଥିଲା । ଏବେ ସେହି ମଣିଷ ହୁଏତ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଜମି କିଣି ଘର କରିବାକୁ ମନ କଲାଣି ପଛକେ, ମାତ୍ର ଗାଆଁ ଆଡ଼କୁ ଆଉ ଅନାଉ ନାହିଁ । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହୁଏତ ଗାଆଁର ମାଣେ ଜମି ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ନୂଆ ରାଜଧାନୀରେ ଗୁଣ୍ଠେ ଜମି କଣା ଯାଉଛି ଓ ସେଇଥିରେ ଭାଗ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଆଗେ କଟକରୁ ଘରକୁ ଫେରିବା ବାଟରେ ଗ୍ରାକରିଆ-ମାନେ ଗାଁଆରେ ନ ମିଳୁ ଥିବା କୋଷ୍ଟ, ପୋଟଳ ବା ପା ଚଲଘଣ୍ଟା ନେଇ ଗାଆଁକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଏବେ ଗାଆଁରେ ଏଇ ସବୁ ପନିପରିବାର ଚାଷ ହେଲାଣି । ମାତ୍ର ଗାଆଁ ବାଲାଏ ଏ ସବୁର ସୁଆଦ ଚାଖିବା ପୂର୍ବରୁ ହୁଏତ ଏଗୁଡ଼ିକ ହାଟକୁ ଚାଲିଯାଉଛି ଓ ସହରରୁ ବେପାରୀ ଆସି ହାଟଯାକର ପରିବାକୁ ଝୋଟ୍ଟି ପାଟ୍ଟି ନେଇ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ଆଗେ ଗାଆଁରେ ଆମ୍ବ ପାଚିଲେ ଗାଆଁ ତୋଟାରେ ଗାଆଁ ପିଲାଙ୍କର ମଉଚ୍ଛବ ଲାଗି ଯାଉଥିଲା । ଏବେ ଆମ୍ବ ପାକଳ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସହରର ବେପାରୀମାନେ ଆସି ତୋଟା ଗୋଟାକର ଫଳକୁ ଠିକାରେ କିଣି ନେଉଛନ୍ତି । ଆମ୍ବ ସହରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି । ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ରୋଜଗାର ବଢ଼ୁଛି । ଗାଆଁ ପିଲା ପାଠ ପଢ଼ି ସହରକୁ ହିଁ ଯାଉଛି । ବେକାର ହୋଇ ବସି ଥିବା ଗାଆଁର ଟୋକା ଚାକିରି ପାଇଁ ଖପୁରିଆ ଚଉଦ୍ୱାର ବା ରାଉରକେଲା ଯାଉଛି । ସହରରେ ଚାକିରି କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ପିଲାଏ ସହରରେ ପଢୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପରିବାର ସହରରେ ରହୁଛନ୍ତି । ସେଇଟା ଶସ୍ତା ପଡ଼ୁଛି । ବାହା ପୁଆଣିରେ ସେମାନେ ଗାଆଁକୁ ଆସୁଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଗାଆଁ ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଆଗ୍ରେଉ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଆଁର ଲୋକେ ବଡ଼

ଅସୁଖ ଲାଗୁଚନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଗାଆଁଲୋକଙ୍କ ଆଖିରେ କ୍ରମେ ଗୋଠ-ଖଣ୍ଡିଆ ପରି ଦେଖା ଯାଉଚନ୍ତି ।

ଦେଶରେ ଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରସାର ହେବ, ତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିବ, ତଦ୍ୱାରା ଦେଶବାସୀଙ୍କର ରୋଜଗାର ବଢ଼ିବ, ରୋଜଗାର ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନର ସମ୍ପନ୍ନତା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବ ଏବଂ ଦେଶର ଦୁଃଖ ଯିବ । ଅଳ୍ପ କଥାରେ ଏହାହିଁ ହେଉଚି ଶିଳ୍ପାୟନର ଅର୍ଥନୀତି । ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ଚଳାଇବାଲାଗି ନବମ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକଙ୍କୁ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗରେ ଅନୁରୂପ ଶିକ୍ଷା ଓ ତାଲିମ ଦିଆଯିବ । ଗାଆଁଗୁଡ଼ିକ କେତେକ ଲୋକ କାରଖାନା ଓ ସହର ଆଡ଼କୁ ଟାଣିହୋଇ ଆସିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କୃଷିଉପରେ ରହିଥିବା ଅତିରିକ୍ତ ବୋଝ ହାଲୁକା ହୋଇଯିବ । ଫଳରେ କୃଷିର ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ବିକାଶ ହେବ । ସେତେବେଳେ ଦେଶରେ ଯେଉଁମାନେ କୃଷିଧନ୍ଦା କରିବେ, ସେମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ପାଇବେ, ସୁବ୍ୟୋଜିତ ଭାବରେ କୃଷି କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଜମିରେ ଯେଉଁ ଫସଲ ଫଳିବ, ତଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ପେଟ ପୂରିବ, ପୁଣି ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗରେ ଲାଗିଥିବା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ବି ପେଟ ପୂରିବାପାଇଁ ଗାଆଁରୁ ଉଦ୍ବୃତ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ସହରକୁ ଆସିବ । ଅର୍ଥାତ ସହରର ଖାଦ୍ୟାବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇ ଚାଷୀର ଧନ ବଢ଼ିବ, ସହର ମଧ୍ୟ ଗାଆଁକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଅଧିକତର ସାମଗ୍ରୀ ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରିବ । ଫଳରେ ଗାଆଁ ଓ ସହର ପରସ୍ପର ପରିପୂରକ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ପରସ୍ପରକୁ ଆଶ୍ରା ଦେବେ; କୃଷି ଓ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗ ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଜାତିର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ମଧ୍ୟ ପୁଷ୍ଟ କରିପାରିବେ । ଲୋକଜୀବନ ଭିତରୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଅଭାବଜନିତ ନାନା ସନ୍ତାପ ଦୂର ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ଶିଳ୍ପାୟନର ଯୋଜନା ଭିତରେ ଗାଆଁର ଶ୍ରୀ ନଷ୍ଟକରି ଦେବାଲାଗି କୌଣସିପ୍ରକାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରାହୋଇ ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନଯୁଗର ନୂତନ ଭୂମିଉପରେ ସୁଦକ୍ଷ ଭାବରେ ସାମୂହିକ ଜୀବନଗତ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରିବାର ଅଭିଳାଷ ରଖି ଶିଳ୍ପାୟନର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଚି । ପୁରୁଣା ସଂଗଠନ ଓ ପୁରୁଣା ପରମ୍ପରାକୁ କେବଳ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବା ହିଁ କଦାପି ଏହି ଶିଳ୍ପାୟନର ଏକମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ସ୍ଥାନରେ ଏକ ନୂତନ ଅଥଚ ସୁସ୍ଥତର ପରମ୍ପରାର ନିର୍ମାଣ ନ କଲେ ଶିଳ୍ପାୟନର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆମେ କେବେହେଲେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ ।

ଏହି ଶିଳ୍ପାୟନର ପ୍ରଭାବ କେବଳ ଆମ ସାମାଜିକ ଶରୀରର ସ୍ଥୂଳ ଅବୟବଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନୁହେଁ, ଆମର ସୂକ୍ଷ୍ମାନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ଆମର କଳା, ସାହିତ୍ୟ, ବିନୋଦନ ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିନୋଦନ-ଉପଭୋଗ କରିବାର ମାର୍ଗ ଉପରେ ବି ପଡ଼ିଛି, ଆମ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ଜୀବନର ପୁରୁଣା ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ାକ, ଯାହାକୁ ଆମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାଶ୍ୱତ ଓ ଚିରନ୍ତନ ବୋଲି କହିବା ଲାଗି ଶିଖି ଆସିଥିଲୁ, ଆମ ଆଗରେ ପୁରୁଣା ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲାଣି । ନୂଆରି ଚମ୍ବକରେ ଟାଣି ହୋଇ ଚାଲିଥିଲା ପରି ଆମେ ସତେ ଯେପରି କେଉଁ ନୂଆ ମୂଲ୍ୟ-ସମାହାରର ସନ୍ଧାନ କରି ବାହାରିଲୁଣି । ଏପରି ହେବାର ହିଁ ଥିଲା । ସମାଜର ବାହାରେ ସବୁ ବଦଳି ଯାଉଥାନ୍ତା, ଘରହାଣ୍ଡିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବାହାବେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଆଗରେ ସବୁ ନୂଆ ଭେକ ପିନ୍ଧିବାରେ ଲାଗି ଥାଆନ୍ତା, ଆଉ ଆମେ ଆମର ପଚଟା ପୁରୁଣା ଛନ୍ଦ-ଗୁଡ଼ାକୁ ଗାଇ ସଂସାରର କାନଅତଡ଼ା ପକାଇବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତେ, ଏହା କେଡ଼େ ଅବଳିଆ ଓ ଖାପଛଡ଼ା ଦିଶୁ ନ ଥାଆନ୍ତା ! ବର୍ତ୍ତମାନର ସିନେମା ଯୁଗରେ ଏବେ ଗାଆଁ ଦାଣ୍ଡରେ ରଜାରାଣୀଙ୍କର ଜରିସାଜପିନ୍ଧା ସୁଆଙ୍ଗ ଯେପରି ଭେସରା ଲାଗୁଛି, ଆମର ପୁରୁଣାକାଳିଆ କଳା ଓ ସାହିତ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭେସରା ଲାଗୁଥାନ୍ତା । ଯୁଗର ଟୋକା ଆମର ପୁରୁଣା ମନକୁ ବୁଢ଼ା ବୋଲି କହି ହସିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତା । ତେଣୁ ଶିଳ୍ପାୟନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯେ ଆମର ସାହିତ୍ୟାୟନ ବି ବଦଳି ଯାଉଛି, ଏଥିରେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ କଥା କିଛି ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ଅଧିକ ସମାଜସଚେତ ହେବାରେ ଶିଳ୍ପାୟନ ଏକ ମୂଳ-ପ୍ରେରଣା ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି । ମୁଁ ତ କହିବି, ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ଶିଳ୍ପାୟନ ହିଁ ଆମର ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଧୁନିକ ହେବାରେ ସମ୍ଭବତଃ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ଶିଳ୍ପାୟନ ପୂର୍ବ ଯୁଗର ମଣିଷ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ମୋକ୍ଷ ଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲା, ରାଜାନୁଗ୍ରହ ଲାଭ କରିବାକୁ ବା ରାଜ-କଟାକ୍ଷ ପଡ଼ିବାକୁ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲା ବା ଆପଣା କଳ୍ପନାର କଠାଉ ପିନ୍ଧି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଏକ ପାରସିକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଘଡ଼ିଏ ବୁଲି ଆସିବାର ଇଚ୍ଛାକୁ ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ସେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲା । ପ୍ରଧାନତଃ ମଣିଷର ମନୋରଞ୍ଜନ ଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖା ହେଉଥିଲା । ଶିଳ୍ପାୟନଯୁଗର ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତୃତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ ବି ସାହିତ୍ୟକର ମୁଣି

ଭିତରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା । ସାଧାରଣ ମଣିଷର ସାଧାରଣ ଜୀବନ, ସାଧାରଣ ଦୁଃଖ ସୁଖ, ହାନି ଲାଭ, ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷାମାନ ଏଣିକି ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲେ । ଏଥିଲାଗି ପୁରୁଣା ଓ ପ୍ରବୀଣ ପରମ୍ପରାଳସୀ ବଡ଼ମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ କଟାକ୍ଷ ଓ କଟାଳ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମାତ୍ର ଏହି ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସାହିତ୍ୟ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ରୂପେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେଲା । ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଶିଳ୍ପାୟନର ପ୍ରସାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ସାହିତ୍ୟିକର ବି ସମାଜ-ସଚେତନତା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ସମାଜ—ସଚେତନତା ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମ୍ପଦ, ଠିକ୍ ଯେପରି ଭାଗ୍ୟ-ସଚେତନତା ସବୁଠି ପୁରାତନ ସାହିତ୍ୟର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସମାଜ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବାର ଅର୍ଥ ସମାଜର ମଣିଷ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବା, ମଣିଷକୁ ହିଁ ବିଶ୍ୱ-ଜୀବନର ଏହି ବିରାଟ ଓ ଅତୁଳ ଅନ୍ୱେଷଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧୀଶ୍ୱର କରି ବସାଇବା, ମଣିଷ ମନ କଲେ ଯେ ଆପଣାର ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ବିପୁଳ ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ଆଣିପାରେ, ସାହିତ୍ୟ ଜରିଆରେ ତାକୁ ଏହିପରି ଏକ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇପିବା । ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ଏପରି ଏକ ଉଦ୍‌ବୋଧନ କଦାପି ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ସମାଜ-ସଚେତନ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ହିଁ ଏହା ଦେଇ ପାରିବ ।

ଶିଳ୍ପାୟନ ଆମକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ସାହିତ୍ୟକୁ ସମାଜ-ସଚେତନ କରାଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ଶିଳ୍ପାୟନର ସ୍ରୋତ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଆମ ଜୀବନ ଓ ଆମ ସାହିତ୍ୟ କ୍ରମେ ଏପରି ସବୁ ନୂତନ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି, ଯେଉଁସବୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମର ସାହସ ବି ପାଉନାହିଁ । ପୁରୁଣା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛି ବା ଭାଙ୍ଗିଯିବାକୁ ବସିଛି, ମାତ୍ର କୌଣସି ନୂତନ ନିର୍ଭର ଉପରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ହାତ ପଡ଼ିପାରିନାହିଁ । ମଝି ସୁଅରେ କୌଣସି ନିର୍ଭର ନ ପାଇ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଅସହାୟ ମନେ କରୁଛୁ । କାରଖାନାଟା ଆମ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅଂଶ ହୋଇ ରହିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆଧୁନିକ ଜୀବନଟା ଯେପରି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କାରଖାନା ପରି ହେବାକୁ ବସିଲାଣି ଏବଂ ସେହି କାରଖାନାର ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଆମେ ଯେପରି କେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ମେସିନର ବୋଲ ମାନି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଅଭ

କୌଣସି ବାଟ ପାଉନାହୁଁ । ଶିଳ୍ପାୟନ ଆମର ସାମାଜିକ ଆୟତନ-ଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି, ଆମ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ମଙ୍ଗ ମୋଡ଼ି ଦେଇଛି,—ଆମେ ଯେଉଁସବୁ ସଂସ୍କାର ଓ ସଂସ୍କୃତିଗତ ନିର୍ଭରକୁ ସାର୍ଥକ ଜୀବନର ନିର୍ଭର ବୋଲି ମାନି ଆସିଥିଲୁ, ଆମ ହାତମୁଠାରୁ ସେହି ନିର୍ଭରଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ଖସି ଖସି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଆମ ଜୀବନରେ ନିୟ-ନ୍ତ୍ରଣର ମାତ୍ରା ବଢ଼ିଯାଇଛି, ପ୍ରକୋପ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଛି । ଆମେ କଣ ଖାଇବୁ, କଣ ପିନ୍ଧିବୁ, କଣ ଭାବିବୁ, କଣ ହେବୁ, କାହାକୁ ଭୋଟ ଦେବୁ ବା କାହା କଥା ମାନିବୁ, ଏ ସବୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଯେପରି କ୍ରମେ ଆମ ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଉଛି । ଭଦ୍ରତା ଦେଖାଇବା, ଭଦ୍ରବ୍ୟବହାର ପାଇବା, ସମ୍ମାନ ଦେବା ଓ ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ମାନଦଣ୍ଡଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ଆମଲାଗି ଆଉ କିଏ ଆଗରୁ ତିଆରି କରି ରଖି ଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ସୁନ୍ଦର ଜୀବନର ସାଧନା ଲାଗି ଆଉ ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଭୂମି ଉପରେ କୌଣସି ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ, ସୁନ୍ଦର ଜୀବନର ସ୍ୱୀକୃତ ଗୁଣଗୁଡ଼ାକ ଆମ ଲାଗି ଯେପରି ଆଗରୁ ତିଆରି ହୋଇରହିଛି, ଯେପରି ଆମଲାଗି କେଉଁ ଦୋକାନରେ ସଜା ହୋଇରହିଛି । ଆମର ସକଳ ଆଧୁନିକତା ଓ ସକଳ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ଶିଳ୍ପାୟନ ଆମକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ କରି ପକାଉ ନାହିଁ ତ ? ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରି ଆମେ କୌଣସି ଶାସନ, କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ମତବାଦ, କୌଣସି ନେତା,-କୌଣସି ଟ୍ରେଡ୍ ଇଉନିୟନ, ବିଶେଷ ଭାବରେ ଫଳପ୍ରଦ କୌଣସି ବୋମା ବା ବନ୍ଧୁକ ଉପରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ଲାଗି ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରରୋଚିତ ହେଉନାହୁଁ ତ ? ଜୀବନଜଞ୍ଜାଳଗତ ନାନା ପ୍ରକାର ଜଞ୍ଜିରରୁ ମଣିଷକୁ ମୁକୁଳାଇବା ସକାଶେ ମେସିନ ଆସିଥିଲା, ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷଙ୍କୁ ବା ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିବାର ସ୍ୱାଦ ଦେବା ଲାଗି ଶିଳ୍ପାୟନର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏ ଯୁଗରେ ଆମେ ବଡ଼ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନାନା ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଦାସ ହୋଇ ପଡ଼ୁନାହୁଁ ତ ? ରାଷ୍ଟ୍ର, ସରକାର, ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଆଦର୍ଶବାଦର ନାନା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଭିତରେ ଆମେ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବାନ୍ଧି ହୋଇପଡ଼ୁନାହୁଁ ତ ? ନାନାପ୍ରକାର ପୁରୁଣା ଦିଅଁଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି ବା ଖଟୁଲିରୁ ଉଠାଇ ଆମେ, ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ବିଜୟ ଘୋଷଣା କରୁଚୁ ସତ, ମାତ୍ର କେଉଁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣଜାଲର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ପଡ଼ି

ଆମେ ଶେଷକୁ ମେସିନକୁ ହିଁ ଆମର ନୂଆ ଦିଅଁ କରି ବସାଇବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଉ ନାହୁଁ ତ ? ଖୋଦ ଗୁଣିଆ ଯଦି ନିଜେ ନିଜ ଗୁଣିର କବଳରେ ପଡିଯାଏ, ତେବେ ତା'ଠାରୁ ବଳି ଅଧିକ ଦୁର୍ଭାଗା ଆଉ କିଏ ଅଛି ?

ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଶିଳ୍ପାୟନ ଆମ ସାହିତ୍ୟାୟନ ଆଗରେ ଆଜି ଏକ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ହୋଇ ଠିଆ ହେବାକୁ ବସିଚି । ସାହିତ୍ୟର ଆଖି ମଣିଷକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଭୂମିଉପରେ ସର୍ବତଃସୁନ୍ଦର କରି ଦେଖିବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥାଏ । ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପାୟନ ଫଳରେ ଯଦି ମଣିଷର ଦାସତ୍ୱଗୁଡ଼ାକର ହିଁ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହେବାରେ ଲାଗିଚି, ଏହି ସକଳ ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଆୟୋଜନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି ମଣିଷ ହିଁ ମରିମରି ଯାଉଚି, ତେବେ ସାହିତ୍ୟାୟନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ପୁରୁଣା ପ୍ରଚେଷ୍ଟ ଦେଇ ହୁଏତ ଏହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଟିକୁ ଆମେ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଠଉରାଇ ପାରିବା ନାହିଁ, କୌଣସି ପୁରୁଣା ପାଚନ ପିଆଇ ଆମେ ଆଧୁନିକ ମଣିକୁ ଏହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରୁ ପାର ବି କରାଇନେଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ତେବେ ସାହିତ୍ୟିକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଣ ? ସାହିତ୍ୟର ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ'ଣ ?

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ଆମକୁ ଇଉରୋପୀୟ ଶିଳ୍ପାୟନର ଭୂମି ଉପରେ ବିଗତ ତିନିଶହ ବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ମାନବିକ ବିକାଶର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରିବାକୁ ହେବ । କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ମତଲବ ନେଇ ଯନ୍ତ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଆସି ନ ଥିଲା । ଏହି ମଣିଷ ହିଁ ଆପଣାର ନୂତନ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିଥିଲା, ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ କରି ସେ ନୂତନର ଯନ୍ତ୍ର-କୌଶଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆପଣାର ଜୀବନ ଭିତରେ ନୂତନ ଆୟତନ ଓ ନୂତନ ସମ୍ଭାବନାମାନ ଆଣିଦେବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଯନ୍ତ୍ର ମଣିଷର କାମରେ ଲାଗିବାକୁ ହିଁ ଆସିଥିଲା । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ହେବାଲାଗି ଏହା ଅଧିକତର ସୁଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନାନା ନୂତନ କୌଶଳ ଓ କ୍ଷମତାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିବା ମଣିଷ କ୍ରମେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଆପଣାଠାରୁ ବି ବଡ଼ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ କ୍ରମେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ବୋଲି ମାନିନେଲା । ଯନ୍ତ୍ର

ହାଣ୍ଡି ହୋଇଥାନ୍ତା, ମଣିଷ ତା'ଉପରେ ମାହୁନ୍ତ ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତା, ଅଙ୍କୁଶ ତାହାର ହାତରେ ରହିଥାନ୍ତା, ଆପଣା କଲ୍ୟାଣସାଧନାର ପଥରେ ସିଏ ଯେପରି ଉଚିତ ମନେ କରିଥାନ୍ତା, ହାଣ୍ଡିକୁ ସେହିପରି ଚଳାଇ ନେଇଥାନ୍ତା । ଯନ୍ତ୍ରହାଣ୍ଡି ମଣିଷର ଆୟତ୍ତରେ ରହିଥାନ୍ତା, ମଣିଷ ଯାଇ ଉପରେ ହାଉଦା ଉପରେ ବସିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଯନ୍ତ୍ରର କରାମତିରେ ବିମୁଗ୍ଧ ଅଶକ୍ତ ମଣିଷ ହିଁ କ୍ରମେ ଆପେ ହାଣ୍ଡି ହେବାକୁ ବସିଲା, ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମାହୁନ୍ତ ରୂପେ ସଜାଇ ଉପରେ ବସାଇଦେଲା । ଯନ୍ତ୍ର ମଣିଷର ଅନୁଧାବନ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମଣିଷ ଯନ୍ତ୍ରର ଅନୁଧାବନ କଲା । ଗତ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶହ ବର୍ଷର ଇତିହାସରେ ଆମେ ଇଉରୋପରେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିର ପ୍ରକୋପ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ଯନ୍ତ୍ରର ଅଗ୍ରଗତି ଓ ମଣିଷର ଅଧୋଗତି ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । କୌଶଳୀ ମଣିଷ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତିକୁ ବଶ କରି ଆପଣାର କାମରେ ଲଗାଇଲାପରି କ୍ରମେ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରପରି ବ୍ୟବହାର କରି ମଣିଷ-ସମାଜକୁ ଏକ ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଶାସନ ଭିତରେ ବଶ କରି ରଖିବାକୁ ମନ କଲା । ମଣିଷଟା ଯେ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର, ଗତ ଦେଢ଼ଶହ ବର୍ଷର ଇଉରୋପୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ହିଁ ସିଦ୍ଧ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛି । ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାର ପ୍ରେରଣାସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୂପିତ କରି ଦେଇଥିବା ଦାର୍ଶନିକ ଦେକାର୍ତ୍ତ (Descartes) ପଶୁ ଓ ମଣିଷର ଶରୀରକୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମେସିନ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଫ୍ରାନ୍‌ସର ଆଉ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଲମେଟ୍ରି (Lamettrie) ସତେ ଅବା କେଉଁ କାରଖାନାରୁ ଦେଖି ଆସିଥିବା ପରି ବଡ଼ ଜୋର୍ ଦେଇ କହୁଥିଲେ ଯେ ମଣିଷର ମନ ଓ ମଣିଷର ଆତ୍ମା କେବଳ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ମେସିନ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ଓ ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ । ଇଂଲଣ୍ଡର ଡାରଉଇନ (Darwin) ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଏପରିଭାବରେ ମଣିଷର ଉଦ୍ଭବ-ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମୂଳତଃ ଏକ ମେକାନିକାଲ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବୋଲି ସିଦ୍ଧ କରି ଥୋଇ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ପାର୍ଶ୍ୱଚରମାନେ ପଶୁ ଓ ମଣିଷକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଆସନରେ ବସାଇଦେଲେ ଓ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ହିଁ ମେସିନରେ ସମତୁଲ କରି ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ମଣିଷକୁ ମେସିନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାର ଏହି ନୂତନ

ଉତ୍ସାହରେ ମାତି ଯାଇ ଆମେରିକାର ମାର୍କ ଟ୍ୱେନ (Mark Twain) କୁଆଡ଼େ ଥରେ ଆପଣାର ନଜର ଦେଇ କହି ପକାଇଥିଲେ ଯେ, ସିଏ ଓ ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ କେବଳ ଦୁଇଟି ମେସିନ ବା ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହନ୍ତି । ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଦାମ୍ପତ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧକୁ ସେ ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ମେସିନ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ଦେଲେ । ମେସିନର-ଭକ୍ତ ବନିବାର ଏହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ-ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନଗ୍ରାମକୁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ନିୟମରେ ଏକ ସମାହାର ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ଖାଣ୍ଟି ବିଜ୍ଞାନ କରିବାର ମତଲବରେ ଏଥିରୁ ମନକୁ ବାଦ ଦିଆଗଲା, କେବଳ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଗଣ୍ଠିସାର କରି ରଖାଗଲା । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରୁ ଅଧିକତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷକୁ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲା, ମଣିଷ ବଦଳରେ ଏଠି ଯନ୍ତ୍ର ଲାଗି, ବିଲେଇ କୁକୁର ଓ ମୂଷାଙ୍କ ଲାଗି ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ରହିଲା । ଏକଥା ଆମେରିକାରେ ହେଲା, ରୁଷିଆରେ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ଏକ ଯନ୍ତ୍ର—ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ପରିବେଶ ଭିତରେ ମୂଷା, ବିଲେଇ, କୁକୁର ଓ ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ପରୀକ୍ଷାମାନ ଚାଲିଲା ଏବଂ ସେହିସବୁ ଆଖଡ଼ାଘରୁ ବାହାରୁଥିବା ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଣିଷ ଉପରେ ଲାଗୁ କରାଗଲା । କାଳକ୍ରମେ ଏହାହିଁ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଆଧୁନିକତମ ଫେସନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଗଲା । ଏହାକୁ ହିଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି କୁହାଗଲା, ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୋଲି କୁହାଗଲା । ଜର୍ମାନୀର ଅନ୍ୟତମ ଦାର୍ଶନିକ ନିତ୍ସେ (Friedrich W. Nietzsche) ଥରେ ମଣିଷକୁ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଉପରେ ଏକପ୍ରକାର ଚର୍ମରୋଗ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । ନିତ୍ସେଙ୍କର ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେ ପୁରୁଷ ପରେ ଯନ୍ତ୍ରସର୍ବସ୍ୱ ବିଜ୍ଞାନ ମଣିଷକୁ ତାର ଆସ୍ଥାନ ଉପରୁ ହଟାଇ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ଓ ମେସିନକୁ ନେଇ ସେହି ଆସ୍ଥାନ ଉପରେ ବସାଇ-ଦେଲା । ମଣିଷର ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଦେବାର ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଫିକରଟା ହିଁ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହେଲା । ଜ୍ଞାନ ଓ ଗବେଷଣାର ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷର ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାର ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି କିପରି ଉଦ୍-ଭୂତ ଓ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିଛି, ଆମେରିକାରୁ ଏବେ ପ୍ରକାଶିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାହାର ଏକ ଚମତ୍କାର ବିଶ୍ଲେଷଣ କରାଯାଇଛି । [Floyd W. Matson;. The Broken Inage, George Braziller, New York, 1964]

ମଣିଷ ମୂଳତଃ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଦେଖିବାରେ ଜୀବନ-ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ସୁଖବାଦର ଉତ୍ପତ୍ତି । ଏହି ସୁଖବାଦୀ ଗଣିତ ଅନୁସାରେ ଜ୍ଞାନୀମାନେ କ୍ରମେ ମଣିଷକୁ ଏକ Pleasure machine ବା ସୁଖ-ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଯନ୍ତ୍ରବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ବସିଲେ । ସୁଖର ପରିମାଣ ଉପଭୋଗର ପରିମାଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କଲା ଏବଂ ପଣ୍ୟର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟକୁ ଉପଭୋଗ-ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ବୋଲି ମାନି ନିଆଗଲା । ମନୁଷ୍ୟପ୍ରାଣୀକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ପଣ୍ୟଜୀବୀ ବୋଲି ଦେଖିବାର ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଗତ ଭୂମି ଉପରେ ଲାଭ ଓ ଲୋଭଧର୍ମୀ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତିର ସ୍ରଷ୍ଟାକାର ଆଡାମ ସ୍ମିଥ୍ ଓ ବେନ୍ଥାମ୍ ଆର୍ଥିକ ସମୃଦ୍ଧି ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବୃଦ୍ଧିକୁ ହିଁ ମଣିଷ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ସୁଖ ସହିତ ସମୀକରଣ କରି ଦେଖାଇଦେଲେ । ସୁଖଭୋଗୀ ମଣିଷ ପାଖରେ ତୁମେ ଯେତେ ବେଶୀ ଆଣି ଜମା କରିପାରିବ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେ ସେତେବେଶୀ ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବ —ଏହାହିଁ ଏ ଯୁଗରେ ସାମାଜିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ବିଧାୟକ ଧର୍ମ ହୋଇ ବସିଲା । ଅଧିକ ଧନ, ଅଧିକ ସୁଖ,—ଏହାହିଁ ଜୀବନର ସୂତ୍ର ହୋଇ ରହିଲା । ଏହି ସୂତ୍ରର ଏକ ସାଧାରଣବୋଧ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଜର୍ମାନୀରେ କାର୍ଲ୍ ମାର୍କ୍ସଙ୍କ ସମକାଳୀନ ଫୟୂରବାକ୍ (Ludwigt Feuerbach) କହିଲେ : Der Mensch ist was er isst,—ମଣିଷର ଭୋଜନ ହିଁ ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ହେଉଛି ଉଦର-ନିୟନ୍ତ୍ରିତ, ଭୋଗ-ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ପଣ୍ୟ-ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଅ, ପଣ୍ୟ ବଢ଼ାଅ, ଆଉ ଭୋଗ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ାଅ । କ୍ରମେ ଏହାକୁ ହିଁ ମଣିଷ-ସଭ୍ୟତା ଲାଗି ମୂଳମନ୍ତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ଫ୍ରାନ୍ସର ଜଣେ ଲେଖକ ଏହି ନୂତନଧର୍ମୀ ସଭ୍ୟତାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ସଭ୍ୟତା (Civilization de tourjour plus) ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଇଂଲଣ୍ଡର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଟନି (R. H·Tawney) ଏହି ଭୋଗବାଦୀ ସମାଜକୁ ଏକ ଧନଲିପ୍ସୁ ସମାଜ (Acquisitive society) ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଗତ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ହେଲା ଆମର ସକଳ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନପ୍ରସୂତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ପଣ୍ୟ ବଢ଼ାଇବାର ବା ଭୋଗ ବଢ଼ାଇବାର ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ପଣ୍ୟ ଓ ଭୋଗର ସମୃଦ୍ଧି ହୋଇ ଚାଲିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷର ସମୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଆପେ ଆପେ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇ ଚାଲିଥିବ

ବୋଲି ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତ ନ୍ୟାୟର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଏପରି କରାଯାଇଛି । ସଂସାରରେ ସବୁ ପଛକେ ଭୁଷୁଡ଼ିପଡ଼ୁ, ମାତ୍ର ମୁଁ ରହିଥାଏ ଓ ଭୋଗର କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ରହିଥାଉ; ବା ତା'ନ ହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ମୋର ଦେଶ ଓ ମୋର ଜାତି ରହିଥାଉ ଓ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ଭୋଗ ସମ୍ଭାବନା କେବଳ ଆମରି ଲାଗି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଉ, ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ଏପରି ହୋଇଛି । ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଆମେରିକା ସରକାର ଅଜସ୍ର ଧନ ଖରଚ କରି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ମରଣ-ରଶ୍ମିର ପରୀକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଉପରେ ଏହି ଅସ୍ତ୍ରର ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲେ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ମଣିଷ ଓ ଇତର ପ୍ରାଣୀ ମାତ୍ର କେତେ ମିନିଟ ମଧ୍ୟରେ ମୂଳ-ପୋଛ ହୋଇଯିବେ, ମାତ୍ର ଘର ଦୁଆର, ଦୋକାନ, କାରଖାନା, ମେସିନ୍ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସରଞ୍ଜାମଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ନିପାତ ହେବ, ମାତ୍ର ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ାକ ଆଗରୁ ଯେମିତି ରହିଥିଲା, ଠିକ୍ ସେମିତି ରହିଥିବ ଓ ଆମେ ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଭୋଗ କରିପାରିବା । ଶତ୍ରୁ-ପକ୍ଷର ମଣିଷ ଓ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ସମ୍ପତ୍ତି ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପତ୍ତିଟା ହିଁ ଆମର ମୂଲ୍ୟବୋଧ-ନିକିତିରେ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ବୋଲି ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଯେଉଁ ଆଦିମ ଯୁଗକୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ବର୍ବର ଯୁଗ ବୋଲି କହୁ, ସେ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଏତେଦୂର ମାର୍ଜିତ ଓ ସୁସମ୍ବଦ୍ଧ ଭାବରେ ବର୍ବର ହୋଇପାରିଥିଲା କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ଆମର ମଣିଷ ଦରକାର ନାହାନ୍ତି, ସଂସ୍କୃତି ଦରକାର ନାହିଁ, ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟ ଦରକାର ନାହିଁ, କେବଳ ଧନ ବ୍ୟତୀତ ଆମର ଆଉ କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ଧନ-ଲାଭକୁ ଆମେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଲାଭ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛୁ ଓ ସେଥିଲାଗି ସବୁ କିଛି ବିସର୍ଜି ଦେବାକୁ ତିଆରି ହୋଇଯାଉଛୁ । ଆମ ଉପନିଷଦରେ (ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, ୪ । ୫ । ୬) ଅଛି : ନ ବା ଅରେ ବିତ୍ତସ୍ୟ କାମାୟ ବିତ୍ତଂ ପ୍ରିୟଂ ଭବତି, ଆତ୍ମନସ୍ତୁ କାମାୟ ବିତ୍ତଂ ପ୍ରିୟଂ ଭବତି,—ବିତ୍ତ ଲାଗି ହିଁ ବିତ୍ତ ପ୍ରିୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଆତ୍ମାର କୁଶଳ ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ହିଁ ବିତ୍ତ ଆମର ପ୍ରିୟ ହୋଇଥାଏ । ଆଧୁନିକ ଏ ଯୁଗରେ ଆମେ ଆତ୍ମାକୁ ବିସର୍ଜି ଦେଇ ବିତ୍ତକୁ ଲୋଡ଼ି ବସିଲୁଣି, ଆମ ଆଖିରେ ବିତ୍ତ ଲାଗି ହିଁ ବିତ୍ତ ପ୍ରିୟ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି । ସମାଜ ଓ ସାମାଜିକ ଶ୍ରେୟର ସମୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ କାର୍ଲ୍ ମାର୍କ୍ସ୍

ଥରେ କହିଥିଲେ ଯେ ଯେଉଁ ସମାଜ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିତ୍ତ ଜମା କରିବା ପଛରେ ବାଇ ହୋଇ ଧାଇଁଥାଏ ଓ ଏହିପରି ଧାଇଁବାକୁ ହିଁ କାମ୍ୟତମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ସେହି ସମାଜ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଷଯୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ରହିଥାଏ ।

ଦୋଷ ବିଜ୍ଞାନ ଭିତରେ ନାହିଁ, ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରେ ନାହିଁ ବା ଶିଳ୍ପାୟନ ଭିତରେ ବି ନାହିଁ । ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଉଥିବା ମଣିଷ ଭିତରେ ଦୋଷ ରହିଛି । ଯନ୍ତ୍ରକୁ କାମରେ ଲଗାଉଥିବା ସମାଜ-ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦୋଷ ରହିଛି । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ ଆମ ଆଗରେ କେତେ କେତେ ନୂତନ ଓ ଉନ୍ନତ-ତର ସମ୍ଭାବନାମାନ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହି ନୂତନ ଜୀବନାୟନ ଭିତରେ ଆପଣାର ସମୁଚିତ ଦାୟିତ୍ୱମାନ ଗ୍ରହଣ କରି ସେହି ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଲାଗି ହୁଏତ ଆମେ ଭୟ କରୁଛୁ ଓ ସେଇଥିଲାଗି ଆମର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଏଡ଼ି ପଳାଉଛୁ । ହୁଏତ ସେଇଥି ଲାଗି ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନର ସକଳ ସମ୍ଭାବନା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ପୃଥିବୀ ଆଜି ଏପରି ବିକଳ ଓ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଯନ୍ତ୍ର କୌଶଳ ଆମକୁ ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ଓ ସମର୍ଥତାର ଅଧିକାରୀ କରାଇଛି ସେହି ଅଧିକାରର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଲାଗି ଆମେ ହୁଏତ ଆପଣାର ମନ ଓ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରି ନାହୁଁ । ଆମ ଆଗରେ ହତିଆର ପଡ଼ି ରହିଛି, ମାତ୍ର ଆମକୁ କାରିଗରୀ ଜଣାନାହିଁ । ବାହାରେ ଆମର ଉତ୍ତରାଧିକାର ସ୍ୱରୂପ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅତୁଳ ସମ୍ପଦ ଓ ଆମ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପଦ ଭିତରେ ଆମେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଏକ ସେତୁ ବାନ୍ଧିବା ଲାଗି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିନାହୁଁ । ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ ଆମକୁ କେବଳ ନାନା ପ୍ରକାର ଅରାଜକତା ହିଁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ଏବଂ ଏହି ଅରାଜକତାର ସ୍ଥିତିକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ମର୍ମନ୍ତୁଦ କରି ଦେଇ ଆମେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରି-ଣତ କରିବାକୁ ବସିଛୁ । ଆମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପୃଥିବୀରେ ଅରାଜକତା ରହିଛି । ସଂସାରର ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଜ୍ଞାନ—କୌଶଳ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଏହି ସଂସାରର ଅଧେ ମଣିଷ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ହିଁ ଜୀବନ ବୋଲି ଆଦରି ପଡ଼ି-ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ବର୍ତ୍ତି ରହିବା ପଛରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହାର ନିରାକରଣ କରିବାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧନ

ଆମ ହାତରେ ମହଜୁଦ ହୋଇରହିଛି । ପୃଥିବୀର ଅଧେ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଆଜି କୌଣସି ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ପୋକମାଛି ପରି ବଞ୍ଚି ପୋକ ମାଛି ପରି ମରିବା ଛଡ଼ା ଜୀବନ କହିଲେ ସେମାନେ ଆଉ କିଛି ବୁଝି ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଦାରୁଣ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ଅଭାବ ରହିଛି, ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ପୃଥିବୀର ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ାକୁ ବଡ଼ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ କରାଯାଉଛି । ଆମର ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାର ଅରାଜକତା କାମୁଡ଼ିକରି ଧରିଛି । ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ଆଦରେଉ ନାହିଁ । ଜାତି ଜାତିକୁ ଆଦରେଉ ନାହିଁ । ମଣିଷ ମାତ୍ରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଯଥାସମ୍ଭବ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଆମ ସମାଜର କୌଣସି ସୁସ୍ଥ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହିଁ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଲୋକସମୂହ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଲୋକସମୂହକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଭୟ ହିଁ କରୁଛି । ଏହି ଭୟର ଦୂରୀକରଣ ଲାଗି କେବଳ ଯୁଦ୍ଧ ବ୍ୟତୀତ ଆମ ମଥାକୁ ଆଉ କୌଣସି ବାଟ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତି, ସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ଅନୁରକ୍ତିକୁ ଯୁଦ୍ଧଲାଗି ହିଁ ବ୍ୟୟିତ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଆମ ନିଜ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅରାଜକତା ଗ୍ରାସି ରହିଛି । ଆପଣା ଭିତରେ କେତେ ତ୍ରାସର ଶିକାର ହୋଇ ଆମେ କେତେ ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ବହୁଧା ବିଭକ୍ତ ଭାବରେ ବାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛୁ । ଆମର ଶରୀର, ଆମ ଅନୁଭୂତି ଓ ଆମ ବିଚାରର ଆଉ ପରସ୍ପର ସହିତ ମୋଟେ ପଟୁ ନାହିଁ । ଗୋଟାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରଖିବାକୁ ଯାଇ ଆମକୁ ଅନ୍ୟଟାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ-ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଯେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଏକ ସକଳାଙ୍ଗ ପରିଚୟ ରହିଛି ଓ ସେହି ପରିଚୟ ସହିତ ସଂସାରର ଡୋରି ଲଗାଇ ପାରିଲେ ଯେ ଆମକୁ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥତମ ଆନନ୍ଦ ମିଳିପାରିବ, ଆମେ ସେକଥା ଦମ ପାସୋରି ପକାଇଲୁଣି । ତଥାପି ମୁଁ କହିବି ଯେ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଯନ୍ତ୍ରକୌଶଳର ଏହି ଯୁଗସହିତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର କୌଣସି ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିରୋଧ ନାହିଁ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମୂଲ୍ୟ ବା ଜୀବନମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ବିଜ୍ଞାନ ବା ଯନ୍ତ୍ର-କୌଶଳ ତରଫରୁ କୌଣସି ପ୍ରମାଦ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର ଭୟ ନାହିଁ । ପ୍ରମାଦ ଆମରି ଭିତରୁ ହିଁ ଆସିବ । ଆମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ-ଯୁଗର ସକଳ ଲାଭକୁ ଆମ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶସାଧନରେ ଅବଶ୍ୟ ଲଗାଇ ପାରିବା । କିନ୍ତୁ ସେପରି କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆଗ ସେହି ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ

ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିବାକୁ ହେବ । ସେହି ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ଆମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ତତ୍ପର ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜୀବନମୂଲ୍ୟ ଓ ମରଣ ଦୁଇଟି ଭିତରୁ ମଣିଷ କେଉଁଟିକୁ ବାଛିବ, କେବଳ ଆମର ଏହି ଯୁଗରେ ନୁହେଁ, ଇତିହାସର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗରେ ତା' ଆଗରେ ଏହି ଆହ୍ୱାନ ରହିଥିଲା । ଆଜି ଏ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ବିଜ୍ଞାନ ବା ଶିଳ୍ପାୟନ କଦାପି ଜୀବନମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିରୋଧ କରି ନାହିଁ କି କରିବ ନାହିଁ । ମଣିଷ ହିଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିଛି, ଜୀବନର ସ୍ଥାୟୀ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ସେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ନିଜର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଲଗାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସ୍ୱୟଂ ଏକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଛି ଓ ଯନ୍ତ୍ର-ଦୈତ୍ୟର ଶରଣ ଯାଇଛି ।

ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ-ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଆଧୁନିକ ସମାଜର ସମୀକ୍ଷା କରି ଏବେ ଜଣେ ଫରାସୀ ଲେଖକ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ଯାନ୍ତ୍ରିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବିଷୟରେ ସତର୍କ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଏକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜର କବଳରେ ପଡ଼ି ଆମେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆମର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଓ ସର୍ବମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ଏଡ଼ିବା ଲାଗି ମନ ବଳାଉଛୁ, ସେ ସେହି କଥାର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । (Jacques Ellul The Technological Society Alfred Knopf, New York, 1965)ଯନ୍ତ୍ରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ହିଁ ସେ ଆମ ଏ ଯୁଗର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ଓ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିପଜ୍ଜନକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଯୁଗକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ଆମେ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଇ ପାରିବା ନାହିଁ, ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଆମେ ଏଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯଥାର୍ଥ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆପଣାକୁ ଯନ୍ତ୍ରର ଦାସତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ମହତ୍ତର ଜୀବନ-ମୂଲ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ସକାଶେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଏକ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଯନ୍ତ୍ରର କବଳରୁ ଆମେ ଆପଣାକୁ ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତ କରି ନେଇ ପାରିବା । ସତେ ଅବା ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ କଲାପରି ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି:— ଯଦି ମଣିଷ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଭୁଲି ବସୁ, ଯନ୍ତ୍ରବହୁଳ ଓ ଯନ୍ତ୍ର ସେବିତ ଏହି ସମାଜରେ ଯଦି ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକ ଅସାର୍ଥକ ଓ ଭୋଗସର୍ବସ୍ୱ

ଜୀବନ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖୁ ବଡ଼ିଆ ପ୍ରକାରେ ଏହି ସମାଜ ସହିତ ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ନେଇ ବଡ଼ିଆ ପ୍ରକାରେ ସଫଳ ହେବା ଯଦି ଆମ ଜୀବନର ସର୍ବପରମ ଧେୟ ହୋଇରହେ, ଯନ୍ତ୍ରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ଆଧିପତ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆ ହେବାପାଇଁ ଯଦି ଆମ ଆଗରେ କୌଣସି ବାଟ ଦେଖା ନ ଯାଏ, ତେବେ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମୁଁ ଯେଉଁସବୁ ଅଶୁଭ ପରିଣତିଗୁଡ଼ିକର କଳ୍ପନା କରିଚି, ଆମ ପୃଥିବୀରେ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଘଟିବ ହିଁ ଘଟିବ । ଯନ୍ତ୍ରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଭିତରେ ରହି ମଣିଷ କ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଲେଖକ ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରିଚନ୍ତି ; ଯନ୍ତ୍ରନିୟନ୍ତ୍ରିତ ସମାଜରେ ମନୁଷ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ମରିଯିବ; ଯନ୍ତ୍ରରଦ୍ୱାରା ଦେଇ, ସଭ୍ୟତାର ଦ୍ୱାରା ଦେଇ ନାନାପ୍ରକାର ଆଧୁନିକ ବର୍ବରତା ହିଁ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ସର୍ବେସର୍ବା ହୋଇ ବସିବ ବୋଲି ସେ ଆମକୁ ଏକ ହତାଶ ବାଣୀ ଶୁଣାଇଚନ୍ତି ।

ମେସିନ ଏକ ଭଗବାନ ନୁହେ, ମେସିନ୍ ଏକ ରାକ୍ଷସ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମେସିନ୍ ହେଉଚି ଏକ ସାଧନ ମାତ୍ର । ଏହାକୁ ଆମେ ଯେଉଁପରି ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇବା, ଏହା ଆମକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ସଫଳ ବା ବିଫଳ କରାଇବ । ଶିଳ୍ପାୟନ ଦ୍ୱାରା ଆପେ ଆପେ ଯୁଗର ଉଦ୍ଧାର ହୋଇଯିବ ନାହିଁ, ଶିଳ୍ପାୟନ ଦ୍ୱାରା ଯୁଗର ବିକାଶ ବି ଆପେ ଆପେ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପାୟନ ପର୍ବର ଅଧିଷ୍ଠାତା ରୂପେ ମଣିଷ ଏହାର ଯେପରି ଉପଯୋଗ କରାଇବ, ଏହା ତାକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି କାମ ଦେବ । ମଣିଷ ବିବେକୀ ହେଲେ ମେସିନ୍ ତାହାର ହାତରେ ନାନା ବନ୍ଧନମୁକ୍ତିର ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ, ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିର ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ । ସଭ୍ୟତର ସଂସାର ଗଢ଼ିବାରେ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ । ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ । ମାତ୍ର ମଣିଷ ନ ହୋଇ ଆମେ ମାଙ୍କଡ଼ ହୋଇ ବସିଲେ ଆମ ହାତରେ ପଡ଼ି ମେସିନ୍ ଆମ ସଂସାରରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଅତ୍ୟାଚାରର ଓ ଶୋଷଣର ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ, ଆମ ସଂସାରରେ ବିଦ୍ୱେଷ ଓ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବ, ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ରକ୍ତଲୋଭୀ ଯନ୍ତ୍ରରୂପେ ତିଆରି କରି ଏହା ଆମଭିତରୁ ସକଳ ମଣିଷପଣିଆକୁ ଶୋଷି ନେଇଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସାରର ବିତ୍ତ ଓ ବିଭବ ବଢ଼ୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂସାରରେ ବର୍ବରତା ବଢ଼ୁଥିବ, ମଣିଷର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବି ବଢ଼ୁଥିବ । ଆମକୁ

ବଣା ବା ବାଇଆ କରି ଦେବାଲାଗି ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରେ କୌଣସି କ୍ଷମତା ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ଆମେ ନିଜେ ବାଇଆ ହୋଇ ବସିଲେ ବା ବଣା ହେବାକୁ ମନ କଲେ ଆମ ହାତର ଯନ୍ତ୍ର ଆମ ଗଳାରେ ଛୁରୀ ପରି କାମ କରିବ। ଆମର ଶିଳ୍ପାୟନ ଫଳରେ ଧୂଆଁ ଯେତିକ ବଢ଼ିବ, ଆମ ଜୀବନର ସନ୍ତାପଗୁଡ଼ିକ ବି ସେତିକ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ଆମ ସଭ୍ୟତାର ସବୁ ଆଡ଼ମ୍ବର ସେତିକ ହୃଦସ୍ପନ୍ଦନ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଥିବ। ମଣିଷ-ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସରେ ଆଜି ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସଂସାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଲାଗି ଭୌତିକ ସୁଖସମ୍ଭୋଗର ସମ୍ଭାବନାମାନ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇପାରିଛି। ଏହା ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ଏହା ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ଶିଳ୍ପାୟନଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି। ଶିଳ୍ପାୟନର ପ୍ରସାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମର ଧନ-ଉପାର୍ଜନର ପରିଧି ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମର ସୁଖ ଭୁଞ୍ଜିବାର ଆୟତନଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରସାରିତ ହେଉଥିବ। ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ ପଇସା ମିଳିବ, ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ସୁଖ ଓ ଭୋଗର ବିପଣିରୁ ଆମେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବା, ତାହା କିଣିଆଣି ପାରିବା। ଏଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରମାଦ ବା ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ରହିଛି ବୋଲି ମୋର ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ। ଆମେ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିଥିବା, ଆମର ଭାଗବତ ଜୀବନରେ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ଭ୍ରାତୃଭାବ ଓ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣ ଆମର ସ୍ଥାୟୀସ୍ୱତ୍ୱ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଆମର ହୃଦୟ ଜୀବନ୍ତ ରହିଥିବ, ଆମର ଭଲ ପାଇବାର ହାତଗୁଡ଼ାକ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କୁଣ୍ଠିତ ବା କୃପଣ ନ ହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଜୀବନମୟ ସଂସାର ଭିତରେ ସ୍ନେହ ଦେଇ ଓ ସ୍ନେହ ଲୋଡ଼ି ଜାଣୁଥିବ। ତେବେ ଯନ୍ତ୍ର, ଶିଳ୍ପାୟନ ବା ଭୌତିକ ସୁଖ ଆମର କୌଣସି ହାନି କରିପାରିବ ନାହିଁ। ମନୁଷ୍ୟ-ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟସମୂହର ବିକାଶ ଲାଗି ଏସବୁ ଆମର ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ରହିବ। ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଆମର ଭାଗବତ ଓ ଅନୁଭୂତିମୟ ଜୀବନର ଏକ ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଭାବରେ ପଣ୍ୟଭୋଗର ଆରାମ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବା, ହୃଦୟର ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଭୋଗବହୁଳତାର ହିରଣ୍ମୟ ପାତ୍ରକୁ ହିଁ ଆମର ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା, ଜୀବନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶ୍ରେୟ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଓ ଅଧିକ ଭୋଗ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଯିବା, ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଆମେ ଆମର ଜୀବନକୁ ଭୋଗ ଓ

ପଣ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆସକ୍ତ ଓ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିବା । ସେତିକବେଳେ ହିଁ ଆମରି ନଭାଗ ଆମର ବଡ ଆପଣାର ଏକ ସମ୍ମୋହକ ବନ୍ଧୁ ପରି କାମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଆମର ଜୀବନଗତ ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଲିବାଲାଗି ଓ ଚିନ୍ତନଗତ ଅଶାନ୍ତିଗୁଡ଼ାକରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଲାଗି ଆମେ ସେତିକବେଳେ ହିଁ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଆମର ଭଗବାନ ବୋଲି ମାନିନେବା, ଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଗତିକୁ ହିଁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଗତି ବୋଲି କହିବା । ଆମେରିକାର ଜଣେ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଏହାକୁ ହିଁ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ-ଯୁଗର ଏକମାତ୍ର ବିପଦ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । (Bruno Bettelheim : The Informed Heart, Thames and Hudson, London, 1961 ପୃଷ୍ଠା ୬୨) ମାତ୍ର ଏହିପରି ଏକ ଦୁର୍ଗତି ଭିତରେ ପଡ଼ିଯିବାକୁ ସେ ଆଦୌ ଆବଶ୍ୟକ ଅଥବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ମନେ କରିନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଯଦି ଆମେ ମୂଳତଃ ଜୀବନକୁ ଲୋଡ଼ିବା, ମଣିଷକୁ ଲୋଡ଼ିବା, ହୃଦୟକୁ ଲୋଡ଼ିବା, ଅର୍ଥାତ ଯଦି ଆମେ ଭୌତିକ ସମ୍ପନ୍ନତାର ସଂସାର ଭିତରେ ରହି ମଧ୍ୟ ହୃଦୟର ଡୋରଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସଂସାରକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ସାର୍ଥକତମ ସମ୍ପଦ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବା, ତେବେ ଆମେ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର ବା ଯନ୍ତ୍ର-ବାଦର କବଳରେ କଦାପି ପଡ଼ିଯିବା ନାହିଁ । ଆମେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଆମର କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା । ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଶିଳ୍ପାୟନର ପରିସର ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ଜୀବନ ଓ ହୃଦୟର ସମ୍ଭାବନାମାନ ବି ବଢ଼ି-ବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଭିତରେ ସେହି ଶକ୍ତି ଆସିବ କିପରି ? ମଣିଷର ସମା-ଜରେ ଆମେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ କିପରି ସାର୍ଥକ ଜୀବନର ଏକ ସାଧନ ରୂପେ ବ୍ୟବ-ହାର କରିପାରିବା ? ବିଜ୍ଞାନ, ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଶିଳ୍ପାୟନକୁ ଆମେ କିପରି ମୁକ୍ତିର ଏକ ସାଧନ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା ? ଏଥିଲାଗି ପ୍ରଥମେ ଆମ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରଥମତଃ ନୂତନ ସୃଜନ ଓ ନୂତନ ଉଦ୍ଭାବନର ଶକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ରହିବ । ବିଜ୍ଞା-ନର ଦ୍ୱାର ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିବ । କଳା ଓ ବିଜ୍ଞାନର ନାନା-ବିଧ ମାର୍ଗରେ ନାନା ନୂତନ ସମ୍ଭାବନା-ଭୂମିର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ଲାଗି ସମାଜରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବ । ଏସବୁ କାହାରି ଏକାଧି-ପତ୍ୟ ହୋଇରହିବ ନାହିଁ । ଆମର ଏହି ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗରେ ସମ୍ପ୍ରତି

ଭାବରେ ଯୋଗ୍ୟହେବା ଓ ଆପଣାର ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇବା ବିଷୟରେ ଆମ ସମାଜରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜାତି-ଭେଦ ରହିବ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଆଜି ଏପରି ହେଉନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ତ ମୋଟେ ହେଉନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଯେତେବେଳେ ସବୁ ପିଲା ପାଠ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଉନାହାନ୍ତି, ବିଦ୍ୟା ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଆନନ୍ଦବଜାରରେ ଯେତେବେଳେ ମାତ୍ର କେତେଜଣ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ସୁନା-ଥାଳିରେ ଓ ଆହୁରି କେତେ ଜଣ ଅଳ୍ପଭାଗ୍ୟ ଖପରରେ ଖାଇବାକୁ ବାଧ ହେଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଆମ ଦେଶରେ ଗୁଣର ବିକାଶ ଓ ଗୁଣର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଲାଗି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ଆମେ କିପରି କହି ପାରିବା ? ସୃଜନ ତଥା ଉଦ୍ଭାବନ–କ୍ଷେତ୍ରରେ ନ୍ୟାୟ-ବିଚାର ରହିଛି ବୋଲି କିପରି କହିପାରିବା ? ଆମ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶଙ୍କୁ ମୂର୍ଖ ଓ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖାଯାଇଛି, ମାତ୍ର କେତେଜଣଙ୍କ ହାତରେ ବିଜ୍ଞାନ-ବିନୋଦନର ଆହ୍ଲାଦନ ପ୍ରଦୀପକୁ ଧରାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଫଳରେ ବିଜ୍ଞାନର ଆଲୋକ ସବୁଘରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରୁନାହିଁ ଏବଂ ଅନ୍ଧ ଦେଶରେ ତଥା-କଥିତ ଆଖିଥିଲାବାଲା ବୋଲାଇ ଥୋକେ ଜ୍ଞାନୀ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏଠି ଉଦ୍ଧତ ହେବାକୁ ବେଶ୍ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଉଛନ୍ତି । ସକଳ ଜ୍ଞାନାଲୋକକୁ ଏକଗୁଣ୍ଠିଆ କରି ରଖିବାର ପୁଲକ-ଦମ୍ଭରେ ସେମାନେ ଏପରି କଳକା ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ଭୂମିକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଠଉରାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ ଫଳରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ଭୋଗ ଓ ଆରାମର ଆୟତନ-ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସମାଜର ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । କେବଳ କେତେଜଣ ଭୋଗ କରିବେ, ଏବଂ ବଞ୍ଚିତ ଅନ୍ୟମାନେ ତାହାକୁ ଜାତିର ବିଭବ ବୋଲି କହିବାକୁ ବାଧ ହେଉଥିବେ; କେବଳ କେତେ-ଜଣଙ୍କର ଆୟୁ ବଢ଼ୁଥିବ ଓ ଅବହେଳିତ ଅନ୍ୟମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ଜାତିର ଆୟୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବାର ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିବେ, କେବଳ କେତେଜଣ ମନ ଇଚ୍ଛା ବାବୁ ହେଉଥିବେ, ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଭୃତ୍ୟବେଶରେ ତାହାକୁ ହିଁ ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହି ଚକିତ ହେଉଥିବେ,—ଏପରି ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏପରି ନହେଲେ ବିଜ୍ଞାନରୁ ପ୍ରମାଦ ଉପୁଜିବ, ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଶିଳ୍ପାୟନରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଦ ଉପୁଜିବ । ଗତ ତିନିଶହ ବର୍ଷର ଯନ୍ତ୍ର ସଭ୍ୟତାରେ ଅଧିକାଂଶତଃ ଏହିପରି ହୋଇଛି । ତଳେ ସବୁ ଭୋଗ

କରଚନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟସମସ୍ତେ ଭାଗ୍ୟ ଆଦରି ଭଗବାନଙ୍କୁ ମାନି ରହିବାର ଅବସ୍ଥା ଭିତରେ ଧନ୍ଦାଳି ହୋଇଚନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଶହେ ବର୍ଷ ତଳେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜଣେ ସମାଜସମୀକ୍ଷକ (John Mill, ୧୮୦୯-୧୮୭୩) ଆପଣା ଯୁଗର ପାଖକୁ ଆଖି ପକାଇ ଲେଖିଥିଲେ : "ଯନ୍ତ୍ରଯୁଗର ସକଳ ଉଦ୍ଭାବନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି କୌଣସି ମଣିଷର ଜୀବନରେ ଶ୍ରମ ଓ ଜଞ୍ଜାଳର ବୋଝ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଊଣା ହୋଇ ପାରିଚି କି ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏକ ସଂଶୟପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ଯାଇପାରିବ । ଆଗରୁ ସମାଜର ଯେତିକି ଲୋକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟଜନିତ ନାନା ବନ୍ଧନ ଓ ନୀରସତା ଭିତରେ କାଳଯାପନ କରୁଥିଲେ, ଯନ୍ତ୍ରଯୁଗ ଆସିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଆହୁରି ବଢ଼ି ଯାଇଚି । ଏହା ଫଳରେ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ଯନ୍ତ୍ରମାଲିକ ବି ଆପଣାର ବିତ୍ତ ବଢ଼ାଇ ଅଧିକ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ହେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଚନ୍ତି । ଯନ୍ତ୍ର ଯୁଗ ଫଳରେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ବିଳାସ ଓ ଆରାମଗୁଡ଼ିକ ବେଶ୍ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଚି । ମାତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ ଦ୍ୱାରା ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟରେ ଯେଉଁସବୁ ତୁମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା ବା ମଣିଷସମାଜ ଲାଗି ଯେଉଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର ଭବିଷ୍ୟତ ନିର୍ମାଣ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା ତାହା ହେବାକୁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ବାକି ରହିଚି ।" ଶିଳ୍ପାୟନର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନୂଆ କରି ଚାଖୁଥିବା ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ ସନ୍ଦେହ ଓ ଶ୍ଳେଷ ପ୍ରକଟ କରାଯାଇ ପାରିବ । ତଥାପି ଇଉରୋପ ଓ ଭାରତବର୍ଷର ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିକାଶ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅଡ଼ବଡ଼ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଚି । ଆମ ଦେଶର ତୁଳନାରେ ଇଉରୋପରେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଯୁଗ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନ ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆସିଥିଲା । ଘରେ ଟେଲିଭିଜନ ରଖିବା ଲାଗି ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆସିବା ପରେ ଯାଇ ଜର୍ମାନୀ ବା ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ଟେଲିଭିଜନ ଆସିଲା । ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆସିବା ପରେ ସେହିସବୁ ଦେଶକୁ ହୁଏତ ମଟରକାର୍ ବି ଆସିଥିଲା । ମାତ୍ର କେତେଜଣ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ବଡ଼ପଣ ଜାହିର କରିବାକୁ ଆସି ନ ଥିଲା । ଆମ ଦେଶରେ ଏବେ ଠିକ୍ ତାହାର ଓଲଟା ହେଉଥିବା ପରି ଲାଗୁଚି । ସମାଜର କେବଳ କେତେଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରଚୁରତର ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଗେହ୍ଲାପଣ ମିଳିଗଲେ ସେଥିରୁ କଦାପି ସଭ୍ୟତା ଉପୁଜିବ ନାହିଁ, ନୃଶଂସତା ହିଁ ଉପୁଜିବ । ଏହିପରି ଏକ ସମାଜ-ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଆମେ ବର୍ବରତା ବୋଲି ବି କହିପାରିବା । ଆମ ଦେଶରେ ଶିଳ୍ପାୟନର ଗୁନ୍ଦୁଆ ଠଣା ହୋଇ

ଲାଇଟ ଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହା ନାଚ ହିଁ ଚାଲିଛି । ବିଦେଶର ସଦ୍ୟତମ ଫେଶନକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚାଉ କରି କାମୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ଆମେ ଦଳେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଏଠି ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ରହିଛୁ, ପୋଷାକୀ ଜୀବନର ପ୍ରତି-ଯୋଗିତାରେ ଆମେ ଏହାକୁ ହିଁ ସଫଳତମ ପ୍ରସାଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଛୁ, ଅଥଚ ଆମର ଚାରିପାଖକୁ ଆମେ ବଡ଼ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଆଖି ବୁଜି ଦେଇ ବସିଛୁ ।

ଏପରି ହେଲେ ପ୍ରମାଦ ଉପୁଜିବ । ଏପରି ହେଲେ କାରଖାନା ଆମକୁ ଖାଇଯିବ । ଆମର ସକଳ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲତା ଓ ଅଭିମାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ କର୍କଟରୋଗର କବଳରେ ପଡ଼ିଯିବା । ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ସମାଜର ସବୁରି ଅଧିକାର ରହିବ । ଶିଳ୍ପାୟନ ଓ ଯନ୍ତ୍ରୋଦ୍ୟୋଗ ଫଳରେ ଜୀବନଯାପନର ଯେଉଁ ନୂତନ ସମ୍ଭାବନାମାନ ଆମ ହାତକୁ ଆସିବ, ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ସକାଶେ ତାହାକୁ ଆକାଶକଇଁଆ କରି ରଖି ଆମେ ଥୋକେ ସିଆଣିଆ ଅମଣିଷ ସବୁ ଆଣି ଆମର ହାଣ୍ଡି ଭିତରେ ପକାଇବାର ଫିସାଦ କରିବା ନାହିଁ । ଆମ ସମାଜରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିବ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିବ, ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଉପଭୋଗ ବିଷୟରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିବ, ଆମ ଶାସନରେ ବି ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶାସନ, ଅଧିକାର, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୋଇ ରହିବ । ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୋଇ ରହିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏଥିଲାଗି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବ । ଶିଳ୍ପ-ନଗରୀର ଚାରିପାଖରେ ବାସ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ, ସେମାନେ ଯେତେ କଳା ବା ଯେତେ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ହୁଅନ୍ତୁ ପଛକେ, ଶିଳ୍ପନଗରୀର ଲୁହା ଓ କୋଇଲାଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦିଆଯିବ, ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯିବ । ସେହିମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଖଟାଯିବ, ଶିଳ୍ପାୟନର ସକଳ ସୁଯୋଗ ଭିତରକୁ ସେମାନଙ୍କର ବି ପ୍ରବେଶାଧିକାର ରହିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତୀୟ ସମ୍ପତ୍ତି ହେବାର ନିରର୍ଥକ ଗର୍ବ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଶିଳ୍ପ-ନଗରୀକୁ ମଣିଷର ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ଶିଳ୍ପାୟନର ବିଚରଣ-ଭୂମିକୁ ସୁସ୍ଥ ରଖିବାକୁ ହେଲେ କେବଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ପଣ୍ୟ ଭିତରେ ଆମର ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ାକୁ ଠିକିଆ ଫଜାଇ ରଖିଦେଲେ ଆମର କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ, ମଣିଷ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଦ୍ରବ୍ୟର ମଣ୍ଡନ ବଢ଼ାଇବା ସକାଶେ ମଣିଷକୁ କେବଳ ମୂଲିଆ କରି ଖଟାଯିବ

ନାହିଁ, ମଣିଷର ମଣ୍ଡନ ଲାଗି ହିଁ ତାହାର ଶ୍ରମଲବ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ-ସମ୍ଭାରକୁ ଅକୁପଣ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯନ୍ତ୍ରର ଆଗ୍ରହକୁ ଅତ୍ତମାତ୍ରାରେ ବଢ଼ାଇ ଯନ୍ତ୍ରର ଶିକାର ହୋଇ ନ ପଡ଼ିବା ଲାଗି ଆମକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଜୀବନର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ହେବ, ମଣିଷର ବାତାବରଣକୁ ସୁନ୍ଦରତର କରି ଗଢ଼ିବାରେ ହିଁ ଆପଣାର ଜ୍ଞାନକୁ ଖଟାଇ ପାରିବାର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ । ଆମ ଜୀବନରେ ଜୀବନାଭିମୁଖୀ ଏକ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅନୁଶୀଳନ ଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ।

ତେଣୁ ଆମକୁ ବାଛି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମେସିନରୁ ହିଁ ସବୁ ପ୍ରମାଦ ବାହାରୁଛି ବୋଲି ମିଥ୍ୟାପ୍ରବାଦ ଦେଇ ମେସିନବର୍ଜିତ କୌଣସି ରକ୍ଷାଗୃହ ଭିତରକୁ ପଳାଇଗଲେ କଦାପି କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆପଣାର କରକବଳିତ କରି ରଖିବାର କ୍ଷମତା ହାସଲ କରିବା ସକାଶେ ନୁହେଁ, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ସୁନ୍ଦରତର ଓ ମହମାମୃତର ଏକ ଜୀବନ ସମ୍ଭବ କରିବା ଲାଗି ମେସିନକୁ ଏକ ଅନ୍ୟତମ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମଣିଷର କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ଶିଳ୍ପାୟନକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶିଳ୍ପାୟନକୁ ଶୋଷଣ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥର ପାରମ୍ପରିକ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶିଳ୍ପାୟନରୁ ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଅବଶ୍ୟ ଉପୁଜିବ, ଏପରି ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯନ୍ତ୍ର ବା ଟେକନିକ୍‌କୁ ମଣିଷସମାଜର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି କାମରେ ଲଗାଇବା ବେଳେ ଅନେକ ସମସ୍ୟା ନିଶ୍ଚୟ ଉପୁଜିବ । ମାତ୍ର ଟେକନିକ୍ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଜନିତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିପାରିବା ନାହିଁ । ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆମେ ଯନ୍ତ୍ରଜନିତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ମେସିନକୁ ଆମେ ମଣିଷର କାମରେ ଲଗାଇବା ବା ମଣିଷକୁ ମେସିନ ଲାଗି ଫିଟ୍ କରି ରଖିବା, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉପରେ ହିଁ ଆମର ସମାଧାନ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରିବ ।

ମେସିନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନର ଏହି ଯୁଗ ହୁ ହୁ ହୋଇ ଆମ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ବେଳେ ସାହିତ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଅଣ ହେବା ଉଚିତ ? ଶିଳ୍ପାୟନ ଲାଗି ଉଚିତ ମାର୍ଗପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆମ ସାହିତ୍ୟକୁ ଜୀବନାୟନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସାହିତ୍ୟର ଜୀବନାୟନ ହେବା

କୌଣସି ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଟେକ୍‌ନିକ୍ କିମ୍ବା ବାଦକୁ ଧର୍ମ କରି ଧରିବା ଉପରେ ଆଦୌ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟିକର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଜୀବନାପ୍ଲୁତ ହୋଇପାରିଲେ ଯାଇ ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନାପ୍ଲୁତ ହୋଇପାରେ । ସବୁ ସାହିତ୍ୟିକ ହୁଏତ ଏହି ଆହ୍ୱାନର ସୁଦକ୍ଷ ଜବାବ ଦେଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମେସିନଯୁଗର ପ୍ରମାଦଗୁଡ଼ାକ ପାଇଁ ସେମାନେ ମେସିନକୁ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକରେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ି ସେମାନେ ଏଥିଲାଗି ଆଧୁନିକତାକୁ ହିଁ ଦାୟୀ କରି ବସନ୍ତି । ସଂସାରରେ ଯୁଦ୍ଧ ଭିଆଉଥିବା ଲାଗି ବିଜ୍ଞାନକୁ ଦାୟୀ କରିବା ବା ଭାରତୀୟ ସମାଜର ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ଲାଗି ତଥାକଥିତ ଜଡ଼ବାଦୀ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ଦାୟୀ କରିବା ପରି ଏହା ମଧ୍ୟ ଆମ ନିର୍ବୋଧତାର ପରିଚୟ ଦେଇଥାଏ । ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ଏପରି ନିର୍ବୋଧତାର କୌଣସି ଅଭାବ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପାୟନ-ଯୁଗର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଲାଗି ସାହିତ୍ୟରେ ବାଟ ନପାଉଥିବା ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଶିଳ୍ପାୟନ ପ୍ରତି ତିନି ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଇଥାନ୍ତି, ବିହ୍ୱଳ ହୋଇପଡ଼ି ସେମାନେ ତିନି ପ୍ରକାରେ ମେସିନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆପଣାର ଅସୂୟା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଦଳ ଅତୀତର ଗୌରବ ଓ ଜାତୀୟତାକୁ ସାହିତ୍ୟର ଏକମାତ୍ର କାମ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନିଅନ୍ତି । ଏ ଯୁଗରେ ରହି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏକପ୍ରକାର ଭାବପ୍ରବଣ ନିଷ୍ଠା ସହକାରେ ଅତୀତକୁ ଓ ଜାତୀୟତାକୁ ଫୁଲାଇ ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ ବୁଝିବା ଲାଗି ଆମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରୂପେ ବେଶ୍ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା । ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା-ମାର୍ଗଟି ହେଉଛି, ପ୍ରକୃତିର କୋଳରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି ଯୁଗ ଭୁଲି ପୁଲକିତ ହୋଇ ରହିବାର ମାର୍ଗ । କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କର କେତେକ କାବ୍ୟରେ ଆମେ ଏହିପରି ଏକ ଉତ୍ସୁକତାର ଗନ୍ଧ ଅବଶ୍ୟ ପାଇଥାଉ । ଯେଉଁମାନେ ପଲ୍ଲୀଗହଳରେ ଅଥବା ଅରଣ୍ୟ-ଗହଳରେ ରହନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ଜଟିଳତାଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ରହନ୍ତି, ପ୍ରକୃତିର ନିକଟତର ହୋଇରହନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ ଅନୁମାନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଅନେକେ ଏହି ଆଧୁନିକ ସମାଜ ଭିତରେ ପଲ୍ଲୀ ବା ଆଦିବାସୀ ସମାଜର ଗନ୍ଧ ମହକାଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧ ନିରାସକ୍ତ ଭାବରେ ସେମାନେ ପଲ୍ଲୀଗୀତ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ମନ ବଳାନ୍ତି, ପଲ୍ଲୀକଳାର ଗବେଷଣା କରନ୍ତି, ସେହିସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ

ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟର ଖେଳରେ ନାଲିଛକା ବସାଇ ଦେଲପରି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ ମନେ ହୁଏ, ଯେପରି ସେମାନେ ଆମର ଏ ସଂସାରର ନୁହଁନ୍ତି, ଆଉ କେଉଁ ସଂସାରକୁ ଗଣ୍ଠିଧନ କରି ରଖିଥିବା ସେମାନେ ଯେପରି ବାଟ ଭୁଲି ଆମ ଇଆଡ଼େ ଚାଲି ଆସିଛନ୍ତି । 'ପରଜା' ଓ 'ଅମୃତର ସନ୍ତାନ' ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଔପ-ନ୍ୟାସିକ ଗୋପୀନାଥ ଅନେକ ସମୟରେ ସେହିପରି ଏକ ଅନ୍ୟ ସଂସାରର ବାସିନ୍ଦା ପରି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରକୃତି ବା ପ୍ରାକୃତିକ ଜୀବନଠାରୁ ସାହିତ୍ୟ ଆପଣାର ଡୋରି ଛିଡ଼ାଇନେଉ ବୋଲି ଏଠାରେ କେହି ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମେ ନିଜେ ମେସିନ-ଯୁଗର ଯାବତୀୟ ସୁଯୋଗ ଓ ଉପଭୋଗକୁ ଆମ ଜୀବନ-ବାଟର ଛଡ଼ାବାଡ଼ି କରି ଧରିଥିବା, ଅଥଚ ଏଣେ ଆମଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିଥିବା ତଥାକଥିତ ପ୍ରାକୃତିକ ମଣିଷ ବା ପ୍ରକୃତି-କୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ ଆସ୍ପଦ ବୋଲି ଅତି ବିଗଳିତ ଭାବରେ କହିବାରେ ଲାଗିଥିବା, ଏଥିରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକପ୍ରକାର ଆତ୍ମ-ବିଡ଼ମ୍ବନା ଓ ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହୁଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ଆମର ପଳାୟନବାଦୀ ମନଠାରୁ ହିଁ ଏହିପରି ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ତୃତୀୟ ମାର୍ଗ ହେଉଛି ସ୍ୱର୍ଗତର ମାର୍ଗ, ଅର୍ଥାତ୍ ବାହାର ଜଗତକୁ ଗୋଟା ସୁଦ୍ଧା ଭୁରୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ବା ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆପଣା ଘରପାଖରେ ଶାନ୍ତ, ଶ୍ଳେଷ ଓ ଶସ୍ୟକଳ୍ପର ଏକ ଉଇହୁଙ୍କା ଉଠାଇ ନେଇ ତାହାର ଭିତରେ ଆତ୍ମପ୍ରସନ୍ନ ଆଧନନ୍ଦ ହୋଇ ବସିବାର ମାର୍ଗ । ସଂସାରରେ ସବୁ ବୁଡ଼ିଯାଉ ବା ଉଡ଼ିଯାଉ ପଛକେ, ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ଚେତନାକୁ ମୁଁ ଏପରି ଏକ ଅହଂ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଅବସର-ବାଦର ସାଞ୍ଜି ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ନିଧଡ଼କ ହୋଇ ବସିଯିବି ଯେ ସଂସାର ମୋର ପଛ ହିଁ ପାଇବନାହିଁ । ଏହି ତିନୋଟିଯାକ ମାର୍ଗ ହେଉଛି ମୂଳତଃ ପଳାଇ ଯିବାର ମାର୍ଗ, ମୂଳତଃ ଫାଙ୍କି ଦେବାର ମାର୍ଗ । ସଂସାରରେ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଅଭିମାନ କରି ଆପଣାର ଖାଡ଼ି ତଳେ ଯାଇ ଲୁଚି ବସିବାର ମାର୍ଗ । ପଳାୟନବାଦୀ ସଭାମଣ୍ଡପରେ ପଳାୟନବାଦୀ ସାହିତ୍ୟକର ଯେତେ ଅର୍ଚ୍ଚନା ଓ ଆପ୍ୟାୟନ କରାଯାଉଥାଉ ପଛକେ, ଏହା ସାହିତ୍ୟକୁ କଦାପି ପୋଷାଇବ ନାହିଁ । ଏ ଯୁଗର ଯନ୍ତ୍ରବିଜ୍ଞାନ, ଏ ଯୁଗର ଶିଳ୍ପାୟନ ଓ ଏ ଯୁଗର ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ନାନା ସମସ୍ୟା ଆଧୁନିକ

ମଣିଷଠାରୁ ଏକ ଭୂମୂଳ ଦୃଷ୍ଟିଗତ ଆଲୋଡ଼ନ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଦାବୀ କରୁଚି, ଏକ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଦାବୀ କରୁଚି । ନୂତନ ଜୀବନବୃତ୍ତିର ଦାବୀ କରୁଚି । ପଥ ବଦଳାଇ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିରେ ସାହିତ୍ୟର ହିଁ ଆମକୁ ମାର୍ଗ ଦେଖାଇବା କଥା । ସାହିତ୍ୟିକର ଜୀବନାୟନ ହେବା କଥା । ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟିକ ଯଦି ଏତିକିବେଳେ ବାଣୀ-ରମଣ କରିବାର ବାହାନାରେ ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ ବା ଆପଣା ସ୍ୱଗତର ଶୟନକକ୍ଷରେ ଆପଣାର ସକଳ ଉତ୍ସାହକୁ ସାରିଦେବାର ମନ କରିବ, ତେବେ ପରିଣାମରେ ସେ ନିଜେ ମିଉଜିୟମର ଏକ ଜୀବ ହୋଇ ରହିଯିବ, ଯୁଗ ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଚାଲିଯିବ । ଶିଳ୍ପାୟନର ସମସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଳାଇଯିବା ଗୋଟାଏ ମାର୍ଗ, ମାତ୍ର ଶିଳ୍ପାୟନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ତାହାର କଲ୍ୟାଣକାରୀ ସମ୍ଭାବନା-ଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣାର ଉତ୍କର୍ଷରେ ଲଗାଇବା ସକାଶେ ଏ ଯୁଗର ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ମଣିଷ—ସମାଜକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରି ତିଆରି କରିବା, ଏ ଯୁଗର ସକଳ ବିଚାର, ସକଳ ଭାବନା ଓ ଆମର ସାମାଜିକ ସକଳ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ସାହକୁ ଜୀବନାଭିମୁଖ କରିବା ଲାଗି ଏକ ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟିକର ଦ୍ୱିତୀୟ ମାର୍ଗ । ଭାରତବର୍ଷର ଏହି ନୂତନ ପ୍ରଭାତର ଦ୍ୱାର-ଦେଶରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ଆଜି ଦ୍ୱିତୀୟଟିକୁ ହିଁ ଆପଣାର ମାର୍ଗ ବୋଲି ବାଛି ନେଉ ।

ଆପଣା ଜୀବନ ପଥରେ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ଚାଲିବାକୁ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରୁ ସମସ୍ତ ଜାଣି ଯେଉଁ ଆହ୍ୱାନ ଆସିଥାଏ, ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଙ୍କ୍ (Otto Rank) ଙ୍କ ମତରେ ଆମେ ତିନି ପ୍ରକାରରେ ସେହି ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଉ । ପ୍ରଥମଟି ହେଉଚି, ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଏଡ଼ାଇ ଦେବା, ସଂସାରର ସର୍ବାଧିକ ମଣିଷ ସାଧାରଣତଃ ଯାହା କରିଥାନ୍ତି । ଶିର ଥିଲେ ସିନା ଶିରଃପୀଡ଼ା ହେବ ! ଆଖି ମେଲା କଲେ ସିନା ସଂସାରଟାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଣୁ ଏମାନେ ଆପଣାର ସବୁ ଝରକା-କବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ଆପଣା ଭିତରେ ଚେଇଁ ଶୋଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ କିସମର ଲୋକେ ସଂସାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ସଂସାରର ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଥରେ ଅଧେ ଖୁରି ଖାଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି, ମାତ୍ର ହାତ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ପରାଭବ ମାନି ପଳାଇ ଆସନ୍ତି । ଆଉ ଖୁରି ଖାଇବାକୁ ମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତୃତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀ—

ଯେ କୌଣସି ଯୁଗରେ ଆମେ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଅତି କମ୍-ସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ,—ଏହି ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି । ଖୁବ୍ ଖାଇବାର କୌଣସି ଅପାକଳ ମନ ନେଇ ନୁହେଁ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମ-ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆତ୍ମ-ପରିଚୟ ସହିତ ସେମାନେ ଆଗଭର ହୁଅନ୍ତି, ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ସେମାନେ ଆପଣାର ପୁରୁଣା ଜୀବନ-ନାଡ଼ୀଗୁଡ଼ାକୁ ବଦଳାଇ ନୂଆ କଳେବର ହୁଅନ୍ତି, ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରନ୍ତି ଓ ନୂତନ ଜୀବନମୂଲ୍ୟ ତଥା ନୂତନ ଜୀବନାଗ୍ରହ ନେଇ ସେମାନେ ଜୀବନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ପ୍ରଥମ କିସମର ମଣିଷ ଭାରି ସହଜରେ ସଂସାର ସହିତ ଫିଟ୍ ହୋଇଯାଏ । ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସଂସାର ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗେ ନାହିଁ । କାରଣ ସିଏ ବରଷା ଅନୁସାରେ ଛତା ଦେଖାଇବାକୁ ହିଁ ବାସ୍ତବବାଦ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ କିସମର ମଣିଷଙ୍କୁ ଶ୍ରୀ ଅଟୋ ରାଙ୍କ୍ ନିଉରୋଟିକ ବା ବ୍ୟାଧିତ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ସେମାନେ ମୂଳତଃ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହିଁ ରହିଯାଆନ୍ତି । ନିଜ ସହିତ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବନ୍ଧୁତା ବାନ୍ଧି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସଂସାର ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ବାନ୍ଧିବା ତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା । ତୃତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ମଣିଷ ସ୍ୱଭାବତଃ ସୃଜନଶୀଳ । ସେମାନେ ଅପଣା ସହିତ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥାନ୍ତି, ସଂସାରକୁ ବି ସେମାନେ ଆପଣାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ନିଜେ ନୂଆ ହୋଇ ସେମାନେ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱକୁ ନୂଆ ହେବାରେ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏହିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଯୁଗ ବଦଳେ, ମଣିଷ ବଦଳେ, ଯୁଗ ଆଗକୁ ଯାଏ, ଯୁଗର ସମ୍ପଦରାଶି ଯୁଗର କାମରେ ଲାଗି ପାରିବାର ବାଟ ଦିଶିଯାଏ । ବିଚଳିତ ବା ବ୍ୟାଧିତ ହୋଇ ବସିବାର ଦଶା ଆଉ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଏହି ତରାଜୁରେ ତଉଲିଲେ ଆମ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତିନୋଟି ପ୍ରକାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ସବୁ ଯୁଗରେ ସାହିତ୍ୟ-ଲତାରେ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ପ୍ରକାରର କଷି ଧରିଥାଏ, ତିନି ପ୍ରକାରର ଫଳ ଫଳିଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଦଳ ସମାଜରେ ଯାହା ଦେଖନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ନିଅନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟତଃ ତାହାର ପରିବେଷଣ କରି ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟର ଓ ଆନନ୍ଦର ପରିବେଷଣ କରୁଥିବା ପରି ମନେ କରନ୍ତି । ଏ ବର୍ଷ ବିଷୁବ ମିଳନରେ ଭାଷଣ ଦେଇଥିବା ଜଣେ ଲେଖକଙ୍କର ଭାଷାରେ, 'ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଯାହା କିଛି ଘଟିବ, ତାହା ହିଁ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରତି

ବର୍ମିତ ହେବ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନଧାରା ହିଁ ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନର କଷ୍ଟାହାଣ୍ଡି-ଗୁଡ଼ାକୁ ଏମାନେ କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡି ଭାବରେ ଦେଖାଇବାକୁ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ସାହିତ୍ୟିକ ଆମର ଏ ସମସ୍ୟାବହୁଳ ଯୁଗରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଛନ୍ତି । ତଥାକଥିତ ଆଧୁନିକ ବେଶରେ ହିଁ ଏମାନଙ୍କୁ ସର୍ବାଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ନାନା କାରଣରୁ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନାନା ପ୍ରକାର ହୁତାଶନ ଜନ୍ମୁଥାଏ । ସାହିତ୍ୟ ଜରିଆରେ ଏମାନେ ସଂସାରଟା ଯାକ ସବୁଠାରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲାଣି ବୋଲି ହୁରି ପକାଇଥାନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରେ ଦରମରା ହୋଇ ଧୂଳିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆତ୍ମାଟାକୁ ଉର ଏମାନେ ହଠାତ୍ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଏକୁଟିଆ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଓ ସାଙ୍ଗ ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂସାରଯାକ ଏମାନେ ଖାଲି ମାଲ ମାଲ ଶବ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦେଖିବାକୁ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କେଉଁ କାଳରେ ନିତ୍ସେ ଶ୍ଳେଷୋକ୍ତି କରି ସଂସାରରୁ ଭଗବାନ ମରି ଗଲେଣି ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଆମର ବ୍ୟାଧିତ ଆଧୁନିକମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଦମ୍ଭୋକ୍ତି କରି ସଂସାରରୁ ମଣିଷ ମରିଗଲାଣି ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରେ ରହି-ଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ମାନବିକ ପ୍ରାଣକୁ ବହନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେଉଁ କାଳହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଭଗ୍ନ ଓ ପରାଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ସେମାନେ ଏହିପରି କହିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟଗୀତି ଭିତରେ ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ବ୍ୟାଧିର ଗୀତିଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ସକଳ ଚମତ୍କାରର ସହିତ ବଡ଼ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ତୃତୀୟ ଶିବିରର ସାହିତ୍ୟିକ ସଂସାର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରେ-ନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରର ନାନା ଖଣ୍ଡକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସମ-ଗ୍ରତା ଭିତରେ ଯୋଡ଼ି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଆପଣା ସହିତ ରହି-ଥିବା ତା'ର ସକଳ ବୈରୀପଣକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ସେ ଆପଣା ସହିତ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପନା କରେ ଓ ସେହି ସେତୁର ଉପରେ ଚଢ଼ି ସେ ସାରା ଜୀବନ-ସଂସାର ସହିତ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପନା କରେ । ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଭୂଇଁହୁଡ଼ା ବାସନାଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ପୁଣି ଭୂଇଁ ଧରାଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ମିଜାଜକୁ ଖାଲି ଖୁସି କରି ରଖିବାକୁ ବା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅବସରଲାଳସା ଲାଗି ମୁଖବାସ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖେ ନାହିଁ ବା କେଉଁ ଅନ୍ୟ ଇଲାକାର ଅରାଜକତା ଉପରେ ଯୁବରାଜ ହୋଇ

ବସିବା ଲାଗି ସେ ସାହିତ୍ୟର କଠାଉ ପିଣ୍ଡ ଉଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ହନ୍ତସନ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ଏହି ଜଗତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ, ଜୀବନ-ସୂର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ,—ତା'ର ସହଯୋଗୀ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ସମର୍ଥତା ଆଣିବାକୁ ହିଁ ସେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖେ । କବିର ବଳିଷ୍ଠ ଜୀବନ-ଦୃଷ୍ଟିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ହିଁ ବଳିଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ନିର୍ଭର କରେ ବୋଲି ସମୀକ୍ଷକ ଲୟୋନେଲ୍ ଟ୍ରିଲିଙ୍ଗ୍ କୋଣସି ଏକ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ କହିଚନ୍ତି । ଆପେ ଭୋଗୁଥିବା ବା ଭୋଗିଥିବ କୌଣସି କ୍ଷତ ବା କ୍ଷତଜନିତ ରକ୍ତସ୍ରାବ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷୁନ୍ନ ହୋଇ ବସିଥିବା କବି ଆମକୁ କୌଣସି ବଳିଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟ ବା ବଳିଷ୍ଠ କବିତା ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । ଆମର ହାତମୁଠାକୁ ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶକ୍ତ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଆମ ହୃଦୟର ରକ୍ତଧାରା ଭିତରେ ସେ କୌଣସି ନୂତନ ଜୀବନ—ବାସନାର ସଞ୍ଚାଳନ କରାଇ ପାରେ-ନାହିଁ । ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ମୃତ୍ୟୁର କଥା କହେ, ମୃତ୍ୟୁର ଗୁଣ ବାହୁନେ ; ମଡ଼କ ପଡ଼ିଥିବା ଗାଁରେ କୁକୁରର ବାହୁନା ଶୁଣି ରାତି ଅଧରେ ଛନିଆଁ ଲାଗିଲା ପରି ତାହାର ସାହିତ୍ୟ ଆମକୁ ବଡ଼ ଛନିଆଁ କରି ପକାଏ । ଆମର ଜୀବନନାଡ଼ କଟିଗଲା ପରି ମନେହୁଏ । ସଂସାରଟା ଯୋଉଠି ଯେମିତି ଅଛି, ତାକୁ ଠିକ୍ ସେମିତି ମାନି ନେବାଲାଗି ସେ ଆମର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ହିଁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ । ଆମକୁ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର କରି ପକାଇବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରେ । ଆମ ଭିତରେ ସେ କୌଣସି ନୂତନ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଶିଳ୍ପାୟନର ଯୁଗରେ ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନାୟନ ହେଉ । ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ନୂତନ ଜୀବନର ମୁଠାକୁ ହିଁ ଟାଣ କରୁ । ନୂତନ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଯୁଗର ନୂତନ ଓ ସୁନ୍ଦରତର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନିପାରିବା ଲାଗି ତାହା ଆମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଯୋଗାଇ ଦେଉ । ଏ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟିକ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଶୋଷଣ ମୁକ୍ତ କରୁ, ସମାଜକୁ ଶୋଷଣମୁକ୍ତ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ । ସେ ମଣିଷର ହୃଦୟକୁ ଶୁଭବାସନାଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ କରୁ । ତା'ର ସାହିତ୍ୟ ସଂସାରରେ ସ୍ନେହ ବଢ଼ାଉ, ମନକୁ ମୁକ୍ତ କରୁ, ହୃଦୟ ଯୋଡ଼ିବାରେ ସହଯୋଗ କରୁ । ଜୀବନକୁ ଏଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବାର ଯାବତୀୟ ସ୍ୱପ୍ନବିକୃତିକୁ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନ-ସ୍ୱପ୍ନଠାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅଲଗା

କରି ଦେଖାଇ ଦେଉ । ସାହିତ୍ୟକ ଆମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବାଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଓ ବିଶ୍ରାମ ଯୋଗାଇ ଦେଉ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ସେ ସ୍ୱୟଂ ଉପଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନାନୁରକ୍ତ ହେବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁ । ଜୀବାତବେ ନ ମୃତ୍ୟବେ, ମୃତ୍ୟୁ ଲାଗି ନୁହେଁ ଜୀବନ ଲାଗି—ଋକ୍‌ବେଦର—(୧୦।୩୨୦-୧୦) ଏହି ବାଣୀ ଆମ ନୂତନ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ବାଣୀ ହୋଇରହୁ ।

ସେଦିନ କବି ତୁଳସୀଦାସଙ୍କ ରଚନାରୁ ପଢ଼ୁଥିଲି :

"କୋ ଜାନେ, କୋ ଜୈ ହୈ ଜମପୁର
କୋ ସୁରପୁର ପରଧାମ କୋ ।
ତୁଲସୀହି ବହୁତ ଭଲୋ ଲାଗତ ଜଗ
ଜୀବନ ରାମ ଗୁଲାମ କୋ ।"

"କିଏ ଯମପୁରକୁ ଯିବ ବା କିଏ ସୁରପୁର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ, ସେକଥା କିଏ ଜାଣିଚି ? ତୁଳସୀଦାସ କହୁଚନ୍ତି, ରାମଙ୍କର ଦାସକୁ ଏହି ଜଗତ ଓ ଏହି ଜୀବନ ହିଁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଚି ।" ରାମଙ୍କର ଦାସ ଅର୍ଥାତ୍ ପରମ ଜୀବନର ଅନୁରକ୍ତ ଓ ଭକ୍ତ । ଆମେ ଜୀବନକୁ ଚାହିଁବା, ଜୀବନର ଉତ୍କର୍ଷକୁ ଚାହିଁବା । ଆମେ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇବା, ଜୀବନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା । ତାହାହେଲେ ଜଗତ ଭଲ ଲାଗିବ, ଜୀବନ ବି ଭଲ ଲାଗିବ । ଆମର ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଉ, ଜୀବନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉ । ତେବେ ଯାଇ ତାହା ଆମକୁ ଜୀବନ ଲାଗି, ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିପାରିବ । ତେବେ ଯାଇ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନକୁ ମଣିଷର ଅଧିକତର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଲଗାଇବାରେ ଏ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପୁରୋଗାମୀ ହୋଇ ବାହାରିପାରିବ ।

୨୬ । ୮ । ୬୬

ବୋରିସ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ : ଦଶବର୍ଷ ପରେ

୧୯୫୮ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ସୁଇଡ଼େନର ରାଜଧାନୀ ଷ୍ଟକ୍‌ହଲ୍‌ମ୍ ସହରରୁ ସେବର୍ଷର ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାରମାନ ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଲାଗି ନୋବେଲ କମିଟି ଋଷିଆର କବି ଓ ଲେଖକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କର ନାମ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଏହି ଘୋଷଣାଟି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ମନେ ହୋଇଥିବ । ସେବର୍ଷ ନୋବେଲ ସାହିତ୍ୟ-ପୁରସ୍କାର କାହା ଭାଗରେ ପଡ଼ିବ, ସେ ବିଷୟରେ ଆଗରୁ ଅନେକ କଳ୍ପନାଜଳ୍ପନା କରାଯାଉଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର କଳ୍ପନା ଓ ଅନୁମାନକୁ ଅବାକ୍ କରି ସାହିତ୍ୟର କଳସ ସେବର୍ଷ ଶ୍ରୀ ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କ ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଢଳାହେଲା ।

ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଥରେ ଦୁଇଥର ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଥିଲା । ଋଷୀୟ ଆଧୁନିକ କବିତାରେ ଅତି କୁଶଳତାର ସହିତ ନୂତନ ରୂପକ ଓ ନୂତନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିବାରୁ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ଅନେକଦିନରୁ ଋଷିଆ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗତ କୋଡ଼ିଏ ପଚିଶି ବର୍ଷହେଲା ସେ ଆପଣାର ଲେଖନୀକୁ ପ୍ରାୟ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର କେତୋଟି କବିତା ବ୍ୟତୀତ ସେ ଆଉ କିଛି ଲେଖି ନ ଥିଲେ, ଇଉରୋପୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଋଷୀୟ ଅନୁବାଦ କରି ସେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ, କବିଙ୍କର କାବ୍ୟପ୍ରତିଭା ସମ୍ଭବତଃ ଏତିକିରେ ମଳିନ ହୋଇଯିବ । ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ହୁଏତ ଆମେ ଆଉ କିଛି ଆଶା କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ଅନେକ କବି ଓ ଲେଖକଙ୍କର ଜୀବନରେ ପ୍ରାୟ ଏହିକଥା ହିଁ ଘଟିଥାଏ । ଆପଣା ପରିପକ୍ୱ ଜୀବନର ଦଶ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟରଚନା କରନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ରଚନାରେ ଆପଣାର ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ଜଗତରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତୁତି ହୁଏ । ସାହିତ୍ୟ ରସିକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ଯୁଗ ବା ପ୍ରବୃତ୍ତିର ନେତା ହିସାବରେ ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ନେଇ ବସାଇ ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ସବୁ ଧୂସର

ହୋଇଆସେ । କାଣରୁ ବାରୁଦ ସର ଆସିଲା ପର ହଠାତ୍ ଜଣେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ସତେ ଯେପରି ନଭ ନଭ ଆସନ୍ତି ଓ ଆପଣାକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ମନେ କରି ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅପସରି ଯାଆନ୍ତି । ହୁଏତ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଅପସରି ଗଲେ ବୋଲି ଅନେକ ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲେ ।

ଐତିହାସିକ ଟଏନ୍‌ବି ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜର ଜୀବନରେ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ବୋଲି ଦୁଇଟି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ନିରୂପଣ କରିଚନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂସ୍କୃତିର ଇତିହାସରେ ଆମେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦୁଇଟି ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ଆମେ ନଟ୍ଟନରେ ମଝିରେ ଅନ୍ତରାଳକୁ ଅପସରି ଯାଉ । କଇଁଛ ଆପଣାର ସକଳ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ନେଲାପରି ଆମେ ଆପଣାକୁ ସମସ୍ତପ୍ରକାର କ୍ରିୟାକଳାପରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରିନେଉ । ଲେଖକର ଲେଖନୀ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ଶିଳ୍ପୀର ତୂଳିକା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ, ସନ୍ଥର ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ମଗ୍ନ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି, ତଟସ୍ଥ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଓ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସେମାନେ ଆପଣାର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଶକ୍ତି ଭଣ୍ଡାରରୁ ପୁଣି ଶକ୍ତି ଆହରଣ କରିଥାନ୍ତି,—ସେମାନଙ୍କର ବାଟକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରିଯାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ନୂଆ ଖିଅ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଏ, ତାପରେ ସେମାନେ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୁଣି ଫେରି ଆସନ୍ତି । ପୁଣି ନୂତନର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ବୋରିସ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ନୀରବ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିକୁ ଯଦି ଆମେ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ-ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟାହାର-ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବୋଲି କହିବା, ତେବେ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ-ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପତାକା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଅନେକ ବର୍ଷ ନୀରବ ରହିବା ପରେ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଜରିଆରେ ସାହିତ୍ୟକାର ଶ୍ରୀ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ଆପଣାର ପୁନରାବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ବିଗତ ପଚିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଋଷିଆ ଦେଶରେ ମଣିଷର ଆଶା ଓ ଆକାଙ୍କ୍ଷାକୁ ନେଇ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଓ ଅଭିନବ ପ୍ରକାରର ତାନ୍ତ୍ରିକ ପୂଜା ଚାଲି ଆସିଚି । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧକ ସବୁ ବଳି ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ବଳି ଛେଳି ମେଣ୍ଢାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ତାପରେ ମଣିଷ

ବଳି ପଡ଼େ, ସବାଶେଷରେ ହତାଶ ଓ ଆତୁର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ସାଧକ କୁଆଡ଼େ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ କାଟି ଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ ସମର୍ପଣ କରିଦିଏ । ଆମର ଏହି ଶୋଷଣ-ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଜଗତରେ ଥୋକାଏ ମଣିଷ କମ୍ୟୁନିଜମକୁ ଦେବୀ ବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି । ସେହି ଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସବୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାର ଅନ୍ଧବଶ୍ୟତାରେ ସେମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହୀ ଓ ତେଣୁ ଉଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ ବଳି ପଛକୁ ବଳି ଚଢ଼ାଇ ପରିଣାମରେ ମହାସୁଖ ଭୋଗ କରିବାର ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ଶେଷକୁ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ବଳି ଦେବା ନାମରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଉ ନାହାନ୍ତି ତ ? ଅନେକ ଆଶା ଓ ଉନ୍ମାଦନରେ ୧୯୧୭ ମସିହାରେ ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ଏହି ଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରଥମ ମାଜଣା ହୋଇଥିଲା । ରୁଷିଆର ଅନେକ ଯୁବକଙ୍କ ପରି ପାଷ୍ଟରନାକ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଏହାକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିଥିଲେ । ସଂସାରରୁ ଦୁଃଖ ଦୂର ହେବ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଘୁଞ୍ଚିଯିବ, ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ମଣିଷର ଆଖିରେ ଦେଖିବ, ମଣିଷ ପ୍ରତି କରାଯାଉଥିବା ସକଳ ଅସମ୍ମାନର ଅବସାନ ଘଟିବ,—କେଉଁ ଯୁବକ ଏକଥା ନ ଚାହେଁ, ସଂସାରର କେଉଁ ଯୁବକ ଏହିପରି ଏକ ବିପ୍ଳବରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆପଣାର ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରେ ?

ରୁଷିଆର ଅନେକ ଯୁବକଙ୍କର ପରି ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ମଧ୍ୟ ନଭେମ୍ବର ବିପ୍ଳବକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିଥିଲେ । ସେ ଭାବିଥିଲେ, ଏଥର ଦାସତ୍ୱର ଯୁଗ ଯିବ, ମଣିଷର ଯୁଗ ଆସିବ । ବିନାଶର ଯୁଗ ଯିବ, ବିକାଶର ଯୁଗ ଯିବ, ବିକାଶର ଯୁଗ ଆସିବ । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘଟଣାପ୍ରବାହ ତାଙ୍କୁ କ୍ରମେ ବଡ଼ ସଂଶୟାଚ୍ଛନ୍ନ କରିଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁରୁଣା ଦାସତ୍ୱକୁ ଲୋପ କରିବାରେ ଯେଉଁମାନେ ନେତା ହୋଇଥିଲେ, କ୍ଷମତା ଓ ରାଜନୀତିକ ନିଶାର ବେଢ଼ି ପକାଇ ସେମାନେ ମଣିଷକୁ ନୂଆ ଦାସତ୍ୱରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ପୁରୁଣା ଘୃଣାମାନ ନ ଯାଉଣୁ ନୂଆ ଘୃଣା ପାଇଁ ନିଅଁ ଖୋଳାଗଲା । ମଣିଷ ସକାଶେ ନୂଆ ଯୁଗ ସମ୍ଭବ କରିବା ପାଇଁ ମଣିଷକୁ ମାଛିପୋକ ପରି ସଂହାର କରାଗଲା । କମ୍ୟୁନିଜମର ଦେବୀ କଣ ମଣିଷକୁ ମାରି ମଶାଣିର ଶାନ୍ତି ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଚାହେଁ ? ରୁଷିଆର ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ଏହି ସଂଶୟ ଅବଶ୍ୟ

ଯାଉଥିବ । ଦେବୀର ଖଣ୍ଡା ଧରି ନୂଆ ସିଂହାସନରେ ବସିଥିବା ନେତା-ମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁନାପୁଅ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଧମକ ଦେଲେ । ସେହି ଖଣ୍ଡାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ରୁଷିଆରେ ନୂଆପ୍ରକାରେ ବହି ଲେଖା-ହେଲା, ନବାବର ବରାଦ ଅନୁସାରେ ଲେଖକଙ୍କୁ ନାଲିଆ ଭେକ ପିନ୍ଧି ନାଚିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ନାଲିଆ ମଦ୍ୟପାନ ନେଇ ମାଲିକର ସେବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏସବୁ ଦେଖି ପାସ୍ତରନାକ ହୁଏତ ବଡ଼ ସଂଶୟରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଟ କେଉଁଠି? ଦରବାରରେ ଭାଟ ବା ଦେବୀ ଦେଉଳରେ ପୂଜା ପଣ୍ଡା ହେବାକୁ ସାହିତ୍ୟିକର ଧର୍ମ ବୋଲି ସେ ତଥାପି କୌଣସିମତେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ନୀରବ ହୋଇଗଲେ, ଅନ୍ତରାଳକୁ ଅପସରି ଗଲେ, ଆପଣା ବାଟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ସହିତ ରୁଷିୟ ସାହିତ୍ୟର ବହୁଶତ ବର୍ଷର ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ସ୍ୱାଭାବିକ ଐତିହ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରାଳକୁ ଅପସରି ଗଲା ।

'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଉପନ୍ୟାସ ପାସ୍ତରନାକ୍‌ଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ-କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୁଣି ଫେରି ଆସିବାର ସୂଚନା ଦେଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟିର କଥାବସ୍ତୁ ଓ ଚରିତ୍ର-ପ୍ରବାହ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ସେ ବିଗତ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ବ୍ୟାପି ରୁଷିଆର ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଜଣେ ରାଜନୀତିକ ପକ୍ଷାଗ୍ରହୀଭାବରେ ନୁହେଁ, ଜଣେ କଳାକାର ହିସାବରେ ସେ ଏହି ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି । ପାସ୍ତରନାକ୍ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'କୁ ତାଙ୍କର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ରଚନା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି । ସେ କହିଛନ୍ତି, "ମୋର ଆଗର ଲେଖାମାନ ଅତି ନଗଣ୍ୟ । 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ହିଁ ମୋ ଜୀବନରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘଟିଥିବା ସକଳ ଘଟଣା ଭିତରୁ ସବୁଠାରୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସଫଳ ଘଟଣା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।' ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାରର ଘୋଷଣା କଲାବେଳେ ନୋବେଲ କମିଟି ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟିର କୌଣସି ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନ ଥିଲେ । ହୁଏତ ଜାଣିଶୁଣି, ଅର୍ଥାତ୍ ପାସ୍ତରନାକଙ୍କର ଜୀବନକୁ ନିରାପଦ ରଖିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କମିଟି ଏପରି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ଲାଗି ତାଙ୍କର ନାମ ଏକାଧିକବାର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆଗରୁ ଏହି

ପୁରସ୍କାର ପାଇ ପାରି ନ ଥିଲେ । ମାତ୍ର 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଉପନ୍ୟାସଟି ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରମାଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆପଣା ଜନ୍ମଭୂମିରୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦେଶରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବା ପରେ ହିଁ ପାଷ୍ଟରନାକଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ପୁରସ୍କାରର ଘୋଷଣା କରାଗଲା । 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'ର ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଦାର୍ଶନିକ ମୂଲ୍ୟର ଅବଧାରଣା କରିବା ଲାଗି ଏତିକି କହିବା ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ରାଜନୀତିକ ପୂର୍ବ ବା ଉତ୍ତରପକ୍ଷ ପ୍ରତି କୌଣସି ଶ୍ଳେଷ ବା ଶ୍ଲାଘା ପ୍ରକାଶ ନ କରି ମୁଁ କହିବି ଯେ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଉପନ୍ୟାସର ଲେଖକ ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ କରି ନୋବେଲ୍ କମିଟି ଏକ ସୁବିବେଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ନିରାଶାବାଦ ଓ ପରାଜୟବାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ କ୍ରମେ ପୁନଃସୂଚିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଆଶାବାଦ ଓ ମାନବିକତାର ଉନ୍ମେଷକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି କମିଟି ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ହୋଇ ପାରିଲେ ।

ଋଷିଆରେ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିବାରେ ସୁଯୋଗ ନ ଦେଇ ଋଷ ସରକାର କେବଳ ଅରସିକତା ଓ ନିର୍ବୋଧତାର କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଆପଣାର ପ୍ରାପ୍ୟ ଅନେକ ଗୌରବକୁ ହରାଇ ବସିଲେ । ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । କେବଳ ରାଜନୀତିକ କ୍ଷମତା ନୁହେଁ, ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କ୍ଷମତା ହିଁ ଏହିପରି ଅରସିକ ଓ ନିର୍ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଋଷିଆ ସରକାର ଯାହାକୁ ବର୍ଜନ କଲେ, ଅବଶିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ ଜଗତ ତାହାକୁ ଅତି ଆପଣାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଲା । ବିଶ୍ୱର ବୃହତ୍ତର ସାହିତ୍ୟରେ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ନିଜର ଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କଲା । ଆପଣାର ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟି ଜରିଆରେ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜରେ ଋଷିଆର ପ୍ରକୃତି, ଋଷିଆର ଜନମତ ଓ ଋଷିଆର ସ୍ୱପ୍ନାକାଙ୍କ୍ଷାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ କରାଇ ପାରିଲେ, ଋଷିଆ ଦେଶକୁ ସେ ଆମର ଅଧିକ ନିକଟ କରାଇ ପାରିଲେ ।

ନୋବେଲ୍ କମିଟି ତାଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରିଚି, ଏହି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକ ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । କୃତଜ୍ଞତାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ସେ କହିଥିଲେ, "ଏହି ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ମୋତେ ଅଶେଷ ଆନନ୍ଦ

ପ୍ରଦାନ କରେ । କେବଳ ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ, ଏହା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏକ ନୈତିକ ସମର୍ଥନ ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରେ ।" ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟିକ ତାର ଅନ୍ତରତମ ପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ନୈତିକ ସମର୍ଥନ ଟିକକ ହିଁ କାମନା କରିଥାଏ । ପେରେଦେଲକିନୋର ନିଭୃତ କବିପଲ୍ଲୀରେ ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ବର୍ଷ କାଳ ପ୍ରାୟ ନୀରବ ହୋଇ ବସି ପାଷ୍ଟରନାକ ଆପଣା ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ବେଦନା ଓ ବିଦ୍ରୋହକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲେ, ଏହି ନିଃସଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟାହାର-ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହା ହିଁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସଙ୍ଗୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆପଣାର ହୃତ୍‌ସ୍ପନ୍ଦନ ସହିତ ଯେ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀର ସହ-ସ୍ପନ୍ଦନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ତାହାର ନିଦର୍ଶନ ପାଇ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୁଲକିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ତାପରେ ଅନେକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ଘଟିଲା ଓ ପାଷ୍ଟରନାକଙ୍କୁ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାରଟି ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହିସବୁ ଘଟଣା ସହିତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅଳ୍ପବହୁତ ପରିଚିତ ଥିବା ।

'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଭଳି ଏକ ଉପନ୍ୟାସ ପାଇ ସାରା ସଂସାରର ପାଠକମାନେ ଖୁସୀ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଉପନ୍ୟାସଟିର ଲେଖକ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକଙ୍କୁ ଅନେକ ଆଶଙ୍କା ଓ ଦୁର୍ଗତି ଭିତରେ ଦେଇ ଗତି କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଋଷିଆରେ ପ୍ରଶଂସା ବା ନିନ୍ଦା କରିବାର ନୀତି ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର । ସରକାର ଯାହାକୁ ଭଲ ବୋଲି କହିବେ, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପାଇଁ ତାଳି ମାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର ସରକାର ଯାହାକୁ ନାକ ଟେକିବେ, ତାହା ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବି ସମଛନ୍ଦରେ ନାକ ଟେକିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନଚେତ୍ କୁଆଡ଼େ ଆପଣାର ନାକ କଟିଯିବାର ଭୟ ସବୁବେଳେ ରହିଥିବ । ସୋଭିଏଟ ଲେଖକ-ସଂଘ-ଜରିଆରେ ସୋଭିଏଟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସାହିତ୍ୟର ନାକରେ ଫାଶ ଗଳାଇ ତାକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଚନ୍ତି । ସଂଘର ତତ୍କାଳୀନ ସମ୍ପାଦକ ସୁରକୋଫ ଜଣେ ପକ୍କା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଦେଶଭକ୍ତି ସାଙ୍ଗକୁ ପାଷ୍ଟରନାକଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଦ୍ୱେଷ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆହୁରି ଉଗ୍ର କରି ପକାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ସୋଭିଏଟ୍ ଲେଖକ-ସଂଘରେ ପାଷ୍ଟରନାକଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ପରିଓ୍ୱାନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା । ସବୁ ଦାସଯାକ ଏକାଠି ସମ-

ସ୍ୱରରେ ଦେଶଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ, ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କୁ ଦେଶରୁ ବାହାର କରିଦିଅ, ନଚେତ୍ ଦେଶ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ଦେଶମନ୍ତ୍ର ନପଢ଼ି ଯିଏ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବାକୁ ସାହାସ କଲା, ଦେଶଙ୍କର ରାଜ୍ୟରେ ତା' ପାଇଁ ଆଉ ବାସ କାହିଁ ?

ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, "ଏହି ଲେଖକଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ଓ ନୈତିକ ଅଧଃପତନ ଘଟିଛି; ସେ ସୋଭିଏଟ ଜନତା, ସାମ୍ୟବାଦ, ଶାନ୍ତି ଓ ପ୍ରଗତି ପ୍ରତି ଘୋର ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଏହାଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ରାତି-ଶୀଘ୍ର ଦେଶରୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ଦିଆଯାଉ ।" ସଙ୍ଘର ଆଉ ଜଣେ ପୋଷା ସାହିତ୍ୟିକ ଭାରି ଗରମ ହୋଇ କହିଲେ, "ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଘୁଷୁରି । ଆପଣାର ଖାଇବା ଓ ଶୋଇବା ଜାଗାରେ ହଗି ମୁତି ସିଏ ଘୁଷୁରି ମଧ୍ୟ ଯାହା ନ କରେ, ତାହା କରି ବସିଛନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ମୂତ୍ର ପୁରୀଷକୁ ସେ ନିଜେ ପାନ ଓ ଭକ୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି ।" ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ହୁକୁମ ଦିଆଗଲା । କିଏ କହିଲା, କୌଣସି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦେଶକୁ ଯାଇ ସୁଖସମ୍ଭୋଗ କରିବାକୁ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ଲୋଭାସକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦେଶକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଉ । ତାପରେ ଯାହା ସବୁ ଘଟିଲା, ସେ ସବୁର ବର୍ଣ୍ଣନା ଏଠାରେ ଅନାବଶ୍ୟକ । ଏହି ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ପରେ ବୋରିସ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ସେହି ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ହିଁ ଆପଣାର ଏକାକୀ ନିବାସସ୍ଥଳୀରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କୁଆଡ଼େ ଆଉ ଏକ ବୃହତ୍ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବାରେ ଆପଣାକୁ ନିମଗ୍ନ କରି ରଖିଥିଲେ ।

ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପାଷ୍ଟରନାକ ମନା କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେ କାହିଁକି ଏପରି କରିଥିଲେ ବା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ, ତାହାର ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଦେଶର ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲି ଯିବାକୁ କହିଲେ, ବାହାରେ ଏକାଧିକ ରାଜ୍ୟର ଲୋକମାନେ ନାନାପ୍ରକାରର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ତାଙ୍କୁ ଆପଣା ଆପଣା ଦେଶକୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ଆପଣା ଦେଶରେ ରହିବାକୁ ହିଁ ଦୃଢ଼ପରିକର ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ଭକ୍ତମାନେ ନାନାପ୍ରକାରର ଆଶଙ୍କା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମସ୍ତେ ଆଶଙ୍କା କଲେ ସେ ଏହି ଦାରୁଣ ଆଘାତଗୁଡ଼ିକୁ ସହି ନପାରି

ପାସ୍ତରନାକ୍ ହୁଏତ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରି ପ୍ରାଣ ହରାଇବେ । ଋଷିଆର ସରକାର ସମ୍ଭବତଃ ଏହାହିଁ ଆଶଙ୍କା କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେହି କେତେଦିନ ତାଙ୍କର ପାଖେପାଖେ ସରକାରୀ ଡାକ୍ତରମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅତି ସତର୍କ ଭାବରେ ଜଗି କରି ରହିଲେ । ସେମାନେ ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ତାଙ୍କର କତି ଛାଡିଲେ ନାହିଁ । ପାସ୍ତରନାକ୍ ଯେଉଁ ଘରେ ଶୋଉଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିଘରେ ଶୋଇଲେ । କେତେବେଳେ ସୁଯୋଗ ପାଇ ସେ ହୁଏତ କ'ଣ ପିଇଦେବେ କିଣ ଖାଇଦେବେ, ସେ କଥା କିଏ କହି ପାରିବ ? କିନ୍ତୁ ପାସ୍ତରନାକଙ୍କର ହୃଦୟ ଏସବୁ ଧାତୁରେ ଗଢ଼ା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଋଷିଆ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଇ ଋଷବିରୋଧୀ ସରକାରମାନଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ରୟରେ ପିଲୁଲା ହୋଇ କଥା କହିବାକୁ ସେ ଯେପରି ଅସମ୍ମାନଜନକ ମନେ କରୁଥିଲେ, ସଂସାରର ଆଘାତରେ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇଯାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହିପରି ଏକ ଅପମାନ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେ ଆପଣାକୁ ଏହି ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ଆତ୍ମହତ୍ୟାରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଲେ ।

ଏଣେ ପାସ୍ତରନାକଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଉପରେ ବିଷବାଡ଼ି ବୁଲାଇ ସୁରକୋଫ ବିବୃତି ଦେଲେ, "ପାସ୍ତରନାକ ଆଜି ତିରିଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଭାରି ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତାହାହେଲେ ସେ ଋଷ ସାହିତ୍ୟର ସେହି କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁ ଯୁଗର ଜଣେ ଚମତ୍କାର ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲାଇ ପାରି ଥାଆନ୍ତେ । ଯଦି ମୋ ହାତରେ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ମୋଦେଶରୁ ବାହାର କରି ଦିଅନ୍ତି ।" ଋଷିଆରେ ସରକାରୀ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ମୁଖପାତ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ ଏହିପରି ଅସାହିତ୍ୟିକ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିବାଟା ଶୋଭା ପାଏ । ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାସ୍ତରନାକ୍ ଶ୍ରୀ ନିକିତା କ୍ରୁଷ୍ଟଫଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେଉଁ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା, "ଏହି ଋଷିଆ ଦେଶରେ ମୋର ଜନ୍ମ, ଏହି ଦେଶର ପାଣି ଓ ପବନରେ ମୋର ଜୀବନ ଗଢ଼ାହୋଇଛି, ମୋର ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏହି ସବୁ ଡୋରକୁ କାଟି ଦେଇ ମୋଦେଶ ଛାଡି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବା ମୋପକ୍ଷରେ ଠିକ୍ ମରଣ ପରି ହେବ ।"

ଏହି ଦୁର୍ଗତି ଓ ଆଶଙ୍କାମୟ ସମୟରେ ସେ ଜଣେ ଇଂରାଜୀ ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, 'ଏ ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରର ଯୁଗ । ସବୁଠାରେ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଯାନ୍ତ୍ରି-

କରା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଛି । ଶାସନ ଏବଂ କ୍ଷମତାସବକୁ ଅଧିକାର କରି ବସିଥିବା ମାଲିକମାନେ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସାଧନ ଲାଗି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ଅଗ୍ନିବର୍ଷଣର ତେଜସ୍କ୍ରିୟ ଶକ୍ତିକଣା ପରି ସେମାନେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ।' ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ସେମାନଙ୍କର ନାନା ସାମାଜିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ, ଲେଖକମାନେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖନ୍ତୁ ବୋଲି ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯାହା ଭାବୁଛି, ଲେଖକ ବା କଳା-କାର ଏପରି କଦାପି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ତାର କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଲେଖକକୁ ଆଧୁନିକ ସମାଜର ଫାଉଷ୍ଟ (Faust ଗେଥେଙ୍କର ମହାନ୍ ସାହିତ୍ୟ କୃତିର ନାୟକ) ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନର ଯୁଗ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଦଳ ବା ଖୁଆଡ଼ ଭିତରେ ପୂରାଇ ଏକାକାର କରି ଦେଉଥିବା ବେଳେ ଏକମାତ୍ର ଲେଖକ ହିଁ ମୂଳତଃ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ବଞ୍ଚି ରହିଛି ଓ ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର ମନର ଭାବକୁ ଭାଷା ଦେବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁଛି । ସମସାମୟିକ ସଂସ୍କାରରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଲେଖକ ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ଅଧା ପାଗଳ ମଣିଷ ପରି ମନେ ହେଉଥିବ । ସୋଭିଏଟ ଲେଖକ ସଂଘ ମୋତେ ଦାନ୍ତରେ କୁଟା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ଅଧିଆ ପଡ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଇଚ୍ଛାକୁ ମୁଁ କଦାପି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।

କମ୍ୟୁନିଜମ୍—ଭକ୍ତିରେ ମନୁଷ୍ୟହତ୍ୟାକୁ ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ଅଙ୍ଗ ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନିଆଯିବା ପରେ ଋଷିଆ ଦେଶରେ ଗତ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ କେତେ କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରାରେ କେତେ ପ୍ରକାର ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ହୋଇଛି । କେତେ ଲୋକ ସିଧା ଗୁଳିମାଡ଼ ଖାଇଛନ୍ତି, ଆହୁରି କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଅପହରଣ କରି ଅଦୃଶ୍ୟ କରି ଦିଆଯାଇଛି ; ଏହା ଛଡ଼ା କେତେକେତେ ଲୋକଙ୍କୁ କାରାଗାରରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖାଯାଇଛି ବା ସାଇବେରିଆରେ ଥିବା ଶ୍ରମନରକକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଏକ ଆଦର୍ଶର ଭୂତ ପାଖରେ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡ ବିକିଦେଲେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ନୃଶଂସତା ଭିଆଇବା ଲାଗି ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ନିଷ୍ଠା ଜନ୍ମିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ନିଷ୍ଠାରେ ଏସବୁ ହୋଇଛି । ଋଷିଆରେ ଲେଖକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ହତ୍ୟା-

ପଞ୍ଜରରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇନାହାନ୍ତି । କେତେ ଲେଖକଙ୍କୁ କେତେ ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଷ୍ଟାଲିନ ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ବାଛୁରୀ ଆଗରେ କଅଁଳ ଘାସ ଦେଖାଇ ତାକୁ ଗୁହାଳ ଭିତରକୁ ନେଇ ଖୁଣ୍ଟିରେ ବାନ୍ଧିଦେବା ପରି । ଆଉକେତେ ଲେଖକଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ସାବାଡ଼ କରା-ଯାଇଛି, ଯଥାବା ଆପଣାର ଗଧକୁ ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ ସାବାଡ଼ କରି ରଖିଲା ପରି । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଯେ ଲେଖକ ପାସ୍ତରନାକ୍ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଶାସ୍ତି ଭୋଗ କରି ନାହାନ୍ତି । ସିଏ କେବେହେଲେ ଜେଲ୍ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି, ସାଇବେରିଆ-ପ୍ରବାସର କଳା ତାଲିକାରେ ତାଙ୍କର ନାମକୁ କେବେହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରା ଯାଇନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଅପହରଣ କରି ନେଇ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଅରଣ୍ୟ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଅନ୍ଧାରର କେଉଁ ଖାତରେ ଅନ୍ଧାରି ଥାଉ ଥାଉ ଖତମ କରିଦେବାର ଦୁଃସାହସ ମଧ୍ୟ କେବେ କରା ହୋଇନାହିଁ ! ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଦରବାରରେ ବସାଇ ତାଙ୍କ ବେକରେ ହାଉଦା ପକାଇ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱବଶ କରି ରଖିବାକୁ ଷ୍ଟାଲିନ କେବେହେଲେ ସାହାସ କରି ନାହାନ୍ତି । ପାସ୍ତରନାକଙ୍କର କବିହୃଦୟ ଠିକ୍ କବିର ହୃଦୟ ପରି ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ସେ ପାଟରେ ମଙ୍ଗିବେ ନାହିଁ କି ପିଟାରେ ମଧ୍ୟ ମଙ୍ଗିବେ ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ସାହିତ୍ୟର ତୁମ୍ବି ବଜାଇ କାହାକୁ ଷ୍ଟାଲିନ ବା କାହାକୁ ଲେନିନ ପୁରସ୍କାର ଦେଇ ବଶ କରି ପାରୁଥିବା ବେଳେ ଷ୍ଟାଲିନ ପାସ୍ତରନାକଙ୍କର ଲାଙ୍ଗୁଳରେ ହାତ ମାରିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା କୌଣସି ଫିକର କରିନାହାନ୍ତି । ଯିଏ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶୋଷଣ, ତିରିଶବର୍ଷ କାଳ ଯିଏ ଋଷିଆରେ ଲୁହାର ଶାସନ ଚଳାଇଛି, କବି, ଲେଖକ ଓ ମଣିଷ ପାଖରୁ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୟରେ ନିରସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ପୋଷା ମାନି ପିଞ୍ଜରାରେ ରହିଥିବା କେତେକ ଲେଖକଙ୍କୁ ଷ୍ଟାଲିନ ଥରେ କହିଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; "ଯଦି ମୁଁ କାହାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସହିତ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେବି, ତେବେ କେବଳ ପାସ୍ତରନାକଙ୍କୁ ହିଁ ଦେବି । ସିଏ ଅନ୍ତତଃ ଏପରି ଜଣେ କବି, ଯାହାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ପ୍ରକୃତ କବିତାର ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ତୁମେମାନେ ହେଉଛ ଦାସ । ଆଜି ମୋର ଅନୁସରଣିଆ ହୋଇ ରହିଛ, ମୋର ବୋଲମାନୁଛ, ମୋର ସେବା କରୁଛ । କାଲି ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇଦେଲେ ତୁମେମାନେ ହୁଏତ ଯାଇ ଆଉ କେଉଁ ମାଲିକର ସେବା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।" ବେକରେ ନାନା ଦାସତାର ଘଣ୍ଟିମାଳ

ପିଣ୍ଡ ଯେଉଁମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ ଅଳସ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି, ସେହିପରି ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଷ୍ଟାଲିନଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ମର୍ମ ବିଷୟରେ ମନନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଭିକ୍ଷାରେ ମାଗିଲେ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ରାଷ୍ଟ୍ରଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ମିଳେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ଧର୍ମ ପାଳନ କଲେ ରାଷ୍ଟ୍ର ସାହିତ୍ୟିକ ପାଖରେ ମସ୍ତକ ନତ କରିବାକୁ ଆସେ । ସାହିତ୍ୟର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଲେଖକ ଆପଣା ଜୀବନର ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନନ୍ତିଏ, ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ରକ୍ଷା କରେ ।

ସାହିତ୍ୟ ଯେ କେବଳ ଏକ ଫନ୍ଦା ନୁହେଁ, ଏହା ଯେ ଏକ ଧର୍ମ, ଆପଣାର ଜୀବନ ପରି ସାହିତ୍ୟିକର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ, ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତରନାକ୍‌ଙ୍କୁ ଏକାଧିକ ବାର ଏହି ସତ୍ୟର ପ୍ରମାଣ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସାହିତ୍ୟିକ ହୃଦୟର ବୋଲ ମାନି ସେ ଏକାଧିକ ବାର ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରିଥିଲେ, ତଥାପି ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଆପଣାର ସମ୍ମାନ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି ପାରିଥିଲେ । ଏକଦା ଘଟିଥିବା ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଘଟଣାର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସେ କହିଚନ୍ତି, "ଦିନେ ସେମାନେ ମୋପାଖକୁ ଆସିଲେ ଓ ମୋତେ ଗୋଟିଏ କାଗଜରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି କହିଲେ । ପାର୍ଟି ତରଫରୁ କେତେକ ସେନାପତିଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ ହୋଇଥିଲା । ଏହି କାଗଜଟି ଉପରେ ଦସ୍ତଖତ କଲେ ମୁଁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡର ବିଧାନକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଚି ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ସେମାନେ ମୋର ସମର୍ଥନ ଉପରେ କେତେ ଦୂର ଆସ୍ଥା ରଖିଥିଲେ, ଏହା ହେଉଚି ତାହାର ଏକ ପ୍ରମାଣ ।

ମୋର ପତ୍ନୀ ସେତେବେଳକୁ ଗର୍ଭବତୀ ଥାଆନ୍ତି । ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଆସି କାଗଜଟି ଉପରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବା ଲାଗି ମୋତେ କେତେ ଅନୁନୟ କରି କହିଲେ । ମାତ୍ର ମୁଁ ତଥାପି ତାହା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେଇ ଦିନଠାରୁ ମୋତେ ମୋର ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ତଉଲି ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏଥିରେ ଆଉ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ ନାହିଁ କରିଦେଲେ ସେମାନେ ଆସି ମୋତେ ଗିରଫ କରିନେବେ । ତେଣୁ ଏଥର ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ପାଳି ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଲି । ଏସବୁ ଲୋକହତ୍ୟା ଓ ରକ୍ତ-

ପାତକୁ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ସହି ପାରୁ ନ ଥିଲି । ଏସବୁକୁ ମୁଁ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଘୃଣା କରୁଥିଲି ।

"କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବିପଦ ଘଟି ନ ଥିଲା । ପରେ ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ ମୋର କେତେକ ବନ୍ଧୁ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ମୋର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ମୁଁ କାଗଜଟିରେ ଦସ୍ତଖତ କରିନାହିଁ ବୋଲି ଶାସକମାନଙ୍କ ପାଖରେ କହିବା ଲାଗି କେହି ସାହସ କରି ନ ଥିଲେ । ଶାସକମାନେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା ଚାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି ଯେ ତୁମେ ଯାହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଉଚ, ତୁମକୁ ତାହାକୁ ଘୃଣା କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଯାହାକୁ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଘୃଣା କରୁଚ, ତାହାକୁ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ଏପରି କରିବା ସବୁଠାରୁ ବଳି କଠିନ ବ୍ୟାପାର ।"

ହିଁ, ଭୟ କରିବାକୁ ଯିଏ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ମନେ କରେ, ହୃଦୟର ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାକୁ ଯିଏ ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଅବମାନନା ବୋଲି ଜାଣେ, ତାହା ପକ୍ଷରେ ଏପରି କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ସବୁଠାରୁ ବଳି କଠିନ ବ୍ୟାପାର । ସତ୍ୟର ଆଗ୍ରହ ହିଁ ମଣିଷକୁ ନିର୍ଭୟ କରିଥାଏ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ମଣିଷର ମନରେ ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଥାଏ । ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟୋଜନର ତାତ୍କାଳିକତା ଅପେକ୍ଷା ସେ ସତ୍ୟକୁ ହିଁ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ଥାନ ଦିଏ, ସତ୍ୟ ଓ ଜୀବନ ଭିତରେ ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜୁଗୁପ୍ସାକୁ ଆଦୌ ସ୍ଥାନ ଦିଏ ନାହିଁ । ସତ୍ୟ ପାଇଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନ ପାଇଁ ସେ ସମସ୍ତ ତାତ୍କାଳିକ ଲଭ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତିକୁ ପ୍ରମାଦ ମନେ କରି ଛାଡ଼ି ଆସେ । ସମ୍ଭବତଃ ଏହିପରି ଏକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆପଣାର ଭାଷାରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀଦେଶର ମନନଶୀଳ ପାଠକ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ପଢ଼ିଲାବେଳେ ବାରବାର ପାସ୍ତରନାକ୍‌ଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଭିତରେ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । କେବଳ ଭଲ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପଥକୁ ଅଣାଯାଇ ପାରିବ, ମହତ୍ ସାଧ୍ୟକୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମର ପନ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମହତ୍ ହେବା ଉଚିତ—ଏସବୁ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ ବିଭୀଷଣର କଥା ଶୁଣୁଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଲ ହେଲେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ହେବାକୁ

ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଭଲ ହେବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ନିର୍ଭୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ବର୍ମାନ ରହି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରରୁ ଓ ପ୍ରମତ୍ତତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିବ, 'ଡ଼ାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ତଥା ପାସ୍ତରନାକ୍‌ଙ୍କର ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ ଆମକୁ ଏହି ସନ୍ଦେଶ ଦେଇଥାଏ ।

ଦ୍ୱନ୍ଦମୂଳକ ଭୌତିକବାଦର ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ କାର୍ଲ୍‌ମାର୍କ୍‌ସ୍ ଇତି-ହାସର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଅତି ଆଦିମ ପୁରାତନ ଯୁଗଠାରୁ ଏବଂ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ୱନ୍ଦର ଏକ ଚିରନ୍ତନ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ହିଁ ମଣିଷସମାଜ ଓ ମଣିଷମନର ବିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଆସିଛି ବୋଲି ସେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଦ୍ୱନ୍ଦ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂଘର୍ଷ । ଇତିହାସର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗରେ ସମାଜର ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ସଂଘର୍ଷ ଜାତ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେହି ସଂଘର୍ଷରୁ ନୂତନର ଜନ୍ମ ହୋଇଛି । ବର୍ଗସଂଘର୍ଷ ହିଁ ପ୍ରଗତିର ଜନନୀ ବୋଲି କାର୍ଲ୍‌ମାର୍କସ୍ ପ୍ରତିପାଦନ କରି-ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜରେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଶ୍ରମିକ, ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ସର୍ବଭୋଗୀ ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ସର୍ବହରା, ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଶୋଷକ ଓ ବଞ୍ଚକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଶୋଷିତ ଓ ବଞ୍ଚିତ । ଦୁହିଁଙ୍କର ସଂଘର୍ଷ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ,—ଏବଂ ଏହି ସଂଘର୍ଷରୁ ସାମ୍ୟ-ବାଦୀ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାର ଆବିର୍ଭାବ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ସାମ୍ୟ-ବାଦୀ ସମାଜ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦର୍ଶ ସମାଜ । ସେହି ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପରେ ହିଂସତାର ଇତିହାସ ସମାପ୍ତ ହେବ, ମନୁଷ୍ୟର ଇତିହାସ ଆରମ୍ଭ ହେବ; ଶୋଷଣର ଅବସାନ ହେବ, ସମାଜର ଜଣେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରଣୋଦିତ ସେବକ ହିସାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ କରିପିବ, ଆପଣାର ଆବ-ଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ସମାଜର ସାମଗ୍ରୀକୁ ଉପଭୋଗ କରିବ । ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଶାସନ ରହିବ ନାହିଁ, କୌଣସି ସରକାରର କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିବ ନାହିଁ । ଆର୍ଥିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ଗ୍ରନ୍ଥିଗୁଡ଼ାକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଦଳାଇଦେଲେ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯିବ. ମାର୍କ୍‌ସ୍ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଏହିପରି ଏକ ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦର ବିଲୋପ ହୋଇ ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ-ଯିବା ପରେ ସମାଜରେ ତେଣିକି ଆଉ କୌଣସି ସଂଘର୍ଷ ରହିବ ନାହିଁ,

କାରଣ ସମାଜରେ ଆଉ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ କିମ୍ବା ଶ୍ରେଣୀଚେତନା ମଧ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ; ଏପରି ଏକ ଉପସଂହାର କରି କାର୍ଲ ମାର୍କସ୍ ଆପଣା ଦାର୍ଶନିକ ବିଚାର ଉପରେ ସମ୍ଭବତଃ ସ୍ୱୟଂ କୁଠାରଘାତ କରିଥିଲେ । ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମାଜ ଚିରକାଳ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହୋଇ ରହିବ, ଏଥିରେ ଆଉ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଇତିହାସର ଆଦିମ କାଳରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ନିୟମରେ ସମାଜର ବିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଆସିଛି, ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମାଜରେ ସେହି ନିୟମଟି ଆଉ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ନାହିଁ । ମାର୍କସ୍ଙ୍କର ଦର୍ଶନରେ ଏହିଠାରେ ହିଁ ଯାବତୀୟ ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ରମାଦ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଯାଇଛି । ଏହିଠାରୁ ଦାର୍ଶନିକ ମାର୍କସ୍ ରାଜନୀତିକ ନେତା ହେବାର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ି ଆପଣାର ବିଚାରସୂତ୍ରଟି ହରାଇ ବସିଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ରାଜନୀତିକ ନେତା ଜନତାର ହାତରେ କିଛି ଆସ୍ୱାଦ୍ୟ ଓ ସମ୍ଭୋଗ୍ୟ କରି ଧରାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ଏଥିଲାଗି ସତ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ତାକୁ ମିଥ୍ୟା ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼େ, ଆପଣାର ଦର୍ଶନ ଛାଡ଼ି ମିଠା ବଟିକା ତିଆରି କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ରାଜନୀତିକ ନେତା ରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କାର୍ଲ ମାର୍କସ୍ଙ୍କର ବିଚାରଧାରା ଭିତରେ ଆମେ ଦାର୍ଶନିକ ମାନବିକତାବାଦୀ କାର୍ଲ ମାର୍କସ୍ଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଉ । କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତିର ସ୍ରୋତ ମୁହଁକୁ ଆସି ଆପଣାର ବିଚାରରେ ଯେ ସେ କେତେ ବିରୋଧ ଆଣି ପୂରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ରଚନାମାନଙ୍କରେ ସେସବୁ ଦେଖି ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ରାଜନୀତି ହୃଦୟ ଓ ଜୀବନବାଦୀ ମାର୍କସ୍ଙ୍କୁ ଜଡ଼ବାଦୀ ସ୍ଥବିର ମାର୍କସରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ । ଆର୍ଥିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ପ୍ରୟୋଜନବାଦ ମାର୍କସୀୟ ଦର୍ଶନରୁ ସତ୍ୟାଭିଳାଷୀ ଦାର୍ଶନିକତାକୁ ଅପହରଣ କରି ନେଇଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ ।

ରାଜନୀତିର ଉତ୍ତେଜନାକୁ ମନ ବଳାଇଲେ ଦର୍ଶନ ଏହିପରି ଜଡ଼ ହୋଇପଡ଼େ । କ୍ଷମତାର ଉତ୍ତେଜନାକୁ ମନ ବଳାଇଲେ ଧର୍ମ ଯେମିତି ଜଡ଼ ହୋଇପଡ଼େ, ସେହିପରି ।

ସାମ୍ୟବାଦୀ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ପରେ ଋଷିଆରେ ଏବେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ହେଉଥିବାର ସୂଚନା ମିଳୁଛି, ତାହା ହିଁ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଜଡ଼ବାଦକୁ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲାପରି

ମନେହୁଏ । ଗତ ଅନେକ ବର୍ଷହେଲା କଠୋର ଶାସନର ନିବୁଜ ଲୌହ-ଘେରେ ସେଠାରେ ଶୁଦ୍ଧ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାହୋଇ ଆସିଛି । କେବଳ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ, ଅଚଳ, ଅଟଳ, ଅବିନାଶୀ ଓ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ, ନାନାପ୍ରକାର ଉପାୟରେ ସେଠି ମଣିଷକୁ ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସରେ ମଣ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଛି । ତଥାପି ଏହି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସମାଜ ମଧ୍ୟ ଯେ ବଦଳିବ, ଯେତେ ଦୃଢ଼ ଓ ସୂହପାତନସିଦ୍ଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଟବଲା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଗୋଷ୍ଠୀ ଯେ ନୂତନ ଲାଗି ଦିନେ ନା ଦିନେ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରୁଷିଆର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଆଜି ସେହି ଅଭିନୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ପୃଥିବୀର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ;—ଆର୍ଥିକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରିବା ଦିଗରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦ ଫସରଯ କରି ମଣିଷଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଆର୍ଥିକ ଭୂମିର ସମସ୍ୟାଟିକୁ ସମାଧାନ କରିବାର ବାହାଦୁରୀ ନେଇ କେହି ମଣିଷକୁ ଗୋଟାଏ ହିତବାଦୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରର ଭିତରେ ଅମୁହାଁ କରି ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ଆର୍ଥିକ ମୂଲ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଆହୁରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ବି ରହିଛି । ତେଣୁ ଆର୍ଥିକ ଭୂମିର ଚୂଉସୀମା ଭିତରେ ମଣିଷର ଆତ୍ମା କଦାପି ବନ୍ଦୀହୋଇ ରହିପାରିବ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ସେ ଜଡ଼ ବୋଲି ପଛରେ ପକାଇ ଚାଲିଯିବ । ତା'ର ସଂଘର୍ଷ ବଳବତ୍ତର ରହିବ, କାରଣ ତାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ମଧ୍ୟ ବଳବତ୍ତର ରହିବ । ତାର ଆର୍ଥିକ ସଂଘର୍ଷ ଆତ୍ମିକ ସଂଘର୍ଷରେ ପରିଣତ ହେବ ।

ମଣିଷ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚପାଇଁ କଦାପି ତିଆରି ହୋଇନାହିଁ, ଏହି ଛାଞ୍ଚଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ମଣିଷ ପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଛି । ଗାନ୍ଧୀ-ଟୋପି ହେଉ ବା ଲାଲ ପତାକା ହେଉ, ଧର୍ମ ଓ ଜାତୀୟତାର ପ୍ରଲୋଭନ ହେଉ ବା ଡଲାର୍‌ର ପ୍ରଲୋଭନ ହେଉ, ମଣିଷକୁ କେହି ବାନ୍ଧି ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ମଣିଷର ପଥଯାତ୍ରା ଅନନ୍ତ, ତାହାର ଏହି ପଥିକଧର୍ମ ହିଁ ତାହାର ପରମ ଧର୍ମ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ରୁଷିଆ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ କେତୋଟି ଦେଶରେ ସାମ୍ୟବାଦ ସରକାର ବସିଛି । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଆଖି ବୁଜି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଏକ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚର ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ । ରୁଷିଆର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସରକାର, ଚୀନ, ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଓ ପୋଲାଣ୍ଡର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସରକାର,—ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନେକ ବିଭେଦ ରହିଛି, ଅନେକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ରହିଛି, ଅନେକ ବାଟଭଦକ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

ବାହାରୁ ଯେତେ ଚୁପଚାପ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଋଷିଆର ମଣିଷସମାଜ ମଧ୍ୟ କୁହୁଳି କୁହୁଳି ଆହୁରି ନୂତନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । ଋଷିଆର ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା ସ୍ପଷ୍ଟ ମିଳି ସାରିଲାଣି । ଇଲିଆ ଇରେନବର୍ଗଙ୍କର 'ଶୀତ ଶେଷ', ଦୁଦିନ୍‌ସେଫଙ୍କର 'ଅନ୍ନେନୈବ ନ ତର୍ପଣୀୟଃ' (Not by bread alone) ଓ ପାଷ୍ଟରନାକଙ୍କର 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଏହି ଆସନ୍ନ ପ୍ରଭାତ ଓ ଆସନ୍ନ ନୂତନର ତୂରୀ ବଜାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'ର ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ଏହି ନୂତନ ଆବାହନର ଲୟସଙ୍ଗୀତ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଉପନ୍ୟାସରେ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ କହିଛନ୍ତି : "ବିପ୍ଳବର ଯୁଗ ଗତ ହୋଇଗଲାଣି, ଘୋଷଣା, କୋଳାହଳ ଓ ଉତ୍ତେଜନାର ଦିନ ଗତ ହୋଇଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଏକ ଭିନ୍ନ କିଛି ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି, ଏକ ନୂତନ କିଛି ଜନ୍ମ ଲାଭ କରୁଛି । ଅତି ଅଦୃଶ୍ୟ ଓ ନୀରବ ଭାବରେ ଏହା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଠିକ୍ ଘାସଗଛ ଯେପରି ନୀରବରେ ବଢ଼େ, ସେହିପରି । ଫଳ ଯେମିତି ନୀରବରେ ବଢ଼େ ସେହିପରି । ଅଳ୍ପବୟସ୍କମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏହା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏକ ନୂତନ ସ୍ୱାଧୀନତା ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି, ଏହା ହିଁ ଏ ଯୁଗର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ।"

ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ ପାଷ୍ଟରନାକ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ନୂତନ ଯୁଗର ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ମନୁଷ୍ୟର ହୃଦୟ ଓ ଆତ୍ମଗୌରବ ଲାଗି ନୂତନ କର୍ମଭାର ଓ ନୂତନ ଆକାଂକ୍ଷାର ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ଏହି ନୂତନ ଯୁଗ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି । ମୁଁ ଏହି ଯୁଗକୁ ନୀରବ ଯୁଗ ବୋଲି କହିବି । କେହି ଏ ଯୁଗର ଘୋଷଣା କରିବ ନାହିଁ ବା କେହି ଏ ଯୁଗକୁ ଆପଣାର କଥା କହିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବ ନାହିଁ । ଆମେ କେହି ଏହାକୁ ଦେଖି ପାରୁ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଯୁଗ ତଥାପି ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଏହି କାରଣରୁ ମୋର ଜୀବନଯାକ ରଚନା କରିଥିବା ସମସ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'କୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିଚାରୁଛି ।"

ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀକୁ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ଶୋଷଣ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିର ଯୁଗ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସେହି ଶତାବ୍ଦୀରେ ଶୋଷକବର୍ଗ ହିଁ ସମାଜକୁ ଶାସନ କରୁଥିଲେ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ଜମା କରି ମଣିଷ ଅଧିକ

ନିରାପଦ ହୋଇ ରହିପାରିବ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ନୂତନ ଦାର୍ଶନିକ ସତ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି । ଋଷିଆରେ ହେଉ ବା ଋଷିଆ ବାହାରେ ହେଉ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସଙ୍ଘ ବା ଶାସନର ବନ୍ଧନ ଏହି ନୂତନ ଜନ୍ମର ଗତିରୋଧ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ନୂତନ ଜନ୍ମ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରିବା ହିଁ ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ମଣିଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । "ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି, ଯେପରି ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଭୌତିକବାଦୀ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି କ୍ରମେ ମଳିନ ହୋଇ ଆସୁଛି । ମନୁଷ୍ୟସମାଜ କ୍ରମେ ସେହି ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିକୁ ବର୍ଜନ କରି ଚାଲି ଆସୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜଗତରେ, ଆମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନରେ ଓ ଆମର ଧର୍ମରେ ଏକ ବିପୁଳ ପୁନର୍ଜାଗରଣ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଧର୍ମ କହିଲେ ମୁଁ କୌଣସି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବା ଆନୁଷ୍ଠାନିକତାର କଳ୍ପନା କରୁନାହିଁ, ଏକ ଜୀବନମୟ ଅନୁଭୂତିର ଅର୍ଥରେ ହିଁ ମୁଁ ଧର୍ମକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।"

"In our time the airs defiled with death
To open a window is like opening a vein".

"ଆମର ଏହି ଯୁଗର ବାୟୁ ମରଣର ମୃତଗନ୍ଧରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣା ଘରର ଝରକା ଖୋଲି ଦେବା ଅର୍ଥ ଆପଣା ଦେହର କୌଣସି ଧମନୀକୁ କାଟି ଦେବା ଓ ଏହି ବାୟୁରେ ପଚି ସଢ଼ି ଯିବା ।" ବର୍ତ୍ତମାନର ସମୟ ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରତି ଯେତେ ଅସହିଷ୍ଣୁତା ପ୍ରକଟ କରୁଥିଲେ ହେଁ ତଥାପି ପାସ୍ତରନାକ୍ କଦାପି ନିରାଶାବାଦୀ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଜୀବନ ଉପରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ, ଜୀବନର ଚିରମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୁ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଜୀବନ୍ତ କରି ରଖିଛି । ସକଳ ପ୍ରତିଘାତ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଜୀବନ ହିଁ ଜୟଲାଭ କରିବ, ସବୁ ଘୃଣା ଓ ଭୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ପ୍ରେମ ହିଁ ଜୟଲାଭ କରିବ, ଦାସତା ଓ ଜଡ଼ତାର ସମସ୍ତ ସଂଗଠିତ ଆୟୋଜନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆତ୍ମାର ମୁକ୍ତିପିପାସା ହିଁ ଜୟଲାଭ କରିବ, ଏହାହିଁ ହେଉଛି ପାସ୍ତରନାକ୍-ସାହିତ୍ୟର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସନ୍ଦେଶ । ଏହି ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତେଜନାର ଦରକାର ନାହିଁ, ନିଶା ଖାଇବାର ଦରକାର ନାହିଁ ବା ଉଗ୍ର ହେବାର ଦରକାର ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ସତ୍ୟର

କରୁଣାର୍ଦ୍ରତା ଦରକାର, ହୃଦୟର ଉଦାରତା ଦରକାର ଓ ଆଲୋକତ ଆତ୍ମଗତ ଜୀବନର ସନ୍ଦେଶ ଶୁଣିପାରିବା ଦରକାର ।

"No swift upheaval swelling of itself
Can make the way for our new age to be;
Our hope—the message of a spirit kindled
By truth revealed and magnanimity."

୧୯।୨।୬୮

ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ

ଏ ବର୍ଷ ଖରାଦିନ ଆରମ୍ଭରେ ଶିଳ୍ପନଗରୀ ରାଉରକେଲାଠାରେ ଏକ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଲଗାତାର ତିନିଦିନ ଧରି ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ଚାଲିଥିଲା । ସକାଳେ, ଉପରଓଳି ଓ ପୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ, ପ୍ରତିଦିନ ଏହିପରି ତିନିମୁଠ କରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିଥିଲା । ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ରହୁଥିଲେ, ପ୍ରବୀଣ ଅତିଥିମାନେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ରହୁଥିଲେ, ପୁଣି ସମ୍ମିଳନୀର ଅଧିବେଶନମାନ ଏକ ତୃତୀୟ ଜାଗାରେ ହେଉଥିଲା । ଏହିପରି ତିନୋଟି ସେକ୍ଟରକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ତିନିଦିନ କାଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଧୁମ୍‌ଧାମ ଚାଲିଲା । ସମ୍ମିଳନୀରେ ଅନେକ ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ହେଲା, ଅନେକ ଅବିଷୟର ଆଲୋଚନା ବି ହେଲା । କେତେକ ଲୋକ ଏହାକୁ ଭାରି ସଫଳ ହୋଇଥିବା ଏକ ସମ୍ମିଳନୀ ବୋଲି କହିଲେ, ପୁଣି ଆଉ କେତେକ ନାପସନ୍ଦ କଲାପରି ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଲେ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିପାତମୂଳକ ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରିବି ନାହିଁ । ମାତ୍ର କେତୋଟି ଦିଗ ପ୍ରତି ପାଠକମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମୁହାଁଇଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ କେବଳ କିଞ୍ଚିତ୍ ଉଦ୍ୟମମାତ୍ର କରିବି ।

ସମ୍ମିଳନୀରେ ବକ୍ତା ଓ ପ୍ରବକ୍ତା ଉଭୟଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥିଲା ଯେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ହେଉଛି ଏକ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ । କଥାଟା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ ନୁହେଁ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଛ ବି ନୁହେଁ । ବିଶେଷ ଅତିଥିଭାବେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ମାତ୍ର ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସିଥିଲେ । ଜଣେ କେରଳରୁ ଆସିଥିଲେ, ଜଣେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଆସିଥିଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ସମସ୍ତେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଏପାଖ ସେପାଖରୁ ଆସିଥିଲେ । କଟକରୁ ଆୟୋଜିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମଟରରେ ବସି ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରତିନିଧି ଆସିଥିଲେ । ବାହାରୁ ଆସିଥିବା କେବଳ ଦୁଇଜଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥିଙ୍କର ବାହାନା ଧରି ସମ୍ମିଳନୀଟିକୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ବୋଲି କହିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । କାରଣ ମୂଳତଃ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବା ଲାଗି ଯେମାନେ ଏତେ କଷ୍ଟ ସହି ଓ ଏତେ ଖାତିର ପାଇ ରାଉରକେଲା

ଆସିନଥିଲେ । ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ସମାଲୋଚକ ଭାବରେ ଆସିଥିଲେ । ଆମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଭିତରେ ଦୁଇଜଣ ଅଣଓଡ଼ିଆ ଏକାଠି ବସିଥିଲେ ବୋଲି ସମ୍ମିଳନୀଟିକୁ ଏକ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ବୋଲି କହିଲେ ଆମକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ କଟକରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ବିଷୁବ ମିଳନକୁ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଭାରତୀୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ତେଣେ ହୁଡ଼ିବାର ଉତ୍ସାହରେ ନ ପଡ଼ିବାହିଁ ହୁଏତ ଅଧିକ ଉଚିତ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ଆଉ କେତୋଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମ୍ମିଳନୀଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରମହୀନ ଭାବରେ ଏକ ମହାଭାରତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ରାଉରକେଲା ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଭୌଗୋଳିକ ଅଂଶ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଏହାର ଜଳବାୟୁକୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଜୀବନଗତ ଆଦେଶକୁ ଆମେ କଦାପି ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ । ଏତେ ବଡ଼ ଦେଶ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆମେ ଭାଷାସୂତ୍ରର ଗଣ୍ଡି ଅନୁସାରେ ସାହି ସାହି କରି ବାଣ୍ଟି ରଖିଥିବା ପରି ରାଉରକେଲାର ଜନବସତି ସାହି ସାହି ହୋଇ ବଣ୍ଟା ଯାଇନାହିଁ । ସେଠି ଗୋଟାଏ ସାହିରେ ଭାରତର ଚାରିଆଡ଼ୁ ଆସିଥିବା ମଣିଷ-ପରିବାର ଏକାଠି ମିଶି ଏକ ଅନ୍ୟଥା ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରି ରହିଚନ୍ତି । ଗତ ଦଶ ବାରବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହି ନୂତନ ପରିବେଶଟିରେ ଚେର ଧରି ସାରିଲାଣି ଓ ଆମ ଲାଗି ଏକ ଅଭି-ନବ ଭବିଷ୍ୟର ଇଙ୍ଗିତ ଦେବାକୁ ବି ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ସେଠି ଏ ଘରେ ଓଡ଼ିଆ ଅଛନ୍ତି ତ ସେ ଘରେ ତେଲୁଗୁ ଅଛନ୍ତି । ବାଁପଟେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି ତ ଡାହାଣପଟେ ରାସ୍ତା ସେପାଖରେ ପଞ୍ଜାବୀ ଅଛନ୍ତି । ରାସ୍ତାରେ ନକଲି କ୍ରିକେଟ ଖେଳିଲାବେଳେ, ତାମିଲପିଲା ଗଣେଶ ଓଡ଼ିଆ କହୁଛି, ବଙ୍ଗାଳିପିଲା ମନା ହିନ୍ଦୀ କହୁଚି ଏବଂ ଓଡ଼ିଆପିଲା ଶୁଭ୍ର ଓ ଶିବୁ ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀ ଉଭୟ ଭାଷାରେ ସଂଗସମ୍ଭାଷଣ ଚଳାଇ ପାରୁଚନ୍ତି । ରାଉରକେଲାରେ ଯେଉଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ହୋଇଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ-ମାନେ ଆୟୋଜିତ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସହିତ ପଡ଼ିଶାଯାକର ଅଣଓଡ଼ିଆମାନେ ବି ଯାଆନ୍ତି । ଆମ ଦାଣ୍ଡରେ ନାଟ ହେଉଚି ବା ଆମ ସାହିତ୍ୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଚି ବୋଲି କହି ସେଠି କାହାରିକୁ ମନା କରିବାର ଜୁ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀର ସାଧାରଣ ଅଧିବେଶନଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବେ, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଣଓଡ଼ିଆ କଥା ଓ ଅଣଓଡ଼ିଆ ଗଭୀର

ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିବେ । ଏକ ଆକସ୍ମିକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ରାଉରକେଲାର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ନିୟମ ଅନୁସାରେ । ଏବଂ ଏକଥା ଶୁଣିଲେ ନ ଦେଖିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ହୁଏତ ବିଚିତ୍ର ଲାଗିବ ଯେ ସେହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଣଓଡ଼ିଆମାନେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷଣଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ । ରାଉରକେଲାର ଖେଚୁଡ଼ିହାଣ୍ଡିରେ ପଡ଼ି ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆକୁଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛି ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ କହୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ କହିବି, ରାଉରକେଲାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବଢ଼ୁଛି, ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତିର କୁଳ ବି ବଢ଼ୁଛି । କଟକ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପର-ବାଜୁଆ ଓଡ଼ିଆମାନେ ହୁଏତ ବଡ଼ ଏକସିଙ୍ଗିଆ ଭାବରେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରୁ ସବୁ ଅଣଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ତଡ଼ିଦେଇ କଟକଠାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚକଟାକୁ କେବଳ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଏକ ନନ୍ଦନକାନନରେ ପରିଣତ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବେ । ମାତ୍ର ରାଉରକେଲାରେହିଁ ଆମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଲମ୍ବନଗୁଡ଼ିକୁ ସମଗ୍ର ଭାରତକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ଜଣାଇ ଆପଣା ଘରକୁ ଡାକି ଆଣୁଥିଲା ପରି ଲାଗେ । ସେଠାରେ ଥିଲାବେଳେ ମନେ ହୁଏ, ସତେ ଯେପରି ରାଉରକେଲାକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଓ ଆମ ସଂବେଦନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥି ସେଠି ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି କ୍ରମଶଃ ସଂପ୍ରସାରିତ ହେବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି । ସେହି ନୂତନ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଆମକୁ ଆଗକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟି ଘର ଉଜୁଡ଼ାଇବାର ଦୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ, ନୂଆ ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ଏହା ହେଉଛି ଏକ ନୂଆ ଘର ବାନ୍ଧିବାର ଦୃଷ୍ଟି । ଏବଂ ସମ୍ମିଳନୀର ବିଚରଣଭୂମି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଏକ ମହାଭାରତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆମର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଉପରେ ଶିଳ୍ପାୟନର ପ୍ରଭାବ—ଏହା କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ସମସ୍ୟା ବା ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ନୁହେଁ, ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଜୀବନ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ରହିଥିବା ଏକ ଅତି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ । ଶିଳ୍ପାୟନର ମେଦିନୀସୀମା ସାହିତ୍ୟର ମେଦିନୀସୀମାଠାରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ, କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦେଶ ବା ପରମ୍ପରାର ସାହିତ୍ୟ ବା ଭାଷାର ଗଳ ଭିତରେ ଏହାକୁ ଘୁଙ୍ଗାଳି ରଖିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁ ନାହିଁ । ଆମ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଗତି ଓ ଅନୁପ୍ରୀତିମାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଆଧୁନିକ ଜୀବନକୁ ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଧୁନିକ ଜୀବନକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଶିଳ୍ପାୟନର ସଦ୍ୟତମ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ବି ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ପୁଣି ସେଇଟିକୁ ଯଥାର୍ଥ ପରିଧିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବୁଝି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଇଉରୋପୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିଳ୍ପାୟନର ଇତିହାସ ଓ ରୀତିହ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବି ପରିଚିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିଲାଗି ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ରାଜନୀତି ପ୍ରଭୃତି ଜ୍ଞାନବିଭାଗର କେତେ ଖଞ୍ଜାରେ ପଶି ହୁଏତ କେତେ କବାଟରେ ହାତ ବାଡ଼େଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ସାନ ବିଖରିଟିର କବାଟ ଖୋଲିଦେଇ ଆଧୁନିକ ସକଳ ବିଶ୍ୱରେ ବହୁଥିବା ପବନକୁ ଆମ ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଅନୁପ୍ରେରଣାର ସକଳ ଖଟୁଲିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଯିବା ଲାଗି ଅନୁମତି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜାଡ଼ି ଗଲେ ପେଟ ପୂରିବ, ଗ୍ଲାନି ଘୁଞ୍ଚିଲେ ପ୍ରୀତି ସଞ୍ଚରିବ । ତେଣୁ ରାଉରକେଲାରେ ହିଁ ଏପରି ଏକ ସମ୍ମିଳନୀ ହେବା ଉଚିତ ଥିଲା । କଟକ ବା ଭୁବନେଶ୍ୱର ଏଥିଲାଗି ଆଦୌ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ନେଇ ସୁଯୋଜିତ ସମ୍ମିଳନୀଟିଏ କରିବା ଓ ସେଥିରେ ପଚିଶଜଣ ଆଗ୍ରହୀଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣି ଏକାଠି ବସାଇ ପାରିବାର ଉଦ୍ୟମ ସମ୍ଭବତଃ ଆମଦେଶରେ ଆଗରୁ କେଉଁଠିହେଲେ ହୋଇ ନଥିଲା ।

ଗତ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ରାଉରକେଲାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସୁଥିବା କଲଚରାଲ୍ ଏକାଡେମିର ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଏହି ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏକାଡେମିର ସଦସ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ଗତ ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା ଏପରି ଗୋଟାଏ ଦୁଃସାହସ କରିବାର ଚିନ୍ତା କରି ଆସୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସାହି ଭାଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନନେଲେ କାମ ଚଳନ୍ତା କିପରି ? ତେଣୁ ସମ୍ମିଳନୀ କ୍ରମେ ଏବର୍ଷରୁ ଗଡ଼ି ଆରବର୍ଷକୁ ଗଲା, ଶୀତଦିନରୁ ଗଡ଼ି ଖରାଦିନକୁ ଗଲା । କଲ୍‌ଚରାଲ୍ ଏକାଡ଼େମୀ କହିଲେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଯୁବକମନା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବୁଝାଏ, ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ସେମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ହିଁ ରହିଥିଲେ । ମାସକ ଆଗରୁ ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ କିଏ ସଭାମଞ୍ଚ ତିଆରି କରୁଥିଲା । ଦିନବେଳେ କାରଖାନା ଯାଉଥିଲା, ରାତିଯାକ ମଧୁବାବୁ ଓ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ତୈଳଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବାରେ ମନୋନିବେଶ କରୁଥିଲା । କିଏ ଦିନଯାକ ପୋଷ୍ଟର ଲେଖି ରାତି ଅଧରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ରାସ୍ତା ରୋଡ଼ରେ ଲଗାଇ ବୁଲୁଥିଲା । ରାତି ନ ପାହୁଣୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାତି ପୁଣି ଶୀତଳା ପଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ କିଏ ରୋଷ ଘରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲା, କିଏ ଘରକୁ

ନଯାଇ ବିନଯାକ ପ୍ରତିନିଧି-ନିବାସରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲି । ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଯିବା ତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା । ତେଣୁ ସମ୍ମିଳନୀର ପୂର୍ବଭାଗରେ ହିତୈଷୀ ଅନ୍ୟମାନେ ଯେ ଅଧିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲେ, ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ସମ୍ମିଳନୀର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା-ସମିତିରେ ଏକାଡ଼େମିର ହୁଏତ ଜଣେ ହେଲେ ସଭ୍ୟ ନଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଥିଲେ, ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟିକ ନଥିଲେ, ହୁଏତ ସାହିତ୍ୟ-ରସିକ ବି ନଥିଲେ । ସମ୍ମିଳନୀର ତିନିଦିନ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକଙ୍କର ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ ମିଳି ନଥିଲା, ତଥାପି ସେମାନେ ତାଲିକା ଭିତରେ ଥିଲେ । ଆଜି କେତେକ ଦେବତା ପରି ଆସିଲେ, ଦେବତା ପରି ଗଲେ । ଏପରି ଏକ ସ୍ଥିତିକୁ ଖଳ ଜନମାନେ ହୁଏତ ହସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଗୁଡ଼ାକ ଏପରି ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅଭ୍ୟାସକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଛି ଯେ କେହି ଏଥିରେ ଆପତ୍ତି ଉଠାଇଲେ ଜାଣିବା ଓ ଶୁଣିବା ଲୋକମାନେ ତାହାକୁ ଏକ ନିର୍ବୋଧ ପାଗଳାମି ବୋଲି କହିବେ । ଆମ ସଂସ୍କୃତିର ସମ୍ମେଳନ-ଦାଣ୍ଡରେ ଏସବୁ କଥା ଏପରି ପରସ୍ପର ସାହାଯ୍ୟକୃତ ଭାବରେ ଚାଲିଛି ଯେ ଗୋଠଭ୍ରଷ୍ଟ-ମାନଙ୍କର କଥାକୁ ଶୁଣିବା ଲାଗି ସେଠି କାନ ବି ମିଳିବ ନାହିଁ । ଆମ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ କରଣ ବା ବାଜିଙ୍କର ଦାଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡନାଚ ବା ଗୋଟିପୁଅ ନାଚ ହୁଏ । ଏଥିଲାଗି କରଣ ବା ବାଜି ହିଁ ପଇସା ଦେଉଥାନ୍ତି । ସବାଆଗରେ ତାଙ୍କରି ପାଇଁ ଚଉକି ପଡ଼ିଥାଏ । ସେ ଆସନ୍ତି, ଘଡ଼ିଏ ଏପାଖ ସେପାଖ ଅନାଇ ପ୍ରାୟ ନିରାସକ୍ତ ଭାବରେ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ମହାମଉଜ ସହିତ ରାତିଯାକ ନାଚ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ବାଜି ଓ କରଣ ନାଚ ଦେଖି ଆସିଲେ ଭଲ, ମୋଟେ ନଆସି ଘରେ ଖାଇପିଇ ଶୋଇଲେ ବି ଭଲ । ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡରେ ନାଚ ହେବ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦେଖିବା,—ଏଇଟା ହେଉଛି ଅସଲ କଥା । ଖାଲି ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ନେଇ ବାହାଘର ହୁଏନାହିଁ । ବାହାଘରଦିନ ବରକନ୍ୟା ଉପାସ ରହନ୍ତି, ଅନ୍ୟମାନେ ଭୋଜି ଖାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଖାଲି ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ନେଇ ସାହିତ୍ୟ ବା ହେବ କାହିଁକି, ଖାଲି ରସିକଙ୍କୁ ନେଇ ରସର ନିବେଦନ ବା ହେବ କାହିଁକି ? ଯେଉଁଦିନ ସ୍ରୋତଆଡେ ସ୍ଥିତି ବଦଳିଯିବ, ସେଦିନ ହୁଏତ ଦେଖାଯିବ । କିନ୍ତୁ ନଈ ନ ଦେଖୁଣୁ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଅଶୁଭ ସୃଷ୍ଟି କରିବା କାହିଁକି ?

ବରଷକ ବାରମାସ ରାଉରକେଲାରେ କେତେ କେତେ ସମ୍ମିଳନୀ ହୁଏ । ବାହାରୁ ଲୋକମାନେ ଡାକରା ପାଇ ଆସନ୍ତି, ମହାପୁରୁଷମାନେ ହକରା ପାଇ ଆସନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସମ୍ମିଳନୀ କରିବାକୁ ଗଲେ ଯେ କେତେଥର ଅଣ୍ଟାଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ଓ ସରିଥିବା ପକେଟ କଣା ହୋଇଗଲା ପରେ ଯେ କେତେଥର ଆଶଙ୍କାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ, ସେକଥା କେବଳ ସେଠିକାର ସାହସୀ ଉଦ୍ୟମୀମାନେହିଁ ଜାଣନ୍ତି । ସେଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ବସି ଜଣେ ଉଦ୍ୟୋକ୍ତାଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଏହି ଦୁଃଖର କାହାଣୀ ଶୁଣୁଥିଲି । କୌଣସି ଏକ ଜୟନ୍ତୀ ଉତ୍ସବ ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ କେତେ ବେଶୀ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହେବାକୁ ହୁଏ ଓ ତେଣୁ ସେଥିଲାଗି କେତେ ଯେ ମିହନ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେ ସେଇକଥା କହୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ ବକ୍ତା ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣିବା ଲାଗି ଆଙ୍ଗୁଳାକ ଜାଗାରେ ତିନ ଆଙ୍ଗୁଳା ଗଣିବାକୁ ପଡ଼େ ପଛକେ, ମାତ୍ର ତଥାପି ସେଇମାନଙ୍କୁହିଁ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼େ । କାରଣ ସେମାନେ ନ ଆସିଲେ କୁଆଡ଼େ ଜୟନ୍ତୀ ଜୟନ୍ତୀ ପରି ଦିଶେନାହିଁ । ବକ୍ତା ସୁନା ଖଟୁଲିରେ ଆସନ୍ତି, ରୂପା ଖଟୁଲିରେ ଯାଆନ୍ତି, ବାତାନୁକୂଳିତ ପ୍ରାସାଦରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି, ମହାମହିମା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଲାଗି ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ଯାଆନ୍ତିଆ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଆନ୍ତି, ପୁଣି ତା' ଉପରେ ଖାସ୍ ବକ୍ତୃତା ଦେବା ବାବଦକୁ ହାତରେ ଯେତିକି ଅଙ୍ଗୁଠି, ହୁଏତ ସେତିକି ଶହ ଦାବି କରି ବସନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଏକା ନଆସି ସେମାନେ ଉଦ୍ୟୋକ୍ତାମାନଙ୍କ ଉପରେ ସପରିବାର ଆସି ଲଦି ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ପୁଣି ଖାଲି ବକ୍ତା ଆସିଲେ ତ ଜୟନ୍ତୀ ହେବନାହିଁ, ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକର ବି ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । କଟକରୁ ନାଚିବା ଓ ଗାଇବା ବଜାଇବା ଦଳ ମଗାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଏମାନଙ୍କ ସକାଶେ ବି କମ୍ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଖେଦ କଲାପରି ଉଦ୍ୟୋକ୍ତାଜଣକ କହିଲେ, ଏମାନେ ରାଉରକେଲାକୁ ସତେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ "କୁବେରପୁରୀ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ! ଏଠି ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ ସତେ ଅବା ଦାଣ୍ଡରେ ବାଟରେ ପଡ଼ିଛି, ଆମ୍ଭ ବାଗାନାକୁ ଯାଇ ଖାଲି ଗୋଟାଇ ଆଣିପାରିଲେ ହେଲା ! ଏପରି ଏକ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଲାଗି ସେମାନେ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାର ବେତନଘରେ ବସି ବେତନ ବଣ୍ଟା ହେବା ଦିନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରମିକଠାରୁ ଟଙ୍କାଏ କରି ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରନ୍ତି । ପଘାର ପାଉଛି ବୋଲି ଶ୍ରମିକର ମନ ଖୁସି ଥାଏ, ବଡ଼ ବଡ଼ ହାକିମମାନଙ୍କର କଥାକୁ

ଭାଙ୍ଗି ନପାରି ସେ ଟଙ୍କାଟିଏ ଦେଇ ପାଉତି କାଟିଆଣେ । ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ଅନିଚ୍ଛାକୁ ପଚାରିବାକୁ ଆଉ ତାର ମନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ କାମ ଚାଲିଯାଏ । ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀର ଦଶଁ-ଉତ୍ସବରେ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟୋକ୍ତାମାନଙ୍କୁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଏହିପରି ଅନୁଭୂତିମାନ ମିଳି-ଥିଲା । ନିମନ୍ତ୍ରଣର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଜଣେ କଟକରୁ ଲେଖିଥିଲେ : ମୋ' ପାଖରେ ସମୟ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ମୋତେ ନେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିହେବ କି ? ସମଧର୍ମୀ ଆଉ ଜଣେ ଲେଖିଥିଲେ, ଯିବାକୁ ତ ଭାରି ମନ ହେଉଚି । ଆପଣଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ମୁଁ ପଛେ ଏଠାରେ ଅନ୍ୟ ସବୁ କାମ ପକାଇ ରଖି ରାଉରକେଲା ଯିବି । ମାତ୍ର କେବଳ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଯାଇଆସି ପାରିଲେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା । ସମ୍ମିଳନୀ ପରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଯୁଗର ଜଣେ କୁଳବୃଦ୍ଧଙ୍କ ସହିତ ଯେଉଦିନ କଟକରେ ହଠାତ୍ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ଆପଣ କାହିଁକି ଆସିଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ସିଏ ମୁହଁ ଉପରେ ଅଭିମାନର ଗୋଡ଼କୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲାପରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ : ଖାଲି ରାସ୍ତାଖର୍ଚ୍ଚଟା ମାଗ୍ କରି ମଟରରେ ବସାଇ ନେଇଗଲେ କଣ ସବୁ ହୋଇଯାଏ ? ହୁଏତ ସିଏ ବି ଆକାଶମାର୍ଗରେ ବିହରଣ କରି ଯିବାକୁ ମନ ବଳାଇଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟିକ ଏହିପରି ପୁଅ ମୁଣ୍ଡ ଓ ତେଲ ଘଡ଼ି ଉଭୟକୁ ମନ କରି ବସିଲେ ତାକୁ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିରାଶ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ପୁଣି ପୁଅ ମୁଣ୍ଡ ଅପେକ୍ଷା ତେଲ ଘଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ମନ କରୁଥିବା ସାହିତ୍ୟି-କମାନେ (ଏମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କୌଣସି ଗୁଣରେ ଆଦୌ କମ ନୁହେଁ ! ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦରେ ବି ପକାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ଏସବୁ ପୂର୍ବାଲାପ ଶେଷ କରି ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ମିଳନୀ ଭିତ-ରକୁ ଆସିବା । ତିନିଦିନିଆ ସମ୍ମିଳନୀ ଲାଗି ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ତିଆରି ହୋଇଥିଲା, ଓଡ଼ିଶାରେ ପାରମ୍ପରିକ ସାହିତ୍ୟାୟୋଜନର ଧାଣ୍ଡିବୃତ୍ତିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ସେଇଟି ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଦିନକୁ ତିନିମୁଠ ଭାଷଣ, ମୁଠକୁ ତିନିଜଣ ବକ୍ତା । ଜଣେ ସଭାପତି, ଜଣେ ଉଦ୍‌ଘାଟକ ଓ ଜଣେ ପ୍ରଧାନବକ୍ତା । ଶ୍ରୀବତ୍ସରାଜାଙ୍କର ଦରବାରରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଶନିଗଣର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହେଲେ ସଭିଙ୍କ ଲାଗି ଚଉକି ନପକାଇଲେ ଆଉ ଗତି ନାହିଁ । ଏସବୁର ଗତି ହେଲା, ତିନି-ଜଣ କହିବେ ଓ ତିନି ହଜାର ଶୁଣିବେ, ଭୋଗ ଖାଇ ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ

ଘରକୁ ଯିବେ । ଉଦ୍‌ଗାର କରିବା ଓ ଉଦ୍‌ଗାର ସହିବା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ସାମନାସାମନି ହେବନାହିଁ, ବିତର୍କରେ କୌଣସି ବିନିମୟ ହେବନାହିଁ, ଅଥଚ ସମ୍ମିଳନୀ ସଫଳ ହେଲା ବୋଲି ତେଣେ ଖବର କାଗଜରେ ସ୍ତମ୍ଭ ପୂରିଯିବ । ସୁଖର କଥା, ପରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ବଦଳିଗଲା । କଥା ହେଲା, ଭାଷଣପର୍ବଟି କେବଳ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ରହିବ, ସକାଳେ ଓ ଉପରଓଳି ଆଲୋଚନା-ଚକ୍ରମାନ ବସିବ । ବିଷୟଟିର ପାଞ୍ଚୋଟି ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ପାଞ୍ଚଦଳ ହୋଇ ବିଚାର କରିବାଲାଗି ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ପାଞ୍ଚୋଟି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇଯିବେ । ଆପଣାର ବିଶେଷ ରୁଚି ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଯାଇ ବସିବେ । ଆଲୋଚନା ଓ ବିଚାରବିନିମୟ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସର୍ବମୋଟ ପ୍ରାୟ ଦଶଘଣ୍ଟା ସମୟ ମିଳିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଜଣେ ଆବାହକ ଓ ଜଣେ ବିବରଣୀ-ଲେଖକ ରହିବେ । ଶେଷଦିନ ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମିଳିତ ଅଧିବେଶନ ବସିବ ଏବଂ ସେଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର ଆବାହକମାନେ ଗୋଷ୍ଠୀ-ଆଲୋଚନାର ଏକ ସମଗ୍ର ବିବରଣୀ ପାଠ କରିବେ । ତାପରେ ସବୁଗୁଡ଼ିକର ସମନ୍ୱିତ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିର ଉଦ୍‌ଯାପନ ହେବ । ନୂଆ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ଦେଖି ଏକାଡେମିର କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା ହଠାତ୍ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । କହିଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏପରି ଆଲୋଚନା କେବେ ହୋଇନାହିଁ, ତେଣୁ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ବିଷୟ ଉପରେ ଦଶଘଣ୍ଟା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ହୁଏତ ସାମଗ୍ରୀ ହିଁ ଜୁଟିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦଶ ପନ୍ଦର ମିନିଟି ପାଇଁ ଜଣେ ଜଣେ କହିସାରିଲାପରେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରର ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । କାର୍ଯ୍ୟ ଭଣ୍ଡୁର ହୋଇଯିବ । ଏହି ଅନୁମାନଟି ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ଆଲୋଚନାବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁହଁ ଫିଟିଲା । ଉତ୍ସାହରପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟରେ ଦଶଘଣ୍ଟା ବି ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ନବୀନମାନଙ୍କୁ ହିଁ ବିଶେଷକରି ବାହାବା ଦେବାକୁ ହେବ । ନବୀନମାନଙ୍କର ଆଗାମୀ ଯୁଗ ଯେ ବକ୍ତୃତାର ଯୁଗ ନହୋଇ ପ୍ରଧାନତଃ ବିଚାରବିନିମୟର ଯୁଗ ହେବ, ସେମାନେ ଏହି ଶୁଭସୂଚନା ଦେଇଗଲେ । ଗଲାବେଳେ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ଲେଖକ କହିଗଲେ, ‘ସମ୍ମିଳନୀରେ ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ହିଁ ମୋତେ ଭାରି ଅଭିନବ ଲାଗିଲା । ସେଥିରୁ ଆମର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଲାଭ ହେଲା । ଏଣିକି ଓଡ଼ିଶାରେ

ଯେତେତେଯେତେ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ହେବ, ସେଠି ସେମାନେ ଏ ପୂରୁଣାରୀତି ଭଙ୍ଗି ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ଲାଗି ସମୟ ରଖିବେ। ଏହା ହିଁ କ୍ରମେ ଆମର ପରମ୍ପରା ହୋଇଯିବ।' ତାଙ୍କର ଆଖିଭିତରେ ଥାଇ ସତେଅବା କେଉଁ ସୁଦୂରାତୀତର ନବୀନ କଥା କହି ଉଠୁଥିଲା ଓ ଏବର ନବୀନମାନଙ୍କ ସହିତ ବଡ଼ ସରାଗରେ କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି ଯାଉଥିଲେ।

ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭୋଜିଭାତର ଗୋଟିଏ ଆଧୁନିକ ପ୍ରକରଣକୁ Buffet ବୋଲି କୁହାଯାଏ। ଏଥିରେ ଆମର ଆଗରୀତି ପରି ଅଲଗା ଅଲଗା ପତର ପଡ଼େନାହିଁ। ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ ଉପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ସମସ୍ତଲାଗି ଏକାଠି ବଢ଼ାହୋଇ ରହିଥାଏ। ଆପଣା ଆପଣାର ପ୍ଲେଟ ଉଠାଇ ସେଠି ଆପଣାର ଖାଇବା ମତେକ ବାଢ଼ି ଆଣି-ବାକୁ ହୁଏ। ତାପରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଖାଇବା ବାଢ଼ି ଆଣିବାଲାଗି ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହୁଏ। ଏବେ ଆମଦେଶରେ କେତେକ ଜାଗାରେ ସେହି ରୀତିଟିକୁ ଚଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଗଲାଣି। କିନ୍ତୁ ଆମର ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକ ସେଥିରେ ଏତେଦୂର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବିସ୍ତାର କରୁ-ଛନ୍ତି ଯେ ଫଳରେ କିଏ ଦୁଇପେଟ ଖାଉଛନ୍ତି ତ କିଏ ଉପାସରେ ଘରକୁ ଫେରୁଛନ୍ତି। ସିଆଣିଆମାନେ ଆଗ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଟେବୁଲ ଘେରି ଯାଉଛନ୍ତି, ଠାଉଠାଉ କରି ଭଲଭଲ ଜିନିଷତକ ବାଢ଼ିଆଣି ଠାଉଠାଉ କରି ସେଇଠି ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଛନ୍ତି। ଥରେ ସରିଗଲେ ଆଉଥରେ ବାଢ଼ି ଆଣୁଛନ୍ତି। ପଛରେ ଆଉମାନେ ଖାଇବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ। Buffetରେ ଆପଣା ପେଟପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପେଟର ଖିଆଲ ବି ରଖିବାକୁ ହୁଏ। ଏଥିପାଇଁ ଏକ ଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାରର ଦରକାର ହୁଏ। ଆଲୋଚନା-ଚକ୍ର ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଦରକାର ହୁଏ। ଯେଉଁ ସଂସ୍କାରରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଆମେ ଭାଷଣ ଦେଉଦେଉ ପାଞ୍ଚମିନିଟକୁ ପଞ୍ଚାନବେ ମିନିଟ କରିପକାଉ ଓ ସଭାକାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପନ୍ଦରପଣ ସମୟକୁ ଏକା ମାଡ଼ିବସୁ, ସେହି ସଂସ୍କାର ରହିଥିବାଯାଏ ଆଲୋଚନା-ଚକ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଆମକୁ ଭଲ ନଲାଗିବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ। ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବି ଏଥିରୁ କିଛିକିଛି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା। ଆମେ ଓଡ଼ିଆରେ ଯାହାକୁ ଆବାହକ ବୋଲି କହୁ, ଇଂରାଜୀରେ

ତାହାକୁ Group Leader ବୋଲି ବି କୁହାଯାଏ । Group Leader ର କାମ ହେଉଛି ବିଧାନସଭାରେ Speaker ର କାମ ପରି । ସେ ନିଜେ ବେଶୀ କହେନାହିଁ, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କହିବାଲାଗି ଅବସର ଦିଏ । କୁହାଳିଆ ଜବରଦସ୍ତ ଆମମାନଙ୍କୁ ବସାଇଦେଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କହିବାଲାଗି ସମୟ କରିଦିଏ । କିନ୍ତୁ Group Leader ଭିତରେ ଥିବା Leader ଶବ୍ଦଟା ସମ୍ମିଳନୀରେ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବାଉଳା କରି ପକାଇଲା । ସେମାନେ ଭାରି ମରଗରେ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରରେ ନାଆଁ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଆଗ୍ରହ ଅପେକ୍ଷା ଲିଡର ବନିବାର ଲୋଭରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ ଲାଳ ବୋହିବାପରି ମନେହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲିଡ଼ର କରି ବସାଇବା ବା କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା ! ତେଣୁ ଲୋଭଟା ରୁଷାରେ ପରିଣତ ହେଲା ଓ ରୁଷାରୁ ରୋଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଜଣେ କହିଲେ : ଅମୁକ ଲିଡର ହେଲେ ମୁଁ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରରେ କଦାପି ବସି ପାରିବିନାହିଁ । ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ; ସିଏ ଆମ କଲେଜସିଡ଼ିରେ ମୋ'ଠାରୁ କେତେ ଜୁନିଅର, ଏଠି ସିଏ ଲିଡର ହେବେ ଆଉ ମୁଁ ସେଠି କିଛି ନହୋଇ ବସିବି । ସେକଥା ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ହିସାବ ଅନୁସାରେ କଜିଆ କରିଥିଲେ ସେଦିନ କଟକଠାରୁ ସମ୍ବଲପୁରଯାଏ ସବୁ ସାହିତ୍ୟିକ କଜିଆର ଘାଆଗୁଡ଼ାକୁ ଉଖାରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସେଇଟା ସେମାନଙ୍କର ଯେତେ ଦୋଷ ନୁହେଁ, ଆମ ଭିତରେ ଚାଲି-ଆସିଥିବା ସଂସ୍କାରଟାର ତା'ଠାରୁ ବେଶୀ ଦୋଷ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିମାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ବସିଲା । ଅଧଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ସମସ୍ତେ ଆଲୋଚନାରେ ଏପରି ମଗ୍ନ ହୋଇଗଲେ ଯେ ଅଳଟିଆ ଅଭିମାନ ଗୁଡ଼ାକ କୁଆଡେ଼ ଚାଲି ଯାଇଗଲା । ସଂସ୍କାରର ନିଶାକୁ ସାହିତ୍ୟର ନିଶା ଜିଣିଗଲା । କମ୍ୟୁନିଟି ସେଣ୍ଟରର କୋଠାଘରେ ପାଞ୍ଚଜାଗାରୁ ସତେଅବା ପାଞ୍ଚଟା ମହୁଫେଣାରୁ ଖାଲି ଭଅଁ ଭଅଁ ଶବ୍ଦ ହିଁ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା ।

ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର କେତେଜଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ । ଶିଳ୍ପାୟନ କଥା କହିଥିଲେ, ଧର୍ମକଥା କହିଥିଲେ, ପୁଣି ମୂଲ୍ୟବୋଧ କଥା ବି କହିଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଚରଣରେ ଆମ କବି ଓ ଲେଖକମାନେ କରଦରାଜ୍ୟର ଓଡ଼ିଆ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହୁଥିଲେ । କାବ୍ୟଟିଏ ଲେଖି ତାହାକୁ ଛପାଇବାର ପଇସା

ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଗୁପାଖ ନାକୁ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣାର କାବ୍ୟଟିକୁ ସେମାନେ ରାଜପାରୁଶରେ ନେଇ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । କଥା ହେଉଥିଲା ଯେ କବି କାବ୍ୟଟିକୁ ରାଜାଙ୍କ ନାଆଁରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବେ ଏବଂ ରାଜା ଅର୍ଥଦାନ କରି କାବ୍ୟଟିକୁ ଛପାଇଦେବେ । ଏହି ଖାଲସର ପରୋକ୍ଷ ଅନୁସରି ନୁଣ୍ଡକୁ ରକ୍ଷା କରି କବି ଆପଣାର ଉତ୍ସର୍ଗ-ପତ୍ରରେ ରାଜାଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରବରସୁତ ଓ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ର ବଦାନ୍ୟପୁତ୍ର ବୋଲି କେତେକଅଣ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରି ପକାଉଥିଲା । କାବ୍ୟରେ କବିଙ୍କର ଫଟୋ ନବାହାରି ରାଜାଙ୍କର ଫଟୋ ବାହାରୁଥିଲା । ଆମ ଏକାଳରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଆମେ ସେକାଳର ରାଜାମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ କରି ଦେଖିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲୁଣି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ସଂସ୍କାରଟା ଆମକୁ ବିଶେଷକରି ମାଡ଼ି ବସିଥିଲାପରି ମନେହେଉଛି । ଏହାର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ି ଆମେ ବି ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବିହୁନେ କୌଣସି ମଙ୍ଗଳର ଚିନ୍ତା ହିଁ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀର ଦିନକର ଅଧିବେଶନରେ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବାଦ ଦେଇ କାହିଁକି ସାହିତ୍ୟସମ୍ମାନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ଓଲଟି ଝିଙ୍ଗାସି କହିଥିଲେ । କଲିଚରାଳ ଏକାଡେମୀ ତରଫରୁ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆଗରେ କାମ ଚଳାଇପରି ଏକ କୈଫିୟତ୍ ବି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଅସଲକଥା ହେଉଛି, ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୁଏତ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ୁଛନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀ ନଆସିଲେଯେ ସାହିତ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ସାହିତ୍ୟନାଷ୍ଟର ଆୟୋଜନ କରୁଥିବା ଆମେ ଏହାକୁ ଏକ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ପରି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛୁ । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି କହି ହତାଦର କରିବାର ମୋର କୌଣସି ଅଭିପ୍ରାୟ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ କହିବି ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ସାହିତ୍ୟର ସରାଗ ନେଇ ସାହିତ୍ୟସଭାକୁ ଆସନ୍ତୁ, ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କ କଥାରୁ ଉଚିତ ପ୍ରେରଣା ନେଇ ଯିବାର ମନ ରଖିପାରିଥିଲେ ସେମାନେ ମନ୍ତ୍ରୀହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କାମକୁ ଅଧିକ ଭଲଭାବରେ ତୁଲାଇବା ଲାଗି ଅଧିକ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଯାଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏଯାବତ୍ ପଦେହେଲେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ସାହିତ୍ୟସଭାରେ ଆକର୍ଷକବିନ୍ଦୁ ରୂପେ ବସାଇ ସାହିତ୍ୟିକ, ଗୁଣୀ ଓ ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମୀ ବୋଲି କୁହାଯିବାରେ ସେମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀଖୋଲଟା ହୋଇଆ-ପାଇ ଯେତେ ଫୁଲି ଉଠୁଥାଉ ପଛକେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତଥାପି ରହିଥିବା ମଣିଷଟା ବଡ଼ ଲାଜରା ହୋଇ ଯାଉଥିବ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ।

ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଶସ୍ତା ଆଡମ୍ବର-କଥାମାନ କୁହାଗଲା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷଟି ଉପରେ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କୃପା ଜାତ ହେବାହିଁ ସ୍ୱାଭାବିକ । ପରିସ୍ଥିତିର ମୋହବଶରେ ବଡ଼ ଚଉକିରେ ବସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିବା ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣା ଭିତରର ମଣିଷଟାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ଚୌକି-ଅନୁରୂପ କଥା କହିବାର ଛଳ ସାହସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଧର୍ମ-ସଭାରେ ଧର୍ମ କଥା କହିବାକୁ ଓ ସାହିତ୍ୟସଭାରେ ସାହିତ୍ୟ କଥା କହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଲଜ୍ଜା ଅପହରଣ କରି ଏହିପରି ଅନେକ ଅଭିନୟ ହୋଇ ଆସିଛି । ଗତ କୋଡିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଜୀବନଧର୍ମର ସକଳ ଆଳସ୍ୟକୁ ମାନ୍ୟ କରିଥିବା ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥମାନେ ଆମ ଦେଶରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଧର୍ମକଥା କହୁଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ସାହିତ୍ୟିକ ସ୍ୱୀକୃତିକୁ ପ୍ରିୟତର ଅବଲମ୍ବନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଏମାନେ ସାହିତ୍ୟ-ସଭାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭାଷଣ ଦେଉଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟର ଚବିଶିପ୍ରହରୀ ପରେ ମାଲସାଭୋଗର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ହାଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହିମାନଙ୍କ କାର୍‌ରେ ଲଦାହୋଇ ଯାଉଛି । ସଭା ପଛରେ ଚୁପ ହୋଇ ବସିଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ହୁଏତ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରୁଛି । ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉପସର୍ଗର ଭିତରେ ପଡ଼ି ଆମ ଦେଶରେ ଧର୍ମର ଜୀବନମୂଳକତା ଓ ସାହିତ୍ୟର ସାଧନାମୂଳକତା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ନାନା ଅନ୍ୟ-ଦେବତାର ଉପାସନା କରୁଥିବା ଛଦ୍ମବେଶୀମାନେ ସାହିତ୍ୟସଭାରେ ଆସି ପଶିଚନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟକୁ ଶୀତଳ କରି ରଖିବାରେ ଏମାନେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । କୌଣସି ସାହିତ୍ୟ ସଭାକୁ ନେତା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ମିଶି ଏତେପୁଞ୍ଜା ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣି ହୁଏତ କୌଣସି ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀ ସାହିତ୍ୟସଭାର ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ବାଦଶାହୀ ଡିନର୍ ଦେବାକୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ହୋଇ ବାହାରୁଛି । ହଜାରେ ଦେଢ଼ହଜାର ଖରଚ କରୁଛି ସତକେ, କିନ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟସତ୍କାରର ବାହାନାରେ ମନ୍ତ୍ରୀସତ୍କାର କରି ସିଏ ଆତ୍ମସତ୍କାର ଲାଗି କେତେ କେତେ ନୂଆ ସମ୍ଭାବନା ଖୋଲି ଦେବାର ସ୍ୱପ୍ନରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ରହୁଛି । ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଭାବେ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଯଦି ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିଥିବେ, ତେବେ ସାହିତ୍ୟସଭାରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ଆଗରୁ ସେ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଓ ସଖ୍ୟ ପାଉଥିଲେ, ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମ୍ମାନ ଓ ସଖ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପାଇବେ । କିନ୍ତୁ

ଆମର ଅଦୃଷ୍ଟ ଯେ ଏଟି ଶାସନଘରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପରେହିଁ ଅନେକେ ସାହିତ୍ୟରାଜ୍ୟରେ ବାଂରାଜା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ବସିବାକୁ ମନ କଲାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ପଇସା ଓ କ୍ଷମତା ପାଖରେ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ କୋଠିଆ ହୋଇ ରହନ୍ତି । କେତେପ୍ରକାର ପଦଲାଳସାରେ ପଡ଼ି ଗୋଡ ଘଷିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଚିନ୍ତାଭ୍ରଷ୍ଟ ଦେଶରେ ଏହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତାନାୟକ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଆରେ ପଢ଼ିଥିଲି, ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ଲାଗି ଏକ ଅନୁକୂଳ ସାମାଜିକ ଜଳବାୟୁର ବି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ । ସେଥିଲାଗି କେତେକ ସମାଜରେ ଅନୁକୂଳ ପାଣି ପାଣି ପାଇ ବିଜ୍ଞାନ ଆଗକୁ ଯାଏ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଯିବାର ପ୍ରେରଣା ପାଏ । ମାତ୍ର ସେହି ଅନୁକୂଳତାର ଅଭାବରେ ଆଜି କେତେ ଦେଶରେ ଶାସନ ଓ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ହାତରେ ବିଜ୍ଞାନ ପୁରବନିତା ହୋଇ ରହିଯାଏ । ସମାଜର ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ନକରି ତାହା କ୍ଷମତାସୀନର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାହିଁ କରିବାରେ ଲାଗେ । କାରଖାନା ବଢ଼େ, ଯନ୍ତ୍ରସାଧନ ବଢ଼େ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ-କାରିଗରି ଲାଗି ଦଶ ପୁଣି ଅଧିକ ଖରଚ ହୁଏ । ତଥାପି ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରବୃତ୍ତି (ବିଜ୍ଞାନଦ୍ରଷ୍ଟା ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ଯାହାକୁ the holy spirit of enquiry ବୋଲି କହିଚନ୍ତି) ମରିଯାଏ, ସମାଜ ଲାଗି ବିଜ୍ଞାନ କାମରେ ଲାଗି ପାରେନାହିଁ । ଏହିପରି ଏକ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶକୁ ଜଣେ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀ ବିଜ୍ଞାନର Ethos ବୋଲି କହିଚନ୍ତି ।(Barber and Hirsch [ସମ୍ପାଦନା] : The Sociology of Science, Glencoe, 1963 ରେ Robert K. Merton ଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଦେଖନ୍ତୁ ।) ମୁଁ ଭାବେ, ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ Ethos ଦରକାର । ଆମ ସମାଜକୁ ଆତଯାତ କରୁଥିବା ନେତା, ବୟସ୍କ ଓ ଗୁରୁଜନସନ୍ତାପିତ ସଂସ୍କାରମାନ ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ଏହି Ethos ସୃଷ୍ଟି କରିବା ବାଟରେ ଅନେକ ଅନ୍ତରାୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଚି । ଆପଣାକୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଅଧିବାସୀ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ମାନବିକ ସମ୍ବନ୍ଧ-କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏତ ସେହି ସାମନ୍ତବାଦୀ ଯୁଗରେ ପଡ଼ିରହିଚୁ । ଆମର ସବୁ ଆଧୁନିକ ଶୈଳୀ, ଆଡ୍ଡା ଓ ଅଳଙ୍କାର ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରଧାନତଃ ସାମନ୍ତବାଦୀ ହୋଇ ରହିଚି । ଆମର ଗଭୀରତମ ଲୋଭନାଡ଼ୀ ଗୁଡ଼ାକରେ ଆମେ ମୂଳତଃ ସାଆନ୍ତପଣ ହିଁ ଖୋଜୁଚୁ, ତେଣୁ

ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ବି ଅକାରଣରେ ସାଆନ୍ତ କରି ବସାଇ ଦେବାକୁ ଆମକୁ ମୋଟେ ଅସୁନ୍ଦର ଲାଗୁନାହିଁ । ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ସଂଖ୍ୟା ଉପରେ ହିଁ ସାହିତ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ଭୂମି ତିଆରି ହୁଏ । ଆଗ କାଳରେ ଯଜ୍ଞ ବେଳେ କୁଆଡେ ହୋତାମାନେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ । ଏବେ ଆମ ସାହିତ୍ୟ ସଭାରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ କନିଷ୍ଠଙ୍କ ଭିତରେ କଜିଆ ନହେଲେ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଆସିଥିବାର ପଇସା ଓ ପରିଶ୍ରମ ହୁଏତ ସାର୍ଥକ ହିଁ ହେଉନାହିଁ । କନିଷ୍ଠଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କେତେପ୍ରକାର ଜାତିଭେଦ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଲୋଚନାଚକ୍ରର ସମ୍ମିଳିତ ଅଧିବେଶନରେ ମୋ' ଲିଖିତ ବିବରଣୀ ପଢ଼ା ନହୋଇ ତାଙ୍କ ବିବରଣୀ କାହିଁକି ପଢ଼ାଗଲା ବୋଲି ସେଦିନ ଜଣେ ଯୁବକଙ୍କୁ ଖଣ୍ଟା ଇଂରାଜୀରେ ଗର୍ଜ୍ଜନ କରି କେତେ କଅଣ କହିଗଲେ । ବେଶ୍ କେତେମିନିଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ମୁଁ ସତେ ଅବା କାହାର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ପରି ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ନିର୍ନିମେଷ ନେତ୍ରରେ ଅନାଇ ରହିଥିଲି ଓ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲି । ଏହି ପ୍ରତିବାଦ ଶକ୍ତିକୁ ଯଦି ଆମେ ଆପଣାର ସ୍ୱାଭିମାନ ଲାଗି ନ ଖଟାଇ ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ଖଟାଇ ପାରନ୍ତେ, 'ନିଃଶେଷ ଜାଡ୍ୟାପହା' ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଲାଗି ଖଟାଇ ପାରନ୍ତେ ! ଆମ ଚାରିପାଖରେ ରହିଥିବା Ethos ଆଗ ବଦଳିବ, ତା' ପରେ ଯାଇ ଆମେ ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବା,—ଏପରି ଭାବୁଥିଲେ ଆମେ ଖାଲି ଆଁ କରି ବସିଥିବା । ସରଗରୁ ମଣ୍ଡା ଖସିବ ନାହିଁ ଓ ଏଣେ ଆମର ଦିନ ଗଡ଼ିଯିବ । ସାହିତ୍ୟର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର Ethosକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହା ସହଜ କାମ ନୁହେଁ । କେବଳ ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ବାସନାସ୍ତରର ସୃଷ୍ଟିଧର୍ମୀ ପ୍ରତିବାଦଶକ୍ତି ଏ କାମ କରିପାରିବ । ମାନ ନଖୋଜି ମଣିଷକୁ ଖୋଜିପାରିଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ବାହାରି ପାରିବା ।

ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ହେବାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଲାଭ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାର ନବୀନ ଘରେ ବାହାରି ଆଡ଼କୁ ଗୋଟାଏ ଝରକା ଖୋଲିଗଲା । ଆମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଆପଣା ରାଜ୍ୟର ଚଉପାଢ଼ୀ ଉପରେ ବସି ସାହିତ୍ୟ କଥା ପକାଉଥିଲୁ, ସାହିତ୍ୟିକ ମୂଲ୍ୟର ନିଶାପ

କରୁଥିଲୁ । ସଭା ଶେଷରେ ଭୋଗଭଙ୍କ ଆସଣା ଭିତରେ ବାଣ୍ଟି ଖାଇ ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ପ୍ରଧାନତଃ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେହିଁ ଆମର ସବୁ ସାହିତ୍ୟଖେଳା ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସାହିତ୍ୟର ସମାଲୋଚନା କହିଲେ ଆମେ ସନ, ତାରିଖ ଓ ଇତିହାସବିଚାରଣ ବ୍ୟତୀତ ହୁଏତ ଆଉ କିଛି ବୁଝୁନଥିଲୁ । ସୃଷ୍ଟିମୂଳକ ସାହିତ୍ୟ କହିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ନୂଆ ଶୈଳୀର ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ବୁଝିଥିଲୁ । ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ଥାଇ ଓଡ଼ିଶାର କବିକୁ ପୃଥିବୀର ଅନନ୍ୟ କବି ବୋଲି କହିବାରେ କୌଣସି କମତି ନଥିଲେ ବି ଆମେ ତାହାହିଁ କରୁଥିଲୁ । ଆମ ପୁରୁଖା ଓ ପୁରୁଣାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହୁଏତ ଖାଲି ଏତିକରୁ ଆଉ ଅଧିକ କିଛି ନଥିଲା । ଶିଳାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଆମେ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ଶିଳ୍ପାୟନ ଓ ଆଧୁନିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ବିଷୟରେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଶୁଣିବୁ ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ଆଶାହିଁ ରଖିନଥିଲୁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ବିଷୟଟିର ବାହାରେ ବାହାରେ ବାଡ଼ ବୁଲାଇ ଆମକୁ ଯେପରି ଠକି ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ, ତାହାକୁ ଆମେ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଧରିନେଲୁ । ଶିଳ୍ପାୟନ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଯାଇ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଜାତୀୟତା ବିଷୟରେ ଉତ୍ସାହିତ ଉଦ୍‌ଗାରମାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଆମର ସାହିତ୍ୟିକ ଆଲୋଚନାସ୍ତର ସେହି 'ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାବିହାର' ଯୁଗରେ ଯାଇ ରହିଚି ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଆମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରବୀଣ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଆପେ ଏମ୍. ଏ. ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଯେତିକି ପଢ଼ି ଥାଆନ୍ତି, ସେତିକରେ ଆସଣା ଅଧ୍ୟାପନାର ଦିହକ କଟାଇଦିଅନ୍ତି । ଆଉ ଅଧିକ ପଢ଼ିବାର ବା ଜାଣିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଅସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗଟିକୁ ଓ ଅଦ୍ୟତନ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ୍‌କରି ରଖାଯାଇଥାଏ । ଆମ ପ୍ରବୀଣ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ବି ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସବୁଜ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେମାନେ ଯେତିକି ପ୍ରେରଣାରେ ଅବଗାହିଚନ୍ତି, ଆଜିମଧ୍ୟ ହୁଏତ କେବଳ ସେତିକିକୁ ବିକି ଭାଙ୍ଗି ଖାଉଚନ୍ତି ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ଠକିଲାପରି ଏକାଳର ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କୁ ଠକିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଶିଳାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଆମ ସାହିତ୍ୟ-ସନ୍ନିବେଶର ଏହି ପୂର୍ବପରିସୀମାଗୁଡ଼ାକୁ ଯେ ଅନେକ ଦିଗରୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଯାଇଚି, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏଥିରେ କନିଷ୍ଠ-

ମାନଙ୍କର ହିଁ ଅଧିକତର ଶ୍ରେୟ ରହିଛି । ସେମାନେ ପୂର୍ବସୂରୀମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବେ, କିନ୍ତୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ଶ୍ରଦ୍ଧା ପରି ପୂର୍ବସୂରୀମାନେ ଆମ-ଭିତରେ ରହିଥିବା ପ୍ରେରଣା ତଥା ସମ୍ଭାବନାର ଭୀମଗୁଡ଼ାକୁ ଚିପି ଚୂରି-ପକାଇବାକୁ ଚାହିଁଲେ ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ସତର୍କ ରହିବେ ।

କଥା ସରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବାକୁ ବାକି ରହିଛି । ସମ୍ମିଳନୀର ଶେଷଦିନ ଏକ ସଯତ୍ନପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ସଭାରେ କେତେ କାହାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦିଆଗଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ମୀନାମଣ୍ଡଳୀର ପିଲାମାନେ ତିନିଦିନଯାକ ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କୁ କିପରି ପିଇବାପାଣି ଆଣି ଯୋଗାଇଚନ୍ତି, ତାହାର ଉଲ୍ଲେଖ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । ଆମଦେଶର ଆସୁରିକ ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ମାଳୀ ବଗିଚାରେ କାମ କରି ଫୁଲ ଫୁଟାଏ, ମାତ୍ର ଫଳପୁଷ୍ପ ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ବଗିଚାର ମାଲିକ ସେହି ଫୁଲ ସକାଶେ ପୁରସ୍କାର ପାଆନ୍ତି । ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଏହି ଧନ୍ୟବାଦର ପର୍ଯ୍ୟାୟସୂଚି ବିଷୟରେ ଭାବିଲାବେଳକୁ ମୋର ବିଶ୍ୱରଞ୍ଜନ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ସାତ ଆଠ ବର୍ଷର ପିଲାଦୁଇଟି, ସେମାନେ କେଡ଼େ ଖୁସିମନରେ ଅଥଚ କେଡ଼େ କୋଳାହଳହୀନ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ସମ୍ମିଳନୀରେ ପିଇବାପାଣି ଯୋଗାଇବାକୁ ସମୟ ଜାଣି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲେ ! ସମ୍ମିଳନୀର ପ୍ରତିନିଧି ଓ ପଣ୍ଡାମାନେ ହୁଏତ ନିୟତ ସମୟରୁ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଡେରି କରି ଆସୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏ ଦୁଇଜଣ ସମ୍ମିଳନୀର ଘର ନଖୋଲୁଣୁ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଆଗରୁ ଆସି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଥିଲେ । ଶିଳ୍ପାୟନର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଘାଣ୍ଟୁ ଘାଣ୍ଟୁ ଆମେ ହୁଏତ ଏହି ପିଲାଙ୍କ କଥା ଅତି ସହଜରେ ପାଶୋରି ଯାଇଥିବୁ । ମାତ୍ର ଆଜିର ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣାର ସବୁ ସରାଗକୁ ଅଜାଡ଼ିଦେଇ ଭବି-ଷ୍ୟତରେ ଯେପରି ଏକ ପୃଥିବୀ ସମ୍ଭବ କରିବବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି, ଏହି ପିଲାଏ ହିଁ ସେହି ପୃଥିବୀରେ ମଣିଷ ହେବେ ! ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତି ନଦେଇ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିବା କି ? ଆମେ ଏମାନଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ନେହ ଦେଇଥିଲେ ସେମାନେ ବି ବଡ଼ ହୋଇ ପୃଥିବୀକୁ ସ୍ନେହକରି ଶିଖିବେ, ଜୀବନକୁ ଭଲପାଇ ଶିଖିବେ, ଶ୍ରଦ୍ଧାନ୍ୱିତ ସାହସ ସହିତ ଜୀବନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବେ । ଏମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଅବହେଳିତ କରି ରଖିଲେ ଏମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆପଣାକୁ Outsider ବୋଲି କହିବେ, ଆମର ସବୁ ବୃଦ୍ଧ ପରାମର୍ଶକୁ

ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ କରି ଉଡ଼ାଇଦେବେ, ସ୍ୱୀକୃତ ଜୀବନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଧର୍ମଘଟ କରିବେ, ସେମାନେ Angry young men ହୋଇ ବାହାରିବେ । ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଖୁସିରୁ ଆମର ଯଥେଷ୍ଟ ଶିଖିବାର ରହିଛି । ସେମାନେ ଆମକୁ ଅକାଳରେ ବୁଢ଼ା ନହେବାକୁ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଦେଇପାରିବେ । ଆମର ସାହିତ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ରାଜନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତି ଆଦି ସକଳ ସମସ୍ୟାବହୁଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିଶୁର ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହିଁ ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଥାଉ, ଆମର ସକଳ ଉଦ୍ୟମରେ ଜୀବନ-ବିଜୟର ନିର୍ଭର ଦେଇ ଯାଉ ଥାଉ ।

୨୫ । ୫ । ୭୮

ଯୁବଲେଖକ ସମ୍ମିଳନୀ

ଏବେ କେତେଦିନ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଯୁବଲେଖକ ସମ୍ମିଳନୀ ବସୁଛି । ଆଗେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଶ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯୁବଲେଖକମାନେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମିଳନୀ ବସୁ ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ବୃଦ୍ଧ ଓ ପ୍ରବୀଣ ବୟସର ଯେତେ ଲେଖକ ରହିଛନ୍ତି, ଯୁବକ ଥିଲାବେଳେ ସେମାନେ ଲେଖକ ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଅଲଗା ସମ୍ମିଳନୀ ବସୁ ନଥିଲା । ଏବେ ବସୁଛି । ଏହି ନୂଆ ପବନ ଖାଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁନାହିଁ; ଏ ନୂଆ ପର କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର ଯୁବଲେଖକମାନଙ୍କର ଦେହରେ ଲାଗିନାହିଁ । ଏହି ପବନ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ବହୁଛି । ଖାଲି ସାହିତ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ରାଜନୀତି ଓ ସମାଜନୀତି ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁଛି । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଦିନ ଠାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ପବନ ବହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ମନେ ହେଉଛି, ସାରା ପୃଥିବୀର ସକଳ ଅଧିବାସୀକୁ ଏହି ନୂଆ ପବନ ସତେ ଅବା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିନବ ଦିଗରେ ଦଉଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ବସିଛି । ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଯୁବକମାନେ ସଂଘବଦ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି, ତାରୁଣ୍ୟ ସଂଘବଦ୍ଧ ହେଉଛି, ବୁଢ଼ାମାନେ ପ୍ରମାଦ ଗଣୁଛନ୍ତି ।

ଆଗେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ରାଜ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଲାଗୁଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜା ରାଜା ଭିତରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ କନ୍ଦଳ ଲାଗୁଥିଲା । ତା'ପରେ ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ ଲାଗିଲା । ଜାତି ନାମରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବଢ଼ାଇବା ଲାଗି ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା, ଜାତିର ପଲଙ୍କପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ଆଣି ବାନ୍ଧି ଦିଆଗଲା । ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ, ଜାତୀୟ କଳା, ଜାତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜାତୀୟ ଗୌରବର ଫିସାଦମାନ ବାହାରିଲା । ଜାତି ଲାଗି ତ୍ୟାଗ କରାଗଲା, ଜାତି ଲାଗି ମଣିଷକୁ ମେଣ୍ଢା କରି ରଖାଗଲା । ତା'ପରେ ଆସିଲା ବାଦର ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ବିଭିନ୍ନ ବାଦର ବଖାଣ କରି ପଣ୍ଡିତମାନେ ବହି ଲେଖିଲେ ଏବଂ ସେହି ବାଦକୁ ଭାଙ୍ଗ ବାଟି ପିଇ ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଣୀର ମଣିଷ

ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗ୍ରୁଉଣି ସହ୍ୱତ ଲଢ଼ିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ବାଦର ବିଜୟ ଲାଗି ଅସ୍ତ୍ର ପୂଜା ହେବା, ବାଦର ବିଜୟ ଲାଗି ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଖୋଜା ହେଲା । ଆଗରୁ ବାଣ୍ଟି ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ରହିଥିବା ଜାତିମାନେ ବିଭିନ୍ନ ବାଦକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଏଣିକି ନୂଆ ଗତ୍ତରେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ରହିଲେ । ତ୍ରାସ ଓ ତଜ୍ଜନିତ କ୍ରୋଧର କୂଟନୀତିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ମଣିଷଗଦାକୁ ଏକାଠି କରି ସଂସାରରେ କେବଳ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଦା ତିଆରି କରି ରଖିବାର ବରାଦ ହେଲା । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରବାଦ ଓ ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦ ରହିଲା । କେତେ ମଥା ଓ କେତେ ପଇସା ଲଗାଇ ସେମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନାମରେ ସଂସାରବ୍ୟାପୀ ଏକ ମହାଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଆଦିପର୍ବ ତିଆରିବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ମାତ୍ର ତଥାପି ଯୁଗପ୍ରେରଣାର ଚକ ଗଡ଼ିଗଲା । ବାଦୀମାନେ ବୋକା ବନିଲେ । ପୂର୍ବ ବନାମ ପଶ୍ଚିମର ସମସ୍ୟା ଆଉ ପୃଥିବୀର ସର୍ବବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ । ଉତ୍ତର ବନାମ ଦକ୍ଷିଣର ସମସ୍ୟା ତାହାର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲା । ତିରିଶ ଡିଗ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଅକ୍ଷାଂଶର ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋରାମାନେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ରହିଛି, ନୂତନ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନର କୌଶଳମାନ ରହିଛି, ସାମରିକ ସର୍ବାଧିକ କ୍ଷମତା ଓ ସମର୍ଥତା ବି ସେଇମାନଙ୍କର ରହିଛି । ତିରିଶି ଡିଗ୍ରୀ ଅକ୍ଷାଂଶର ତଳକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଣଗୋରାମାନେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅଶିକ୍ଷା ଓ ଆହୁରି ନାନା ଅସମର୍ଥତା ସହିତ ଘର କରି ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ପୃଥିବୀର ଅଶୀଭାଗ ଧନ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଉତ୍ତରବାସୀଙ୍କ ହାତରେ ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବାବେଳେ ପୃଥିବୀର ଅଶୀ ଭାଗ ମଣିଷ ଦକ୍ଷିଣରେ ଠେଁସି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ଅର୍ଥାତ ଆଗାମୀ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ସଂଘାତ ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭିତରେ ହିଁ ଲାଗିବ । ମାତ୍ର ବୁଢ଼ା ମନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଳ୍ପନା ପରି ଏଇଟା ମଧ୍ୟ ଏବେ ଫସର ଫାଟି ଗଲାଣି ! ଆମ ଏଯୁଗର ବୁଢ଼ାମାନେ ଜୀବନର ଯେତିକି ସମାଗ୍ରର ରଖିଛନ୍ତି, କେବଳ ତାହାରି ଅନୁସାରେ ହିଁ ସଂସାରସମସ୍ୟାର କଳ୍ପନା କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମ ଆଧୁନିକତମ ସଂସାରର ପ୍ରକୃତ ଓ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପୁରୁଷ ଏବଂ ଏପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଉପୁଜିଥିବା ଓ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉତ୍କଟ ହେଉଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ସମସ୍ୟା । ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ପୃଥିବୀର ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ

ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରବୀଣ ଓ ଅନ୍ୟପାଖରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗୃହୁଥିବା ତରୁଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଜି ପ୍ରବଳ ସଂଘାତ ଲାଗିଛି । ଏହି ସଂଘାତ ଧର୍ମ, ବାଦ, ଜାତୀୟତା ବା ରାଜନୀତି କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାଡ଼ ନମାନି ଆମ ସଂସାରକୁ ସମାକୁଳିତ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏଦେଶରେ ତରୁଣ ହୁଏତ ଏଠାରୁ ହଜାର ହଜାର ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଆଉ କୌଣସି ଦେଶର ତରୁଣଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ବା ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଖୋଜିବୁଲୁଛି, ମାତ୍ର ଆପଣା ଦେଶର ପୂ ରୁଖା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର କଥାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାରେ ସେ କୌଣସି ସଙ୍କୋଚ ବୋଧ କରୁ ନାହିଁ । ଯୁଗରକ୍ଷାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ଏଦେଶର ଗୁରୁଜନ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହୁଏତ ଆଉ କେଉଁଦେଶର ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଛି, ମାତ୍ର ତାର ନିଜ ପିଲାଏ ତାର ମାନ ରଖିବେ ବୋଲି ସେ ଆଉ ଭରସା ରଖି ପାରୁ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆଜି ସଂସାରର ସବୁ ମହାଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟ ଦୁଇଭାଗ ହୋଇ ଯାଇଛି, କଳା ଦୁଇ ଭାଗ ହୋଇ ଯାଇଛି, ଜୀବନାଦର୍ଶ ଓ ଜୀବନସଂଳାପର ଆସ୍ଥାନମାନ ବି ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଯାଇଛି । ରାଜନୀତି ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଯାଇଛି, ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଶାନ୍ତି ବିଷୟରେ ମଣିଷର ଅଭିଳାଷ ଓ ଅନୁମାନଗୁଡ଼ିକ ବି ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଯାଇଛି । ପ୍ରବୀଣ ଓ ପଦସ୍ଥମାନେ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଲହି ଅପବାଦ ଗାଉଛନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନେ ଚିରାଚରିତତାର ନିଶା ଖାଇ ବସିଛନ୍ତି । ତରୁଣମାନେ ପ୍ରବୀଣମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସଦର ମଫସଲକୁ ଛଉଲ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା ରଖିବା ଆଉ ନିରାପଦ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ବେଶ୍ ଜାଣି ପାରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ବାଟ ଖୋଜୁଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କାର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରିଛନ୍ତି ।

ଆମ ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ଭିତରେ ଦୁଇଟା ମହାଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛି । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏକ ତୃତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟାରେ ପୃଥିବୀର ରାଷ୍ଟ୍ରଶକ୍ତିମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ମତ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ବୋମା ବାରୁଦରେ ସଜବାଜ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ବଡ଼ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଏଡ଼ିବାଲାଗି ସାନ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ଯୁଦ୍ଧମାନ ଦିଆଯାଉଛି । ସେମାନଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ ତୃତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଯୁଗର ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ପ୍ରବାହଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ ଠିକ୍

ଠଉଣ୍ଡାଇବାର ଚେଷ୍ଟାକର ଐତିହାସିକ ଟଏନବୀ [Arnold J.Toynbee] ଏବେ କହୁଚନ୍ତି ଯେ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ତୃତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଗତ ବେଶ୍ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧରେ [Living in a brave new world,—Hindustan Times, 27·5·68] ସେ ଆପଣାର ଏହି ପ୍ରତିପାଦ୍ୟଟିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଏହି ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ କୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ର, ଜାତି, ରାଷ୍ଟ୍ରପୁଞ୍ଜ, ବା ଜାତିପୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରେ ହେଉନାହିଁ । ଦେଶ ଓ ଜାତିର ସକଳ ସୀମା ଡେଇଁ ସବୁ ଦେଶରେ ଓ ସବୁ ଜାତିର ଶିବିର ଭିତରେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଚି । ପାରିସ୍ ସହରର ଛାତ୍ରମାନେ ରାଜଧାନୀର ରାସ୍ତା ଉପରେ ସରକାରୀ ପୋଲିସ ଏବଂ ସରକାରୀ ଅହଙ୍କାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଚନ୍ତି । ସାନ ଦେଶ ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆରେ, ଯେଉଁଠି ବିଗତ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷଧରି କେବଳ ଗୁରୁମନ୍ତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସକଳ ମନ୍ତ୍ର ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଏ ପୁରୁଷ ନବୀନମାନେ ସେଠାରେ 'ସ୍ୱସ୍ୱରୂପାନୁସନ୍ଧାନ' ଲାଗି ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଚନ୍ତି, ସ୍ୱରାଟ୍ ହେବାରେ ମନ ବଳାଇଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଜିଦ୍ ଆଗରେ ଗୁରୁ ଗାଦୀ ଦୋହଲି ଯାଉଛି, ଗୁରୁବାକ୍ୟ ବୋଲି ମାନୁନାହାଁନ୍ତି । ଆମେରିକାର ଗୋରା ଏକାଧିକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ କଳା ମୁକ୍ତିକାଙ୍କ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଚି । ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ଦରିଦ୍ରନାରାୟଣଙ୍କର ସେବାକରି ବୁଲିବାକୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କୂଟନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଆମେରିକା ଦେଶର ଦରିଦ୍ରମାନେ ଏବେ 'ଆମ କଥା ଆଗ ବୁଝ' ଓ 'ଆପଣା ଘରକୁ ଆଗ ସଜାଡ଼' ବୋଲି କହୁଚନ୍ତି । କୁବେରପୁରୀର କେଳାମାନେ ବାସ ଓ ସମ୍ମାନ ଦାବୀ କରି ବାହାରିଲେଣି । State Power ସହିତ ଯୁଝିବା ଲାଗି ସେଠି Black Power ଓ Poor Power ସଜ ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ସ୍କଟଲାଣ୍ଡ୍ ଓ ୱେଲସ୍‌ର ଲୋକେ ଇଂଲଣ୍ଡଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି । କାନାଡ଼ାର ଫରାସୀଭାଷୀମାନେ ଓ ବେଲଜିଅମର ଫ୍ଲେମିଶ୍ ଭାଷୀମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ଭାଷାକୁ ନେଇ ଅଲଗା ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି । ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର ସୁଦାନ, ଇଥିଓପିଆ ଓ କେନିଆରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଅଲଗା ହୋଇଯିବାର ଆନ୍ଦୋଳନମାନ ଚାଲିଚି । ଏହିସବୁ ଅନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ଅଭିଳାଷକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଟଏନ୍‌ବୀ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି କହୁଚନ୍ତି । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଥବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ମନିଷ

ମେସିନ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ୁଛି, ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ୁଛି । କାରଖାନାର କଳ, ରାଷ୍ଟ୍ରରୂପୀ ମହାକଳ ଓ ନାନା ସାମୂହିକତାକୁ ଧର୍ମ ବୋଲି କହି ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବା ମଣିଷପଣିଆକୁ ମୋହି ଅବଶ କରି ଦେଉଥିବା ଯାବତୀୟ କଳ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଣିଷର ଲଢ଼େଇ ଚାଲିଛି । ଅତଏବ ନାନା ସଂଗଠନର ଆବଦ୍ଧ ଭିତରେ ନିଜର ସକଳ ପରିଚୟକୁ ଭୁଲି ବସିଥିବା ମଣିଷ ସାନ କୌଣସି କମ୍ୟୁନିଟି ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରିବାର କିଞ୍ଚିତ୍ ଅବସର ପାଇବା ଲାଗି ଆଜି ଜିଦ୍ ଧରି ବାହାରିଛି । ଗତ କେତେଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଆଧୁନିକ ଜୀବନ କଳର ଅକ୍ତିଆରରେ ରହିଥିଲା, କାରଣ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ କଳର ଅକ୍ତିଆର ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିଲା । କଳର ପ୍ରସାଦରୁ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳିଯିବ ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ ବି କରୁଥିଲା । ସେହି କାରଣରୁ କାରଖାନା ମାନଙ୍କରେ ମଣିଷ ଅପେକ୍ଷା କଳର ଅଧିକ କଦର ହେଉଥିଲା, ରାଜ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ରାଷ୍ଟ୍ରର କଦର ହିଁ ଅଧିକ ହେଉଥିଲା । କଳପାଖରୁ ସବୁ ପାଇବ ବୋଲି ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପାଖରେ ହିଁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଲା । ଆଜିର ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଏହି କଳବାଦ ବିରୁଧରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ଆପଣାର ହୃତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଫେରି ପାଇବା ଲାଗି ମଣିଷ ଆଜି ସବୁଠାରେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ କରି ବାହାରିଛି । ନାନା ଦେଶରେ ନାନା ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରି ହେଉଥିବା ବିପ୍ଳବ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆଲୋଚନା କରି ଶ୍ରୀ ଟଏନ୍‌ବୀ ଏଯୁଗର ମୂଳ ଲଢ଼େଇଟିର ନିଦାନ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚନ୍ତି । ମଣିଷ ଗୋଡ଼ ମାଟି ବା ପଥର ନୁହେଁ । ସେ ମଣିଷ । ତାହାରି ଲାଗି କଳ, ତାହାରି ଲାଗି ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ, ତାହାରି ଲାଗି ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତା ! ତାହାରି ଲାଗି ସବୁ ଆଦର୍ଶବାଦ, ତାହାରି ଲାଗି ସବୁ ରାଜନୀତି । ତେଣୁ ଉଲ୍ଲିଖିତ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଏକ ଅଭିନବ ପ୍ରକାରର ଯୁଦ୍ଧ । ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ସହିତ ଏହାର କୌଣସି ଆତ୍ମଗତ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ମଣିଷ ତାର ଆପଣା ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିବ, ତାର ଆପଣା ଆସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିବ,—ବର୍ତ୍ତମାନର ଯୁଦ୍ଧ ଏଇଥିଲାଗି ଚାଲିଛି ।

ଉପଧା ବଦଳାଇ ଏହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ମୁଁ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତରୁଣମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହିବି, ବା ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ବୁଢ଼ା ମନ ଓ

ବୁଢ଼ା ତର୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାରୁଣ୍ୟର ଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହିବି । ଆମ ପୃଥିବୀର ଏହି ଅଭିନବ ଯୁଦ୍ଧରେ ଆଜି ସବୁଠାରେ ତରୁଣମାନେ ହିଁ ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଛନ୍ତି ସତ, ତଥାପି ସେହି ନେତୃତ୍ୱକୁ ମୁଁ ତାରୁଣ୍ୟର ନେତୃତ୍ୱ ବୋଲି କହିବି । ବୁଢ଼ା ମନ ପରମ୍ପରାକୁ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବୋଲି ମାନେ, ବୁଢ଼ା ତର୍କ ବଡ଼ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ସତ୍ତାର ପ୍ରଚଣ୍ଡତା ପାଖରେ ମଣିଷ-ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଳି ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ତାରୁଣ୍ୟର ରୀତି ଅଲଗା । ତାରୁଣ୍ୟ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରେ, ଆପଣାର ଚାରିପାଖକୁ ଅନାଇ ପାରେ । ସେ ଶଠତାକୁ ଶଠତା ବୋଲି କହେ, ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି କହେ । ସିଏ ଆପଣା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅମିତ ବାସନା ଓ ଅମିତ ଶକ୍ତିର ଆହ୍ୱାନ ପାଇଥାଏ, ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେ ଅନ୍ୟ ସଭିଙ୍କୁ ମଧ ଚହଲିବାର ଅଭିନ୍ନ ମନ ନେଇ ବାହାରେ । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବୋଧ ଏକ ଉତ୍ସାହ ନେଇ ସେ ନୂଆ କରି କିଛି ଗଢ଼ିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୂର୍ତ୍ତି ଭାଙ୍ଗି ସିଏ ନୂଆ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେଥିଲାଗି ବୁଢ଼ା ମନ ଓ ବୁଢ଼ା ତର୍କକୁ ନମାନିବାକୁ ହିଁ ସେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନିଏ । ପରମ୍ପରାକୁ ତାରୁଣ୍ୟ ପବିତ୍ର ବୋଲି ମାନେ ନାହିଁ । ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ସେ ତାହାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ବାହାରେ । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଭାଙ୍ଗି ବି ଦିଏ । ଆମ ଅନେକଙ୍କର ଆଖିକୁ ସେ 'ସର୍ବନାଶର ସାକ୍ଷୀ' ହୋଇ ବାହାରେ । ମାତ୍ର ଅଧିକ ମନୋମତ ଓ ଅଧିକ ଜୀବନସମ୍ମତ କିଛି ନୂତନ କରି ଗଢ଼ିବାର ଆଶାରେ ହିଁ ସେ ଏପରି ଏକ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ମନ ବଳାଇ-ଥାଏ । ତେଣୁ ପରମ୍ପରା କେବେହେଲେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ପରମ୍ପରା ବଦଳିବ, ପୁରାତନ ଜାଗାରେ ନୂତନ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି ହେବ ! ତାରୁଣ୍ୟ ବେଡ଼ୀ ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ ଚାହେଁ, ପାଶମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚାହେଁ । 'ମୁମୁଗ୍ଧି ଅସ୍ମାନ୍ ନିଧୟେବ ବଦ୍ଧାନ୍'—ସାମବେଦ (୪।୧।୩୭)ର ଏହି ମନ୍ତ୍ରଟିର ଉଦ୍‌ବୋଧନକୁ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଶୁଣିପାରି ସିଏ ଆପଣାର ସତ୍ୟପରିଚୟ ପାଇବା ପରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ ।

ବଡ଼ ଦେଶ ଆମେରିକାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସାନ ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଜି ଏହି ନୂଆ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିତି ଯାହା ଯାହା ଘଟୁଛି, ସେଥିରେ ଏହି ତରୁଣର ନେତୃତ୍ୱ ହିଁ ରହିଛି, ଆପଣା ଭିତରେ ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲୋଡ଼ୁଥିବା ନୂତନତର ଯୁବକର ନେତୃତ୍ୱ ରହିଛି । ଆମେରିକାର ହିରଣ୍ୟକଶିପୁମାନେ Student Power ରୂପୀ ପ୍ରହ୍ଲାଦର ଜିଦ୍ ଆଗରେ

ଆପଣାକୁ ସତେଅବା ଅସମର୍ଥ ମଣିବାକୁ ଲାଗିଲେଣି । ପରୀକ୍ଷା ଓ ପାଠର ପଦ୍ଧତି ବଦଳି ଯାଉ ବୋଲି ଦାବୀ କରି ତୁରସ୍କର ଛାତ୍ରମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ବାହାରୁଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତି-ସ୍ୱାଧୀନତାର ବେକଟରେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଚିଙ୍କିଆ ପକାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ସ୍ପେନ୍‌ରେ ଛାତ୍ରମାନେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଲାଗି ଉଚିତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି । ଦେଶର ସାମାଜିକ, ରାଜନୀତିକ ଏ ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆବଶ୍ୟକ ସଂସ୍କାରମାନ ଦାବୀ କରି ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆର ଛାତ୍ରମାନେ ଏବେ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଥିଲେ, ଦେଶର ଶାସକ ମାର୍ଶାଲ୍ ଟିଟୋ ଶୀଘ୍ରାତିଶୀଘ୍ର ସେହିସବୁ ସଂସ୍କାରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ କହିଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ସଫଳ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଦେବେ । ତାରୁଣ୍ୟର ହାଉଆ ବାଜି ଡିକ୍‌ଟେଟର-ଶାସିତ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଏବେ ଏସବୁ ସମ୍ଭବ ହେଲାଣି । ମାତ୍ର ଗତ କୋଡିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଗୋଳି ପାଣି ପିଇ ଆସିଥିବା ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ କଣ ସବୁ ହେଉଛି ? ସାଇକେଲ ରଖିବାକୁ ଆମ ଲାଗି ସାଇକେଲ-ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ତିଆରି କରି ଦିଅ ଓ ଆମେ ଖେଳ ସକାଶେ ଦେଉଥିବା ପଇସାକୁ ଅନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଭୁରୁଡ଼ାଇ ନ ନେଇ ଆମ ଖେଳ ଲାଗି ହିଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କର ବୋଲି ଦାବୀ କରି ଏବେ ଆମ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଧର୍ମଘଟ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ଏସବୁ ଘଟଣା ଦେଖି ମନେ ହେଉଛି, ଆମର ସ୍କୁଲ କଲେଜ ଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ବା ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇ ନାହିଁ । ଏକ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବର୍ଗର ଫଳ ପାଇବାର ଆଶା ରଖି-ଥିବା ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କୁ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିବା ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଛି । ସେଦିନ ଖବରକାଗଜରେ ପଢୁଥିଲି, ବିହାର ରାଜ୍ୟର ମୋଟ ଛଅଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳ-ୟରେ ରହିଥିବା କୁଳପତିମାନେ ସମସ୍ତେ ବୟସରେ ସତୁରି ପାରି ହୋଇ ଗଲେଣି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଛୋଟା, ଜଣେ କଣା ଓ ଜଣେ କାଲା । ସେମାନେ କେଉଁ କୁଳର ପତିଯୋଗ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଯେ ତୁଲାଉ ଥିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଥାପନା କରିଥିବା କାରିଗରମାନେ ହୁଏତ ସେକଥା ଜାଣି-ଥିବେ । ଆଧୁନିକ ଛାତ୍ର ଓ ଆଧୁନିକ ମନକୁ ସେମାନେ କୋଉଆଡ଼ୁ କଣ ବୁଝିବେ ? ଆଉ ଏବେ ରାଜ୍ୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅନୁଶାସନହୀନତା ବିଷ-ୟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଲାଗି ବଡ଼ ବଡ଼ ବୁଢ଼ାମାନେ କମିଟିରେ ବସି-ଛନ୍ତି । ଅନୁସାଶନହୀନତାର ଆବରଣ ତଳେ ଯୁବକମାନେ ମୂଳତଃ କଅଣ ଯେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବାହାରିଛନ୍ତି ଏ ବୁଢ଼ାମାନେ ସେ ବିଷୟରେ କଣ

ଜାଣିଥିବେ ? ସତ କଥା ହେଉଛି ଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ମୂଳତଃ ଏହି ବୁଢ଼ାମାନେ ହିଁ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ ପରି ଆମର ସମଗ୍ର ସମାଜଟାକୁ ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖି ଆସିଥିଲେ । ଆଜି ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଏମାନେ ମଲ୍ଲୁ ଭଲ କରିବାର ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଇ-ଚନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଏହାକୁ ହିଁ ଏ ଯୁଗର ତରୁଣ ପ୍ରତି ଏକ ରୁଚିବର୍ଜିତ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବୋଲି ବି କୁହାଯାଇ ପାରେ । କୌଣସି ଏକ ରେଲୱାଇ ତରଫରୁ ଏବେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ଅତିବୈତନିକ ଭାବରେ ଏକ ନୂଆ ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ କରା ଯାଇଛି । ଆଜିକାଲି ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖା ଯାଉଛି ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ଯେପରି ରେଲୱାଇ ସମ୍ପତ୍ତିମାନ ନଷ୍ଟ କରୁଚନ୍ତି, ସେ ବୁଲିଅଣ୍ଡେ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇ ତା'ର ଅପକାରିତା ବିଷୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବେ ଓ ତହିଁରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବେ ।

ଯୌବନ ହେଉଛି ଜୀବନର ସନ୍ତକ । ତେଣୁ ଯୁବ-ସାହିତ୍ୟ କହିଲେ କେବଳ ଯୁବକ ବୟସର ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଜୀବନବାଦୀ ଓ ଜୀବନକାମୀ ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଅଭିଳାଷକୁ ଭାଷା ଦେଇ ପାରୁଥିବା ସକଳ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆମେ ଯୁବସାହିତ୍ୟ ବୋଲି କହି-ପାରିବା । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସାହିତ୍ୟ ମାତ୍ରକେ ହିଁ ଯୁବସାହିତ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । କାରଣ ବୃଦ୍ଧ ମନ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆମେ ଏକ ବିରୋଧାଭାସ ବୋଲି ହିଁ କହିବା । ଯିଏ ଆଜି ବୟସରେ ଯୁବକ ରହିଚି, କାଳର ଅନୁସରଣ କରି କାଲି ସିଏ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ବୁଢ଼ା ହେବ । ଆଜିର ଯୁବଲେଖକ କାଲି ବୟସରେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବ, ତାହାର ସେହି ସାହିତ୍ୟ ବି କ'ଣ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବ ? ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ସବୁଜ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟ ଲେଖକମାନେ ବୟସରେ ବୁଢ଼ା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯେମିତି ଦିନେ ପାଚି ହଳଦିଆ ପଡ଼ିଗଲେ, ଆଜିର ଯୁବସାହିତ୍ୟ କଣ କାଲି ସେହିପରି ହଳଦିଆ ପଡ଼ିଯିବ ? ଯୁବକ ବା ତରୁଣ କଣ ଖାଲି ଏକ ବୟସାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ, ଖାଲି ବୟସର ଏକ tyranny ? ଯୁବଲେଖକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସମବେତ ହୋଇ ଯିଏ ଆଜି ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ନୂତନ ଘୋଷଣା କରିବ ବୋଲି ବାହାରିଚି, ସେ ଆପଣା ଭିତରେ ନିଜକୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରୁ ।

ବୟସରେ ବଡ଼ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯିଏ କଣ ସତରେ ଶୀତଳ ହୋଇଯିବ ? ଜୀବନର ଅପରାହ୍ନରେ କଣ ତା'ର ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ବି ତଳକୁ ଖସି ଖସି ଯାଉଥିବ ଓ ତାର ଛାଇଟା ହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲମ୍ବା ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ ? ଅର୍ଥାତ୍ ଖାଲି ବୟସସୁଲଭ ଏକ କୋପର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେ କ'ଣ ଟୋକା ହୋଇ ରହିଥିବାତକ ପାଟିକରି ମଞ୍ଚ କମ୍ପାଇବ, ଲେଖାର ନାଆଁରେ ଘର ପୋଡ଼ିବ, ଓ ତା'ପରେ ବୟସରେ ବଡ଼ ହୋଇ ଏହି ସମାଜରେ ସୁନାପୁଅଟି ପରି କେବଳ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରସାଦ ଖାଇବ ? ସେତେବେଳେ ଯିଏ ବି କଣ ସେତେବେଳର ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ଚଗଲା ବୋଲି କହିବ, ସେମାନଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଆସେନାହିଁ ବୋଲି ଅଭିସନ୍ଧି ରଟାଇବ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଉପରୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ହିଁ ଦେଖିବ ? ସତୁରିବର୍ଷ ପାର ହୋଇଯିବା ପରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଆପଣା ସାହିତ୍ୟ-ରଚନାର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନର ଯେତେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ଉଚିତ ଥିଲା ବୋଲି ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ତାହା ସେତେଦୂର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଖେଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଏବଂ ମାଟି ସହିତ, ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ଜୀବନ ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଥିବା ଆଉ କେଉଁ ତରୁଣ କବିର ଆବିର୍ଭାବ ଲାଗି ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । କେବଳ ତରୁଣ ଦୃଷ୍ଟି ଥିବା କବି ଓ ଦ୍ରଷ୍ଟା ପକ୍ଷରେ ଏକଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ବୟସରେ ବୁଢ଼ା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ତାରୁଣ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଗଭୀରତର ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ତାଙ୍କର ସଂବେଦନାରେ ନିତ୍ୟ ନୂତନ ପଲ୍ଲବ ଅଙ୍କୁରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ସେଥିଲାଗି ସେ ଚିରଯୁବକ ହୋଇ ରହିଲେ । ଯଥାର୍ଥରେ ଋଷି ହୋଇ ରହିଲେ । ଯିଏ ଦେଖିପାରେ ସିଏ ହେଉଛି ଋଷି । ଯିଏ ଦେଖିପାରେ, ତା'ର ଆଖି କଦାପି ବୁଢ଼ା ହୁଏନାହିଁ । ଆଖି ଥିବା ମଣିଷ ବି କଦାପି ବୁଢ଼ା ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।

ଟୋକା ବୟସରେ ଟୋକା ହୋଇ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ-ଯିବାର ମଣିଷ ସବୁ ଯୁଗରେ ମାଲ ମାଲ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏ ଯୁଗରେ ବି ସେମାନେ ମାଲ ମାଲ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସଭାର ଉଚ୍ଚାସନ ଓ ସ୍ୱୀକାର ନ ମିଳିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଗଛଡ଼ା ଆଧୁନିକ ବୋଲାଇ ଆସନ ଓ ସ୍ୱୀକାର ମିଳିଯିବା ପରେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବସି ତାହାର ରୋମନ୍ଥନ କରୁଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ସବୁ ଯୁଗରେ ମାଲମାଲ ରହିଥିଲେ, ଏ ଯୁଗରେ ବି ମାଲମାଲ

ରହିଚନ୍ତି । ଗଜା ବୟସରେ କଞ୍ଚା ଉତ୍ସାହ ନେଇ ଆମର ଏଠି କେତେ ଯୁବକ ଗ୍ରୁପନେତା ହୋଇ ବାହାରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ବିପ୍ଳବ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ପାଠ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ବା ଧର୍ମଘଟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଘଟକୁ ବି ଚହ୍ନନ୍ତି ନାହିଁ । ସମାଜର ସମସ୍ୟା, ଦେଶର ରାଜନୀତି ଓ ପୃଥିବୀର ସଙ୍କଟ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଅଭିଯୋଗ କରି କେତେ କଣ କହନ୍ତି, କେତେ ହଲ୍ଲା କରନ୍ତି ଓ କେତେ ଦୁଃସାହସିକ ଆଶ୍ମମାନ ଦେଖାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବୟସର ତେମ୍ପଟା କମେ ପାଚି ପାଚି ଆସେ । ପାଠ ପାଢ଼ା ସରେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ଡେପୁଟି ହୁଅନ୍ତି, କେହି ଓକିଲ ହୁଅନ୍ତି, କେହି ବଡ ଘରେ ବାହା ହୁଅନ୍ତି, ସହରରେ ଜମି କିଣି ନୂଆ ଘର ତୋଳନ୍ତି ଏବଂ ତା'ପରେ ସେମାନଙ୍କର ମନ ଘର ଧରି କାବୁ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରର ସବୁ ସମସ୍ୟା ସେଇଥିରେ ହିଁ ସମାଧାନ ହୋଇଯାଏ । ଆଉ କେଉଁଠି କାହାର କେଉଁ ସେର ମାଣ ପୂରିଲା କି ନପୂରିଲା, ଅପାତତଃ ଆପଣାର ସେରମାଣଗୁଡ଼ାକ ପୂରିଯିବା ପରେ ସେ ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ ହୋସ୍ ରହେ ନାହିଁ । କାଲି-ବଜାରର ଅଧୀର ନେତା ଆଜି ମନ୍ତ୍ରୀର ମଞ୍ଚ ଉପରେ ବସି ପ୍ରତିପାଳିତ ଜନତାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିବାକୁ ବୁଢ଼ା-ଉପଦେଶ ଦିଏ । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଜୀବନର ଅସଲ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହେ,—ପଦ ଲାଭ ଓ ସିଦ୍ଧିର ସମୃଦ୍ଧିରେ ସେମାନେ ବି କୁଆଡ଼େ ବିଲୀନ ଓ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଏହା ଯୌବନର ରୀତି ନୁହେଁ । ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟ ରୀତି ନୁହେଁ, ତାରୁଣ୍ୟର ବି ରୀତି ନୁହେଁ । ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟ ରୀତି ନୁହେଁ । ଯୁବସାହିତ୍ୟ କେବଳ ଯୁବାବୟସର ସାହିତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରେ ବୁଢ଼ା ହେବାର ପ୍ରରୋଚନା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମ ସଂସାରରେ ତଥାପି ତାରୁଣ୍ୟର କଥା କହିବା ଲାଗି ବାହାରି ଥିବାର ସାହିତ୍ୟ ତାରୁଣ୍ୟ ଉପରେ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିବାର ସାହିତ୍ୟ । ଜୀବନରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟାଇବାର ସାହିତ୍ୟ, ଜୀବନକୁ ବଳୀୟାନ କରିବାର ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ଆଲୋକ-ପିପାସାକୁ ହିଁ ଆମ ଜୀବନର ସ୍ୱକୀୟତମ ଧର୍ମ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାର ସାହିତ୍ୟ ।

ଆଧୁନିକ ବା ଅଦ୍ୟତନ ହେବାରେ ଭାରି ଗୋଟାଏ ମୋହ ରହିଛି । ଖାଲି ସାହିତ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଆମ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ହୁଏତ

ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚିତ ଆଧୁନିକ ଫେସନର କପଡ଼ା ପିନ୍ଧିଲେ ବୁଢ଼ାଏ ବି କୁଆଡ଼େ କମ ବୟସର ଲୋକଙ୍କ ପରି ସତେଜ ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏହା ଆଶ୍ୱାସନମୂଳକ ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆମ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟରେ ପୁରାତନମାନେ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଆଧୁନିକ ହେବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧୁନିକ ଆହ୍ୱାନ ଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ଆପଣାର ନିବେଦନଯୋଗ୍ୟ କିଛି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆଧୁନିକ ରୀତିର ଅନୁସରଣ କରି କବିତା, କାହାଣୀ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଏହି ଅଭିଳାସକୁ ଆମେ ନିଗ୍ରୋମାନଙ୍କର ଗୋରା ଜାତି ଭଳି ହେବାର ଅଭିଳାସ ସହିତ ତୁଳନା କରିପାରିବା । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ନିଗ୍ରୋମାନେ ଗୋରା ରାଜ୍ୟରେ କଳା ହେବାଟାକୁ ଆପଣା ମନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟର ଫଳ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ଆପଣାର କଳା ରୂପ, କଳା ସଂସ୍କୃତି ଓ କଳା ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ସେମାନେ ହୀନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଗୋରା ଚମ, ଗୋରା ସଂସ୍କୃତି ଓ ଗୋରା ସଂସ୍କାର ସେମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଗୋରା ରୀତିର ଆଚରଣ କରି ସେମାନେ କଳା ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାର ପାପକୁ କଟାଇବାର ଆୟାସ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏପରି ପଦସ୍ଥ ବାବୁ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଯଥାଶକ୍ତି ସାହେବଙ୍କ ପରି ହେବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ଭାରତୀୟ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାର ଅଭିଶାପକୁ କଟାଇ ଦେବାର ଉଦ୍ୟମ ବି କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏ ଦେଶର ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି, ଏ ଦେଶରେ କିଛି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଠିକିକି କଥାରେ ବିଲାତ ଓ ଆମେରିକା ପଳାଇ ଯିବାର ଧମକ ଦେଖାନ୍ତି । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସକଳ ଶୃଙ୍ଗାରକୁ ସେମାନେ ସିଆଡ଼ୁ ଧାର କରି ଆଣିଥାନ୍ତି । ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ବି ଆଧୁନିକ ବନିବାର ଲାଳସା ରଖିଥିବା ପୁରାତନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଏକ ବିଚିତ୍ର ଦଶାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ାକ ପୁରାତନ ଓ ପାରମ୍ପରିକର କାନ୍ଥି ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ତଥାପି ସେମାନେ ବହୁ ଶ୍ରମ କରି ନୂଆ ଷ୍ଟାଇଲରେ କବିତା ଲେଖନ୍ତି । ଏଣେ ପାରମ୍ପରିକତାର ଶ୍ୱଶୁରାଳୟରେ ଘରଜୁଆଁଇ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ତେଣେ ବିଦେଶୀ ସାହିତ୍ୟର ଛୁଞ୍ଚି ମାରି ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଆଧୁନିକତାରେ ଅବଗାହି ଆସିଥିଲା ପରି ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ମନ କରୁଥାନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ହେବାପାଇଁ

ଯେ ଆଧୁନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରହିବା ଦରକାର ଓ ଆଧୁନିକ ଅସନ୍ତୋଷ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଭାବାତ୍ମକ ରୂପେ ବଞ୍ଚି ପାରିବା ଦରକାର, ସେକଥା ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ ମନେ ନଥାଏ । ଆଧୁନିକ ମନ ଓ ଆଧୁନିକ ଆକାଂକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ସେମାନେ ପୁରୁଣା କଥା-ଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ନୂତନଭାବେ କହି ପାରୁଥାନ୍ତେ । ପୁରୁଣାର ସମୀକ୍ଷା ଭିତରେ ଆମକୁ ନୂତନ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ସନ୍ଧାନ ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଣାର ନୂତନ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସମ୍ଭବ ହୋଇ-ପାରୁଥାନ୍ତା । ଆମ ସମସାମୟିକ ଆହ୍ୱାନ ଗୁଡ଼ିକର ଭୂମିଉପରେ ପୁରୁଣା ମଧ୍ୟ ସମସାମୟିକ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତା । ଗୋରାଙ୍କ ପରି ହେବାର ଅପମାନଜନକ ପ୍ରୟାସ ଛାଡ଼ି ଆମେରିକାର ଯେଉଁ ନିଗ୍ରୋମାନେ ମଣିଷର ସମଗ୍ର ଓ ସମ୍ମାନିତ ପରିଚୟରେ ଆପଣାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ସାହସ ଦେଖାଇଲେ, ନିଗ୍ରୋ ଜୀବନର ଇତିହାସରେ ସେଇମାନେହିଁ ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟର ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ସାହାସରୁ Civil-Rights Movement (ନାଗରିକ ମାନବିକ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିବାର ଆନ୍ଦୋଳନ) ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଆଧୁନିକ ଜଗତର ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଲାଗି ଅନୁରୂପ ଆକାଂକ୍ଷା ପୋଷଣ କରି ଆମର ପୁରୁଣାମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ ଆଧୁନିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତେ । ମାତ୍ର ସେଥିଲାଗି ଆପଣାର କାତି ଛଡ଼ାଇବାକୁ ବି ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିଥିବା ଦରକାର ।

ଯୁବ-ଲେଖକ, ଅର୍ଥାତ୍ ତାରୁଣ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବା ଲେଖକ-ମାନଙ୍କୁ ବୁଢ଼ାମନ ଲେଖକମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା କରି ବଛାଇ ଦେବାଲାଗି ଆମ ପାଖରେ କି ମାନଦଣ୍ଡ ରହିଚି ? ଯୁବା ବୟସର ଆଧୁନିକ ଏକାଧିକ ଲେଖକଙ୍କୁ ଯଦି ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚରାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ହୁଏତ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ କହିବେ ଯେ ଆମ ପାଖରେ ଆଧୁନିକ ଶୈଳୀ ରହିଚି, ଯାହାକି ପୁରାତନମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନାହିଁ । ନୂଆ ଶୈଳୀରେ କବିତା, ନୂଆ ଶୈଳୀରେ ଉପନ୍ୟାସ, ନୂଆ ଶୈଳୀରେ ନାଟକ ଓ ନୂଆ ଶୈଳୀରେ କାହାଣୀ,—ବଡ଼ ଉଲ୍ଲାସରେ ସେମାନେ ଏହି ଗୁଡ଼ାକର ନଜିର ଦେଇ ବସିବେ । ସହରବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ମହଲରେ ନିଜ ପିଲାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବଢ଼ିଆ ନାଆଁ ରଖିଦେଇ ଅନେକ ବାପ ମାଆ ଅନେକ ସମୟରେ ଯେଉଁଭଳି ଉଲ୍ଲାସ ଦେଖାନ୍ତି, ନୂଆ ଶୈଳୀଜନିତ ଉଲ୍ଲାସକୁ

ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ସେହି ସ୍ତରର ବୋଲି ଭାବିଥାଏ । ଭୁବନେଶ୍ୱର, କଟକ ବା ଗୁଣ୍ଡୁରକେନାଲରେ କେତେ କେତେ ରୋଗା ଓ ଧଣ୍ଡିଆ ପିଲାଙ୍କର ନାଆଁ ପଚାରି ବୁଝିଲେ ଆମେ ଏକଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇବା । କାହା ନାଆଁ ତଥାଗତ, କିଏ ପୁଣି ପାର୍ଥଙ୍କର ଓ ଆଉ କିଏ ଦେବାଶୀଷ । ମାତ୍ର କାହାର ଘଣ୍ଟିକା ବଢ଼ିଛି ତ କାହାର ଗୁଲ୍ମ ବଢ଼ିଛି । କାହାର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା ସିଧା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି, କାହାର ପିଠିରେ ଆଦରରେ ହାତ ମାରି ଆଣିଲେ ହାଡ଼ା ବଳଦର ପିଠି ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଜ୍ୟୋତି-ର୍ମୟର ମୁହଁରେ ଜ୍ୟୋତି ନାହିଁ, ସରୋଜାକ୍ଷଙ୍କ ଆଖିରେ ପିଲାବେଳୁ ଚଷମା ଲଗାହେଲାଣି । ପିଲାର ଦେହ, ପିଲାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ପିଲାର ଖୁସିକୁ ପିଲାକୁ ଗୋଟାଏ ବଢ଼ିଆ ନାଆଁ ଦେଇ ଭୁଲି ରହିବାରେ ବାପ ମାଆଙ୍କୁ ହୁଏତ ଯେଉଁ ଉଲ୍ଲାସ ମିଳୁଛି, ସାହିତ୍ୟର ମୂଳ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲି, ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନହୋଇ କେବଳ ନୂଆ ଶୈଳୀର ସନ୍ଧାନ ଗୃଷ କରିବାରୁ ଆମ ଆଧୁନିକ ଲେଖକ-ମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ପ୍ରାୟ ସେହିଭଳି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଉଲ୍ଲାସ ମିଳୁଥିବା ହୋଇଥିଲେ ଖିଆଲର ସୁଆଦ ମିଳୁଥିବ । ମାତ୍ର ଅସଲ କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, କେବଳ ଶୈଳୀର ଅନୁଧାବନ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସାହିତ୍ୟର ଶୀଳଭଙ୍ଗ କରିବା । ଆମ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଏହି ଶୈଳୀକପ୍ରୀତିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଯାଉଛି, ସେଠି ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣାକୁ ଜୀବନଠାରୁ ନିର୍ବାସିତ କରି ରଖିଛି । ତା'ର କଲମ ହାତ କୋଉଠି କାଟୁ ହେଲେ ବଦଳି ନାହିଁ । ତା'ର ଲେଖା ଶୋଇ ରହି-ଥିବା ମଣିଷର ନିଦକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । ଅନ୍ୟାୟଗୁଡ଼ାକ ସେମିତି ରହିଛି, ବିଡ଼ମ୍ବନା ଓ ବିରୋଧଗୁଡ଼ାକୁ ଯୁଗ-ଧର୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ମଣିଷକୁ ନାନାମତେ ପୋଷା ମନାଇ ରଖାଯାଇଛି । ତଥାପି ସେସବୁ କୌଣସି ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ ଦେବାଲାଗି ଶୈଳୀକପ୍ରିୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣା ଭିତରୁ କୌଣସି ଶକ୍ତି ବା କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ପାଇନାହିଁ । ସିଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଓ ନିରୀହ ଭାବରେ ପୋଷା ମାନି ରହିଯାଇଛି । ଆଠପହରିଆ ଜୀବନରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଅସାହିତ୍ୟିକତାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ସେ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆପଣା ପୋଷାକୀ ପ୍ରହରଗୁଡ଼ାକର ସମ୍ମୋହକ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିଛି । ତେଣେ ସଂସାରର ବୃହତ୍ତର ଜୀବନକୁ ଆକୁଳ କରି ଭୟ ବଢ଼ିଛି; ତ୍ରାସ ବଢ଼ିଛି; ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟିକ କେବଳ ନୂତନ ଶୈଳୀ

ଦେଇ ସେଗୁଡ଼ାକର ଭଲ ଭଲ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଚ ସିନା, ଆଉ କିଛିହେଲେ କରିପାରି ନାହିଁ । ସେ ବାଟ ଦେଖାଇ ପାରିନାହିଁ, ଜୀବନଠାରୁ ଦୂରକୁ ପଳାଇଯାଇ ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଲୁଚି ବସିଚି । ପ୍ରାୟ ତିରିଶ ବର୍ଷ ତଳେ ଦୃଷ୍ଟିପିଙ୍କୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ତରୁଣ ମନର ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଠିକ୍ ସେଇକଥା ଶୁଣାଇ ଦେଇଥିଲା :

'ଶୁଧୁ ଭଙ୍ଗୀ ଦିୟେ ଯେନ ନାଭୁଲାୟ୍ ଚୋଖ୍ ।
ସତ୍ୟମୂଲ୍ୟ ନାଦିୟେଇ ସାହିତ୍ୟେର ଖ୍ୟାତି କରା ଚୁରି,
ଭାଲୋ ନୟ, ଭାଲୋ ନୟ୍, ନକଲ୍ ସେ ସୌଖୀନ୍ ମଜଦୁରି ।।'

ଭାରତୀୟ ବିଦ୍ୟାରେ ସମ୍ପଦୁପାସନାକୁ ଅଧ୍ୟାସୋପାସନା ଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରି ଦେଖାଇ ଦିଆ ଯାଇଚି । ଅଧିଷ୍ଠାନପ୍ରଧାନତଃ ଅଧ୍ୟାସଃ । ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାରେ ଭୁଲ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି ଭିତରେ ଆପଣାର ପୂଜାକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାରେ ଭୟ ରହିଚି । ମୂର୍ତ୍ତି ହେଉଚି ଅଧିଷ୍ଠାନ ମାତ୍ର । ସେହିପରି ନୂତନ ଶୈଳୀର ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରମାଦ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଶୈଳୀକୁ ହିଁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଚାରୁଣ୍ୟର ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ମାନି ନେବାରେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରମାଦ ରହିଚି । ଆଧୁନିକ ଜଗତ ଓ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ଆଗରେ ଆପଣାର କଥାଟିକୁ ସୁଯୋଗ୍ୟ ରୂପେ କହି ପାରିବା ଲାଗି ଆଜିର ଲେଖକ ନୂତନ ଶୈଳୀ ଖୋଜି ବୁଲୁଚି । ତାହା ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ସେ କେବଳ ବେଷ୍ଟନରେ ଶୀତଳ ହୋଇ ନ ଯାଉ । ଆମ ଆଧୁନିକ ଜଗତ ଓ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ଲାଗି ସେ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟର ବି ସନ୍ଧାନ କରି ବାହାରୁ, କାରଣ ଆଜ ସଂସାରରେ ନୂଆ ଶୈଳୀର ଯେତେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି, ନୂତନ ମୂଲ୍ୟର ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଗୁଣ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି । ଏହି ନୂତନ ମୂଲ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ମୂଳତଃ ସାହିତ୍ୟ ହିଁ ଦେଇ ପାରିବ । ସନ୍ଧିଧାରୀ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ବୁଢ଼ା ମନ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପୁରୁଣା ଆକଟ ଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଜାରି ରଖିବାକୁ ଚାହିଁବେ, ଆଧୁନିକ ତଗଲକୁ ସେମାନେ ନାନା ପ୍ରକାରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ, ତରୁଣ ନୂତନାଭିଳାଷୀକୁ ସେମାନେ ସୁନାପୁଅ ହେବା ସକାଶେ ଉପଦେଶ ଦେବେ । ପାଟି ଭୁଣ୍ଡି ନକରି ବାପ ଅଜାମାନେ ରଖି ଯାଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବସି ଭୋଗ କରିବା ଲାଗି ସେମାନେ ତାକୁ କେତେ ଭୁଲାଇବେ । କେବଳ ଶୈଳୀ ଦେଇ

ଆମେ ଏହି ଚକ୍ରାନ୍ତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ । କାରଣ ଆମର ଶୈଳୀ ଆମର ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଉପ୍ଲାକ୍ତ ମନକୁ ନିର୍ଭୟ ହେବା ଲାଗି କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ନୂତନ ମୂଲ୍ୟ, ନୂତନ ସନ୍ଧାନର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା, ନୂତନ ଅନୁରକ୍ତିର ଆକର୍ଷଣ ଓ ଏକ ଅଦମନୀୟ ଜୀବନବାସନା ଆମକୁ ନିର୍ଭୟ କରି ପାରିବ । ନିର୍ଭୟ ହେଲେ ବୁଢ଼ା ବି ତରୁଣ ହୋଇ ବାହାରି ପାରିବ । ଏ ଯୁଗର ସକଳ ସମସ୍ୟା ଓ ସକଳ ଆହ୍ୱାନକୁ ଯିଏ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଆପଣାର ସମସ୍ୟା ଓ ଆପଣା ଜୀବନର ଆହ୍ୱାନ ରୂପେ ବୁଝି ପାରିବ, ତାରୁଣ୍ୟ ଲାଗି କେବଳ ସେଇ ଆଗକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପାରିବ । ଏଯୁଗକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ରଖିଥିବା ସକଳ ଅବକ୍ଷୟ ଓ ଅସନ୍ତୋଷ ଭିତରୁ ସିଏ କାଳ ପାଇଁ ବାଟ ବଚାଇ ପାରିବ ।

ପୁରୁଣା ଯୁଗ-ଧର୍ମ (Zeitgeist) ଆଜି ଏବେ ଚଳୁ ନାହିଁ । ନ ଚଳିବାର ଅନେକ କାରଣ ରହିଛି । ସଂଶୟୀ ଆଧୁନିକ ତରୁଣର ମନକୁ ଏହା ଆଦୌ ଶାନ୍ତ କରି ପାରୁନାହିଁ । ନକରି ପାରିବାର ଅନେକ କାରଣ ରହିଛି, ଏବଂ ତେଣୁ ଏ ଯୁଗରେ ସଂଶୟୀ ହେବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଅନେକ କାରଣ ରହିଛି । ପୁରାତନର ସ୍ୱୀକୃତ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ସଂଶୟ କଲେ ହୁଏତ ହେଇଥିରୁ ନୂତନ ସତ୍ୟର ଉଦୟ ହେବ । ଏକ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟର ସନ୍ଧାନ-ରେ ବାହାରି ଏକ ନୂତନ ଯୁଗଧର୍ମ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆହ୍ୱାନ । ବୁଢ଼ା ଲାଗି ଏହି ଆହ୍ୱାନର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନାହିଁ । ସିଏ ତ ପରମ୍ପରାର ନିଜ ଢିହ ଉପରେ ନିରାପଦରେ ଯାଇ ବସିଛି । ଏ ପ୍ରଳୟପାଣି ତା'ର କିଛି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ମାନି ନେଇଛି । ତେଣୁ ଏହି ଆହ୍ୱାନ କେବଳ ତରୁଣ ଲାଗି, କେବଳ ତାରୁଣ୍ୟ ଲାଗି । ଏହା ସୃଜନଧର୍ମୀ ବିଜ୍ଞାନର ଆହ୍ୱାନ, ସୃଜନଧର୍ମୀ ସାହିତ୍ୟର ଆହ୍ୱାନ । ସୃଜନଧର୍ମୀ ରାଜନୀତି ତଥା ସମାଜନୀତିର ଆହ୍ୱାନ । ସମଗ୍ରତଃ ଏକ ସୃଜନଧର୍ମୀ ଜୀବନ—ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ଜୀବନ-ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଲାଗି ଆହ୍ୱାନ । ଯୌବନକାମୀ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଜୀବନଧର୍ମୀ ସତ୍ୟମୂଲ୍ୟର ସନ୍ଧାନ କରି ଏ ଅସାହିତ୍ୟିକ ଯୁଗରେ ଅନ୍ଧ ଦେଶରେ ତଥାପି ଦର୍ପଣ ବିକି ବାହାରିଥିବା ଯୁବ-ଲେଖକମାନେ ଏହି ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଶୁଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ।

୨୦ । ୮ । ୬୮

———

'ଅଗ୍ନେୟ ଶପଥ' :
ଏକ ତର୍ଯ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା

'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ଏକ ସମରକବିତା-ସଂଗ୍ରହ । ଏଥିରେ ନୂଆ ଓ ପୁରୁଣା ନାନା କବିତାକାରଙ୍କର ଅଠଷଠିଟି କବିତାକୁ ଏକତ୍ର ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ କରାଯାଇଛି । ସଂଗ୍ରହଟିର ସମ୍ପାଦନ କରିଛନ୍ତି ତିନି ଜଣ,—ଶ୍ରୀମତୀ ନଳିନୀ ଦେବୀ ରାଉତରାୟ, ଶ୍ରୀ ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଧଳ ଓ ଶ୍ରୀ ଗଜେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ନାୟକ । ଏହି ସଂଗ୍ରହରେ ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କର ବି ସ୍ୱରଚିତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କବିତା ରହିଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ହେଉଛନ୍ତି ସଂଗ୍ରହଟିର ପ୍ରକାଶକ । ସେଥିଲାଗି ଏକାଡେମୀର ତତ୍କାଳୀନ ସଭାପତି ତଥା ସମ୍ପାଦକଙ୍କର ଶନ୍ଦେହ ଓ 'ଆଭାସ' ବି ସଂଗ୍ରହଟିର ମୂଳରେ ରହିଛି । ସଂଗ୍ରହଟିର ଅଭିମୁଖକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମ୍ପାଦକ-ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟ 'ଆମର ପଦେ' ଲେଖିଛନ୍ତି । ସଂଗ୍ରହଟି ୧୯୬୪ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ୧୯୬୨ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ (ସମ୍ପାଦକ-ମଣ୍ଡଳୀ ଅଜ୍ଞାତ ସାରରେ ନଭେମ୍ବର ବୋଲି ଲେଖିଛନ୍ତି । ଅଥବା ମୁଦ୍ରଣ ଦୋଷରୁ ଏପରି ହୋଇ ଥାଇପାରେ ।) ଭାରତବର୍ଷର ଉତ୍ତର ସୀମାନ୍ତରେ ଚୀନସେନାର ଆକ୍ରମଣ ଫଳରେ ଆମ ଦେଶସାରା ଯେଉଁ ଅପ୍ରାତ୍ୟାଶିତତାର ଅନୁଭୂତି ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ତାହାକୁ ବିଷୟବସ୍ତୁ କରି ଓଡ଼ିଶାର କବିମାନେ ସେତେବେଳେ କବିତାମାନ ଲେଖିଥିଲେ । ପରେ ୧୯୬୩ ମସିହାରେ ସମ୍ପାଦକମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କଲେ ଓ ତାହା ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀର ଆନୁକୂଲ୍ୟ ଲାଭ କରି ୧୯୬୪ ମସିହାରେ ପୁସ୍ତକାକାର ଧାରଣ କଲା । ସେତେବେଳେ ପରିସ୍ଥିତି ଯାହା ଥିଲା, ଏହି ସଂଗ୍ରହରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଲୋଡ଼ିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକ କାମ ଦେଇଥିବ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମୋର ଅନୁମାନ, ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ଅନେକ କବିତା ଆକାଶବାଣୀରୁ ପ୍ରଚାର କରାଯାଇଥିବ, ସଭାସମିତିର ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷରେ କେତୋଟିର ଆବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିବ । ମୋଟ ଉପରେ କହିଲେ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସାଧନ

ସକାଶେ ମୁଖ୍ୟତଃ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଲେଖା ଯାଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସେହିସବୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସାଧନରେ ଅବଶ୍ୟ ଲାଗି ପାରିଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନେକଙ୍କ ମନରେ ଉତ୍ସାହ ଆଣି ଦେଇଥିବ, ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଭିତରେ ତାତି ଆଣି ଦେଇଥିଇ ଏବଂ ଏହି କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ କବିମାନେ ତତ୍କାଳୀନ ଉନ୍ମାଦନାଟି ସହିତ ନିଶ୍ଚୟ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଏକାତ୍ମତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଥିବେ ।

ଏସବୁ ଆଜକୁ ଛଅବର୍ଷ ତଳର କଥା । ସମସ୍ତ କ୍ଷମେ ସଚରାଚର ଆହ୍ୱାନ ପୁରୁଣା ହୋଇଯାଏ, ତାତି ଓହ୍ଲାଇଯାଏ, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ପୁରୁଣା ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଅଧିକନ୍ତୁ ତାତିବେଳେ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ; ତାତି ମାଡ଼ିବସି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉଚିତ ଆଲୋଚନା ସାଧାରଣତଃ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ତାତି ଏହ୍ଲାଇ ଗଲେ ଯାଇ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' କବିତାସଂଗ୍ରହଟିକୁ ଆପଣାର ସନ୍ଦେଶ ଜଣାଇ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀର ସଭାପତି ଲେଖିଚନ୍ତି : "ଜାତୀୟ ଜୀବନକୁ ସକ୍ରିୟ, ସତେଜ, ସୁସ୍ଥ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବା ହିଁ ସାହିତ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆମର ବହୁ ତରୁଣ ଓ ପ୍ରବୀଣ ସାହିତ୍ୟସେବି ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଅଛନ୍ତି । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ସେମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ପ୍ରମାଣ ।" ଏକାଡେମୀର ସମ୍ପାଦକ ଲେଖିଛନ୍ତି : "'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ପରି ଏକ କବିତା-ସଂକଳନ ଯୁଗସାହିତ୍ୟର ବଳିଷ୍ଠ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ ।...ସମ୍ପାଦକମଣ୍ଡଳୀ ଏହି ସଂକଳନର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରି ସମାଜ ସଚେତନାର ଏକ ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସୁରୁଚିରୂପେ ନିର୍ବାହ କରିଚନ୍ତି ।" ସମ୍ପାଦକମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଦେଇ କହିଚନ୍ତି : "ନେତୃବୃନ୍ଦ ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଇଲେ, ଜାତିର ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ଲେଖକସମାଜ ଆପଣାର ଗୁରୁକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ । ତାଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ, ଦେଶ ମାଟିର ଆହ୍ୱାନ, ଶତ୍ରୁକୁ ହଟାଇବାର ଯେ ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ, ତାହାହିଁ ଲେଖକ ସମାଜକୁ ସମରସଙ୍ଗୀତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଲା ।" ସେମାନେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରରେ କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ 'ଯୁଦ୍ଧଧର୍ମୀ ରଚନା' ବୋଲି କହିଚନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ସଙ୍କଳନଟିକୁ 'ସମର-କବିତା ସଙ୍କଳନ' ବୋଲି କହିଚନ୍ତି ।

ଏଥିରେ କାହାରି କିଛି ଆପତ୍ତି କରିବାର ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ମୁଁ ସେସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଆଦୌ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଏହି ସଙ୍କଳନ ପତ୍ରରେ ରହିଥିବା କବିମାନସ ଓ କବିଦୃଷ୍ଟିର ଆଲୋଚନା କରିବି । ସାହିତ୍ୟିକ ମନ ଜୁଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯାଇ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ବୋଧହୁଏ ସେହି କାରଣରୁ ସମସ୍ତେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ସିଆଡ଼କୁ ମନ ବଳାନ୍ତି ନାହିଁ । କବିଦୃଷ୍ଟି ନଥିଲେ କବିତା ହୁଏ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସବୁ ଅବସରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁ ଅବସରକୁ ଖାପ ଖାଇଲାଭଳି କବିତା ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଜାତି ଓ ଜାତୀୟତା ଉପରେ କବିତା ଲେଖୁଥିବା ସବୁ କବି ମଧ୍ୟ ଏକାଭଳି କବିତା ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସବୁ କାଳରେ ଓ ସବୁ ଯୁଗରେ ଜାତୀୟତା ଓ ଜାତିଅନୁରାଗର ନାନା ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ନାନା ତଳ ରହିଥାଏ । କବିର କବିତାରୁ କବିକୁ ଚିହ୍ନିବା ଅର୍ଥାତ୍ କବିଦୃଷ୍ଟିର ବ୍ୟାପକତା ବା ଗଭୀରତାକୁ ଚିହ୍ନିବା ହେଉଛି ସାହିତ୍ୟ-ଆଲୋଚନାର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ ଦିଗ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଜାତି ଓ ଜାତୀୟତାକୁ ନେଇ ଯେଉଁମାନେ କବିତା ଲେଖନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ କବିତାର ମଧ୍ୟ ଆମେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଜାତି, ଦେଶ ଓ ଜାତିବିବେକ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଅବଶ୍ୟ ପରିଚୟ ପାଇପାରିବା । ଚିତ୍ରକାରର ଚିତ୍ରରୁ ଚିତ୍ରକାର-ମାନସକୁ ବୁଝିଲା-ଭଳି ଆମେ 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ସଂକଳନଟିରେ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା କବିତାଗୁଡ଼ିକରୁ ଆମ ସାହିତ୍ୟକୁ ସ୍ନାୟୁ ଓ ତନ୍ତୁ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବା କବିମାନଙ୍କର ବିଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । କବିର ଅନୁରାଗ-ସ୍ତର, ଅନୁରକ୍ତି-ସ୍ତର ତଥା Identificationର ସ୍ତର ବିଷୟରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ।

ସମ୍ପାଦକମଣ୍ଡଳ ତାଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣରେ Stephen Spender Andre Malraux, J·B. Priestley ପ୍ରମୁଖଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଚନ୍ତି । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ ଯୁଦ୍ଧରେ ସୈନିକ ହୋଇ ଲଢ଼ିଥିଲେ । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମେ Ralph Fox, Kaj Munk ଏବଂ Saint-Exuperyଙ୍କ ନାମ ବି ଉଲ୍ଲେଖ କରିପାରିବା । ଯୁଦ୍ଧରେ ଦେଶ ବା କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ବିପନ୍ନ ହେଲାବେଳେ ଏମାନେ ଘରେ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନିରାପଦ ସ୍ଥାନରେ ବସି କବିତା ବା ଯୁଦ୍ଧସାହିତ୍ୟ ଲେଖିନଥିଲେ,

ଏମାନେ ନିଜେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କରିଥିଲେ । John Drinkwater ଆବ୍ରାହାମ୍ ଲିଙ୍କନ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ନାଟକଟି ଲେଖିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଦୁଇଜଣ ବୃଦ୍ଧା ରମଣୀ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଇଥିବାର ଏକ ଦୃଶ୍ୟ-ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି । ସେତେବେଳେ ଲିଙ୍କନ୍ କ୍ରୀତଦାସପ୍ରଥାର ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ଦକ୍ଷିଣ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଘୋଷଣା କରିଥାଆନ୍ତି । ଆମେରିକା ଦେଶ ଏକ ଭୟାବହ ଗୃହଯୁଦ୍ଧର ବିପନ୍ନତା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରୁଥାଏ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେ କେତେ ସୈନ୍ୟ ପ୍ରାଣ ହରାଉଥାନ୍ତି । କେତେ ବାପ, କେତେ ଭାଇ, କେତେ ସ୍ୱାମୀ ଓ କେତେ ପୁଅ ମରୁଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ ସଙ୍କଟମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୃଦ୍ଧା ଦୁଇଜଣ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ଭେଟିବା ସକାଶେ ଆସିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଜଣେ କିଛି ହରାଇ ନଥାନ୍ତି, କୌଣସି କ୍ଷତି ସହି ନଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ବା ପୁତ୍ର କେହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଇ ନଥାନ୍ତି ଅଥଚ ଏହି ଯୁଦ୍ଧଫଳରେ ଦେଶଟାଯାକ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ସିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଆଗରେ ପଞ୍ଚମୁଖରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ରମଣୀ ସେତେବେଳକୁ ନିଜର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରକୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ହରାଇ ସାରିଥାନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଲଢୁଥାଏ । ଫେରିବ କି ନଫେରିବ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସ୍ଥିରତା ନଥାଏ । ତଥାପି ଆପଣାର ଦୁଃଖକୁ ଆପେ ପିଉଥିବା ମାଆର ପ୍ରଶାନ୍ତ ହୃଦୟ ନେଇ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥାରେ ପ୍ରତିବାଦ ବା ଅଭିଯୋଗ କିଛି ନଥାଏ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖେଦ ବା ତାପର ପ୍ରଦର୍ଶନ ନଥାଏ । ଏଇ ଯୁଦ୍ଧ ହେତୁ କେତେ ମାଆଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରୁଥିବ, ସେ ଖାଲି ସେହିପରି କେତେକ କଥା କହି ସତୁରି ଦୁଃଖଭିତରେ ଆପଣା ସୁହୃଦକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଆନ୍ତି । ବୃଦ୍ଧା ଦୁଇଜଣ ଦୁଇଟି ମାନବସ୍ୱଭାବର ପ୍ରତିନିଧି । ସଂସାରକୁ ସିଏ ହୁଏତ କିଛି ନଦିଏ, ସିଏ ବେଳେବେଳେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଚିତ୍କାର କରେ । ଶୁଣିଲେ ମନେହୁଏ, ଭଗବାନ ତାକୁ ସତେ ଅବା କେବଳ ପାଟି ଦେଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ହୃଦୟ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଦୁଃଖ ସହେ, ବିଚ୍ଛେଦ ଓ ବିପଦ ସହେ, ସିଏ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ କୋଲାହଳ କରେ ନାହିଁ ବା ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁଛି ବୋଲି କହି ନାଗରା ପିଟେ ନାହିଁ । ମାଟି ଯେପରି ସବୁ ସହିଯାଏ, ସିଏ ବି ସେହିପରି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯାଏ । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ'ର କବିମାନେ ଯେ

ମାନେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇ ଦେଶର ଶତ୍ରୁ ସହିତ ଲଢ଼ିଥାଆନ୍ତେ, ଏପରି ବିପଦର ଆଦୌ କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇଥିଲେ ଯୁଦ୍ଧର ସୁଆଙ୍ଗ ହୁଏତ ଏକ ଷଣ୍ଡକାରକ ବ୍ୟବସାୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାନ୍ତା । କାରଣ ଶତ୍ରୁକୁ 'ମର' ବୋଲି କହିଲେ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ କି ଶତ୍ରୁ ମରେ ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଯୁଦ୍ଧର କାଇଦାମାନ ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ସ୍ପେନ ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଲେଖକମାନେ ଜାଣିଶୁଣି ବିପଦ ଭିତରକୁ ଝାସ ଦେଇଚନ୍ତି ଓ ଆପଣାର ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କରିଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ'ର କବି-ମାନଙ୍କ ତୁଳନା ତଥାପି ଖାପଛଡ଼ା ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗୁଚି । ଦୁହେଁ ଦୁଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଷ୍ଠାପୂ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରିଚନ୍ତି; ମାତ୍ର ଦୁହେଁ ଦୁଇପ୍ରକାର ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଶୁଣିଚନ୍ତି ଓ ଦୁଇ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରିଚନ୍ତି ।

ଏଥର ଆମେ ଖାସ୍ କବିତା ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ଆସିବା । ସରକାର ଆଉ ସରକାର ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇଦେଶର ସରକାର ପରସ୍ପର ସହିତ ଲଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଲଢ଼େଇ ହୁଏ । ସରକାର ଜନଗଣ ନୁହେଁ, ଜନଶକ୍ତି ତ ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଅସ୍ତ୍ରଶକ୍ତି, ଅର୍ଥଶକ୍ତି, ଓ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଆସେ, ସେଇମାନେ ସରକାର ଗଢ଼ନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତି ଓ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଆଜି ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ ରହିଚି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଜନଗଣର ଯଥାର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୋଉଠି ସରକାର ଚାଲୁଚି ବୋଲି ଅନ୍ତତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ । ହଁ, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଘୁଞ୍ଚାଘୋଟ ହେଉଚି, ବିଧାନସଭାର ବ୍ୟସ୍ତାଭିନୟ ଚାଲିଚି, ମାତ୍ର ଗଣତନ୍ତ୍ର ଆସିବାକୁ ଆହୁରି ଅନେକ ବିଳମ୍ବ ଅଛି । ତେଣୁ ଜନଗଣ ବା କୌଣସି ଦେଶର ଅଧିବାସୀମାନେ ମୋଟେ ଯୁଦ୍ଧ ଭିଆଉ ନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର କାନ୍ଧ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ସବୁଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କ୍ଷମତା ହିଁ ଯୁଦ୍ଧ ଭିଆଉଚି । ଏଇଟା କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ଭାବପ୍ରବଣ କଥା ନୁହେଁ । ଆମ ପୃଥିବୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ଯେ ମୋଟେ ଯୁଦ୍ଧ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି, ଏକଥା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କ୍ଷମତା ଲଢ଼େଇରେ ଲିପ୍ତ ରହିଥିବା ସ୍ୱୟଂ ଅଧୀଶ୍ୱରମାନେ ବି

କିତୁଚନ୍ତି । ମାତ୍ର ସବୁଠାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ଶାସନପରିସରରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ମଣ କରି ରଖାଯାଉଚି, ଯୁଦ୍ଧଲାଗି ପାଠ ପଢ଼ାଯାଉଚି ଓ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଭାଙ୍ଗ ପିଆଇ ଦିଆଯାଉଚି । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ'ର ଏକାଧିକ କବିଙ୍କର କ୍ରୋଧ କେଜାଣି କାହିଁକି ଚୀନଦେଶର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଚି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଲଙ୍କାକର ଓ ଭର୍ତ୍ସନାମୂଳକ ଆଭୂଷଣରେ କୁତ୍ସିତ କରି ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଚି । ଶେଷକୁ ଆଭୂଷଣର ତାଲିକା କରି ବସିଲେ କାଗଜ ପୂରିଯିବ । ଜଣେ ବରେଣ୍ୟ କବି ସେମାନଙ୍କୁ "ଚୀନାମାନ" କହି ଗାଳି ଆରମ୍ଭ କରିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ "ଚୀନାମାନ" ହେଉଚି ଧର୍ମର ଦୁଷ୍‌ମନ, ମାନବିକତାର ଯମ । ସେ 'ସଭ୍ୟତାର ଦୁଷ୍‌ମନ, ପୃଥିବୀର ନୂଆ ଭୂତ ।' ଆଉ ଜଣେ ତାଙ୍କୁ ବାଇଆ କହି କୁକୁର ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଚନ୍ତି । ଯେହେତୁ ବାଇଆ, ତେଣୁ କୁକୁର । ଆଉଜଣେ ତ ଗାଳିର ଧଇଁ ଉଠାଇ ଗୋଟାଏ ନିଶ୍ୱାସରେ 'ବର୍ବର ଚୀନାଏ, ନିର୍ଲଜ ଚୀନାଏ, ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକ ଚୀନାଏ' ବୋଲି କହି ପକାଇଚନ୍ତି । ଚୈନିକ ମଣିଷକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଆଉ ଜଣେ କବି ଏକ ଅସ୍ଥିହୀନ ସରୀସୃପଦଳକୁ ସ୍ମରଣ କରିଚନ୍ତି । ଆଧୁନିକମାନେ ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗାଳି ଦେଇଚନ୍ତି । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଚୀନର ମଣିଷକୁ 'ଶାଗୁଣା', 'ଖର୍ବାକୃତି ପୀତ ପଶୁ' ଓ 'ଲାଲ ପଙ୍ଗପାଳ' ବୋଲି କୁହାଯାଇଚି । ପୁଣି କିଏ ଜହ୍ଲାଦ କହିଚନ୍ତି, କିଏ ପୀତରାକ୍ଷସ କହିଚନ୍ତି, କ୍ଷେତ୍ରାନ୍ତରରେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି 'ଦାନବଦଳ' ଓ 'ରାବଣଦଳ' ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକର ବି ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଚି । ଜଣେ କବି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛ କହିଚନ୍ତି, ଆଉଜଣେ ସିଧା ପାଷାଣ୍ଡ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସେହି ଉତ୍ତେଜିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏଗୁଡ଼ାକ କାହାକୁ ହୁଏତ ଭଲ ଲାଗି ପାରିଥାଏ, ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଲ ନ ଲାଗିବାରହିଁ ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ରହିଚି । ଆମେ ଯାହାକୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ଲାଗିଚୁ, ଯଦି ସିଏ ଆମ ପାଖରେ ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ ଗାଳି ଗୁଡ଼ାକ ଯାଇ ତା' କାନରେ ବାଜିବା ଲାଗି ଯଦି କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ହିଁ ନାହିଁ, ତେବେ ଅନେକ ସମୟରେ ସେଇ ଗାଳି ଫେରି ଆସି ଆମରି ହୃଦୟର କ୍ରୋଧଜନିତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଶୂନ୍ୟ ଗୁଡ଼ାକରେ ହିଁ ବାଜିବାର ଅଧିକତର ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ । ସେହି ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଚୀନଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏମିତି ଉତ୍ତେଜନାକୁ ନେଇ ସାହିତ୍ୟ ସଂକଳନ ହୋଇଥିବ, ଏମିତି ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ ନିଆ ଯାଇଥିବ । ପାକିସ୍ତାନ ସହିତ

ଭାରତବର୍ଷର ଲାଗିଥିବା ମାସିକିଆ ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଭଳି ପାକିସ୍ତାନରେ ବି ଏହିଭଳି ଉତ୍ସାହର ଖଇହାଣ୍ଡି ଫୁଟୁଥିବ । ସିଆଡୁ ବି ସମାନ ଅନୁପାତରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ୱରରେ ପାଷାଣ୍ଡ, ବର୍ବର ଓ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିବ । ରାଷ୍ଟ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ଭିତରେ ଲାଗିଥିବା କଳହର ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଉଭୟ ଦେଶର କବିମାନେ ପରସ୍ପରର ମୁହଁ ଚାହାଁ ଚୁହିଁ ନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ରହି ପରସ୍ପର ସହିତ ବେଶ୍ ଲଢ଼େଇ କରିଥିବେ । ଏବଂ ଆକାଶରୁ ଥାଇ ପ୍ରଭୁ ଭାରି ମଜା ଦେଖିଥିବେ । ଜାତୀୟତାର ଅଫିମ ଖାଇଲେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ବେଶ୍ ମନଫୁଲାଣିଆ ଲାଗେ ସତ, ମାତ୍ର ପରେ ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବିଡ଼ମ୍ବନା ଭିତରେ ପଶି ସତେ ଅବା ଆପଣାର ସାନ ପିଞ୍ଜରାଟି ଭିତରେ ଝୁଣ୍ଟିକରି ପଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେ ହୁଏ ।

ଖାଲି ଆରପାଖଟାକୁ ଗୋଟା ସୁଦ୍ଧା କଳା, ସଢ଼ା ଓ ଗନ୍ଧିଆ କରି ଦେଖାଇଲେ କାମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ନାହିଁ । ଏ ପାଖଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଧଳା, ନିଖୁଣ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳୋଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଯୁଦ୍ଧ—ପ୍ରଚାରରେ ଏଇଟା ହେଉଚି ନିୟମ । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ'ର କବିତାଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ସନ୍ତୋଷଜନକ ଭାବରେ ଏହି ନିୟମଟିର ପାଳନ କରିଚନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତାର ସୁତି-କାଶି କବି ଆଉ ସବୁ କରେ ପଛକେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆହୁରି ଅନେକ ସତ୍ୟପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରେ ପଛକେ, ମାତ୍ର ଆପଣା ରାଷ୍ଟ୍ରର ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କଦାପି କରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଚୀନର ପାଷଣ୍ଡତାକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମ ଏ ଶିବିରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଚୂନ ଲେଶି କରି ଖଞ୍ଜି ଓ ପାଟ ପିନ୍ଧାଇ ଗୋଟା ସୁଦ୍ଧା ନିଷ୍କଳଙ୍କ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଏହା ସତ । ଏହି ସୂତ୍ରକୁ ମାନି ସଙ୍କଳନର ଜଣେ କବି ଭାରତ ବର୍ଷକୁ 'ଆମ ଧରଣୀ ଅନନ୍ୟା' ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ଆହୁରି ଏକାଧିକ କବିଙ୍କର ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ କଲମରୁ 'ଜନନୀ' ରୂପକ ଚିରକଳ୍ପଟିକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଭାବପ୍ରବଣତାର ଓଳିରୁ କେତେ କଅଣ ଅତିରଞ୍ଜନ ଅତିପୁଲକିତ ଧାରରେ କବିତା ହୋଇ ଗଡ଼ି ଆସିଚି । ଜଣେ କହିଚନ୍ତି "ଏଇ ସେ ଜନନୀ ଆମ ଶିର ଗଉରବମୟୀ, ସାରା ଧରା ଆଲୋକିତ ଯାର ଜ୍ଞାନଦୀପ ବହି ।" ପୁଣି, "ତିଆ ଯେହୁ ପ୍ରତିନିଧି ଧର୍ମ ଓ ସତ୍ୟର ଚିରକାଳ ଇତିହାସେ ।" ଏବଂ ଆଉ ଜଣଙ୍କର ଶବ୍ଦ—ରଚନା ଅନୁସାରେ "ସଂସ୍କାର ଯିଏ ଆଣିଲା ବିଶ୍ୱେ

ହଟାଇ ନବତ୍ତ ମସି, ସେହି ମୋ' ଜନନୀ ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଗରୀୟସୀ ।'' ବାସ୍, ଏତିକି ମାନ ନେବା ପରେ ବା ମାନ ନେଇ ପାରିଲେ ତାପରେ ସବୁ ମାଫ୍ । ତାପରେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଡାକରା, ନେଫା ଯିବାକୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା ଓ ରକ୍ତର ନିଶା । ଏବଂ ତାପରେ ସବୁ ମାନ୍ତ, ଅମାନ୍ତ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଚାର ଓ ବିବେକକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ବସିବା । କବିମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବା ଭାଷାରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିଲେ ଏହି କୁତ୍ସିତ-ଛନଛନ ଅଥଚ ଶାଉଣ୍ଡରାଦ୍ୟୋତକ ପରିବେଶକୁ ହୁଏତ ଆମେ ଆହୁରି ପରିଷ୍କାର ଭାବେ ବୁଝିପାରିବା । ଜଣେ କବି ଡାକ ଦେଇ କହୁଚନ୍ତି 'ଭାରତ ଜନନୀ ଲୋଡ଼ଇ ରକ୍ତ' । ଏହି ରଣକୁ ସେ ଧର୍ମରଣ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି ଓ ଶତ୍ରୁର ନାଡ଼ୀ ଝୁଣି ପିଇବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଚନ୍ତି । ଇଂରେଜ କବି ମ୍ୟାକଲେଙ୍କର ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇ ଆଉ ଜଣେ କହିଚନ୍ତି : ''ଦେଶପାଇଁ ଜାତିପାଇଁ ଗଣାହେଲେ ହନ୍ୟ, ମାତା, ପିତା, ମୁହିଁ, କୁଳ ସର୍ବେ ହିଁ ଧନ୍ୟ !'' ଆଉଜଣେ ପାଦେ ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି : ''ବଇରୀ କୁକୁର ପିଞ୍ଜରା ଚିରି କଲିଜା ଶପୁଡ଼ି କରି, ହେବ ପରା ଆଜି ମହାଭାରତର ନବ ଇତିହାସ ଲେଖା ।'' ଆଉଜଣେ 'ମକଡ଼ରେ ଲାଗିଚି ନିଶା, ପିତା ଲାଗେ ଶୀଘ୍ର ଆରିସା' ବୋଲି ଦାବୀ କରିଚନ୍ତି । ଏକ କବିତାରେ ନୂତନ ଶୈଳୀରେ ନୂତନ ଉପମା ଖୋଜି ଆଉଜଣେ କବି ଗାଇଛନ୍ତି: ''ଶତ୍ରୁ ସେ ମୋ' ଦେଶର, ଶତ୍ରୁ ସେ ମୋର; ଘୃଣାର ସକାଳ ଜାଗେ, କ୍ରୋଧର କମଳ ।'' ଭାରତବର୍ଷ ସହିତ ଚୀନର ତୁଳନା କରାଯାଇ ଆଉ ଏକ କବିତାରେ ଏହି ଲଢ଼େଇକୁ ତସ୍କର ସହିତ ଭାସ୍କରର ଲଢ଼େଇ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଚି । ଆମ ପକ୍ଷଟାକୁ କପୋତ କହି ଜଣେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଡ୍ରାଗନ୍ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ଭାରତର ଯବାନକୁ ମଧ୍ୟ ବିକଳ୍ପରେ କପୋତପକ୍ଷୀ ସହିତ ସମଧର୍ମୀ କରିଦେଇ ସିଏ ତା'ର ଗୋଟାଏ ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ ଓ ଆରହାତରେ ଅହିଂସାବାଣୀ ଧରାଇ ଦେଇଚନ୍ତି । ଚିତ୍ରକଳ୍ପନା ଖୋଜିବାର ଏହି ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ଖେଳରେ ନାଲିଛକା ବସାଇଦେଇ ପରି ଆଉଜଣେ ଚୀନା ସୈନ୍ୟର ଆଖି ଓ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟର ହୃଦୟକୁ ପ୍ରତୀକରୂପେ ଅବତାରଣା କରାଇଚନ୍ତି । ଚୀନାସୈନ୍ୟର ଆଖି ଧ୍ୱଂସ ଖୋଜେ ଓ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟ ମଙ୍ଗଳ ଦେଖେ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି, ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନନୁକରଣୀୟ ଶୈଳୀରେ ଗାଇଚନ୍ତି: "ସ୍ନିଗ୍ଧତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଛନ୍‌ଛନ କୋଣଲା କଅଁଶ, ତାକୁ ଦେଖି ଓଲେଇ ଜଳୁରି ଆଖି ଖାଲି

ହୁଏ ଚାଲିଚାଲି ।" ମାତ୍ର ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସୈନିକ ହେବା ପାଇଁ କୌଣସିଠାରେ ହୃଦୟର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏନାହିଁ । ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଇଣ୍ଟରଭ୍ୟୁରେ ହୃଦୟର ମାପ ବା ଓଜନ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ହୃଦୟ ବିଷୟରେ କିଛି ପଚରା ଯାଏନାହିଁ । ହୃଦୟ ବା ସେହିଧର୍ମୀୟ କୌଣସି ସାମଗ୍ରୀରୁ ଅତିରିକ୍ତ ରହିଥିଲେ, ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର ଭୟ ରହିଥାଏ । ପୁଣି ଭାରତୀୟ ହେଉ ବା ଚୀନା ହେଉ, ମଙ୍ଗଳ ଦେଖିବା ସୈନିକର କାମ ଆଦୌ ନୁହେଁ । ସୈନିକର କାମ ଆଦେଶ ମାନିବା, ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଅସ୍ତ୍ର ଚଳାଇବା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରଠାରୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଏ, ପାରିତୋଷିକ ମଧ୍ୟ ପାଏ । ଅନ୍ୟ କୋଉଥି-ପାଇଁ ପାଏ ନାହିଁ ।

ଛୁଆଁ ଜାତିର ସାଆନ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ଅଛୁଆଁ ଜାତିର ନଗଣ୍ୟଟାକୁ ମାଡ଼ ମାରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ ପଡ଼ି ସେ ଅଗତ୍ୟା ଅଛୁଆଁକୁ ଛୁଇଁ ଛୁଆଁ ହେବାର ଦୁର୍ଗତିକୁ ବାରଣ କରି ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଲୁଗା ଧୋଇବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ମାଡ଼ ମାରନ୍ତି । 'ଅଗ୍ନିପଥ'ର ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ଦାନବ ପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦାନବ-ଦଳନ କରିବା ପାଇଁ ଦାନବ ହେବାକୁ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦିଆଯାଇଛି ଓ ମାନବତା ପାଇଁ ଦାନବ-ବ୍ୟୂହକୁ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି କହି ଦାନବ ହେବା ଦୁର୍ଗତିର ଏକ ପରୋକ୍ଷ କୈଫିୟତ୍ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' ଆଖିରେ ଯେଉଁଟା ଏକ ମହାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଯାଉଛି, ତାହାର ସାଧନ ଲାଗି ଦାନବ ଧର୍ମୀ ଯେକୌଣସି ବାଟରେ ଗିବାଟା ଯେ ମୋଟେ ଅସଙ୍ଗତ ହେବ ନାହିଁ, ଆମକୁ କବିତାଟିରେ ଏହି-ପରି ଏକ ଆଶ୍ୱାସନା ଦିଆଯାଇଛି । ତା'ପରେ ସିଧା ଧର୍ମ ଓ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆଣି ଆମ କାମରେ ଅର୍ଥାତ୍ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଲଢ଼େଇରେ ଆମ ନିଜ ପକ୍ଷରେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଆମ ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଶିବେନିଶ ମହାଦେବଙ୍କର ନିବାସସ୍ଥାନ ହେଉଛି ହିମାଳୟରେ । ହିମାଳୟର ସୀମାନ୍ତ ଦେଇ ହିଁ ଚୀନ ଭାରତ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲା । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ମହା-ଦେବଙ୍କର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରାଇ 'ଶିବେନିଶ କ୍ରୋଧଶିଖା ଦେଶରିପୁ ପରେ ପଡ଼ୁ' ବୋଲି କାମନା କରାଯାଇଛି । ଉମାଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ଦିନେ ମହାଦେବଙ୍କର

ହୃଦୟ ତରଳିଥିଲା, ଏହି ଧର୍ମୋପାଖ୍ୟାନଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କରି କବି ଭାରତର କୋଟି ଗୃହରେ ଗୋଟିଏ ଉମାସତୀଙ୍କର ତପୋନିବେଦନକୁ ଉପେକ୍ଷା ନ କରିବା ଲାଗି ମହାଦେବଙ୍କୁ ଅନୁନୟ କରିଛନ୍ତି । ସତରେ କେଉଁଠି ମହାଦେବ ବସିଥିଲେ ସେ ଏହି ଅନୁନୟଟିର କେଉଁମତି ବିଚାର କରିଥାନ୍ତେ, ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରିବି ନାହିଁ; ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ତରାଜୁରେ ତଉଲି ବସିଲେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଅବତାରଣା ଗୋଟିଏ ଅରସିକ ଅନାବଶ୍ୟକତା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଭଗବାନ କଣ ଜାତିର ଠାକୁର ଯେ ଆମ ଜାତିଉପାସକ କବିମାନେ ଥଳରେ ଅଥଳରେ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ଆମ ଜାତିର ଗୋଡରେ ଝୁଣ୍ଟିଆ ବା ଚକବାଙ୍କି କରି ପିନ୍ଧାଇ ଦେବେ ! ଭଗବାନ ଭକ୍ତର ଠାକୁର କହିଲେ ତଥାପି ବୁଝିହୁଏ, ମାତ୍ର ଜାତିର ଠାକୁର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ? ଏ ପୃଥିବୀରେ ତ କେତେ ଜାତି ରହିଛନ୍ତି ଓ କେତେ କେତେ ଯୁଦ୍ଧର ଉଆଣ ହେଉଛି । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭଗବାନ ଏବେ କେତେଆଡ଼େ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଯିବେ, କୁଆଡ଼କୁ ଘଣ୍ଟ ଘୋଡ଼ାଇବେ ? ଧର୍ମ ଏବଂ ଜାତୀୟତାର ଏକ ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ ଯୁଗର ଇଉରୋପରେ ଭଗବାନ ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ଜରିଆରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଭିନ୍ନ ଜାତିକୁ ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ସଂସାର ବକ୍ଷପୁରେ ଆପଣାର ଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରନ୍ତି (Gesta Dei per Francos) ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରା ଯାଉଥିଲା । ଏହି ବିଚାର ଆହୁରି ଅଧୋଗତ ହୋଇ କ୍ରମେ ଏହାର ଓଲଟା କଥାଟାକୁ ବି ବୁଝାଇଲା । ଆଗେ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହିଁ ଜାତିର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହେଉଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଜାତିର ଇଚ୍ଛାକୁ ହିଁ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି (Gesta Francorum, Gesta Dei) ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଲାଗି ଜନଗଣଙ୍କୁ ମଣାଇ ଦିଆଗଲା । ଗୋଟିଏ ଜାତି ହିସାବରେ ଆମେ ଯାହା କରୁ, ତାହାହିଁ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଦମ୍ଭ କରି କହିବାକୁ ହେଲେ ଜାତୀୟତା ନାମରେ ଅନେକ ନିଶା ଖାଇବାକୁ ହୁଏ, ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭୁରୁଡ଼ାଇ ଅନେକ ଦୁଃସାହସ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ର ଅଧିକାଂଶ କବିତା ଏହିପରି ଏକ ଦୁଃସାହସିକ ଦାବୀ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସବୁ କବିତାକୁ ଆମେ କଦାପି ସେହି ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ସାମିଲ କରିଦେଇ ପାରିବା ନାହିଁ । କାରଣ

ସଂକଳନର ଏକାଧିକ କବିତାରେ ସ୍ୱକୀୟ ବିଶିଷ୍ଟତାମାନ ବି ରହିଛି । ଶ୍ରୀ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଭରଦ୍ୱାଜ ଓ ଯାଜ୍ଞସେନୀଙ୍କ କବିତାଗୁଡିକ ପଢିଲାବେଳେ ଏକ ଅମୁହାଁ ଓ ଉତପ୍ତ ଘରଭିତରୁ ସତେଅବା ବାହାରର ଖୋଲା ପବନକୁ ଚାଲି ଆସିବା ପରି ମନେ ହୁଏ । ସଂଭୁବାନନ୍ଦଙ୍କ କବିତାଟି ଆପଣା ଭଙ୍ଗୀରେ ଗୋଟିଏ ସାର୍ଥକ ରଚନା । ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର କୁମାର ପାତ୍ରଙ୍କର କବିତା ସମସ୍ତ ସଂକଳନଟିରେ ବୋଧହୁଏ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିତା ଏବଂ ଶ୍ରୀ ରାଘବାନନ୍ଦ ନାୟକଙ୍କ କବିତାଟି ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ।

ଜାତୀୟତାର ନିନ୍ଦା କରିବା ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଜାତୀୟତାକୁ ଭାଙ୍ଗ ବାଟି ପିଇବା ଅନ୍ତତଃ ଆଉ ଯାହାକୁ ଶୋଭା ପାଉଥାଉ ପଛକେ, ସାହିତ୍ୟରେ ଆଦୌ ଶୋଭା ପାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ର ଅଧିକାଂଶ କବିତାକୁ ସମରକବିତା ନକହି ଚାରଣ-କବିତା କହିଲେ ଅଧିକ ନିର୍ଭୁଲ ହେବ । ସାହିତ୍ୟ ନିମ୍ନଗତ ହେଲେ ସେଥିରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଚାରଣବୃତ୍ତି କରିବା ଲାଗି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର ତଥାପି ରାଜା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦରବାରରେ ଚାରଣ ସାଜିବାକୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଚାରଣ ସାଜିବାଠାରୁ ହୁଏତ କମ୍ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ । ଚୀନର ଜନଗଣ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ କରି ନଥିଲେ, ଆକ୍ରମଣ ଚୀନ ସରକାର କରିଥିଲେ । ଚୀନରେ ଏବେ ଏକଛତ୍ର ଶାସନ ଚାଲିଛି । ଜନଗଣର ସମର୍ଥନ ରହିଥିଲେ କୌଣସି ଶାସନ ଏକଛତ୍ର ଶାସନରେ ପରିଣତ ହେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ନଥାଏ । ତେଣୁ ଚୀନ ସରକାରୀ ଆଦର୍ଶବାଦ ଓ ତାହାରି ଆଡୁଆଳରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମତାବାଦ ସହିତ ଚୀନର ଜନ-ଗଣଙ୍କୁ ଆଣି ଏକଠୁଲ କରିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟିକ ଏଣିକି ରାଜନୀତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ବି ପ୍ରବୀଣ ହେଉ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କେହି କହୁ-ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତଥାପି ଆଧୁନିକ ସଂସାରର ଗତି ଅଗତି ଗୁଡାକୁ ବୁଝିବା ତାର ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଧଳା ବନାମ କଳାର ମନୋରଞ୍ଜନ ବଖାଣିବା ସାହିତ୍ୟିକର କାମ ନୁହେଁ, ଏହା ଯୁଦ୍ଧଖୋର ମାନଙ୍କର କାମ । ଏ ପାଖରେ ସବୁ ଧଳା ଓ ସେ ପାଖରେ ସବୁ କଳା,—ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରି-ବାର ଧନ୍ଦାରେ ପଡିଗଲେ ସାହିତ୍ୟିକ ଆପଣାର ବିବେକ ହରାଇ ବସିବା

ହିଁ ସାର ହେବ । ସାହିତ୍ୟ ବୁଝିବ, ତଥା କଥିତ ଧଳାକୁ ବୁଝିବ, ତଥା-କଥିତ କଳାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିବ । ଦେଶର ରକ୍ଷା ଲାଗି ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବା ପାଇଁ ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ସ୍ୱଧର୍ମସମୁଚିତ ବାଟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ସେହି ବାଟକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର ପହିଲୁ ନିଶା ଖାଇ କବିତା ଜରିଆରେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ ତଦ୍ୱାରା ଘୃଣାଟା ହୁଏତ ବଢ଼ିବ, ମାତ୍ର ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଜାଉଁଦା ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥିବ । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ର ଜଣେ କବି 'କବିତାର କରବାଳେ ଲେଖ ତେଣୁ ସଂଗ୍ରାମର ଶ୍ଳୋକ' ବୋଲି ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ସଂଗ୍ରାମ କହିଲେ ଖାଲି ବନ୍ଧୁକ ଧରି ଗାତ ଭିତରେ ଲୁଚି ଠୋ' ଠା ଡୋ' ଡ଼ା' ସଂଗ୍ରାମ କହିବାକୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ତ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ରହିଛନ୍ତି, ସେକାମ ଲାଗି କେହି କଦାପି କବିକୁ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ । ଯଦି କବି ଆପଣା-ଭିତରୁ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ଅନୁଭବ କରି ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଯାଏ, ତେବେ ଦେଶବାସୀ ତାକୁ ସେଥିଲାଗି ତାର ଉପଯୁକ୍ତ ଗୌରବ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବେ । ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଘୃଣାର ହୁଙ୍କାର ଶୁଣାଇ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଗନ୍ଧ ଆଣି ପୂରାଇଲେ ତାହା କୁଆଡ଼କୁ ବି ଘେନାଇବ ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ-ନିଷ୍ଠ ରହିବାକୁ ହେଲେ ସାହିତ୍ୟିକକୁ ମଧ୍ୟ ଅନବରତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ସଂଗ୍ରାମରେ ଯେପରି ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିଛି ସାହିତ୍ୟର ସଂଗ୍ରାମ ଓ ସାଧନାରେ ବି ସେଇପରି ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ତ କେବଳମାତ୍ର ଗୋଟାଏ ସୀମାନ୍ତ ରହିଛି, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ଅନୁରକ୍ତ ଯାହାରେ ସାହିତ୍ୟିକକୁ କେତେକେତେ ସୀମାନ୍ତ ପାର ହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ି-ଥାଏ, ନିଜ ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ତାକୁ କେତେକେତେ ଗୁହା ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ ।

ଜାତି ଓ ଜାତୀୟତା ତ ଏବର ଭିଆଣ; ମାତ୍ର ମଣିଷର ଜୀବନ ଯେତିକି ପୁରାତନ, ତାର ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପୁରାତନ । ଜାତୀୟତାର ପରିଧି ଭିତରେ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ଆଦର୍ଶଗତ ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ ଭୋଗିବା ହିଁ ସାର ହେବ । ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନ ସହିତ co-terminous, ଜାତି ବା ଜାତୀୟତାର ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା କଦାପି ସାହିତ୍ୟସ୍ପର୍ଦ୍ଧାର ସମତୁଲ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଜାତୀୟତା

ଆମର ସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆମେ ମୂଢ଼ପଣ କରି ଜାତୀୟତାକୁ ସବୁ ସମସ୍ୟାର ମହୌଷଧ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରି ବୁଲିଲେ ପରିଣାମରେ ଆମ ଜାତୀୟତା ହିଁ ଆମ ଲାଗି ହୁଏତ ଏକ ଦୁରୂହ ସମସ୍ୟା ରୂପେ ଆସି ଠିଆହେବ । 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ'ରେ ଜଣେ କବି 'ଜୟହିନ୍ଦ' ଆବାଜର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାଇ କହିଛନ୍ତି : "ସେଇ ହେ ଆବାଜ ଭାଙ୍ଗିଛି ସବୁ ଉଚ୍ଚ ନୀଚର ଭେଦ, ସକଳ ଦୂରତା ମଝିରେ ଆଜି ସେ ଟାଣିଛି ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ ।" ଏହା ଏକ ଅତିଶୟୋକ୍ତି । ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ଏକ ଜାତି ହିସାବରେ ଆମର ଆଳସ୍ୟ ଗୁଡ଼ାକ ସିନା ବଢ଼ିବ, ମାତ୍ର ଆଉକିଛି ଫଳ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଦେଶରୁ ଉଚ୍ଚ ନୀଚର ଭେଦ ସମେତ ସକଳ ପ୍ରକାର ଦୂରତାକୁ ଦୂର କରିବା ଲାଗି 'ଜୟହିନ୍ଦ' ଆବାଜ ଏକାବେଳକେ ଅକ୍ଷମ, nationalism ବା ଜାତୀୟତା ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷମ । ଜାତୀୟତାର ବିହ୍ୱଳ କବଳରେ ପଡ଼ି ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଚୀନ ବା ପାକିସ୍ତାନର ଜନଗଣଙ୍କୁ ଆମର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି କହିଥାଉ । ଶତ୍ରୁକୁ ଭଲ କରି ଚିହ୍ନି ରଖିବାକୁ ହେବ ବୋଲି 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ'ର କେତେ କବି ଆମକୁ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ି କହିଲା ପରି କହିଚନ୍ତି । ଶତ୍ରୁକୁ ଚିହ୍ନିବା ବା କାହାଉପରେ ଶତ୍ରୁଗୁଣରୁ ଆରୋପ କରି ଗରମ ହୋଇ ରହିବା ଭାରି ସହଜ । ମାତ୍ର ଆପଣା ଗାଆଁ ଆପଣା ସହରରେ ଅଧୋଗତି ଭାବେ ଜୀବନ ଧରି ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିବା ଆମ ହାତପାଖର ଉପେକ୍ଷିତ ଲକ୍ଷମଣିଷଙ୍କୁ ମୋ'ଆପଣାର ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ନିଜ ଜାତିର ମଣିଷ ବୋଲି ଚିହ୍ନି ଶିଖିବା ଆଦୌ ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ଗଳି ଭିତରେ ଦେଇ ମୋ' ଲୋଠାକୁ ବାଟ ପଡ଼ିଚି, ସେଠି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ମନୁଷ୍ୟକୃତ ଅନ୍ୟାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିରହିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟାଏ ଦେଶର ନ୍ୟୂନତମ ଅଧିକାରସମ୍ପନ୍ନ ମଣିଷ ବୋଲି ଚିହ୍ନି ଶିଖିବା ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ନିଜ ଜୀବନସରଣୀରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ । ସଂକଳନର ଜଣେ କବି ଚୀନାମାନଙ୍କୁ ଲାଲ ପଙ୍ଗପାଳ ଓ ପୀତ ପଶୁ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି । ରଙ୍ଗଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ମଣିଷକୁ ଗାଳିଦେବା ଏ ଯୁଗର ଏକ ବିଶେଷ ଉଦ୍ଭାବନ । କିନ୍ତୁ ଅସଲ କଥା ହେଉଚି, ପଙ୍ଗପାଳମାନେ ଲାଲ ହୋଇଥିବାରୁ ମାରାତ୍ମକ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ପଙ୍ଗପାଳ ହୋଇଥିବାରୁ ହିଁ ମାରାତ୍ମକ ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଘର ପାଖର ଅଥବା ଆପଣା ଦେଶର ଗୋରା ତକତକ କିମ୍ବା କଳା ମଚ ମଚ ପଙ୍ଗପାଳମାନେ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ

ମାରାତ୍ମକ । ଏକଥା ଆଜି କେହି ନ ବୁଝି ପାରୁଛନ୍ତି, ସାହିତ୍ୟିକର ଆଗ ବୁଝିବା ଉଚିତ । ନହେଲେ ସେ ନିଜେ ବଣା ହୋଇଯିବ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବି ବଣା କରିଦେବ । ବଣା କରିଦେବା ମଣିଷଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଏ ଦେଶରେ ଆଦୌ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ଦେଶରେ ଜାତୀୟତାର ଆଦର୍ଶ ଏକ ଉଗ୍ର ଅହିମଧର୍ମୀ ଆଦର୍ଶବାଦରେ ପରିଣତ ହେବାପାଇଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଅବସର ପାଇଥିଲା । ସେଥିଲାଗି ସେତେବେଳର ନେତୃତ୍ୱ ପାଖରେ ସାହିତ୍ୟିକର କୃତଜ୍ଞ ରହିବା କଥା । ମାତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବାପରେ, ଯେତେବେଳେ କି ଜାତୀୟତାର ଚାପ ଆହୁରି କମିଥାନ୍ତା, ଏବଂ ଜାତି ନିର୍ମାଣର ଅଭିଳାଷ ଆମ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ବଜେଟରେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ପାଇଥାନ୍ତା ସେତେବେଳେ ଏବେ ସତେ ଅବା ଠିକ୍ ତାର ଓଲଟାଟା ହେବାରେ ଲାଗିଛି ! ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତୀୟତା କ୍ରମେ ଉଗ୍ର ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ଜାତିପ୍ରୀତି କହିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଛି । ତାହାରି ଅନୁରୂପ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଉଛି, ଜାତୀୟ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଉଥିବା ପାଞ୍ଚଣଗୁଡ଼ାକ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତେ ଅବା ଠିକ୍ ସେଇଆଡ଼େ ଅଡ଼ାଇ ନେଇଯାଉଛି । ସବୁ ଭୋଗଠାରୁ ମାଲସାଭୋଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲାପରି ସବୁ ଆଦର୍ଶଠାରୁ ଜାତୀୟତାର ଆଦର୍ଶକୁ ଉଚ୍ଚତର ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ହେବାର ଜିଦ୍ ଛାଡ଼ି, ଜାତି ନାମରେ ସବୁ ଭୁଲି ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ସହିବାକୁ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ଦିଆଯାଉଛି । ଏହା ଏକ ବିପୃତିସଂକଟ । ଆପଣା ଭିତରର ନିର୍ଭୟ ଓ ଅସଲ ମଣିଷଟା ମରିମରି ବା ହାରି ହାରି ଆସିଲେ ଏହିପରି ସଂକଟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ସାହିତ୍ୟପତ୍ରିକା ନିଜର ସମ୍ପାଦକୀୟ ଲେଖାରେ ଏହିପରି ଏକ ସଂକଟରେ ପଡ଼ିଥିବାର ସୂଚନା ଏବେ ଦେଇଛନ୍ତି : "ଜାତୀୟତା ପୂର୍ବରୁ ଧର୍ମ, ଦାର୍ଶନିକବିଶ୍ୱାସ, ଜାତି, ଜନ୍ମ ଯେନି ସମାଜ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପରେ ଦେଶ ଯେନି ଜାତି ଓ ଜାତି ଯେନି ଜାତୀୟତାର ଭିତ୍ତିଉପରେ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଏ ଭିତ୍ତି ଏପରି ଦୃଢ଼ ଯେ ପ୍ରବଳ ମତବାଦମାନ ମଧ୍ୟ ସେଠି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ସମାଜବାଦର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଜାତୀୟତାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିହତ ହୋଇ ଆଜି ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି । ଏଣୁ ଜାତୀୟତା ବା

ରାଜ୍ୟପ୍ରୀତି ଆଜିର ସମାଜର ପରିଚାଳିକା ଶକ୍ତି । ଏହି ଶକ୍ତିର ଉପାସନା ଓ ସାଧନାରେ ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧି ନିହିତ, ଅନ୍ୟଥା ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ସମାଜର ଅକଲ୍ୟାଣ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।" ଜୋକକୁ କାଟିଦେଲେ ଜୋକ ନ ମରି ଦୁଇଟି ସର୍ବଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ଜୋକରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରି ଜାତୀୟତା ମଧ୍ୟ କେତେ ଖଣ୍ଡ-ଜାତୀୟତାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ତଥାପି ଜାତୀୟତାର ଦୁର୍ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକୁ ବଜାୟ ରଖିବାର ଭୟ ସବୁବେଳେ ରହିଚି ।

Patriotism is ths last refuge of a scoundrel-, ଆପଣା ଯୁଗରେ ଡକ୍‌ଟର ଜନ୍‌ସନ୍ ଥରେ ଏ କଥା କହିଥିଲେ । ସେଯୁଗରେ ଦେଶପ୍ରୀତି ଆଜିପରି ଏତେ ଉଗ୍ର ହୋଇନଥିଲା । ଡକ୍‌ଟର ଜନସନ୍ ସର୍ବୋପରି ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ଥିଲେ, ଯୁଗର ତାତ୍କାଳିକ ଭୁଛା-ଡମ୍ବରଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖାଇଦେଇ ମଣିଷ ଜୀବନର ଅସଲ ଆସ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଆମ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମୁହାଁଇ ନେବାଲାଗି ବାହାରିଥିବା ଜଣେ ନିର୍ଭୟ ମଣିଷ ଥିଲେ । ଦେଶ ବା ଜାତିର ପ୍ରୀତି ଉପରେ ରାଜନୀତିର କ୍ଷମତା-ଦ୍ୟୋତକ ପୁଟ ଲଗାହେଲେ ତାହା ଜାତୀୟତା ବା Nationalismରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । କ୍ଷମତା ଓ ଗୌରବ ଲାଭର ଅତିରିକ୍ତ ଲାଳସା ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସଚରାଚର ଜାତୀୟତାର ଉଗ୍ରାୟତନରେ ନେତୃତ୍ୱର ଦଣ୍ଡ ଧରି ଅବତରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଇତିହାସ-ସମୀକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ଟଏନ୍‌ବୀଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ (Arnold Toynbee . An Historian's Approacn to Religion, Oxford Univ Press, London, 1956) ସେମାନେ ଆପଣା ସ୍ୱାର୍ଥ-କାମନାଗୁଡ଼ାକୁ ଆରୋପଣାତ୍ମକ (Projective) ବିଧିରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଜାତିର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ କରିଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ବିବେକର ଦଂଶନରୁ ବି ଅନେକ ପରିମାଣରେ ରକ୍ଷା ମିଳିଥାଏ । ଆତ୍ମବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ସଂସାରକୁ ବାହାରିଥିବାର ଅପରାଧ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଅପରାଧ ବୋଲି ଲାଗେ ନାହିଁ । ଜାତିର ନାମ ନେଇ ସେମାନେ ଆହୁରି ଉଗ୍ର ହୁଅନ୍ତି ଓ ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ଧତାର ସକଳ ସୀମାକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିବା ପାଇଁ ପୁଲକିତ ପରାକ୍ରମରେ ଆଗଭର ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଜାତିର ଶ୍ରୀ ଓ ବିଜୟ ଦେଇ ସେମାନେ ମୂଳତଃ ଆପଣାର ଶ୍ରୀ ଏବଂ ବିଜୟ ଲୋଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଏବଂ ଆପଣା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବିରାଗ ଦେଖାଇ ଜାତୀୟ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ କଥା ଓ

ଉପକଥାମାନ ବୁଣିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଚରିତ୍ର ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିର ସାଧନାର ସାମଗ୍ରୀ, ତେଣୁ ଜାତିର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଶତମୁଖରେ କହି ବୁଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହୁଏତ ଆପଣା ପାଖରେ ଚିରଦିନ ଲାଗି ବର୍ଜିତ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଏହିପରି ଏକ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଜର୍ମାନୀର ଦାର୍ଶନିକ ଇମାନୁଏଲ୍ କାଣ୍ଟ୍ (୧୭୨୪–୧୮୦୪) ଥରେ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଜାତିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱକୀୟ ଚରିତ୍ର ରହି-ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଜାତୀୟ ଚରିତ୍ରର ପ୍ରସଙ୍ଗ ହିଁ ଉଠେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେହି ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ଚରିତ୍ର ହରାଇ ବସନ୍ତି, ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଜାତିର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଗମ୍ଭୀର ଚର୍ଚ୍ଚାମାନ ହୋଇ-ଥାଏ । ଏବେ ଆମ ଦେଶରେ ଆମେ ସେହିଭଳି ଏକ ଅବକ୍ଷୟୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରୁଛୁ କି ? ଜାତିର ନାମ ନେଇ ଏଠି ସମସ୍ତେ ଆପଣା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମୂହିକ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥାର୍ଥ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲି ରହିବା ଲାଗି ବେଶ ସୂତ୍ର ପାଉଛନ୍ତି, ଶରଧା ବି ପାଉଛନ୍ତି । ଅପରକୁ ଭୁଲାଇବା ଏବଂ ଭଳାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଜାତି ଓ ଜାତୀୟତାକୁ ଏବେ ଏକ ସହଜ ଆଳ କରି ଧରି ଶିଖିଲୁଣି କି ? ଏଠି ଆପଣାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଚାହିଁଲେ ମନେହୁଏ ଯେପରି ଏ ଦେଶରେ ମଣିଷର କଥା କାହାରିହେଲେ ମନେ ନାହିଁ । ଜାତୀୟତାର ଧ୍ୱଜା ପାହାଚ ତଳେ ମଣିଷ ହେବାର ଯାବତୀୟ ବାସନା ସତେଅବା କ୍ରମେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି, ଦେଶର ଏକତା ରକ୍ଷା କର, ଜାତିକୁ ଦୃଢ଼ କର, ଜାତିର ମାନ ରଖ । ମାତ୍ର ମଣିଷର ଭୋକ, ଶୋଷ, ବାସ ଓ ବସନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଇଲମ ଓ ଇଜ୍ଜତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାବିବା ଲାଗି କାହାରି ହେଲେ ହୋସ୍ ନାହିଁ । ଯେକୌଣସି ମଣିଷସମୂହର ଇତିହାସରେ ଏହାକୁ ଏକ ପାଶ୍ଚାଦ୍‌ଗମନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ । ଜାତୀୟତା ଓ ଜାତିବାଦର ଆଲୋଚନା କରିଥିବା ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର କହିଛନ୍ତି : "ଆରମ୍ଭକାଳର ଜାତୀୟତାବାଦ ଆମ ଲାଗି ଏକ ମହାନ୍ ପ୍ରେରଣା ପରି କାମ କରିଥିଲା, ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ ଓ ଗଭୀର ଭାବେ ବୁଝିବା ଲାଗି ଏହା ଆମକୁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଆମକୁ ଏକତାର ଅନୁଭୂତି ଆଣି ଦେଇଥିଲା ଓ ଜନସମୂହର ମନରେ ଆତ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣ-ଜନିତ ସମ୍ମାନବୋଧ ଜାଗ୍ରତ କରାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଆଜିର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିବେଶରେ ଏହା ଆମ ରାଜ-ନୀତିକ ଓ ଭାଗବତ ଜୀବନଯାତ୍ରାରେ ଉପଯୋଗୀ ହେବାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ

ଅସମର୍ଥ ! ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଜାତୀୟତାବାଦ ଦିନେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ସୁଖ ବଢ଼ାଇବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା, ଆଜି ଏହା ସେଗୁଡ଼ିକର ହ୍ରାସ ହୋଇଯିବାର ହିଁ ସାଧନ ହେଲାଣି··। ଦିନେ ଏହା ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ଏକ ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତିରେ ଆଗକୁ ଆଗେଇ ନେଇଥିଲା, ଆଜି ସେହି ଜାତୀୟତାବାଦ ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଆଗକୁ ଯିବା ଲାଗି ମନ କରୁଥିବା ବେଳେ ତା' ଗୋଡ଼ରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ପଥର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ।" [Hans Kohn : The Idea of Nationalism,—Macmillan, Newyork, 1960 ପୃଷ୍ଠା--୨୨]

ତଥାପି ଆମେ ଏ ଦେଶରେ ମିଆଁଣିଆ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବାଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ପରି ପରମ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଜାତୀୟତାର ପାଠ ପଢ଼ୁଛୁ ଓ ଜାତୀୟତାର ଟେଷ୍ଟ୍ ଯେପରି ପଇଠାଇ ଜୀବନର ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯାଉଛୁ । ତେଣୁ ଆମେ ପଛରେ ପଡ଼ି ରହିବା ନାହିଁ ତ ଆଉ କଣ କରିବା ? ମଣ ହୋଇ ରହିବାର ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିଲେ ଆମେ ମଣିଷ ହେବାକୁ ମନ ବଳାଇବା କିପରି ? ମଣାଇବାର ମନ୍ତ୍ର ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ନେତୃତ୍ୱ ମଣିଷ ଗଢ଼ିବାକୁ କିପରି ମନ କରି ପାରିବ ? ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ରାଜା ଓ ଦେଶର ମଦ ପିଆଇ ଜାପାନର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ମଣ ଓ ବଶ କରି ଯାଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ 'ସା-କୁ-ରା' ଅର୍ଥାତ ଚେରିଫୁଲକୁ-ଜାପାନର ଜାତୀୟ ଫୁଲ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯାଇଥିଲା । ପିଲାଙ୍କ ପଢ଼ା ବହିରେ ଏହି Cherry Blossom ବିଷୟରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ବାଗରେ କଅଣ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ଶୁଣନ୍ତୁ । "ଚେରିଫୁଲ ଅଲଗା ଅଲଗା ଗୋଟି-ଗୋଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ବେଳେ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଗୁଚ୍ଛଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ ଏକାଠି ଫୁଟିଥିବା ଚେରିଫୁଲ ଲାଗି ସମସ୍ତଙ୍କର ପସନ୍ଦଆଖି ଆପେ ଆପେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ପାତ୍ରରେ ସଜା ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିକିଆ ପଦ୍ମଫୁଲ ଆଖିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ । ଆପଣାର ପରିଧାନରେ ଖୋସିବା ସକାଶେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ଗୋଟିକିଆ ଗୋଲାପ ଫୁଲକୁ ନେଉଥାନ୍ତି । ପଦ୍ମ ଓ ଗୋଲାପ ଉଭୟେ ବ୍ୟକ୍ତିବାଦର ପ୍ରତୀକ ! ମାତ୍ର ଚେରିଫୁଲ ଆଦୌ ସେଗୁଡ଼ିକ ପରି ନୁହେଁ । କେବଳ ଗୁଚ୍ଛ ଭିତରେ ହିଁ ଚେରିଫୁଲ ଗୁଡ଼ିକ ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତି, ଗୁଚ୍ଛରେ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକଟ ହୁଏ । ଗୁଚ୍ଛରୁ ଭୂପତିତ ହେଲାବେଳେ ହିଁ ଚେରିଫୁଲ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

ସବୁ ଫୁଲଠାରୁ ଅଧିକ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଶାନ୍ତ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଚେରିଫୁଲ ଜାପାନୀ ଜାତିର ପ୍ରାଣସ୍ୱଭାବଟିକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । (The Times, London, ୨୨. ୪.୭୩)।" ଏ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତାର କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ଆମ ଦେଶରେ ବି ସବୁଆଡ଼ି ଜାତିବାଦମାନେ ବସି ଜାତୀୟ ଫୁଲ ଓ ଜାତୀୟ ଚଢ଼େଇ ବିଷୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ସାରିଛନ୍ତି । ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିର ସପକ୍ଷରେ ସେମାନେ କିଭଳି ଯୁକ୍ତିମାନ ବାଢ଼ିଛନ୍ତି, ମୋତେ ତାହା ଜଣା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ହେଉ ପଛକେ, ଆମକୁ ଏହିସବୁ ମଣ କରାଇବାର ରଜ୍ଜୁକୁ କାଟି ବାହାରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନିଜର ଦେଶ ଓ ନିଜ ଦେଶର ମଣିଷଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ଜାତୀୟତାକୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଧରି ନେଇ ଉଗ୍ରତାର ସଂକ୍ରମଣ କରାଇବା ଆଦୌ ଏକ କଥା ନୁହେଁ । ଆପଣାର ଦେଶଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଏକାତ୍ମତା ଅର୍ଜନ କରି ଦେଶନିର୍ମାଣର ବିବିଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଓ ଜାତୀୟତା ନାମରେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ କୋଳାହଳ କରି ମଣିଷକୁ ତାର ମାନବିକ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକରୁ ବିସ୍ମୃତ କରି ରଖିବା ସମାନ କଥା ନୁହେଁ । ଦେଶର ସରକାରଙ୍କୁ ବା କ୍ଷମତାଧୀଶମାନଙ୍କୁ ପରମ ଅନୁରକ୍ତ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଦେଶକୁ ଭଲ ପାଇପାରେ, ଦେଶକୁ ଆପଣାର କରିପାରେ ଓ ଦେଶ ପ୍ରତି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିପାରେ । ସାହିତ୍ୟ ଏହି । ସତ୍ୟଟିକୁ ବୁଝିବାର ସାହସ ଅର୍ଜନ କରୁ, ସାହିତ୍ୟିକ ଏହି ଜୀବନକଥାଟିର ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣିବା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହେଉ । ମାତୃଭୂମି ବା ପିତୃଭୂମି ସୃଷ୍ଟି କରି ବୁଲିବା ଅବସରବାଦୀର ବାଟ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟିକର ବାଟ ନୁହେ । ୧୭୯୯ ମସିହାରେ ଜର୍ମାନୀର ମହାକବି ଗେଟେ କହିଥିଲେ: ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ନୂଆ ନୂଆ ପିତୃଭୂମି ଗଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ମସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଆପଣାର ଚିତ୍ତରକୁ ନିର୍ମଳ ଓ ପୂର୍ବଗ୍ରହରହିତ କରି ରଖିଥିବା ଓ ଆପଣା ଯୁଗର ଅଯୂତନ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସି ପାରୁଥିବା ମଣିଷର ପିତୃଭୂମି ସେତେବେଳେ କୋଉଠି ହେଲେ ନଥାଏ ଏବଂ ତଥାପି ସର୍ବତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାଏ । ଏପରି କହି ଗୋଟେ ସାହିତ୍ୟର କଥା କହିଛନ୍ତି, କ୍ଷମତାକାତର ଚତୁର ଜାତୀୟତାବାଦୀର କଥା କହିନାହାନ୍ତି । ଆପଣା ଦେଶକୁ ଭଲ ପାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ଏକଥା କହି ପାରିଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟିକ ସବୁ-ଠାରେ ଏହିପରି ହୋଇ ଶିଖିବା ଉଚିତ ।

ସରକାରୀ ପ୍ରଶାସନର ଉଚ୍ଚତମ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରି ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଅଫିସର ବନିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଥିରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବିଭାଗରେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ, ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ସେଥିରେ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି । ଆଜି ଜିଲ୍ଲାମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ବନନ୍ତି ତ କାଲି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ରହି ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବନନ୍ତି ଓ ପୁଣି ମାସକପରେ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲବିତ୍ ହୁଅନ୍ତି । ଆଜି ସମବାୟ ବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଚେୟାରରେ ବସନ୍ତି ତ କାଲି ବନ୍ଦର ବୋର୍ଡ଼ରେ ବଡ଼କର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଲୋକନିର୍ମାଣ ଅପେକ୍ଷା ଲୋକଶାସନକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯାଏ, ସେହି ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଏ ସ୍ଥିତିଟା କାହାରିକୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଖାଲି ଅଫିସରମାନେ ନୁହନ୍ତି, ଆମ ଦେଶରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବି ଇଚ୍ଛାମତେ ଏଠି ସେଠି ଲଗାଇଦେଇ ହୁଏ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଗଦ୍ଦି ରହିବାର ଅଦମ୍ୟ ଇଚ୍ଛାରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ବିଭାଗରେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ, ବଡ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ସେଇଥିରେ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି । କଦାପି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ କଣ ଏହି ସ୍ଥିତି ଚାଲିବ ? ଅର୍ଥାତ୍ ସାହିତ୍ୟକୁ ଯେତେବେଳେ ଯୋଉ କାମରେ ଲଗାଇ ଦିଆଯିବ, ସିଏ କଣ ସମାନ ଉତ୍ସାହରେ ଯାଇ ସେହି କାମରେ ଲାଗିଯିବ ? 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ସଙ୍କଳନଟି ପଢ଼ିବାରେ ମନକୁ ମନ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ସଙ୍କଳନର ଏକାଧିକ କବି ଆଗରୁ କେତେ କବିତା ଲେଖିଛନ୍ତି, ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ବାରମ୍ବାରରେ ସେମାନେ ମହାତ୍ମା ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଗୌରବ ଗାନ କରିଛନ୍ତି, ଯୀଶୁ ଓ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ନେଇ କ୍ଷମା, କରୁଣା ଓ ମୈତ୍ରୀର ମହିମା ବଖାଣିଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଉପଦେଶଧନ କବିତା ସବୁ ପଢ଼ି ଇସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କ ତରଳ ମନ କେତେପ୍ରକାର ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ଆଜି ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ପଡ଼ି ଠିକ୍ ଏଇମାନେ ଯଦି ଚୀନା ଶତ୍ରୁର ନାଡ଼ି ଝୁଣିବାର ଓ କଲିଜା ଚପୁଡ଼ିବାର ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ଚାହାଁରିବେ, ତେବେ କବିତାଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ କବିମାନଙ୍କର ଠିକ୍ କେଉଁ ରୂପଟିକୁ ଚିହ୍ନିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ? ମନୀଷୀ ମାତ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଏକ ଜୀବନଦର୍ଶନ ରହିଛି । କବି ଓ ସାହିତ୍ୟିକର ତ ସର୍ବାଦୌ ରହିଥିବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯିବା ଉଚିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟିକର ଜୀବନରେ ଏକ ସଙ୍ଗତ ଓ ସଂହତ ମେଦିନୀଧାରଣା (Weltbild) ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । କିନ୍ତୁ

'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ'ର ଅନେକ କବିତା ପଢ଼ିଲାବେଳେ ପାଠକ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସତେ ଅବା ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହେଲାପରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଆଗେ ରାଜ-ସଭାର କବି କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ପାରିଧିବେଳେ ପାରିଧିଗୀତ ଲେଖୁଥିଲା, ଅଭିଷେକ ସମୟରେ ଅଭିଷେକର ଗୀତ ଲେଖୁଥିଲା, ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଲା-ବେଳେ ଆଶୀର୍ବଚନର ଗୀତ ବାନ୍ଧୁଥିଲା । ରାଜାଙ୍କର ମନରେ ଭକ୍ତିର ଉଦ୍ରେକ କରାଇବାଲାଗି ସେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଭକ୍ତିସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରୁଥିଲା, ପୁଣି ରାଜା ଯୁଦ୍ଧକୁ ସଜେ ହେଲେ ସମର ସଙ୍ଗୀତ ବି ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲା । ଏକାବେଳକେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ନିଷ୍ଠା ରଖିବା ଜଣେ ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସେହି ଯୁଗରେ ଲୋକେ ସେହି କବିକୁ ମଣିଷର ପରିଚୟରେ ନଚିହ୍ନି ରାଜକବିର ପରି-ଚୟରେ ହିଁ ଚିହ୍ନୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଯୁଗରେ ଆମଲାଗି ସେ ଅବସର ଅଛି ବା କୁଆଡ଼ୁ ? ତେଣୁ ସଙ୍କଳନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ତତଃ କେତେଜଣ କବିଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ସ୍ଥାୟୀପ୍ରବୃତ୍ତି ଲୋଡ଼ି ବସିଲେ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଗଲା ପରି ଲାଗେ । କବି ଭିତରୁ କଥା କହୁଥିବା ଅସଲ ମଣିଷଟିକୁ ଆଦୌ ବାରି ହୁଏନାହିଁ ଏବଂ ସେତିକିବେଳେ ଅସ୍କାର୍ ୱାଇଲ୍‌ଡ଼୍‌ଙ୍କର ନିମ୍ନ କେତୋଟି ଧାଡ଼ି ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ :

To drift with every passion till my soul
  Is a stringed lute which all winds can play,
Is it for this that I have given away
  Mine ancient wisdom and austere control ?

ସଂକଳନଟିର ନାମକରଣ 'ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ' ନ ହୋଇ 'ସମର ଶପଥ' ହୋଇଥିଲେ ହୁଏତ ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଆମ ଭାରତୀୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମଜୀବନରେ ଅଗ୍ନି ସେକାଳରୁ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ରହି ଆସିଚନ୍ତି । ବେଦରେ ଅଗ୍ନି ଦେବଙ୍କର ସ୍ତୁତି ରହିଚି । ସେଥିରେ ତାଙ୍କୁ ଏକାଧାରରେ ରୁଦ୍ର, ପାଳକ ଓ ଦେବତା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚିର ଯୌବନ ବୋଲି କୁହାଯାଇଚି । ଈଶୋପନିଷଦର ସର୍ବଶେଷ ଶ୍ଳୋକରେ ଅଗ୍ନି-ଦେବତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ରହିଚି । ଅଗ୍ନି ଆମକୁ ସୁପଥରେ ପରିଚାଳିତ କରି ନିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ସେଥିରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଚି । ସେ ଆମ ଜୀବନରୁ

ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରବଞ୍ଚନାମୟ ପାପକୁ ଦୂରୀଭୂତ କରନ୍ତୁ । (ସୁୟୋଧି ଅସ୍ମତ୍ ଜୁହୁରାଣଂ ଏନଃ) ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଛି । ଜ୍ଞାତରେ ହେଉ ବା ଅଜ୍ଞାତରେ ହେଉ, ଆମ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ କେତେ କେତେ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ସହିତ କେତେପ୍ରକାର ସାଲିସ୍ କରି ରହିଛୁ । ସେହି ପ୍ରବଞ୍ଚନା-ଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଚିହ୍ନିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା, ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ସେଥିଲାଗି ସାହିତ୍ୟିକ ହିସାବରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା । ଆମ ଆଗରେ ଆଜି ସେହିଭଳି ଏକ ଆଗ୍ନେୟ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଆହ୍ୱାନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

୩୧।୧୦।୭୮